

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ
ΤΗΣ
ΜΙΚΡΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ
ΤΟΥ
ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
886

ΕΦΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

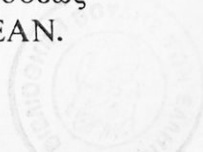
ΑΘΗΝΑ 1981

67

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ δι-
δακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυ-
κείου τυπώνονται ἀπό τόν Ὄργανισμό Ἐκδόσεως
Διδακτικῶν Βιβλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ
ΤΗΣ
ΜΙΚΡΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ
ΤΟΥ
ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ
1981

002

K1Z

ΣΤ28

886

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ
ΕΠΙΤΡΟΦΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ
ΤΗΣ
ΕΚΔΟΣΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στή σύσκεψη, πού έγινε στις 27 'Ιανουαρίου 1976 στό 'Υπουργείο Παιδείας υπό τήν Προεδρία τοῦ Προϋπουργοῦ κ. Κωνσταντίνου Καραμανλή μέ θέμα τήν ἀναμόρφωση τῆς Παιδείας μας, εἶχε ἀποφασιστεῖ ἡ διδασκαλία τῆς δημοτικῆς γλώσσας σέ ὅλες τίς βαθμίδες τῆς 'Εκπαιδεύσεως, γενικῆς καί ἐπαγγελματικῆς. Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἔπειτα ἀπό λίγο ἔγινε νόμος τοῦ Κράτους.

Τό 'Υπουργεῖο 'Εθνικῆς Παιδείας, γιά νά πραγματώσει τήν ἱστορική αὐτή ἀπόφαση, ἀνέθεσε στό ΚΕΜΕ νά συγκροτήσῃ ομάδα ἐργασίας μέ τήν ἐντολή νά προσαρμόσῃ τή Μικρὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη, τῶν ἐκδόσεων 1965 καί 1975, στά σημερινά δεδομένα τῆς νεοελληνικῆς καί σχολικῆς πραγματικότητος. Ἡ ομάδα ἐργάστηκε μέ ἰδιαίτερο ζῆλο ἀλλά καί ἐπίγνωση εὐθύνης καί υπέβαλε τίς τροποποιητικὲς τῆς προτάσεις στήν 'Επιτροπὴ πού καταρτίστηκε μέ τήν Φ.211.13/48/36556/7.4.1976 ἀπόφαση τοῦ 'Υπουργείου Παιδείας.

Ἡ 'Επιτροπὴ, μέ Πρόεδρο τόν κ. Μιχ. Στασινόπουλο, 'Ακαδημαϊκό καί πρόωγν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, καί μέλη τόν 'Αντιπρόεδρο τῆς 'Ακαδημίας κ. Πέτρο Χάση, τοὺς ὁμότιμους Καθηγητὲς Πανεπιστημίου κ.κ. 'Εμμ. Κριαρῶ, Λίνο Πολίτη καί 'Αγ. Τσοπανάκη καί τόν Πρόεδρο τοῦ ΚΕΜΕ κ. 'Αλέξ. Καρανικόλα, μελέτησε τίς προτάσεις πού υπέβαλε ἡ ομάδα ἐργασίας, τίς ἐνέκρινε καί ἔδωσε λύσεις σέ προβλήματα πού εἶχαν παρουσιαστεῖ.

Σήμερα ἔχουμε τή χαρὰ νά παραδώσουμε στόν "Ἕλληνα ἐκπαιδευτικό καί στά ἑλληνόπουλα τή Γραμματικὴ τους, ἓνα ἔργο μελέτης, μόχθου ἀλλά καί ἀγάπης. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ καθηγητὴς καί ὁ διδάσκαλος, θεμελιώνοντας τή γλωσσικὴ διδασκαλία τους στό βιβλίον

αυτό, μέ τό ζήλο πού τούς διακρίνει, θά δώσουν ἀριότερη γλωσσική παιδεία στούς μαθητές τους. Καί εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ὁ μαθητής τοῦ Δημοτικοῦ καί τοῦ Γυμνασίου μας θά δεχτεῖ τή Γραμματική του ὡς βασικό βοήθημα γιά τή γλωσσική του κατάκτηση καί θά τήν ἔχει χρήσιμο σύμβουλο καί ἐνεργητικό σύντροφο τῆς σχολικῆς του ζωῆς.

Ὁ Ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Παιδείας
καί Θρησκευμάτων

Χρυσόστομος Π. Καραπιτέρης

ΣΗΜ. Τήν ομάδα ἐργασίας τήν εἶχαν ἀποτελέσει οἱ : Ἄλ. Καρανικόλας, Προέδρος, Ἄντ. Κατσουρός, Καλλ. Μουστάκα, Κ. Ν. Παπανικολάου, Ἴγν. Σακαλής, Ἄνθ. Σεφεριάδου, Ἡλ. Σπυρόπουλος, Δ. Τομπαΐδης καί Χρ. Τσολάκης, μέλη.

ΣΤΟ ΜΑΘΗΤΗ

Τό βιβλίό πού κρατᾶς εἶναι ἡ Γραμματική τῆς γλώσσας πού ἀκοῦς παντοῦ: στό σπίτι, στίς συντροφίες, στό σχολεῖο. Τήν ἴδια γλώσσα μιλᾶς κι ἐσύ· μ' αὐτή φανερώνεις τίς χαρές, τίς λύπες, τίς σκέψεις σου. Εἶναι μιά γλώσσα γεμάτη δύναμη καί ζωή. Εἶναι ἴδια μέ ἐκείνη πού μιλοῦσαν οἱ πατέρες μας καί οἱ πατέρες τῶν πατέρων μας, καθώς καί ἐκεῖνοι πού ἔζησαν πρὶν ἀπό αὐτούς, μέ ἄλλα λόγια ὅλοι οἱ πρόγονοί μας. Οἱ ρίζες της χάνονται στά βάθη τῆς ἱστορίας μας. Ὁ κορμός της ὡστόσο, στά χρόνια πού πέρασαν, ἔμεινε ὁ ἴδιος, ἀγέραστος καί θαλερός, γιατί τέτοιος, ἀγέραστος καί θαλερός, εἶναι καί ὁ λαός πού τή μίλησε καί τή μιλάει*.

Πρόσεξε μόνο. Ἡ γλώσσα αὐτή, ὅπως στά παλιά τά χρόνια, ἔτσι καί σήμερα ἦταν καί εἶναι ζωντανή. Καί ξέρεις τώρα, γιατί πιά εἶσαι μεγάλο παιδί, ὅτι οἱ ζωντανοί ὀργανισμοί δέ μένουν ἀναλλοίωτοι. Ἀλλάζουν. Ὅλοένα παίρνουν καινούριες μορφές, χωρίς ὅμως νά χάνουν τήν ἀρχική τους ὑπόσταση. Τό ἴδιο γίνεται καί μέ τίς γλώσσες. Μόνο οἱ νεκρές μένουν σάν τά ἀπολιθώματα. Ὅλες οἱ ἄλλες ἀλλάζουν. Ἀλλάζουν ὅμως σιγά σιγά· τόσο σιγά, ὥστε ἐκεῖνοι πού τίς μιλοῦν δέν τό αἰσθάνονται. Ἔτσι καί ἡ γλώσσα μας, ἐπειδή μέσα της σκιρτάει ἡ ζωή, πῆρε μέ τόν καιρό διάφορα σχήματα, ὥσπου ἔφτασε, μιλημένη ἀδιάκοπα ἀπό χεῖλη ἑλληνικά, στή σημερινή της μορφή, **τῆ νεοελληνική.**

Αὐτή λοιπόν, **τῆ νεοελληνική γλώσσα** θά σέ βοηθήσει αὐτό τό βιβλίό νά μάθεις. Τήν ξέρεις βέβαια, γιατί εἶναι ἡ γλώσσα σου, **ἡ μητρική σου γλώσσα**, ἀλλά πρέπει νά τή μιλᾶς καί νά

Ἡ Γραμματική
τῆς γλώσσας
μας

Ἡ χρησιμότητα
τῆς Γραμματικῆς

* Συνοπτική ἐπισκόπηση τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσας μας μπορεῖς νά βρεῖς στό τέλος τοῦ βιβλίου σου, σ. 250-252.

τή γράφεις πιά σωστά, νά τήν κατακτήσεις. Θά μάθεις τότε νά ἀποφεύγεις τούς ιδιωτισμούς, τίς λέξεις δηλαδή πού δέν ἀνήκουν στήν κοινή γλώσσα παρά συνηθίζονται σέ ὀρισμένους τόπους. Γιατί ἴσως ἔχεις προσέξει ὅτι ἀπό τόπο σέ τόπο ἡ γλώσσα μας, ὅπως καί κάθε γλώσσα στόν κόσμο, παρουσιάζει μικρές διαφορές. Ἔτσι λ.χ. τό *εἴχαμε* σέ μερικές περιοχές τό λένε *εἴχαμαν*. Αὐτούς τούς ιδιωτικούς τύπους θά τούς παραμερίσεις καί θά γνωρίσεις τόν πιά κοινό γλωσσικό μας τύπο.

Θά μάθεις, ὕστερα, νά σκέπτεσαι σωστά, γιατί μαθαίνει νά σκέπτεται ὁποῖος μαθαίνει τή γλώσσα του. Ἡ γλώσσα καί ἡ σκέψη γεννιοῦνται μαζί.

Θά μάθεις ἀκόμη ὅτι ἡ γλώσσα μας δέν πορεύεται στά τυφλά. Ἐχει κανόνες πού τήν κυβερνοῦν, ἔχει τούς νόμους της, πού ὅσο θά τούς γνωρίζεις τόσο καί θά τήν ἀγαπᾶς περισσότερο. Θά νιώθεις ὅτι κατέχεις θησαυρό.

Γιά νά σέ βοηθήσει ὅμως τό βιβλίο αὐτό νά γνωρίσεις τή γλώσσα σου, πρέπει νά τό χρησιμοποιεῖς σωστά. Εἶναι μεγάλο κέρδος νά μάθεις νά χρησιμοποιεῖς σωστά ἕνα βιβλίο. Αὐτό σημαίνει ὅτι ξέρεις νά ἀνατρέχεις σ' αὐτό καί νά βρίσκεις κάθε φορά ὅ,τι θελήσεις. Τό βιβλίο τότε γίνεται ἕνα ἐργαλεῖο στά χέρια σου, γίνεται, ἄν θέλεις, φίλος σου. Γι' αὐτό καί θά πρέπει νά γνωρίσεις τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο εἶναι καμωμένο, νά γνωρίσεις δηλαδή τή σύνθεσή του.

Ἡ σύνθεση τῆς
Γραμματικῆς

Τή Γραμματική σου τήν ἀποτελοῦν δύο τεύχη. Τό πρῶτο, αὐτό πού κρατᾶς στά χέρια σου, περιέχει τά γραμματικά φαινόμενα τῆς κοινῆς δημοτικῆς, ἐνῶ τό δεύτερο περιέχει κείμενα καί ἀσκήσεις, πού ἀντιστοιχοῦν στά γραμματικά φαινόμενα πού μαθαίνεις στό πρῶτο.

Αὐτό πάλι, τό πρῶτο τεῦχος, συνοδεύεται ἀπό ἕνα **Ἐπίμετρο** πού περιέχει τόν **Ὄρθογραφικό Ὁδηγό** καί τόν **Κατάλογο τῶν Ἀνώμαλων Ρημάτων**.

Στόν Ὄρθογραφικό Ὁδηγό θά βρίσκεις τίς λέξεις πού παρουσιάζουν ὀρθογραφικές δυσκολίες. Σ' αὐτόν λ.χ. θά βρεῖς τή σωστή γραφή καταλήξεων πού δέν ἀκολουθοῦν τόν κανόνα ἢ τίς λέξεις πού παίρνουν δασεῖα.

Στόν Κατάλογο τῶν Ἀνώμαλων Ρημάτων θά βρῖσκεις τά ρήματα πού παρουσιάζουν κάποια, ἔστω καί μικρή, ἀπόκλιση ἀπό τόν κανονικό σχηματισμό. Εἶναι καταταγμένα σέ ομάδες πού λέγονται **κατηγορίες**. Κάθε κατηγορία περιέχει τά ρήματα πού παρουσιάζουν τήν ἴδια ἀνωμαλία. "Ὅλες μαζί εἶναι δέκα καί παραθέτονται πρῖν ἀπό τόν Κατάλογο." Ἔτσι κάθε ρῆμα μπορεῖς νά τό βρῖσκεις καί στόν Κατάλογο, στήν ἀλφαβητική του σειρά, καί στήν **Κατηγορία** στήν ὁποία ἀνήκει. "Ἄν λ.χ. θέλεις νά δεῖς τούς ἀρχικούς χρόνους τοῦ ρήματος *καταλαβαίνω*, δέν ἔχεις παρά νά ἀναζητήσεις τό ρῆμα αὐτό στήν ὀρισμένη του θέση ἀνάμεσα στά ρήματα πού ἀρχίζουν ἀπό τό γράμμα **κ**. Μέ τόν τρόπο αὐτό βρῖσκεις ὅτι οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος *καταλαβαίνω* εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: ἐνεστώτας *καταλαβαίνω*, ἀόριστος *κατάλαβα*. "Ἄν πάλι θελήσεις κάτι περισσότερο, νά δεῖς λ.χ. τό λόγο γιά τόν ὅποιο τό ρῆμα αὐτό εἶναι ἀνώμαλο, τότε θά συμβουλευτεῖς τήν ἔνδειξη **Κ7**, πού εἶναι σημειωμένη πλάι στό ρῆμα (*καταλαβαίνω Κ7*). Τό **Κ** σημαίνει τήν **κατηγορία**, καί τό **7** δείχνει τόν ἀριθμό της. Μέ ἄλλα λόγια θά ἀνατρέξεις στήν **ἔβδομη κατηγορία**. Ἐκεῖ θά πληροφορηθεῖς ὅτι τό ρῆμα εἶναι ἀνώμαλο, γιατί χάνει στόν ἀόριστο τή συλλαβή **-αι-**. Μέ τόν ἴδιο τρόπο δουλεύοντας μπορεῖς νά μάθεις, ὅταν θέλεις, καί γιά κάθε ἄλλο ρῆμα τοῦ Καταλόγου.

Γενικά ὁ σκοπός τοῦ Ἐπιμέτρου εἶναι διπλός: νά ἐλαφρύνει τή Γραμματική ἀπό τίς πολλές λεπτομέρειες καί νά χρησιμεύσει γιά σένα σάν ἓνα εἶδος συμβούλου, πού θά σοῦ λύνει ἀπορίες ὀρθογραφικές καί ἄλλες.

ΟΙ ΦΘΟΓΓΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΦΘΟΓΓΟΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Οι φθόγγοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας

1. Ὄταν μιλοῦμε, μεταχειριζόμαστε λέξεις: *ἔλα, μητέρα, σπίτι, βιβλίο* εἶναι λέξεις. Κάθε λέξη σχηματίζεται ἀπὸ ἀπλές φωνές. Ἐτσι ἡ λέξη *ἔλα* σχηματίζεται ἀπὸ τῆς ἀπλές φωνές *ε, λ, α*.

Τῆς ἀπλές φωνές πού σχηματίζουν τῆς λέξεις τῆς ὀνομάζουμε **φθόγγους**.

2. Ἡ γλώσσα μας ἔχει 25 φθόγγους, τοὺς ἀκόλουθους:
α, ε, ι, ο, ου, β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, π, ρ, σ, τ, φ, χ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ.

Τά γράμματα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας

3. **Γράμματα** ἢ **ψηφία** εἶναι τά γραπτὰ σημάδια πού παριστάνουν τοὺς φθόγγους.

Τό *ε*, τό *λ* καί τό *α* εἶναι γράμματα πού τά γράφουμε, γιά νά παραστήσουμε τοὺς φθόγγους πού προφέρουμε, ὅταν λέμε τῆ λέξη *ἔλα*.

4. Τά γράμματα πού μεταχειριζόμαστε γιά νά γράψουμε τοὺς

φθόγγους τῆς γλώσσας μας εἶναι 24 καί ὅλα μαζί κάνουν τό **ἀλφάβητο τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας** ἢ τό **ἑλληνικό ἀλφάβητο**.

Τά γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου γράφονται ἀπό τά παλιά χρόνια μέ τήν ἀκόλουθη σειρά, πού ὀνομάζεται *ἀλφαβητική σειρά*:

A α <i>ἄλφα</i>	Η η <i>ἦτα</i>	Ν ν <i>νί</i>	Τ τ <i>ταῦ</i>
B β <i>βῆτα</i>	Θ θ <i>θῆτα</i>	Ξ ξ <i>ξί</i>	Υ υ <i>ἕψιλον</i>
Γ γ <i>γάμμα</i>	Ι ι <i>γιῶτα</i>	Ο ο <i>ὄμικρον</i>	Φ φ <i>φί</i>
Δ δ <i>δέλτα</i>	Κ κ <i>κάπα</i>	Π π <i>πί</i>	Χ χ <i>χί</i>
Ε ε <i>ἔψιλον</i>	Λ λ <i>λάμδα</i>	Ρ ρ <i>ρό</i>	Ψ ψ <i>ψί</i>
Ζ ζ <i>ζῆτα</i>	Μ μ <i>μί</i>	Σ σ <i>σίγμα</i>	Ω ω <i>ὠμέγα</i>

Ἀντιστοιχία φθόγγων καί γραμμάτων

5. Ὅπως βλέπουμε, τό ἑλληνικό ἀλφάβητο δέν ἔχει γιά ὅλους τοὺς φθόγγους ξεχωριστά γράμματα.

Ἔτσι, γιά νά γράψουμε τοὺς φθόγγους *ου, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ*, μεταχειριζόμαστε δύο γράμματα γιά τόν καθένα.

Ἀπό τό ἄλλο μέρος ἔχουμε περισσότερα γράμματα πού παριστάνουν τόν ἴδιο φθόγγο. Γιά τό φθόγγο *ο* ἔχουμε δύο γράμματα: τό *ο* καί τό *ω* (*ὦμος*), γιά τό φθόγγο *ι* ἔχουμε τρία: τό *η*, τό *ι* καί τό *υ* (*κονήγι*).

Φωνήεντα καί σύμφωνα

6. Οἱ φθόγγοι χωρίζονται σέ **φωνήεντα** καί σέ **σύμφωνα**.

Φωνήεντα εἶναι οἱ φθόγγοι πού μποροῦν νά σχηματίσουν μόνοι τους συλλαβή:

(*α*), (*ε*), *ἄ* - *έ* - *ρας*.

Σύμφωνα εἶναι οἱ φθόγγοι πού δέν μποροῦν νά σχηματίσουν μόνοι τους συλλαβή καί πηγαίνουν πάντοτε μαζί μέ φωνήεντα:

(*λ*), (*γ*), *λέ* - *γω*.

Καί τά γράμματα πού παριστάνουν τούς φθόγγους χωρίζονται σέ φωνήεντα καί σέ σύμφωνα.

7. *Φωνήεντα* εἶναι τά γράμματα **α, ε, η, ι, ο, υ, ω**.

Σύμφωνα εἶναι τά γράμματα **β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ (-ς), τ, φ, χ, ψ**.

8. Ἐπί τῶν ἑπτὰ φωνήεντων:

α) δύο, τό *ε* καί τό *ο*, ὀνομάζονται *βραχύχρονα*,

β) δύο, τό *η* καί τό *ω*, ὀνομάζονται *μακρόχρονα*, καί

γ) τρία, τό *α*, τό *ι* καί τό *υ*, ὀνομάζονται *δίχρονα*.

Σημείωση.— Στήν ἀρχαία ἐποχή τό *η* προφερόταν σάν *εε*, τό *ω* σάν *οο*, καί τά φωνήεντα **α, ι, υ**, ἄλλοτε σάν ἄπλα **α, ι, υ**, καί ἄλλοτε σάν **αα, ιι, υυ**. Γι' αὐτό, τό *η* καί τό *ω* ὀνομάζονται μακρόχρονα, τό *ε* καί τό *ο* βραχύχρονα καί τά **α, ι, υ** δίχρονα.

Ἄρχικά καί τελικά γράμματα

9. Τό πρῶτο γράμμα σέ μιά λέξη λέγεται **ἀρχικό**. Τό τελευταῖο **τελικό**. Στή λέξη *βότανο* ἀρχικό εἶναι τό **β**, τελικό τό **ο**.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. Τό γράμμα **ς** τό μεταχειριζόμαστε ἀντί γιά τό **σ**, ὅταν εἶναι τελικό σέ μιά λέξη: *σωστός*.

Τελικά σύμφωνα

10. **Τελικά σύμφωνα** εἶναι στή γλώσσα μας τό **ς** καί τό **ν**.

Σέ ἄλλα σύμφωνα τελειώνουν μερικά ἐπιφωνήματα καί λέξεις ξένες: *ἄχ! οὐφ!*
Ἄδამ, χειρουργεῖ, Ἰσαάκ, σοφέρ, Μωάμεθ κτλ.

Διπλά γράμματα

11. Τά γράμματα **ξ** καί **ψ** λέγονται **διπλά**, γιατί τό καθένα παριστάνει δύο φθόγγους, τό **ξ** τούς φθόγγους *κσ* καί τό **ψ** τούς φθόγγους *πσ*: *λοξός, ψυχή, ξεψαχνίζω, ἐξάψαλμος*.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. Τό (*πσ*) γράφεται πάντοτε μέ **ψ**. Τό (*κσ*) γράφεται μέ **ξ**, ὄχι ὁμως στίς λέξεις πού εἶναι σύνθετες μέ τό *ἐκ*: *ἐξω, ἄξιος*, ἄλλα: *ἐκ-στρατεία*.

Δίψηφα

12. Δίψηφα ονομάζονται δύο γράμματα μαζί που παριστάνουν ένα φθόγγο.

Δίψηφα είναι τὰ ακόλουθα:

13. Α' — Δίψηφα φωνήεντα

α) Τό *ου* γιά τό φθόγγο (ου): *οὐρά, τοῦ βοῦνοῦ.*

β) Τό *αι*, πού προφέρεται ὅπως καί τό *ε*: *σημαῖες.*

γ) Τό *ει*, τό *οι* καί τό *υι* πού προφέρονται ὅπως καί τό *ι*: *κλείνει, οἱ κάτοικοι, νόθετῶ.*

Τά δίψηφα φωνήεντα εἶναι μακρόχρονα.

Τό *αι* καί τό *οι*, ὅταν εἶναι τελικά, λογαριάζονται βραχύχρονα: *εἶναι, θυμῶνται, κῆποι.*

14. Β' — Δίψηφα σύμφωνα

1. Τά *μπ, ντ, γκ* ἔχουν ἄλλοτε ἄρρινη καί ἄλλοτε ἔρρινη προφορά.

Ἄρρινη προφορά ἔχουν τὰ *μπ, ντ, γκ*, ὅταν βρίσκονται:

α) στήν ἀρχή τῶν λέξεων:

μπαιῖο, μπαῦλο, ντόνω, ντρέπομαι, γκέμι, γκρεμός.

β) μέσα στή λέξη, ὕστερα ἀπό σύμφωνο καί σπανιότερα ὕστερα ἀπό φωνῆεν (σέ ξένες λέξεις προπάντων):

μπάρμπας, τουομπάνα, μπερντές, φίντμισι, ἀργκό, μπαμπάς, μαντέμι, πλαγκέτα.*

Πιό συχνά ὅμως ἡ προφορά τοῦ *μπ* καί τοῦ *ντ* εἶναι ἔρρινη. Δηλαδή τό πρῶτο γράμμα, *μ* ἢ *ν*, προφέρεται ξεχωριστά, καί τό δεύτερο, *π* ἢ *τ*, προφέρεται σάν τό ἀντίστοιχο δίψηφο *μπ* ἢ *ντ*. Οἱ λέξεις: *ἀμπέλι, Λαμπροί, πάντοτε, πέντε* προφέρονται σάν νά τίς γράφαμε: *ἀμ - μπέλι, Λαμ - μπροί, πάν - ντοτε, πέν - ντε.*

Παρόμοια καί στίς λέξεις πού ἔχουν *γκ* ἢ *γγ*, τό πρῶτο γράμμα προφέρεται σάν *ν*, καί τό δεύτερο, τό *κ* ἢ τό *γ*, σάν τό δίψηφο *γκ*. Ἔτσι οἱ λέξεις: *ἀγκάθι, ἀγκαλιά, φεγγάρι, Ἀγγλία* προφέρονται σάν νά ἦταν γραμμένες *ἀν - γκάθι, ἀν - γκαλιά, φεν - γκάρι, Ἄν - γκλία.*

Οἱ συνδυασμοί *μπ, ντ, γκ*, ὅταν τό πρῶτο τους γράμμα προ-

* Κατάλογο ξένων λέξεων πού ἔχουν ἄρρινο δίψηφο σύμφωνο βλ. στό Ἐπίμετρο, σ. 211.

φέρεται σάν ρινικό σύμφωνο, ονομάζονται **ρινικά συμπλέγματα**.

β) Τό τσ και τό τζ:

*τασιμί, έτσι, κορίτσι, Έλενίτσα, Μπότσαρης,
τζιτζίκας, τζιτζιφο, τζάκι, Τζαβέλας.*

Σέ πολλές λέξεις πρίν από τό τσ και τό τζ ύπάρχει ένα ν:
βιολοντσέλο, νεράντζι.

Τά συμπλέγματα ντζ και ντσ πρέπει νά τά ξεχωρίζουμε στήν προφορά από τά άπλά τζ και τσ. Λέγονται μέ ν : *γάντζος, καλι-
νάντζαρος, προοδντζος, σκαντζόχοιτος, Μάντζαρος*, αλλά χωρίς ν :
μελιτζάνα, τζιτζίκι.

Διαίρεση και όνομασία τών συμφώνων

15. Τά σύμφωνα διαιροϋνται:

- A.** Κατά τή φωνή πού έχουν: σέ **άηχα** και **ήχηρά**
- άηχα:** κ, π, τ, χ, φ, θ, σ, τσ.
ήχηρά: γ, β, δ, ζ, τζ, μπ, ντ, γκ, λ, μ, ν, ρ.
Αισθανόμαστε τόν ήχο τών ήχηρών άκουμπώντας τό δάχτυλο στό λαιμό έμπρός.
- B.** Κατά τή διάρκειά τους: σέ **στιγμαία** και **έξα-
κολουθητικά**
- στιγμαία:** Προφέρονται μόνο μία στιγμή, τήν ώρα πού άνοίγουμε τό στόμα:
κ, π, τ, γκ, μπ, ντ, τσ, τζ.
έξακολουθητικά: Σ' αυτά βαστούμε τή φωνή όσο θέλουμε: γ, β, δ, χ, φ, θ, σ, ζ, λ, μ, ν, ρ.
- Γ.** Κατά τό μέρος όπου σχηματίζονται στό στόμα: σέ
- χειλικά:** π, β, φ, μπ.
όδοντικά: τ, δ, θ, ντ.
διπλοδοντικά ή συριστικά: σ, ζ, τσ, τζ.
λαρυγγικά: κ, γ, χ, γκ.
γλωσσικά: λ, ρ. Τό λ και τό ρ λέγονται και **ύγρά**.
ρινικά: μ, ν. Για νά προφερθούν, βγαίνει ό άέρας από τή μύτη. Τό μ άνήκει και στά χειλικά, τό ν άνήκει και στά γλωσσικά.

(Δείχνει πῶς διαιροῦνται τὰ σύμφωνα κατὰ διαφορετικούς τρόπους)

Κατὰ τὰ μέρη ᾧπου σχηματίζονται	Κατὰ τή διάρκεια			
	Στιγμιαία		'Εξαζολοθητικά	
	'Αηχα	'Ηχηρά	'Αηχα	'Ηχηρά
Χειλικά	π	μπ	φ	β (μ)
'Οδοντικά	τ	ντ	θ	δ
Διπλοδοντικά (συριστικά)	τσ	τζ	σ	ζ
Λαρυγγικά	κ	γκ	χ	γ
Γλωσσικά (ύγρά)				(ν) λ, ρ
Ρινικά				μ, ν

Τό σ προφέρεται κανονικά σάν ἤχηρό ζ ὅταν ἀκολουθεῖ ἄλλο ἤχηρό σύμφωνο (*ἀσβέστης, σγουρός, διεῖσδυση, καλεσμένος*), ἐκτός συνήθως ἀπό τό λ (*προσλαμβάνω, ἰσλαμισμός*).

Δίφθογγοι

Νεράιδα, ἀηδόνι, ρόιδι, βόηθα

17. Σ' αὐτές τίς λέξεις τό αι, τό αη, τό οῖ, τό οη προφέρονται σέ μιά συλλαβή.

Δύο φωνήεντα πού προφέρονται σέ μιά συλλαβή ἀπποτελοῦν ἓνα **δίφθογγο**.

πιάνω, γναλί, ἄδειος, θειάφι, ποιές, ποιοί, ποιούς

18. Σ' αὐτές τίς λέξεις τό ι, τό υ, τό ει, τό οι μαζί μέ τό ἀκόλουθο φωνήεν ἢ τό δίψηφο προφέρονται σέ μιά συλλαβή.

Κάθε τέτοιο συνδυασμό τοῦ ι, υ, ει, οι μέ τό ἀκόλουθο φωνήεν τόν ὀνομάζουμε καταχρηστικό δίφθογγο.

“Ομοια σύμφωνα

*Σάββατο, εκκλησία, άλλος, γράμμα, γεννώ,
παππούς, άρρωστος, τέσσερα, περιττός*

19. Σ' αυτές τίς λέξεις γράφουμε δύο σύμφωνα, τά ίδια, ένω προφέρουμε ένα φθόγγο. Αυτό γίνεται στά σύμφωνα ββ, κκ, λλ, μμ, νν, ππ, ρρ, σσ, ττ. Τά δύο αυτά σύμφωνα λέγονται **όμοια σύμφωνα**.

Οί συνδυασμοί αυ, ευ

20. Οί συνδυασμοί τών φωνηέντων **αυ** και **ευ** έχουν διπλή προφορά.

Στίς λέξεις *παύω, Αύγουστος, αύριο, Εύα, ελόγω, εφεύρεση* προφέρονται **αβ, εβ**.

Στίς λέξεις *ναύτης, εύχαιριστώ, ευτυχία* προφέρονται **αφ, εφ**.
Προφέρονται **αβ, εβ**, όταν ακολουθεί φωνήεν ή ήχηρό σύμφωνο.
Προφέρονται **αφ, εφ**, όταν ακολουθεί άηχο σύμφωνο.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. Οί συνδυασμοί **αυ, ευ** είναι μακρόχρονοι όπως και τά δίψηφα φωνήεντα.

“Αφωνα γράμματα

21. Μερικά γράμματα δέν προφέρονται σέ όρισμένες λέξεις. Τά γράμματα αυτά λέγονται **άφωνα**.

“Αφωνα είναι:

- α) Τό *υ* στό *ευ*, όταν ακολουθεί β ή φ:
εύφορος προφέρεται σάν τό *έφορος*
εύφορία προφέρεται σάν τό *έφορεία*
έτσι και τό *Εύβοια, εύφλεκτος, Εύφράτης, εύφωνικός, εύφνης, έπευφημία*.
- β) Τό ένα από τά δύο όμοια σύμφωνα:
άλλοῦ, άμμος.
- γ) Συχνά τό π στό σύμπλεγμα *μπι*:
άκαμπτος, άμεμπτος, Πέμπτη, πέμπτος, σύμπτωμα.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΑΒΕΣ

Οἱ λέξεις

22. Ἡ κάθε λέξη γράφεται χωριστά.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. Γράφονται μέ μία λέξη:

α) Τά ἀριθμητικά ἀπό τό 13 ὡς τό 19:
δεκατορία, δεκατέσσερα, δεκαπέντε, δεκαέξι,
δεκαεπτά, δεκαοκτώ, δεκαεννέα.

β) Οἱ ἀντωνυμίες:
καθένας — καθεμιά — καθένα, καθετί, κατιτί,
ὅποισδήποτε, ὅσοσδήποτε, ὅτιδῆποτε.

γ) Τά ἄκλιτα:

ἀπαρχῆς	ἐντάξει	καλημέρα	μολονότι
ἀπεναντίας	ἐνῶ	καληνύχτα	ὀλημέρα
ἀπευθείας	ἐξαιτίας	καλησπέρα	ὀληνύχτα
ἀφ' ὅτου	ἐξάλλου	καληώρα	ὀλωσδιόλου
ἀφ' οὔ	ἐξαρχῆς	καταγῆς	ὀπονδήποτε
δηλαδή	ἐξίσου	κατευθείαν	ὀποσδήποτε
διαμῆς	ἐπικεφαλῆς	κιόλας	προπάντων
εἰδάλλως	ἐπιτέλους	μεμῆς	ἐπόψη
εἰδεμῆ	καθαντό	μολαταῦτα	ὄστούσο.
ἐνόσω	καθεξῆς	μόλο (πού)	

δ) Ἡ πρόθεσις *σέ (σ')* μέ τή γενική καί τήν αἰτιατική τοῦ ἄρθρου:

στοῦ φίλου μου, στόν ἀφρό τῆς θάλασσης, σ' τή πεζούλι τῆς ἐκκλησιᾶς κτλ.

Γράφεται ὁμως χωριστά καί μέ ἀπόστροφο ἢ ἀντωνυμία *σοῦ*:
σ' τό δίνω, σ' τό ἔστειλα.

Γράφονται μέ δύο λέξεις:

καλῶς ὄρισες, καλῶς τον (την, το), μετά χαρᾶς, τέλος πάντων.

Οί συλλαβές

ὄ-χι, τρα-γού-δι, ἄ-στέ-ρι, ἀη-δό-ρι, ζωη-μέ-ρος, εἶ-μαι

23. Κάθε λέξη χωρίζεται, ὅπως βλέπουμε, σέ μικρότερα τμήματα. Τό καθένα ἀπό αὐτά μπορεῖ νά ἔχει ἕνα ἢ περισσότερα σύμφωνα μέ ἕνα φωνῆεν ἢ δίφθογγο, ἢ νά ἔχει ἕνα μόνο φωνῆεν ἢ δίφθογγο.

Κάθε τέτοιο τμήμα τῆς λέξης λέγεται συλλαβή.

Κατά τόν ἀριθμό τῶν συλλαβῶν μιά λέξη λέγεται:

- α) **μονοσύλλαβη**, ὅταν ἀποτελεῖται ἀπό μιά συλλαβή:
ναί, φῶς, μιά
- β) **δισύλλαβη**, ὅταν ἀποτελεῖται ἀπό δύο συλλαβές:
παί-ζω
- γ) **τρισύλλαβη**, ὅταν ἀποτελεῖται ἀπό τρεῖς συλλαβές:
πα-τέ-ρας, τρα-γού-δι
- δ) **πολυσύλλαβη**, ὅταν ἔχει περισσότερες ἀπό τρεῖς συλλαβές:
αὐ-λό-γυ-ρος, λα-χα-να-γο-ρά, ἄ-γιο-βα-σι-λιά-τι-κος.

24. Ἡ τελευταία συλλαβή μιᾶς λέξης ὀνομάζεται **λήγουσα**, ἡ δευτέρα ἀπό τό τέλος **παραλήγουσα**, ἡ τρίτη ἀπό τό τέλος **προπαραλήγουσα**. Ἡ πρώτη συλλαβή τῆς λέξης λέγεται **ἀρχική**.

Στή λέξη *αὐ-λό-γυ-ρος* ἡ συλλαβή *-ρος* εἶναι ἡ λήγουσα, ἡ συλλαβή *-γυ-* παραλήγουσα, ἡ συλλαβή *-λό-* προπαραλήγουσα, ἡ συλλαβή *αὐ-* ἀρχική.

Συλλαβισμός

25. Ὄταν γράφουμε, παρουσιάζεται συχνά ἡ ἀνάγκη νά ἀλλάξουμε γραμμή χωρίς νά ἔχει τελειώσει μιά λέξη. Εἴμαστε τότε ὑποχρεωμένοι νά χωρίσουμε τή λέξη στά δύο.

Θά τή χωρίσουμε ὄχι ὅπου τύχει, ἀλλά ἐκεῖ πού τελειώνει μιά συλλαβή. Γι' αὐτό πρέπει νά ξέρουμε πῶς χωρίζονται οἱ λέξεις σέ συλλαβές.

Τό χάρισμα μιᾶς λέξης σέ συλλαβές λέγεται συλλαβισμός.

26. Κατά τό συλλαβισμό ἀκολουθοῦμε τούς παρακάτω κανόνες:

1. Ἐνα σύμφωνο ἀνάμεσα σέ δύο φωνήεντα συλλαβίζεται μέ τό δεύτερο φωνήεν:

ἔ-χω, κα-λο-σύ-νε-ψε, πα-ρα-κα-λῶ, πα-θί-μα-τα.

2. Δύο σύμφωνα ἀνάμεσα σέ δύο φωνήεντα συλλαβίζονται μέ τό δεύτερο φωνήεν, ὅταν ἀρχίζει ἀπό αὐτά τά σύμφωνα ἑλληνική λέξη:

*λά-σπη (σπίθα) ἔ-βγαλα (βγαίνω) κο-φτερός (φτωχός)
ἔ-θνος (θηητός) ἔ-τσι (τσαρούχι) τζί-τζικας (τζάμι)
ἔπο-πιτος (πιτῶμα) Αἰ-σχύλος (σχολεῖο) ἀ-τμός (τμημα)
ἄ-φθορος (φθόγγος).*

Ἄλλιῶς, χωρίζονται καί τό πρῶτο σύμφωνο πάει μέ τό προηγούμενο φωνήεν, τό δεύτερο μέ τό ἀκόλουθο:

*θάρ-ρος, ἄλ-λος, θάλασ-σα
περ-πατῶ, ἔρ-χομαι
δάφ-νη, βαθ-μός, τάγ-μα.*

3. Τρία ἢ περισσότερα σύμφωνα ἀνάμεσα σέ δύο φωνήεντα συλλαβίζονται μέ τό ἀκόλουθο φωνήεν, ὅταν ἀρχίζει ἑλληνική λέξη τουλάχιστον ἀπό τά δύο πρῶτα ἀπό αὐτά:

*ἄ-στρο (στρώω), ἔ-χθρός (χθεσινός), σφουί-χτρα (χτένι),
αἰ-σχρός (σχέδιο).*

Ἄλλιῶς, χωρίζονται καί τό πρῶτο σύμφωνο πάει μέ τό προηγούμενο φωνήεν, τά ἄλλα μέ τό ἀκόλουθο:

ἀν-θρωπος, νεραν-τζιά, ἐκ-στρατεία, παν-στρατιά.

4. Τά δίψηφα *μπ, ντ, γκ* δέ χωρίζονται στό συλλαβισμό:

μου-μπούκι, ἀ-μπέλι, ντα-ντά, πέ-ντε, μπα-γκέτα, μου-γκρίζω.

5. Οί σύνθετες λέξεις ακολουθοῦν κατά τό συλλαβισμό τούς ἴδιους κανόνες:

προ-σέχω, ὑ-πεύθυνος, εἴ-σοδος, πα-ρα-κούω.

6. Τά δίψηφα φωνήεντα, οἱ δίφθογγοι, οἱ καταχρηστικοί δίφθογγοι καί οἱ συνδυασμοί *αν* καί *ευ* κατά τό συλλαβισμό λογαριάζονται σάν ἓνα φωνῆεν:

αἰ-μα, νε-ράι-δα, ἄ-πια-στος, ναύ-της.

Χρόνος τῶν συλλαβῶν

27. Οἱ συλλαβές χωρίζονται σέ βραχύχρονες καί σέ μακρόχρονες:

- α) **Βραχύχρονη** ὀνομάζεται μιά συλλαβή ὅταν ἔχει βραχύχρονο φωνῆεν:

ἔρ-χο-μαι, ἀ-έ-ρας, ἔν-δο-ξος.

- β) **Μακρόχρονη** ὀνομάζεται μιά συλλαβή ὅταν ἔχει φωνῆεν μακρόχρονο ἢ δίψηφο ἢ τό συνδυασμό *αν*, *ευ*:

ῶ-ρα, κῆ-πος, νοί-χι, οὐ-ρά, ναύ-της.

ΤΟΝΟΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΑ

Οί τόνοι

παιδί, γράφω, άνθρωπος, σιδηρόδρομος, μῆλο, ναῦτες

28. 1. Σέ κάθε λέξη πού ἔχει δύο τουλάχιστον συλλαβές μία συλλαβή προφέρεται δυνατότερα ἀπό τίς ἄλλες, τονίζεται.

Πάνω στό φωνῆεν τῆς συλλαβῆς πού προφέρεται πιό δυνατά σημειώνουμε ἕνα σημαδάκι, πού λέγεται **τόνος**:

γέρος, γερός.

2. Σημειώνουμε τόνο καί στίς περισσότερες μονοσύλλαβες λέξεις:
θά, μί, νά, πού, ποῦ, πώς, πῶς, γῆ, φῶς κτλ.

3. Σέ μία λέξη μπορεί νά τονιστεῖ μόνο μία ἀπό τίς τρεῖς τελευταῖες συλλαβές:

λές, λέμε, ἔλεγα, ξαναλέγαμε.

29. Στίς λέξεις πού κλίνονται ὁ τόνος δέ μένει πάντα στήν ἴδια συλλαβή:

ὁ ἄγγελος — τοῦ ἀγγέλου — τόν ἄγγελο,

ἡ μοῖρα — οἱ μοῖρες — τῶν μοιρῶν — τίς μοῖρες,

δένω — ἔδενα — θά δεθῶ.

Ὁ τόνος τῆς ἐνικῆς ὀνομαστικῆς στά οὐσιαστικά (*ὁ ἄγγελος*), τῆς ἐνικῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἄρσενικοῦ στά ἐπίθετα (*ὁ ὠραῖος*) καί τοῦ πρώτου ἐνικοῦ προσώπου στόν ἔνεστώτα τῆς ὀριστικῆς στά ρήματα (*δένω*) λέγεται **βασικός τόνος**.

30. Οἱ τόνοι εἶναι δύο: ἡ ὀξεῖα (´) καί ἡ περισπωμένη (˘).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. — ΤΟΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Ὁ τονισμός τῶν λέξεων γίνεται σύμφωνα μέ τούς ἀκόλουθους κανόνες:

31. Γενικοί κανόνες τονισμοῦ

1.	Ἡ προπαραλήγουσα παίρνει ὄξεϊα:	<i>ἤσυχος, εἶπαμε, ἀνήφορος, πήγαμε.</i>
----	---------------------------------	--

2.	Ἡ βραχύχρονη συλλαβή παίρνει ὄξεϊα:	<i>ἔλα, ὄλα, βουλό, μέρος.</i>
----	-------------------------------------	--------------------------------

3.	Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὄξεϊα, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη:	<i>καρφῶνω, κλείνει, πήχη.</i>
----	---	--------------------------------

4.	Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη:	<i>μῆλο, ξεπνῆστε, δῶσε, ἀγαποῦμε, ραῦτες, θερμῶνται, ὦμοι, τοῖχοι.</i>
----	--	---

Δέν ἀκολουθοῦν τόν κανόνα καί παίρνουν ὄξεϊα οἱ λέξεις: *ῶστε, οὔτε, μήτε, εἶτε, εἶθε.*

5.	Λογαριάζονται ὅτι τονίζονται στήν προπαραλήγουσα καί οἱ λέξεις πού ἔχουν καταχρηστικό δίφθογγο στή λήγουσα. Γι' αὐτό παίρνουν ὄξεϊα λέξεις καθῶς:	<i>καινούριος, κοφίτος, κούνιες, ποτήρια.</i>
----	---	---

32. Ὁ τόνος στά ὀνόματα καί στίς ἀντωνυμίες

Ὁ τόνος στή λήγουσα

1.	Τά ὀνόματα καί οἱ ἀντωνυμίες, ὅταν τονίζονται στή λήγουσα, παίρνουν ὀξεῖα ἐκτός ἀπό τή γενική:	ὁ μαθητής, τό μαθητή, μαθητή οἱ οὐρανοί, τούς οὐρανοῦς, οὐρανοί· ὁ βαθύς, τό βαθύ, ἡ βαθιά, τή βαθιά· ὁ σταχτής, οἱ σταχτιοί, τούς σταχτιοῦς· ἐγώ, ἐσύ.

2. Δέν ἀκολουθοῦν τόν κανόνα καί παίρνουν περισπωμένη:

α) Τά ὀνόματα γῆ, φῶς, πᾶν, νοῦς.

β) Οἱ ἀντωνυμίες ἐμεῖς, ἐμᾶς, μᾶς — ἐσεῖς, ἐσᾶς, σᾶς.

γ) Τό ἀριθμητικό τρεῖς καί οἱ πληθυντικοί σέ -εῖς (συγγραφεῖς, συγγενεῖς, συνεχεῖς).

δ) Μερικά κύρια ὀνόματα προσώπων: Ἰησοῦς, Ἀθηναῖα, Ναυσικά, Ἀπελλῆς, Ἐρμῆς, Ἡρακλῆς, Θαλῆς, Θεμιστοκλῆς, Μωσῆς, Περικλῆς.

3.	Παίρνουν περισπωμένη καί οἱ γενικές πού δέν ἔχουν βραχύχρονο φωνῆν:	τοῦ καλοῦ πραγματευτή, τοῦ ψωμά, τῆς γλυκιάς φωνῆς, τῆς Ἀργυροῦς, τῆς ἄλεποῦς, τῶν μικρῶν παιδιῶν, σοῦ δίνω.

Ὁ τόνος στήν παραλήγουσα

4.	Τό α τῆς λήγουσας στά ἀρσενικά καί θηλυκά ὀνόματα εἶναι μακρόχρονο· γι' αὐτό βάζουμε ὀξεῖα στήν παραλήγουσα:	ὁ χειμῶνας, τοῦ χειμῶνα, τό χειμῶνα, χειμῶνα, ἡ πείνα, τῆς πείνας, τήν πείνα, πείνα, ἡ γυναίκα — ἡ ἀσπροῦλα.

5. Τό α στο τέλος τῶν ουδέτερων εἶναι βραχύχρονο· γι' αὐτό βάζουμε περισπωμένη στή μακρόχρονη παραλήγουσα:	<i>χοῶμα, ῶραῖα δῶρα, ἐξεῖνα τά σχολεῖα.</i>
6. Τό ι τῆς λήγουσας στά ουδέτερα εἶναι μακρόχρονο· γι' αὐτό βάζουμε ὀξεῖα στήν παραλήγουσα:	<i>μαχαῖροι, λουλούδι, ἀλεύροι, χεῖλι, ποτήρι.</i>
7. Τά α, ι, υ στήν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων εἶναι βραχύχρονα καί γι' αὐτό παίρνουν ὀξεῖα:	<i>διάκος, σκίνος, σκύλος, παπάδες, χωριάτες, πιάτο, κινίνο, σύκο, λάθος, κλάμα, κλίμα, χύμα.</i>

33. Ὁ τόνος στά ῥήματα

Ὁ τόνος στή λήγουσα

1. Ἡ μακρόχρονη λήγουσα τῶν ῥημάτων παίρνει περισπωμένη :	<i>ἀγαπῶ, ἀργεῖ, ἀργοῦν, ἀκοῦς, νά δεῖς, κλαῖς, τρωῖς.</i>

Στά ῥήματα εἶναι **μακρόχρονο** καί τό **τονισμένο α** τῆς λήγουσας. Γι' αὐτό παίρνει περισπωμένη: *ἀγαπᾶς, πᾶς, ἀγαπᾷ.*

Ὁ τόνος στήν παραλήγουσα

2. Τό ἄτονο α στή λήγουσα τῆς ὀριστικῆς εἶναι βραχύχρονο . Γι' αὐτό βάζουμε περισπωμένη στή μακρόχρονη παραλήγουσα:	<i>τραγουδοῦσα, τραγουδοῦσαν· εἶδα, εἶδαν.</i>

3. Τό ἄ τονο α στή λήγουσα τῆς προστακτικῆς εἶναι μακρόχρονο . Γι' αὐτό βάζουμε ὀξεῖα στήν παραλήγουσα:	<i>πήδα, ρώτα, φεύγα, τραγοῦδα, κοίτα.</i>

4. Παίρνουν περισπωμένη οἱ ρηματικές καταλήξεις τοῦ ἐνικοῦ -ᾶμαι, -ᾶσαι, -ᾶται καί οἱ καταλήξεις τοῦ πληθυντικοῦ -ᾶμε, -ᾶτε, -ᾶνε :	<i>θυμᾶμαι, θυμᾶσαι, θυμᾶται γελᾶμε, γελᾶτε, γελᾶνε πᾶμε, πᾶτε, πᾶνε μὴ γελᾶτε, εἰλᾶτε γὰ φᾶμε.</i>

Παντοῦ ἄλλοῦ τό **α** τῆς παραλήγουσας εἶναι βραχύχρονο:
βάλε, σπάσε, κάψε, πάρε· κλάψτε, πάρτε, θυμάστε.

5. Τά ι, υ στήν παραλήγουσα εἶναι βραχύχρονα καί παίρνουν ὀξεῖα.	<i>λύνε, λύναν, λύσε, λύσαν· δακρῶσαν· πλύνε, πλύναν· πίνε, πίναν· ρίξε, ρίξαν.</i>

34. Ὀνομασία τῶν λέξεων ἀπό τόν τόνο τους

Μιά λέξη λέγεται:

- α) **ὀξύτονη**, ὅταν παίρνει ὀξεῖα στή λήγουσα:
ἐμπρός, γιατί, τά μικρά παιδιά.
- β) **παροξύτονη**, ὅταν παίρνει ὀξεῖα στήν παραλήγουσα:
τρέχα, ταχυδρόμος.
- γ) **προπαροξύτονη**, ὅταν παίρνει ὀξεῖα στήν προπαραλήγουσα:
ἄνθρωπος, γυμναστήριο.
- δ) **περισπώμενη**, ὅταν παίρνει περισπωμένη στή λήγουσα:
τραγοῦδῶ, ἐκεῖ.
- ε) **προπερισπώμενη**, ὅταν παίρνει περισπωμένη στήν παραλήγουσα:
τραγοῦδοῦσα, ἐκεῖνος.

Ἄτονες λέξεις

35. Μερικές μονοσύλλαβες λέξεις δέν παίρνουν τό ο καί γί' αὐτό λέγονται ἄτονες. Ἄτονες λέξεις εἶναι τὰ ἄρθρα *ὁ, ἡ, οἱ* καί τό ἐπίρρημα *ὡς (=σάν)*.

Ἐγκλιτικές λέξεις

Τό βιβλίό μου. Τό τετραδίό σου

36. Στά παραδείγματα αὐτά οἱ λέξεις *μου, σου* προφέρονται τόσο στενά ἐνωμένες μέ τήν προηγούμενη λέξη, πού ὁ τόνος τους ἦ δέν ἀκούεται (*τό βιβλίό μου*) ἦ ἀκούεται ὡς δεύτερος τόνος στή λήγουσα τῆς προηγούμενης λέξης (*τό τετραδίό σου*).

Οἱ μονοσύλλαβες λέξεις πού χάνουν τόν τόνο τους ἦ πού τόν ἀνεβάζουν στή λήγουσα τῆς προηγούμενης λέξης λέγονται **ἐγκλιτικές**.

Οἱ συχνότερες ἐγκλιτικές λέξεις εἶναι οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας *μου μέ μᾶς, σου σέ σᾶς, τος τόν τοι τή τες* κτλ.

37. Ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ:

1. μεταφέρεται ὡς ὀξεία:

- α) στή λήγουσα τῆς προηγούμενης λέξης, ὅταν αὐτή τονίζεται στήν προπαραλήγουσα:

ὁ πρόεδρος μας (σας, τους).

- β) στήν προηγούμενη λέξη, ὅταν εἶναι κι αὐτή ἐγκλιτική καί ἦ πρίν ἀπό αὐτήν εἶναι παροξύτονη ἦ προπερισπώμενη:

φέρε μου το, δῶσε μᾶς το.

2. ἀποβάλλεται, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξη τονίζεται στή λήγουσα ἦ στήν παραλήγουσα:

τό φῶς μας, ἡ χαρά μου, νά τους, τά δῶρα του, οἱ φίλοι σας.

Τά πνεύματα

38. Κάθε λέξη πού ἀρχίζει ἀπό φωνῆν παίρνει σ' αὐτό ἕνα σημα-

δάκι πού λέγεται **πνεῦμα**: *ἀνθίζω, Ἑλλάδα, ἅγιος, ἔχω.*

Τά πνεύματα εἶναι δύο, ἡ **ψιλὴ** (´) καὶ ἡ **δασεία** (ˆ).

Οἱ περισσότερες λέξεις παίρνουν ψιλὴ.

39. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. — ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΠΑΙΡΝΟΥΝ ΔΑΣΕΙΑ

Παίρνουν δασεία:

1. Ὅσες λέξεις ἀρχίζου ἀπό *ν*: *ὕγεια, ἕννος.*

2. Οἱ ἄτονες λέξεις *ὀ, ἦ, οἶ, ὄς.*

3. Τά ἀριθμητικά *ἑνας, ἔξι, ἑπτὰ, ἑκατό.*

4. Ὅλες οἱ ἀναφορικές ἀντωνυμίες: *ὅποιος, ὅσος* κτλ.

5. Μερικές ἀκόμη λέξεις, ὅπως *ἅγιος, ἔλιξας, ἡλικία, ἰανός, ὀδηγός, ὤς* (=ἔως) κτλ.

ΣΗΜ. Κατάλογο λέξεων πού δασύνονται βλ. στό Ἐπίμετρο.

Θέση τοῦ τόνου καί τοῦ πνεύματος

40. Ὁ τόνος καί τό πνεῦμα σημειώνονται:

α) Στά ἀπλά μικρά φωνήεντα ἀπό πάνω τους: *ἐγώ, τιμῶ.*

β) Στά ἀπλά κεφαλαῖα φωνήεντα, ὅταν βρίσκονται στήν ἀρχή τῆς λέξης, ἐμπρός κι ἐπάνω: *Ἀλιάζμονας, Ἀγραφα.* Σέ λέξη πού γράφεται ὀλόκληρη μέ κεφαλαῖα παραλείπονται: *ΙΣΤΟΡΙΑ. Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ.*

γ) Στούς διφθόγγους τό πνεῦμα σημειώνεται πάνω ἀπό τό πρῶτο φωνῆεν· ὁ τόνος ἐπάνω ἀπό ἐκεῖνο πού προφέρεται δυνατότερα: *ἀηδόνι, αἰτός, νεράιδα.*

δ) Στά δίψηφα φωνήεντα, στούς συνδυασμούς *αν, εν* καί στούς καταχρηστικούς διφθόγγους ὁ τόνος καί τό πνεῦμα σημειώνονται πάνω ἀπό τό δεύτερο φωνῆεν:

οὐρά, πούλησα, εἶμαι, παίζω, αὔριο, Εὐρώπη, πιάτῶ, μοιάζουμε.

Ὅταν ὁ τόνος καί τό πνεῦμα βρίσκονται στήν ἴδια συλλαβή, τότε ἡ ὀξεῖα σημειώνεται ὕστερα ἀπό τό πνεῦμα καί ἡ περισπωμένη ἀπό πάνω του:

ἔλα, ἄς ἔρθει, αἶμα.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΑΛΛΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ —
ΣΤΙΞΗ — ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ἄλλα ὀρθογραφικά σημεῖα

41. Ἐκτός ἀπό τούς τόνους καί τά πνεύματα μεταχειριζόμεστε γράφοντας καί μερικά ἄλλα ὀρθογραφικά σημεῖα.

Τά σημεῖα αὐτά εἶναι:

1. Ἡ ἀπόστροφος ('). Πότε σημειώνεται, θά τό δοῦμε ὅταν ξεετάσουμε τήν ἐκθλιψη, τήν ἀφαίρεση καί τήν ἀποκοπή.

2. Ἡ ὑποδιαστολή (,). Σημειώνεται στήν ἀναφορική ἀντωνυμία *ὅ,τι* γιά νά τήν ξεχωρίσει ἀπό τόν εἰδικό σύνδεσμο *ὅτι*:

Ἦ,τι καί νά πεις ἔχεις δίκιο.

Ἔλεγε ὅ,τι αἰσθανόταν.

Ἄλλά: *Ἔλεγε πάντα ὅτι θά ᾿ρθει, μά δέ φάνηκε.*

Ἡ ὑποδιαστολή σημειώνεται καί στούς δεκαδικούς ἀριθμούς γιά νά ξεχωρίσει τίς ἀκέραιες μονάδες ἀπό τίς δεκαδικές: *0,15· 15,3568.*

3. Τά διαλυτικά (··). Σημειώνονται πάνω ἀπό τό *ι* ἢ τό *υ* γιά νά δείξουμε ὅτι τό *ι* ἢ τό *υ* πρέπει νά τά προφέρουμε χωριστά ἀπό τό προηγούμενο φωνῆεν *α, ε, ο, υ*:

παιδί — χαϊδέω, θεῖος — θεϊκός,

ὁμόνοια — ἐδνοϊκός, βοϊδάκι, νίοθετῶ — μυϊκός,

αἶριο — πραιντικός, πλευρό — ξεύφαίνο.

Δέ σημειώνουμε τά διαλυτικά:

α) ὅταν τό προηγούμενο φωνῆεν παίρνει πνεῦμα ἢ τόνο:

ἀνπνία, Ἄι-Νικόλας, νεράιδα, πλάι (ἄλλά πλαϊνός), χοροῖδεφα (ἄλλά χοροῖδένω).

β) ὅταν δέν ἔχουμε δίψηφο φωνῆεν:

διωλιστήριο, Πομπηία, προί, Μωσῆς.

4. **Τό ένωτικό (-)**. Σημειώνουμε τό ένωτικό:

- α) στό τέλος τῆς σειραῶς, ὅταν δέ χωρεῖ ἡ λέξη ὀλόκληρη καί πρέπει νά τήν κόψουμε καί νά τή χωρίσουμε: *μαλ - λιά*.
- β) ὕστερα ἀπό τίς λέξεις *Ἅγια-*, *Ἄι-*, *γερο-*, *γρια-*, *θεια-*, *κυρα*, *μαστρο-*, *μπαρμπα-*, *παπα-*, πού πηγαίνουν μαζί μέ κύριο ὄνομα: *Ἅγια - Σοφιά, τοῦ Ἄι - Λιά, τῆς κυρα - Ρίγης, ὁ παπα - Δημήτρης*. Οἱ λέξεις αὐτές δέν ἔχουν δικό τους τόνο.

Προφορά καί στίξη

42. Ὄταν μιλοῦμε, σταματοῦμε κάθε τόσο, ἄλλοτε λιγότερο καί ἄλλοτε περισσότερο, γιατί τό θέλει τό νόημα ἢ γιά νά πάρουμε ἀναπνοή. Ἄλλοτε πάλι ἀνεβοκατεβάζουμε τή φωνή μας γιά νά ρωτήσουμε, νά δεῖξουμε τήν ἀπορία μας, τή χαρά μας ἢ νά ἐκφράσουμε ὅ,τι ἄλλο αἰσθανόμαστε.

Εἶναι βέβαια ἀδύνατο μέ τό γράψιμο νά παραστήσουμε αὐτό πού δείχνει ἡ φωνή μας. Μεταχειριζόμαστε ὅμως μερικά σημαδάκια, πού μᾶς δείχνουν πού πρέπει νά σταματήσουμε καί πόσο κάθε φορά, καί πῶς νά χρωματίσουμε τή φωνή μας. Ἄν ἔλειπαν αὐτά, θά ἦταν δύσκολο νά καταλάβουμε τό νόημα διαβάζοντας. Τά σημαδάκια αὐτά τά ὀνομάζουμε **σημεῖα τῆς στίξης**.

Τά σημεῖα τῆς στίξης

43. Τά συχνότερα σημεῖα τῆς στίξης εἶναι ἡ **τελεία (.)**, ἡ **ἄνω τελεία (˙)**, τό **κόμμα (,)**, τό **ἐρωτηματικό (;)** καί τό **θαυμαστικό (!)**. Λιγότερο συχνά μεταχειριζόμαστε τή **διπλή τελεία (:)**, τήν **παρένθεση ( )**, τά **ἀποσιωπητικά (...)**, τήν **παύλα (—)**, τή **διπλή παύλα (— —)**, τά **εἰσαγωγικά (« »)**.

1. **Τελεία (.)**. Τελεία σημειώνουμε στό τέλος μιᾶς φράσης πού ἔχει ἀκέραιο νόημα. Μέ τήν τελεία δείχνουμε ὅτι πρέπει νά σταματήσει λίγο ἡ φωνή:

Ὁ ἥλιος βασίλεψε.

Τῆν Κυριακή θά πᾶμε ἐκδρομή στή θάλασσα.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. Ὑστερα ἀπό τελεία ἀρχίζουμε μέ κεφαλαῖο.

2. **Άνω τελεία (·)**. Άνω τελεία σημειώνουμε, όταν θέλουμε να δείξουμε μικρότερο σταμάτημα παρά μέ τήν τελεία και μεγαλύτερο παρά μέ τό κόμμα:

Αὐτός δέν ἦταν ἄνθρωπος· ἦταν θεοῦ, δοῦλος, τοῦ βουνοῦ στοιχειό.

3. **Κόμμα (,)**. Εἶναι τό πῖό συχνό σημεῖο τῆς στίξης. Τό σημειώνουμε γιά νά δείξουμε πολύ μικρό σταμάτημα τῆς φωνῆς.

Μέ τό κόμμα χωρίζουμε:

α) **λέξεις ἀσύνδετες**, πού ἀνήκουν στό ἴδιο μέρος τοῦ λόγου:

Μᾶς πρόσφερε ψωμί, σῦκα, πορτοκάλια, κρασί.

Χτές, προχτές, ἀντιπροχτές ἔβρεχε ἀκατάπαντα.

β) **τήν κλητική**:

Ἄνοιξε, μάνα μου γλυκιά, τήν ἀφθαρη ἀγκαλιά σου.

γ) **προτάσεις ὅμοιες ἀσύνδετες**:

Βγήκαμε ἀπό τό σχολεῖο, πήραμε τό δρόμο καί σέ λίγο φτάσαμε στήν πλατεία.

δ) **δευτερεύουσες προτάσεις ἀπό τίς κύριες**:

Δέν πρέπει νά ξεκινήσουμε, γιατί ὁ καιρός ἄρχισε νά χαλά.

Ἄν θέλεις, ἔλα.

Ὅταν χάθηκε ὁ πατέρας, φρόντισε γιά ὅλα ὁ θεῖος μας.

Σάν τόν φοβᾶσαι τόν γκρομό, ἔλ' ἀπ' τό μονοπάτι.

Δέ χωρίζεται μέ κόμμα ἡ εἰδική, ἡ πλάγια ἐρωτηματική καί ἡ διστακτική πρόταση: *Ἐργαζε πώς θά ἔρθει. Δέ μοῦ εἶπες ἂν γόρτσισε ὁ πατέρας. Φοβοῦμαι μήπως βραχεῖς.*

4. **Ἐρωτηματικό (;)**. Τό ἐρωτηματικό τό σημειώνουμε στό τέλος μιᾶς ἐρωτηματικῆς φράσης:

Τί γίνεσαι;

Ποῦ πῆγες;

Γιατί δέ μέ περιμένεις;

5. **Θαυμαστικό (!)**. Σημειώνεται ὕστερα ἀπό τά ἐπιφωνήματα καί ὕστερα ἀπό κάθε φράση πού ἐκφράζει θαυμασμό, χαρά, ἐλπίδα, πόνο, φόβο, προσταγή κτλ.

Τί λαμπρός ἄνθρωπος!

Ζήτω! Μακάρι!

*“Αχ! “Οχ! “Οχι!
Ντροπή! “Αλτ! Στάσου!*

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. — “Υστερα από έρωτηματικό ή θαυμαστικό αρχίζουμε μέ κεφαλαίο:

*Ποῦ πῆγες; Τί εἶδες στά ταξίδια σου;
Τί ὄμορφη ἱστορία! Μέ πόση εὐχαρίστηση τήν ἀκούει κανείς!
Συνεχίζουμε μέ μικρό γράμμα, ὅταν ἡ φράση συνεχίζεται:
«Ποῦ εἶσαι;» ρώτησε ἄξαφνα.
Ζήτω! φώναξαν ὅλα τά παιδιά.*

6. Διπλή τελεία (:). Τή σημειώνουμε:

α) ἔμπρός ἀπό τά λόγια πού ἀναφέρονται κατά λέξη:

“Ο Χριστός εἶπε: «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

β) ὅταν κάνουμε ἀπαρίθμηση ἢ δίνουμε μιά ἐξήγηση ἢ τό ἀποτέλεσμα:

*Τά μεγαλύτερα ἐλληνικά νησιά εἶναι: ἡ Κύπρος, ἡ Κρήτη, ἡ Εὐβοία.
Κάθισε στό τραπέζι ὄλη ἡ οἰκογένεια: ὁ παππούς, ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, τ' ἀδέρφια μου.
Δέν ἐδούλεψε ποτέ του. Καί τό ἀποτέλεσμα: δέν ἔκαμε καμιά προκοπή.*

7. Παρένθεση ( ). Μέσα στήν παρένθεση κλείνουμε μιά λέξη ἢ μιά φράση πού ἐξηγεῖ ἢ συμπληρώνει τά λεγόμενα:

“Η βάρκα (ἀκόμα τρέμω πού τό θυμοῦμαι) χτύπησε ξαφνικά στήν ξέρα.

Στούς βαλκανικούς πολέμους (1912 - 13) λευτερώθηκαν ἡ Μακεδονία, ἡ “Ηπειρος καί πολλά νησιά.

8. Ἀποσιωπητικά (...). Μέ τά ἀποσιωπητικά δείχνουμε πώς ἡ φράση ἔμεινε ἀτελείωτη, γιατί δέ θέλουμε νά τήν ἀποτελειώσουμε ἢ γιατί εἴμαστε συγκινημένοι:

Θέλω νά σοῦ ζητήσω νά... μά καλύτερα ἄλλη φορά, ὅταν ξανα-συναντηθοῦμε.

Πρόσεξε, μὴν τό ξανακάμεις αὐτό, γιατί... .

Τί θαυμάσιες μέρες! ... .

9. **Παύλα** (—). Σημειώνουμε τήν παύλα στό διάλογο γιά νά δείξουμε ὅτι ἀλλάζει τό πρόσωπο πού μιλάει:

— Πότε θά ῥθεις;

— Ἀῦριο.

— Θά σέ περιμένω.

10. **Διπλή παύλα** (— —). Κάποτε μεταχειριζόμαστε δύο παύλες γιά νά κλείσουμε μέσα τους μιά φράση ἢ μέρος της, ὅπως γίνεται καί μέ τήν παρένθεση:

Ὁ πατέρας μου —μύρο τό κύμα πού τόν ἐτόλιξε— δέν εἶχε σκοπό νά μέ κάνει ναυτικό.

11. **Εἰσαγωγικά** (« »). Μέσα σέ εἰσαγωγικά κλείνουμε τά λόγια ενός ἄλλου ἢ μιά λέξη του, ὅταν τά ἀναφέρουμε ὅπως ἀκριβῶς τά εἶπε. Πρῖν ἀπό τά εἰσαγωγικά σημειώνουμε τότε διπλή τελεία:

Τά ἐγγόνια ἔλεγαν στόν παππού: «Πές μας, παππού, πάλι τό παραμῦθι τῆς Γοργόνας».

Ὅποιος ἄκουε τ' ὄνομά του φώναζε: «παρών».

Συντομογραφίες

44. Μερικές συχνές λέξεις γράφονται γιά συντομία κομμένες. Οἱ γράφες αὐτές λέγονται **συντομογραφίες**. Οἱ πιό συνηθισμένες εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

ἄγ.	ἅγιος	κ.κ.	κύριοι ἢ κυρίες (ὄχι κύριοι κύριοι)
Ἄγ. Γρ.	Ἄγία Γραφή		
ἄρ.	ἄριθμός	Κος, Κα	Κύριος, Κυρία
βλ.	βλέπε	κτλ.	καί τά λοιπά
γραμμ.	γραμμάρια	κυβ.	κυβικά
Δδα	δεσποινίδα	λ.χ.	λόγου χάρι
δηλ.	δηλαδή	μ.	μέτρα
δρχ.	δραχμές	Μ. Ἀσία	Μικρά Ἀσία (Μικρασία)
έκ.	έκατοστό	μίλ.	μίλια
κ.	κύριος, κυρία	μ.μ.	μετά τό μεσημέρι
κ.ἄ.	καί ἄλλα	μ.Χ.	μετά Χριστόν
Κ.Δ.	Καινή Διαθήκη		

πβ. ἢ πρβ.	παράβαλε
Π.Δ.	Παλαιά Διαθήκη
π.μ.	πρὶν ἀπὸ τό μεσημέρι
π.χ.	παραδείγματος χάρη
π.Χ.	πρὸ Χριστοῦ
σ.	σελίδα
σημ.	σημείωση
στρ.	στρέμματα
τετρ.	τετραγωνικός
τόν.	τόνοι (μονάδα βάρους)
τ.μ.	τετραγωνικά μέτρα
ΥΓ.	ὑστερόγραφο
χγρ.	χιλιόγραμμα
χιλ.	χιλιάδες
χμ.	χιλιόμετρα

Γιὰ τοὺς ἀνέμους	
A	ἀνατολικός
B	βόρειος
Δ	δυτικός
N	νότιος
ΒΑ	βορειοανατολικός
ΒΔ	βορειοδυτικός
ΝΑ	νοτιοανατολικός
ΝΔ	νοτιοδυτικός

Γιὰ τοὺς μῆνες

Ἰαν., Φεβρ., Μάρτ., Ἀπρ., Ἰούν.,
 Ἰούλ., Αὔγ., Σεπτ., Ὀκτ.,
 Νοέμβρ., Δεκ.

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΑΘΗ ΦΘΟΓΓΩΝ

45. Λέμε ἢ γράφουμε:

Δύο, ἀλλά καί δύο.

Δέ χρωστώ, ἀλλά καί δέ χρωστώ. *

Ἦστερα ἀπὸ τό μάθημα, ἀλλά καί ἕστερ' ἀπ' τό μάθημα.

Ποῦ εἶναι ὁ Γιῶργος; ἀλλά καί ποῦ ἔναι ὁ Γιῶργος;

Ὅλο ἔκλαιε, ἀλλά καί ὄλο ἔκλαιε.

Λέγω, ἀλλά καί λέω. *

Ἡ κορυφή τοῦ βουνοῦ, ἀλλά καί ἡ κορυφή τοῦ βουνοῦ.

Ὅπως βλέπουμε, μερικές λέξεις δέ λέγονται πάντοτε στό συνη-

θισμένο τους τύπο· κάποιοι φθόγγοι τους χάνονται ή αλλάζουν, παρουσιάζουν διάφορα πάθη.

Βλέπουμε ακόμη ότι τὰ πάθη αὐτὰ συμβαίνουν, ὅταν παρουσιάζονται κοντά κοντά δύο φωνήεντα πού ἀνήκουν σέ δύο γειτονικές συλλαβές μέσα στήν ἴδια λέξη (δύο—δύο) ἢ πιό συχνά ἀνάμεσα σέ δύο λέξεις (ἕστερα ἀπό — ἕστερ' ἀπό).

Αὐτή ἡ συνάντηση τῶν φωνηέντων λέγεται **χασμωδία**.

Πολλά ἀπό τὰ πάθη τῶν φθόγγων συμβαίνουν γιά νά ἀποφύγουμε τή χασμωδία.

Θά ἐξετάσουμε τὰ κυριότερα πάθη.

ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

46. Τά κύρια πάθη τῶν φωνηέντων εἶναι ἡ **συνίζηση**, ἡ **συναίρεση**, ἡ **ἐκθλιψη**, ἡ **ἀφαίρεση**, ἡ **συγκοπή** καί ἡ **ἀποκοπή**. Ἀπό αὐτά μόνο ἡ ἐκθλιψη χρησιμοποιεῖται κάποτε στόν ἐπιστημονικό λόγο. Τά ἄλλα παρουσιάζονται συχνά στή λογοτεχνική γλώσσα, ιδιαίτερα στήν ποίηση, καί στόν προφορικό λόγο.

Συνίζηση

47. Ἡ λέξη *βοήθεια* λέγεται καί *βοί^υθεια* σέ τρεῖς συλλαβές, τό *δύο* λέγεται καί *δύο* σέ μιά συλλαβή.

Σέ πολλές λέξεις, ὅταν ἀκολουθεῖ φωνῆεν ἕστερα ἀπό τό φθόγγο *ι* (*η, υ, ει, οι*) ἢ τό φθόγγο *ε* (*αι*), τὰ δύο φωνήεντα μποροῦν νά προφέρονται μαζί σέ μιά συλλαβή. Λέμε τότε πώς στίς λέξεις αὐτές ἔγινε **συνίζηση**.

Ἐφθόγγος *ε* (*ε* ἢ *αι*), ὅταν παθαίνει συνίζηση μέ τό ἀκόλουθο φωνῆεν, προφέρεται καί γράφεται *ι*:

γενεά — *γενιά*, *ἐννεά* — *ἐννιά*, *παλαιά* — *παλιά*.

Πολλές λέξεις λέγονται μόνο με συνίζηση: *ἀδειάζω, ἄδειος, ἥλιος, κάποιος, ὅποιος, ποιός, τέτοιος* κτλ.

Συναίρεση

ἀκούουν — ἀκοῦν, δεκαῆξι — δεκάξι

48. Στὶς λέξεις αὐτές τὰ δύο γειτονικά φωνήεντα **ουου, αε**, ἐνώθηκαν σέ ἕνα.

Ἡ ἔνωση δυό γειτονικῶν φωνηέντων μέσα στήν ἴδια λέξη σέ ἕνα φωνῆεν λέγεται **συναίρεση**.

Ὄταν τὰ γειτονικά φωνήεντα εἶναι ὅμοια, συναιροῦνται σέ ἕνα ὅμοιο φωνῆεν: *ἀκούουν — ἀκοῦν, λέ(γ)ετε — λέτε*. Ὄταν τὰ γειτονικά φωνήεντα εἶναι διαφορετικά, ἀπομένει τό πιό δυνατό. Πιό δυνατό εἶναι τό *α* καί ἀκολουθοῦν μέ τή σειρά οἱ φθόγγοι *ο, ου, ε, ι*:

δέν καλοακούω — δέν καλακούω, ἀκούεις — ἀκοῦς, ἀκούετε — ἀκοῦτε.

Ἔτσι τό *δεκαῆξι* γίνεται *δεκάξι*, τό *Νικόλαος* — *Νικόλας*, *παραίπιες* — *παράπιες*, *Θεόδωρος* — *Θόδωρος*, *τρῶ(γ)ετε* — *τρῶτε*.

Ἐκθλιψη

τοῦ οὐρανοῦ — τ' οὐρανοῦ

τά ἄλλα — τ' ἄλλα

θά ἀκούσετε — θ' ἀκούσετε

ἀπό ὅλους — ἀπ' ὅλους

49. Τά ἄρθρα *τοῦ, τά*, τό *θά* καί ἡ πρόθεση *ἀπό* ἔχασαν στά παραπάνω παραδείγματα τό τελικό τους φωνῆεν, γιατί βρέθηκαν ἐμπρός σέ λέξεις πού ἀρχίζουν ἀπό φωνῆεν.

Ὄταν μιά λέξη τελιώνει σέ φωνῆεν καί ἡ ἀκόλουθη ἀρχίζει ἀπό φωνῆεν, συχνά χάνεται τό τελικό φωνῆεν τῆς προηγούμενης. Τό φαινόμενο αὐτό λέγεται **ἐκθλιψη**.

Στή θέση του φωνήεντος που έπαθε έκθλιψη σημειώνουμε τήν *ἀπόστροφο* (').

Παθαίνουν συνήθως έκθλιψη εμπρός σέ ὅμοια φωνήεντα (συνηθέστερα στόν προφορικό καί ποιητικό λόγο):

α) Τά ἄρθρα *τό, τοῦ, τά: τ' ὄραϊο παιδί, τ' οὐρανοῦ, τ' ἄλλα.*

β) Τά μόρια *θά, νά: θ' ἀνεβείτε, ν' ἀρχίσετε.*

γ) Οἱ ἀντωνυμίες: *μέ, σέ, τό, τά:*

μέ ἔδειρε — μ' ἔδειρε,

τό ὄνειρεύτηκες. — τ' ὄνειρεύτηκες,

τά ἄφησε — τ' ἄφησε.

δ) Οἱ προθέσεις *ἀπό, μέ, σέ, γιά:*

ἀπ' ὄλους, μ' ἔσένα, σ' ἐμένα, γυ' ἄλλοῦ.

Κάποτε οἱ προθέσεις *σέ, ἀπό, παρά* παθαίνουν έκθλιψη καί εμπρός σέ διαφορετικό φωνήεν: *σ' αὐτόν, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, παρ' ὄλο ποῦ.*

Ὁ σύνδεσμος *καί* μπορεῖ νά γραφεῖ εμπρός ἀπό φωνήεν *κι* (χωρίς ἀπόστροφο): *κι ἄλλος, κι ὅμως, κι ἔπειτα, κι ἔστερα.*

Ἐφαίρεση

ποῦ εἶναι; — ποῦ 'ναι;

ἐσύ εἶσαι — ἐσύ 'σαι

μοῦ ἔφερε — μοῦ 'φερε

θά ἔχει — θά 'χει

50. Στά παραδείγματα αὐτά ἡ δεύτερη λέξη ἔχασε τό ἀρχικό φωνήεν ἢ τό δίψηφο.

“Ὅταν μιά λέξη τελειώνει σέ φωνήεν καί ἡ ἀκόλουθη ἀρχίζει ἀπό φωνήεν, χάνεται κάποτε τό ἀρχικό φωνήεν τῆς ἀκόλουθης λέξης. Τό φαινόμενο αὐτό λέγεται **ἐφαίρεση**.”

Στή θέση του φωνήεντος που χάνεται σημειώνεται *ἀπόστροφος*.

Ἐφαίρεση παθαίνουν τύποι του ρήματος μέ τονισμένο συνήθως τό ἀρχικό φωνήεν (*ε*), (*ι*), ὅταν ἡ προηγούμενη λέξη εἶναι προσωπική ἀντωνυμία, τό ἐρωτηματικό *ποῦ*, τό ἀναφορικό *πού* καί τά μόρια *θά, νά:*

μοῦ 'πε, τά 'φερε, πού 'κοψε, θά 'μαστε, νά 'ρθεῖ.

Πρόσεξε τή διαφορά τοῦ: *νά με, νά σε*, ὅπου ἔχουμε ἀνω-
νυμίες προσωπικές, καί τοῦ: *νά 'μαι, νά 'σαι*, ὅπου ἔχουμε τό ρή-
μα εἶμαι.

*Στό ρόδινο μακάριο φῶς, νά με, ἀνεβαίνω τῆς αὐγῆς
μέ σηκωμένα χέρια. (Σικελιανός).*

*Ἦθελα νά 'μαι κι ἐγώ ἐκεῖ.

Συγκοπή

κορυφή—κορφή, σιτάρι—στάρι, φέρετε—φέρτε, κόψετε—κόψτε

51. Σέ μερικές λέξεις, ὅπως βλέπουμε στά παραδείγματα αὐτά, χάνεται ἓνα φωνῆεν ἀνάμεσα σέ δυό σύμφωνα. Τό φαινόμενο αὐτό λέγεται **συγκοπή**.

Ἄποκοπή

*φέρε το — φέρ' το,
κόψε το — κόψ' το,
ἀπό τό σίτι — ἀπ' τό σίτι,
μέσα στή θάλασσα — μέσ στή θάλασσα*

52. *Ἄλλοτε πάλι χάνεται, ὅπως βλέπουμε, τό τελικό φωνῆεν μιᾶς λέξης ἐμπρός ἀπό τό ἀρχικό σύμφωνο τῆς ἀκόλουθης. Τό φαινόμενο αὐτό λέγεται **ἀποκοπή**.

Στή θέση τοῦ φωνήεντος πού ἀποκόπηκε σημειώνεται ἀπό-
στροφος.

Μόνο τό ἐπίρρημα *μέσα* γράφεται χωρίς ἀπόστροφο καί μέ τε-
λικό *ς*: *μέσ στή θάλασσα*. ὅμως πρὶν ἀπό φωνῆεν παθαίνει ἐκθλιψη:
μέσ' ἀπό τό σίτι.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. — Σημειώνεται ἀπόστροφος στήν ἐκθλιψη, στήν ἀφαίρεση καί στήν ἀποκοπή:

θ' ἀκούσετε — μοῦ 'φερε — ἀπ' τό σίτι.

Άρχικά φωνήεντα

έβδομάδα — βδομάδα   Τσιγγάνος — Άτσιγγανος   έξαφρα — άξαφρα

53. Πολλές λέξεις παρουσιάζουν στην αρχή τους αλλαγές: α) χάνουν τό αρχικό τους φωνήεν, β) παίρνουν ένα φωνήεν στην αρχή καί γ) τρέπεται τό αρχικό τους φωνήεν σέ άλλο:

α) Άποβολή. Μερικές λέξεις λέγονται καί μέ τό αρχικό τους φωνήεν καί χωρίς αυτό. Στίς λέξεις πού χάνουν τό αρχικό τους φωνήεν έχουμε **άποβολή**. Τέτοιες λέξεις είναι:

άγγελάδα, άμύγδαλο, έβδομάδα, έμπρός, έξάδερφος, έξομολογώ, έρωτώ, εύλογώ, ήγούμενος, ήμέρα, υγεία, ύπερήφανος κτλ. πού λέγονται καί *γελάδα, βδομάδα, ρωτώ, βλογώ, μέρα, γειά, περιήφανος* κτλ.

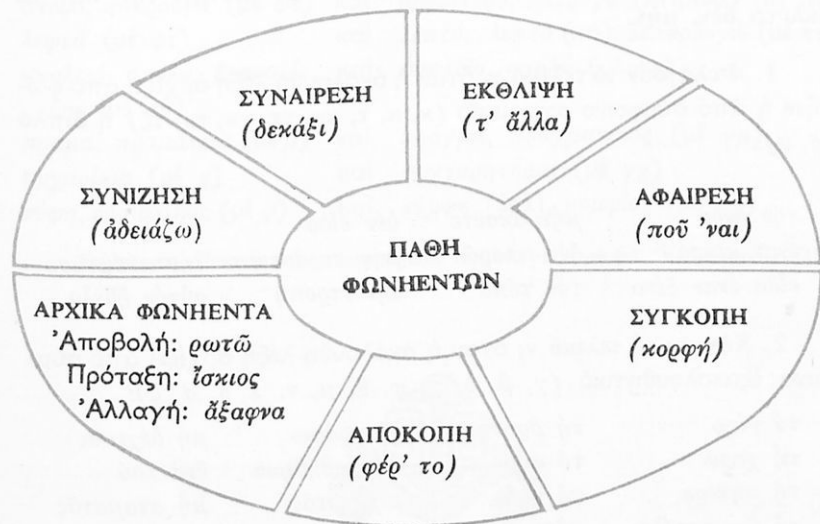
β) Πρόταξη. Μερικές λέξεις παίρνουν στην αρχή ένα φωνήεν, συνήθως τό α. Τό φαινόμενο αυτό λέγεται **πρόταξη** καί τό πρόσθετο φωνήεν **προτακτικό**:
βδέλλα — άβδέλλα, σκιά — ίσκιος.

γ) Άλλαγή. Μερικές λέξεις αλλάζουν τό αρχικό τους φωνήεν σέ ένα άλλο. Τό φαινόμενο αυτό λέγεται **άλλαγή**.

Τέτοιες λέξεις πού παρουσιάζουν διπλούς τύπους είναι:

έμορφος — όμορφος, έξαφρα — άξαφρα.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΣΧΗΜΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

54. Ἀποβολή καί ἀνάπτυξη τοῦ γ ἀνάμεσα σέ φωνήεντα.

Σέ μερικές λέξεις χάνεται τό γ ἀνάμεσα σέ φωνήεντα. Ἔτσι οἱ λέξεις παρουσιάζονται μέ δύο τύπους:

ραγίζω — ραιζώ, λέγω — λέω, τρώγω — τρώω.

Σέ μερικές πάλι λέξεις ἀναπτύσσεται ἕνα γ εὐφωνικό ἀνάμεσα σέ δύο φωνήεντα, προπάντων ὅταν αὐτά ἔχουν τήν ἴδια προφορά:

ἔκαιε — ἔκαιγε, ἔκλαιε — ἔκλαιγε, καίεται — καίγεται.

Τό τελικό ν

τόν ἄνθρωπο	—	τό θρόνο
τόν καιρό	—	τό δάσκαλο
τήν πόλη	—	τή χώρα
δέν ἔχω	—	δέ φοβοῦμαι
μήν τρωῶς	—	μή βιάζεσαι

55. Σέ μερικές λέξεις, ὅπως βλέπουμε στά παραδείγματα, ἄλλοτε φυλάγεται τό τελικό τους ν καί ἄλλοτε χάνεται. Οἱ λέξεις αὐτές εἶναι τό ἄρθρο **τόν, τήν**, τό ἀριθμητικό καί ἄοριστο ἄρθρο **ἕναν**, ἡ προσωπική ἀντωνυμία τοῦ τρίτου προσώπου **αὐτήν, τήν** καί τά ἄκλιτα **δέν, μήν**.

1. **Φυλάγουν τό τελικό ν**, ὅταν ἡ ἀκόλουθη λέξη ἀρχίζει ἀπό φωνήεν ἢ ἀπό σύμφωνο στιγμιαῖο (κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ) ἢ διπλό (ξ, ψ):

τόν ἀέρα	μήν ἀκοῦτε	δέν εἶδα	
ἕναν καιρό	δέν μπορῶ	μήν περάσεις	τήν πρόφτασα
εἶδα ἕναν ξένο	τόν τόπο	τήν ντροπή	αὐτήν ἤθελα

2. **Χάνουν τό τελικό ν**, ὅταν ἡ ἀκόλουθη λέξη ἀρχίζει ἀπό σύμφωνο ἑξακολουθητικό (γ, β, δ, χ, φ, θ, μ, ν, λ, ρ, σ, ζ):

τό γέρο	τή βούση	δέ γράφω	μή δέχεσαι
τή χαρά	τό φόβο	τή φοβήθηκα	ἕνα λαό
τή μητέρα	τή νίκη	μή ρωτᾶς	μή σταματᾶς
τή ζωγραφίζει	αὐτή θέλω		

56. Τό τελικό ν φυλάγεται πάντοτε στό ἄρθρο τῶν, στήν προσωπική ἀντωνυμία τοῦ τρίτου προσώπου αὐτόν, τόν, καθώς καί στό τροπικό ἐπίρρημα σάν :

*τῶν φίλων μου, τῶν συμμαθητῶν μου,
αὐτόν θέλω, τόν βλέπω, φώναξέ τον,
σάν θάλασσα, σάν βαρὺ εἶναι.*

Συμφωνικά συμπλέγματα

*βροχή, χιές, πρωί, στρατιώτης,
ἄβραστος, ἄχτιστος, ἔρχομαι, ἄστρο*

57. Στίς λέξεις αὐτές ἔχουμε δύο ἢ περισσότερα σύμφωνα τό ἕνα κοντά στό ἄλλο: βρ, χτ, πρ, στρ, ρχ.

Τό συνδυασμό ἀπό δύο ἢ περισσότερα σύμφωνα τόν ὀνομάζουμε **συμφωνικό σύμπλεγμα**.

Συχνά στίς ἴδιες λέξεις ἢ στίς συγγενικές τους τά συμφωνικά συμπλέγματα παρουσιάζονται διαφορετικά ἢ ἀπλοποιημένα. Ἔτσι λέμε:

<i>φτερό, φτερούγα (μέ φτ)</i>	καί	<i>περίπτερο, πτέρυγα (κτιρίου) (μέ πτ)</i>
<i>λεφτά (μέ φτ)</i>	καί	<i>λεπτός, λεπτό (τό), λεπτολογῶ (μέ πτ)</i>
<i>σκολεῖο, σκόλη, ξεσκολίζω (μέ σκ)</i>	καί	<i>σχολεῖο, σχολή (μέ σχ)</i>
<i>πράμα, πραγμάτεια (μέ μ)</i>	καί	<i>πράγμα, πραγματικός (μέ γμ)</i>
<i>σοχαρῖκια (μέ χ)</i>	καί	<i>συγχαρητήρια (μέ γχ)</i>
<i>νύφη, νυφιάτικος (μέ φ)</i>	καί	<i>νύμφη (θεά), νυμφίος (μέ μφ)</i>

Σημείωση. Πίνακα τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων βλ. Ἐπίμετρο, σ. 214.

ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ

I. Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

58. Λέξεις λαϊκές και λέξεις λόγιες — Τό λεξιλόγιο τῆς Νεοελληνικῆς

A. Πολλές ἀπό τίς λέξεις τῆς γλώσσας μας εἶναι **ἀρχαῖες**. Βρίσκονται στό στόμα τοῦ λαοῦ μας ἀπό τήν ἀρχαία ἐποχή ὡς σήμερα χωρίς διακοπή καί ἤ ἔμειναν ἀπαράλλαχτες, ὅπως ἦταν πρὶν ἀπό χιλιάδες χρόνια, ἢ ἄλλαξαν κάπως. Λέξεις πού δέν ἄλλαξαν:

θεός, γῆ, οὐρανός, φῶς, βαθός, καλός, πέντε, δέκα, ἐγώ, ἐκεῖνος, ἐκεῖ, κάτω, πού, ἀπό, πρὸς, χωρίς, καί, οὔτε, ἀλλά, ἐπειδή κτλ.

Λέξεις πού ἄλλαξαν:

ἄντρας (ἀνήρ), δέντρο (δένδρον), μισός (ἡμισυς), παλιός (παλαιός), πόλη (πόλις), χέρι (χείρ) κτλ.

Αὐτές ὅλες εἶναι κληρονομημένες **λαϊκές λέξεις**.

B. Ἄλλες λέξεις εἶναι **ξένες**. Μπῆκαν στή γλώσσα μας σέ διάφορες ἐποχές ἀπό ἄλλες γλώσσες καί, ἀπό τότε πού μπῆκαν, οἱ περισσότερες λέγονται χωρίς διακοπή ὡς σήμερα. Πολλές ξένες λέξεις μπαίνουν καί σήμερα ἀκόμη στή γλώσσα μας. Τέτοιες λέξεις εἶναι:

ἀμῆν, Πάσχα—κάρβονο, κάστρο, κελί, παλάτι, σπίτι, ἀκουμπῶ — γκιόνις, ζοτέτσι, τσέλιγκας — γιαούρτι, τζάκι, καρπούζι, τερεκές — καπετάνιος, καπέλο, μπαρμποῦνι — βαγόνι, καμπίνα, ρεκόρ, σπόρ, τουρισμός κτλ.

Οί περισσότερες από τίς ξένες λέξεις άλλαξαν μορφή καί προφορά, κλίνονται όπως οί άλλες έλληνικές λέξεις κι έτσι δέν ξεχωρίζουν απ' αυτές. Καί οί ξένες αυτές λέξεις είναι **λαϊκές λέξεις**.

Γ. Στή γλώσσα μας υπάρχουν καί λέξεις πού είχαν χαθεί από τήν όμιλία για πολλούς αιώνες καί τίς χρησιμοποίησαν πάλι οί λόγιοι του έθνους τούς δυό τελευταίους αιώνες, καθώς καί άλλες πού τίς έπλασαν από αρχαίες λέξεις. Τέτοιες λέξεις είναι:

Άκαδημία, γυμνάσιο, καθηγητής, κατάσταση, ξενοδοχείο — άστεροσκοπείο, ασόματος, άτμομηχανή, δημοσιογράφος, ήλεκτροσμός, οίκογένεια, προσγειώνομαι, προσωρινός, προσβέστης, τηλεγράφος, τηλεόραση, τηλέφωνο, φωτογραφία, χωροφυλακή κτλ.
Αυτές είναι οί **λόγιες λέξεις**.

Δ. Έκτός από τίς λαϊκές καί τίς λόγιες λέξεις υπάρχουν στή γλώσσα μας καί άλλες πολλές, νέες λέξεις. Αυτές έγιναν προπάντων μέ τήν παραγωγή καί μέ τή σύνθεση.

"Όλες οί λέξεις πού μεταχειριζόμαστε άποτελοϋν τό **λεξιλόγιο τής νεοελληνικής γλώσσας, τής δημοτικής**.

II. Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΓΕΝΙΚΑ

59. 'Η λέξη *παιδάκι* έγινε από τή λέξη *παιδί* μέ μία κατάληξη. Τό ίδιο καί τό ρήμα *φανερώνω* έγινε από τό επίθετο *φανερός*, άφού πήρε μία κατάληξη.

"Όταν μία λέξη βγαίνει από άλλη, έχουμε **παραγωγή**.

'Από τίς λέξεις *άγριος* καί *λουλούδι* έγινε τό *άγριολούλουδο*.

'Από τίς λέξεις *άστραπή* καί *βροντή* έγινε ή λέξη *άστραπόβροντο*.

“Όταν μιά λέξη γίνεται από δυό άλλες λέξεις, έχουμε **σύνθεση**.

Οί περισσότερες λέξεις βγήκαν από άλλες με **παραγωγή** ή με **σύνθεση**.

60. 1. Μιά λέξη πού δέ γίνεται από άλλη παρά σχηματίζεται από μιά *ρίζα* ή ένα αρχικό θέμα, αν προσθέσουμε σ’ αυτό μιά κατάληξη, λέγεται **ριζική λέξη**. Ριζικές λέξεις είναι τό *γράφ-ω*, *καλ-ός*, *μικρ-ός*, *γελ-ῶ*.

2. ‘Η λέξη πού γίνεται από άλλη λέξη ἄμα προσθέσουμε μιά κατάληξη λέγεται **παράγωγή**.

κληρ-ώνω εἶναι παράγωγο τοῦ *κληῖρος*.

καλ-ούτσικος εἶναι παράγωγο τοῦ *καλός*.

3. ‘Η λέξη από τήν ὁποία γεννήθηκε ἡ παράγωγη λέξη λέγεται **πρωτότυπη λέξη**.

Γιά τή λέξη *κληρώνω* λ.χ. πρωτότυπη εἶναι ἡ λέξη *κληῖρος*.

Γιά τό *καλούτσικος* πρωτότυπη εἶναι ἡ λέξη *καλός*.

4. Μιά κατάληξη μέ τήν ὁποία σχηματίζουμε παράγωγες λέξεις λέγεται **παραγωγική κατάληξη**.

‘Η παραγωγική κατάληξη ἔχει μιά ἢ περισσότερες συλλαβές:
μηλο — *μηλ-ιά*, *καρφί* — *καρφ-ώνω*, *ἀγροί* — *ἀγορ-ίστικος*.

61. Μιά λέξη πού γίνεται από δυό άλλες λέξεις ἄν ἐνώσουμε τά θέματά τους λέγεται **σύνθετη λέξη**.

Ἔτσι από τό *καλός* καί *τύχη* ἔγινε ἡ λέξη *καλότυχος*.

Ἄπό τό *Χριστός* καί τό *ψωμί* ἔγινε ἡ λέξη *χριστόψωμο*.

Οί λέξεις πού ενώνονται γιά νά δώσουν τή σύνθετη λέξη λέγονται **συνθετικά**: **πρώτο συνθετικό** καί **δεύτερο συνθετικό**.

Στή σύνθετη λ.χ. λέξη *χριστόφομο* ή λέξη *Χριστός* είναι τό πρώτο συνθετικό καί ή λέξη *φομί* τό δεύτερο συνθετικό.

Κάθε λέξη πού δέν είναι σύνθετη είναι **άπλή**.

62. 1. Κατά τήν παραγωγή παίρνομε τό θέμα άπλό καί σ' αυτό προσθέτομε τήν παραγωγική κατάληξη:

ριζ-α — *ριζ-ώνω*, *άγρι-ος* — *άγρι-άδα*,

βροχ-ή — *βροχ-ερός*, *τραγουδ-ω* — *τραγουδ-ιστής*.

2. Κατά τή σύνθεση παίρνομε τό θέμα του πρώτου συνθετικού μαζί μέ ένα φωνήεν, συνήθως τό *ο* :

καλ-ός — *καλ-ο-λιάνω* — *καλ-ό-τυχος*,

άνοιγ-ω — *άνοιγ-ο-κλείνω*.

Οί οικογένειες τών λέξεων

63. "Όλες οί λέξεις πού βγήκαν άπό τήν ίδια άπλή λέξη μέ παραγωγή ή μέ σύνθεση άποτελοῦν μιά **οικογένεια**.

Οί λέξεις πού άνήκουν σέ μιά οικογένεια λέγονται **συγγενικές**.

Σέ μιά οικογένεια άνήκουν οί λέξεις:

κληρος, *κληρόνω*, *κλήρωση*, *κληρωτός*, *ξανακληρώνω*, *άπόκληρος*, *άποκληρώνω*, *άκληρος*, *άκληρωτος*, *κληρονόμος*, *κληρονομω*, *κληρονομία*, *κληρονομικός*, *κληροδότημα*, *κληροῦχος*, *κληρικός*, *ξεκληρίζω* κτλ.

A.— Παράγωγα ρήματα

64. Ρήματα παράγονται από άλλα ρήματα, από ονόματα και από ἄκλιτα.

α) Ἐκ τῶν ρημάτων :

κλαίω (ἔκλαια) — κλαυουρίζω,
 φέγγω — φεγγίζω,
 ψάχνω — ψαχουλεύω.

β) Ἐκ τῶν ὀνομάτων :

γείτονας — γειτονεύω, εἶμαι γείτονας,
 κατσούφης — κατσοφιάζω, γίνομαι κατσούφης,
 θημωνιά — θημωνιάζω, κάνω θημωνιές.

Τὰ ρήματα τὰ παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα τελειώνουν σέ:

-άζω, -ιάζω : δόξα — δοξάζω, κόπος — κοπιάζω.
 -ίζω : ἀρχή — αρχίζω, ἀφρός — αφρίζω.
 -εύω : σημάδι — σημαδεύω, ὄνειρο — ονειρεύομαι.
 -ώνω : θεμέλιο — θεμελιώνω, κλειδί — κλειδιώνω.
 -αίνω : ἀκριβός — ακριβαίνω, ζεστός — ζεσταίνω, φαρός — φαροδαίνω.

66. γ) Ἐκ τῶν ἄκλιτων : Ρήματα παράγονται ἀπὸ ἐπιρρήματα, ἐπιφωνήματα ἢ ἄλλες ἄκλιτες λέξεις μέ τίς ἀκόλουθες καταλήξεις:

-ζω, -ίζω : συχνά — συχνάζω, παράμερα — παραμερίζω,
 ἀντίκρυ — αντικριζω, σαράντα — σαραντίζω.

Ἔτσι καί ἀπὸ φράσεις: (λέω) καλημέρα, καληνύχτα, καλῶς ὄρισες ἐγιναν τὰ ρήματα: καλημερίζω, καληνυχτίζω, καλωσορίζω.

Ἐκ τῶν φωνῶν ζῶων γάβ, νιάου ἔγιναν τὰ ῥήματα:
γαβγίζω, νιαουρίζω.

- εύω : ἀγνάντια — ἀγναντεύω, κορνά — κορντεύω.
-ώνω : σιμά — σιμώνω, χαμηλά — χαμηλώνω.

B.— Παράγωγα οὐσιαστικά

67. α) Οὐσιαστικά ἀπό ῥήματα. Τὰ οὐσιαστικά πού παράγονται ἀπό ῥήματα σημαίνουν:

A. Τό πρόσωπο πού ἐνεργεῖ.

Καταλήξεις:

- της, -ιστής : ὄφαινω (ὄφανα) — ὄφαντής, λυτρώνω — λυτρωτής,
φέλλω (ἔφαλα) — φάλλτης, θερίζω — θεριστής, τραγουδιστής·
ράβω — ράφτης, παίχτης.

Σπανιότερες καταλήξεις:

- (ἀ)τορας: συμβουλεύω - συμβουλάτορας, εἰσπράττω — εἰσπράκτορας.
-εας, -ιάς: γράφω — γραφέας, γραφιάς, κορνεύω — κορνέας, σκάβω — σκαφτιάς.

B. Τήν ἐνέργεια ἢ τό ἀποτέλεσμά της.

Καταλήξεις:

- μός : λυτρώνω — λυτρωμός, χάνω — χαμός, ἔρχομαι — ἐρχομός,
σέβομαι — σεβασμός, διώχνω — διωγμός.
-ση (-ξη, -ψη) : θυμοῦμαι — θύμηση, ἀπαντῶ — ἀπάντηση, γεννῶ —
γέννηση, βράζω — βράση, διεθύνω — διεύθυνση, φυλάγω —
φύλαξη, λάμπω — λάμψη.
-εσιμο (-ξιμο, -ψιμο) : στρώνω — στρώσιμο, χάνω — χάσιμο, δέρονω —
δάροσιμο, ψήσιμο, τρέξιμο, σκάψιμο.
-μα : μινῶ (μίνουσα) — μίνημα, καίω — κάμα, κλαδεύω — κλά-
δεμα, φορτώνω — φόρτωμα, κεντῶ — κέντημα.
-ίδι : στολίζω — στολίδι, σκουπίζω — σκουπίδι, τρέχω (ἔτρεξα) —
τρέξιδι.
-ητό : βογκῶ — βογκητό, παραμιλῶ — παραμιλητό, ξεφωνίζω —
ξεφωνητό.
-ούρα : κλείνω — κλεισούρα, σκοτίζω — σκοτούρα.

- α : ἀνασαινώ — ἀνάσα, παστρεύω — πιάστρα.
- ι, -ιο, -ος : ζυγιάζω — ζύγι, κολυμπῶ — κολέμπι, βαφτίζω — βαφτί-
σια (τά)· γελῶ — γέλιο· κοστίζω — κόστος.
- ιά, -ία : μιλῶ — μιλιά, ὀμιλῶ — ὀμιλία, βαθμολογῶ — βαθμολογία.
- ειά, -εία : δουλεύω — δουλειά, γιατρέυω — γιατρεία· λατρεύω — λατρεία,
θεραπεύω — θεραπεία.
- εια (προπαροξύτονα) : καλλιεργῶ — καλλιέργεια, προσπαθῶ — προ-
σπάθεια, ὠφελῶ — ὠφέλεια.

Γ. Τό ὄργανο, τό μέσο ἢ τόν τόπο μιᾶς ἐνέργειας.

Καταλήξεις:

- τήρας : καταβρέχω — καταβρεχτήρας, λούζω — λουτήρας, κινῶ —
κινητήρας.
- τήρι : κλαδεύω — κλαδευτήρι, ξυπνῶ — ξυπνητήρι, σκαλίζω — σκα-
λιστήρι, ψέλω (ἔφαλα) — ψαλτήρι.
- τήριο : ἐκπαιδεύω — ἐκπαιδευτήριο, γυμνάζω — γυμναστήριο, δικά-
ζω — δικαστήριο.

β) Οὐσιαστικά ἀπό οὐσιαστικά.

68. Ὑποκοριστικά: παιδί — παιδάκι, πέτρα — πετρίτσα.

Τά ὑποκοριστικά (ἢ χαϊδευτικά) παρασταίνουν μικρό ἐκεί-
νο πού σημαίνουν οἱ πρωτότυπες λέξεις.

Πολλές φορές μεταχειριζόμαστε ὑποκοριστικό ὄχι γιατί κάτι
εἶναι πραγματικά μικρό, ἀλλά γιατί τό ἀγαποῦμε, χαϊδευτικά:

Μανούλα! ὦ Ελα δῶ, γατούλα μου. Πιές νεράκι.

1. Οἱ συχνότερες καταλήξεις τῶν ὑποκοριστικῶν εἶναι:

- άκι : ἀρνί — ἀρνάκι, δαχτυλάκι, φαράκι.
- άκης : κόσμος — κοσμάκης, Γιῶργος — Γιωργάκης.
- άκος : δρόμος —δρομάκος, μαθητής — μαθητάκος, γεροντάκος.
- ίτσα : Ἑλένη — Ἐλενίτσα, κλωστήτσα, μηλίτσα.
- ούδα, -ούδι : κοπέλα — κοπελούδα, ἄγγελος — ἄγγελούδι.
- ούλα : βούση — βουσουλά, κορούλα, μητερούλα, Ἀγγελικούλα.
- ούλης : ἀδερφός — ἀδερφούλης, παππούλης.

-ούλι : κρητό — κρητούλι, σακί — σακούλι.

-όπουλο, -οπούλα : βοσκός — βοσκόπουλο, βοσκοπούλα.

Τά παράγωγα μέ τήν κατάληξη αὐτή φανερόνουν συνήθως τό γιό ἢ τήν κόρη:

ἄρχοντας — ἀρχοντόπουλο, ἀρχοντοπούλα,
βασιλιάς — βασιλόπουλο, βασιλοπούλα.

2. Σπανιότερες εἶναι οἱ καταλήξεις:

-αράκι : μῆλο — μηλαράκι, φύλλο — φυλλαράκι.

-ουδάκι : λαγός — λαγονάκι, χωριό — χωριονάκι.

3. Ἀκόμη πιά σπάνιες εἶναι οἱ καταλήξεις:

-ίδιο : κράτος — κρατίδιο, σφαῖρα — σφαιρίδιο.

-ίσκος : σατράπης — σατραπίσκος, θάλαμος — θαλαμίσκος, ἀστερίσκος.

Μερικά ὑποκοριστικά παράγονται ἀπό ἄλλα ὑποκοριστικά:

ἄγγελος — ἀγγελούδι — ἀγγελονάκι,
πέτρα — πετράδι — πετραδάκι.

4. Μερικές λέξεις δίνουν περισσότερα ὑποκοριστικά μέ διαφορετική κατάληξη κάθε φορά:

β ἄ ρ κ α : βαρκάκι — βαρκίτσα — βαρκοῦλα,

γ ἄ τ α : γατάκι — γατίτσα — γατούλα — γατούλι,

π ἔ τ ρ α : πετρίτσα — πετροῦλα — πετράδι — πετραδάκι.

69. Μεγεθυντικά.

Τά **μεγεθυντικά** παρασταίνουν πιά μεγάλο ἐκεῖνο πού σημαίνουν οἱ πρωτότυπες λέξεις:

σκυλί — σκύλαρος, σπίτι — σπιταρόνα, κοντάλι — κοντάλα.

Οἱ κυριότερες καταλήξεις εἶναι:

-α : θηλυκά: βαρέλι — βαρέλα, κασότι — κασόνα, κολοκύθι — κολοκύθα.

-άρα : θηλυκά: φέτα — φετάρα, φωνή — (ἀγριο)φονάρα.

-αράς : ἀρσενικά: κοιλιά — κοιλαράς, χορευτής — χορευταράς, δουλενταράς.

-αρος : ἀρσενικά: σκυλί — σκύλαρος, Γιάννης — Γιάνναρος, παίδαρος, ποντίκαρος.

70. Τοπικά. Σημαίνουν τόπο.

Καταλήξεις:

- αριό : *καμπάνα — καμπαναριό, σκονπίδι — σκονπιδαριό, πλύστρα — πλυσταριό.*
- άδικο, -ίδικο: *γαλατάς — γαλατάδικο, άσβεστάς — άσβεστάδικο, ράφτης — ραφτάδικο, παλιατζής — παλιατζίδικο.*
- ιο : *έστιάτορας — έστιατόριο, φύλακας — φυλάκιο.*
- εϊο : *Πατριάρχης — Πατριαρχείο, βιβλιοπωλείο, δασαρχείο, ιατρείο, κοροεϊο, σχολεϊο, ταχυδρομείο κτλ.*

71. Περιεκτικά: άχερώνας (άποθήκη για άχρο), έλαιώνας (πολλά λιόδεντρα στον ίδιο τόπο).

Τά περιεκτικά σημαίνουν τό μέρος πού περιέχει πολλά από όσα φανερώνει ή πρωτότυπη λέξη ή πολλά όμοια πού βρίσκονται στο ίδιο μέρος.

Καταλήξεις:

- ιά, -ιάς : *άμμος (άμμούδα) — άμμονδιά, πλατάι — πλατανιά, πεύκο — πευκιάς.*
- ώνας, -ιώνας : *άμπέλι — άμπελώνας, άχρο — άχερώνας, έλιά (άρχαιο έλαία) — έλαιώνας, ξένος — ξενώνας, στρατός — στρατώνας, καλάμι — καλαμιώνας, περιστερι — περιστεριώνας.*

Ή από περιεκτικά γεννήθηκαν οι τοπωνυμίες: *Πευκιάς* (στο Έυλόκαστρο), *Πλατανιά*, όνομα χωριών σε πολλά μέρη της Έλλάδας, κ.ά.

72. Έθνικά.

Τά έθνικά (ή πατριδωνυμικά) σημαίνουν τόν άνθρωπο πού κατάγεται από όρισμένο τόπο ή πού ανήκει σ' αυτόν.

Καταλήξεις:

- ίτης : *Άνατολή — Άνατολίτης, Πόλη — Πολίτης, Άράχοβα — Άραχοβίτης.*

- αίτης : *Μοριάς — Μοραΐτης, Χρυσό (κοντά στους Δελφούς) — Χρυσαΐτης.*
- ιάτης : *Μάνη — Μανιάτης, Μύκονος — Μυκονιάτης, Σπάρτη — Σπαρτιάτης.*
- ώτης, -ιώτης : *Ἡπειρος — Ἡπειρώτης, Σούλι — Σουλιώτης, Θρακιώτης, Βολιώτης, Ρομηλιώτης, Φανάρι — Φαναριώτης.*
 Τά θηλυκά τῶν ἔθνικῶν αὐτῶν τελειώνουν σέ **-ισσα** : *Πολίτισσα, Μοραΐτισσα, Μανιάτισσα, Σουλιώτισσα κτλ.*
- ανός, -ιανός : *Ἀφρική — Ἀφρικανός, Ἀμερικανός, Πάρος — Παριανός, Ψαρά — Ψαριανός.*
- άνος : *Πρεβεζα — Πρεβεζάνος, Ἀμερικάνος.*
- ινός : *Ἀλεξάνδρεια — Ἀλεξανδρινός, Ζάκυνθος — Ζακυνθινός, Λάρισα — Λαρισινός, Πάτρα — Πατρινός, Τρίκαλα — Τρικαλινός.*
 Τά θηλυκά τῶν ἔθνικῶν σέ **-νος (-νός)** τελειώνουν σέ **-ή** ὅταν εἶναι ὀξύτονα καί σέ **-α** ὅταν εἶναι παροξύτονα : *Συριανός — Συριανή, Πρεβεζάνος — Πρεβεζάνα.*
 Τά θηλυκά τοῦ Ἀμερικανός, Ἀφρικανός εἶναι Ἀμερικανίδα, Ἀφρικανίδα.
- ιός : *Θεσσαλονίκη — Θεσσαλονικιός, Ἀἴμος — Αἰμινός, Μυτιληνός.*

Λιγότερο συχνές εἶναι οἱ καταλήξεις:

- ιως : *Αἴγυπτος — Αἰγύπτιος, Κόρινθος — Κορίνθιος.*
- αῖος : *Εὐρώπη — Εὐρωπαϊός, Θήβα — Θηβαῖος, Κερκυραῖος.*
 Μερικά ἔθνη σέ **-ιός** σχηματίζονται καί σέ **-αῖος** : *Μυτιληνός — Μυτιληναῖος, Σμυρνιός — Σμυρναῖος.*
 Τά θηλυκά τῶν ἔθνικῶν σέ **-ιός, -ιος, -αῖος** σχηματίζονται σέ **-α** : *Θεσσαλονικιά, Κορίνθια, Κερκυραία.*
- έζος : *Βιέννη — Βιεννέζος, Κίνα — Κινέζος, Μάλτα — Μαλτέζος.*
 Τά θηλυκά τῶν ἔθνικῶν σέ **-ος (-ός)** τελειώνουν συνήθως σέ **-ίδα** : *Γαλλίδα, Γερμανίδα, Ἑλβετίδα, Ἀγγλίδα.*
 Μερικά τελειώνουν σέ **-έζα** : *Δανέζα, Οὐγγαρέζα.*
 Ὅσα τελειώνουν σέ **-δός** καί τό Θεσσαλός ἔχουν τό θηλυκό σέ **-ή** : *Ἰνδή, Θεσσαλή.*

Ἐνώμαλα ἔθνη : *Γιάννενα — Γιαννιώτης, Ἴος — Νιώτης, Νάξος — Ἀξιιώτης, Κύμη — Κουμιώτης, Τροία — Τρωαδίτης, Λονδίνο — Λονδρέζος.*

73. **Ἐπαγγελματικά.** Σημαίνουν ἐπάγγελμα.

Καταλήξεις:

- άς : ἀλεύρι — ἀλευράς, κεραμίδι — κεραμιδάς, γαλατάς, σιδεράς.
- άρης : βάρκα — βαρκάρης, περιβολάρης.
- ιάρης : κάρβουνο — καρβουνιάρης, σκουπιδιάρης.
- άριος : ἀποθήκη — ἀποθηκάριος, βιβλιοθήκη — βιβλιοθηκάριος.
- τζής : κουλούρι — κουλουρτζής, παλιατζής.

74. **Ἀνδρῶνυμικά.**

Στή λαϊκότερη γλώσσα συνηθίζονται γιά γυναῖκες κύρια ὀνόματα πού παράγονται ἀπό τό βαφτιστικό ἢ τό οἰκογενειακό ὄνομα τοῦ ἀντρός. Τά οὐσιαστικά αὐτά λέγονται **ἀνδρῶνυμικά**:

Δημήτραϊνα εἶναι ἡ γυναῖκα τοῦ Δημήτρη.

Καταλήξεις:

- αϊνα : Γιώργαϊνα, Κώσταϊνα, Τζαβέλαϊνα.
- ίνα : Θεοδωρίνα, (Μπούμπουλης) Μπουμπουλίνα.

75. **Ἄλλες καταλήξεις μέ διάφορες σημασίες.**

- ιά: ἀμόγδαλο — ἀμυγδαλιά, βαλανιδιά, κερασιά, τριανταφυλλιά· ἀνήφορος — ἀνηφοριά, πλαγιά· σίννεφο — σιννεφιά, παγωνιά, καλοκαιριά· βράδου — βραδιά, νυχτιά, χρονιά· ἄρχοντας — ἀρχοντιά, λεβεντιά, μαστοριά, παλικαριά.
- ιστής : ἐγώ — ἐγωιστής, ἄνθρωπος — ἀνθρωπιστής.
- ισμός : χριστιανός — χριστιανισμός, ἀθλητής — ἀθλητισμός.
- ίας : ἐπάγγελμα — ἐπαγγελματίας, κτῆμα — κτηματίας.
- λό(γ)ι (περιληπτικά): ἄρχοντας — ἀρχοντολό(γ)ι, συγγενής — συγγενολό(γ)ι.
- ουριά (περιληπτικά): κλέφτης — κλεφτουριά, λάσπη — λασπουριά.

76. **γ) Οὐσιαστικά ἀπό ἐπίθετα:**

σκληρός — σκληράδα, τό νά εἶναι κανεῖς σκληρός·
νόστιμος — νοστιμάδα, τό νά εἶναι κάτι νόστιμο.

Καταλήξεις:

- άδα : άγριος — άγριάδα, έξυπνάδα, ροστιμάδα.
- ίλα : άσπρος — άσπρίλα, κοκκινίλα, μαυρίλα, σάπιος — σαπίλα.
- οσύνη : άγροάμματος — άγραμματοσύνη, καλοσύνη.
- ότητα : άθώος — άθωότητα, γενναίος — γενναιότητα.
- ύτητα : βαρύς — βαρύτητα, ταχύς — ταχύτητα.
- α, -η : άρμυρός — άρμύρα, γλυκός — γλύκα, ξερός — ξέρα, πικρός — πίκρα, φοβερός — φοβέρα, ψυχρός — ψύχρα·
ζεστός — ζέστη.

Γ.— Παράγωγα επίθετα

77. α) **Άπό ρήματα.** Λέγονται και ρηματικά επίθετα, ιδίως όσα τελειώνουν σε -τός.

Καταλήξεις:

- τικός : ένοχλῶ — ένοχλητικός, παραπονιέμαι — παραπονετικός, δροσίζω — δροσιστικός, περνῶ — περαστικός.

Τά επίθετα αυτά μπορούμε νά τά αναλύσουμε μέ τό *έκείνος* πού και τό ρήμα. Έκείνος πού ένοχλεί, έκείνος πού παραπονιέται, έκείνος πού δροσίζει, έκείνος πού περνᾶ.

Σπανιότερες εἶναι οἱ καταλήξεις:

- ερός, -ικός, -τήριος :

θλίβω — θλιβερός, λάμπω — λαμπερός,
καρτερῶ — καρτερικός, πειθαρχῶ — πειθαρχικός,
κινῶ — κινητήριος, σώζω — σωτήριος.

- τός: (ρηματικά επίθετα). Πολλά ρήματα έχουν ένα παράγωγο επίθετο σε -τός (-ητός, -ωτός, -στός, -γτός, -χτός κτλ.):

ξυπνῶ — ξυπνητός, καμαρώνω — καμαρωτός, ακούω — ακουστός, καπνίζω — καπνιστός, κλείνω — κλειστός, σβήνω — σβηστός, σκύβω — σκυφτός, πετῶ — πεταχτός, σφίγγω — σφιχτός, βάζω (έβαλα) — βαλτός.

Μερικές φορές τό άπλό επίθετο ἤ δέ λέγεται καθόλου ἤ μπορεί νά λέγεται σε ειδικές περιπτώσεις:

λέγω (εἶπα) — ἀνείπωτος, ὑποψιάζομαι — ἀνυποψίαστος· μι-
λῶ — γλωκομίλητος, βρίζω — δυσκολόβροτος, βγαίνω — πρω-
τόβγαλτος.

-σιμος : (τρῶγω) ἔφαγα — φαγώσιμος,

κατοικῶ — κατοικήσιμος (πού μπορεί νά κατοικηθεῖ).

-τέος : Τά ἐπίθετα σέ -τέος δέ συνηθίζονται πολύ. Φανερώνουν ἐ-
κεῖνο πού πρέπει νά γίνει:

ἀφαιρετέος, ἐκεῖνος πού πρέπει νά ἀφαιρεθεῖ.

Τέτοια εἶναι: μειωτέος (ἀπό τό μειῶνω, κάνω κάτι μικρό-
τερο), διαιρετέος (διαιρῶ), πολλαπλασιαστέος, προσθετέος
(ἐκεῖνος πού πρέπει νά γίνει μικρότερος, νά διαιρεθεῖ, νά
πολλαπλασιασθεῖ, νά προσθεθεῖ), πληρωτέος (πού πρέπει
νά πληρωθεῖ).

78. β) Ἄπό οὐσιαστικά :

δροσιά — δροσάτος, πού ἔχει δροσιά·

χῶμα — χωματένιος, πού εἶναι ἀπό χῶμα·

πατέρας — πατρικός, πού ἀνήκει στόν πατέρα.

Καταλήξεις:

-άρης, -ιάρης : πείσμα — πεισματάρης, κοκαλιάρης.

-άτος : ἀφρός — ἀφράτος, μυρωδάτος, σπαθάτος.

-ένιος : ἀσήμι — ἀσημένιος, κωπαισθένιος, μαρμαρένιος, σαιιδένιος.

-ινος : μαλλί — μάλλινος, ξύλινος, πέτρινος.

-ερός : βροχή — βροχερός, δροσερός, φαρμακερός, φλογερός.

-ής : βύσσινο — βυσσηνής, θαλασσης, τριανταφυλλής.

-ωτός : ἀγκάθι — ἀγκαθωτός, μεταξωτός, φουντωτός.

-ακός, -ιακός, -ικός, -ικος :

οἰκογένεια — οἰκογενειακός, ἡλιακός·

σεληνιακός·

ἀδελφικός, ἔθνος — ἐθνικός·

γέρος — γέροντος, κλέφτικος, ψεύτικος.

Ἐπίθετα σέ -ικός, -ικος ἀπό ἐθνικά ὀνόματα :

Γάλλος — γαλλικός, Θεσσαλός — θεσσαλικός, Ρουμελιώτης —
ρουμελιώτικος, Σουλιώτης — σουλιώτικος.

- άτικός, -ιάτικός : Κροιαχή — κροιακάτικός, άνοιξη — άνοιξιάτικός, χειμωνιάτικός.
- ίστικός : άγρόι — άγορίστικος, κοριτσίστικος, κοκκλίστικος.
- ίσιος : άορί — άορίσιος, βοονίσιος, παλικαορίσιος.
- ιος : αιώνας — αιώνας, Μαρθώνας — μαρθώνιος, ουράνιος, τίμιος.
- εϊος : άντρας — άντρεϊος, γυναίκα — γυναικεϊος (καί γυναικειος).
- ειος : Άπό κύρια όνόματα: Άριστοτέλης — άριστοτέλειος, Κέκλωπας — κελλώπειος, Πευθαγόρας — πευθαγόρειος.

Μερικά σέ -ειος άπό κύριο όνομα λέγονται σέ ουδέτερο γένος καί σημαίνουν ίδρυμα πού έγινε μέ έξοδα εκείνου πού έχει τό κύριο όνομα: Άρσάκης — Άρσάκειο, Βαοβάκης — Βαοβάκειο, Ζάπτας — Ζάππειο, Μαρσλής — Μαρσλειο.

Σπανιότερες καταλήξεις:

- αϊος : άκμή — άκμαϊος, μοίρα — μοιραϊος.
- λέος : πείνα — πειναλέος, δίψα — διψαλέος.
- λός : σιωπή — σιωπηλός, άμαρτία — άμαρτωλός.

79. γ) Άπό έπίθετα :

ψηλός — ψηλούτσικος, κάπως ψηλός
 μικρός — μικρούτσικος, κάπως μικρός.

Τά έπίθετα πού παράγονται άπό έπίθετα είναι προπάντων ύποκοριστικά. Φανερώνουν ότι κάποιος έχει σέ μικρότερο βαθμό εκείνο πού σημαίνει τό πρωτότυπο.

Καταλήξεις:

- ούλης : άσπρος — άσπροούλης, κοντούλης, μικρούλης.
- ούτσικος: ζεστός — ζεστούτσικος, καλούτσικος, ψηλούτσικος.
- ωπός : άγριος — άγριοωπός, κοκκινοωπός, τρασινοωπός. Σημαίνουν κυρίως εκείνον πού μοιάζει μ' αυτό πού φανεώνει ή πρωτότυπη λέξη.
- ιδερός : άσπρος — άσπριδερός, μαυριδερός.
- ουλός : βαθός — βαθουλός, παχουλός, μακρουλός.

80. δ) Ἐπιρρήματα :

Καταλήξεις:

- ινός : κοντά — κοντινός, μακριά — μακρινός, αντίκρυ — αντικρινός·
σήμερα — σημερινός, χτεςινός, αποψινός, φετινός, πέρσι — περ-
σινός, τωρινός, κατοπινός, παντοινός.
-ιανός : παρακάτω — παρακατιανός, αύριο — αύριανός.

Δ.— Παράγωγα ἐπιρρήματα

81. Ἐπιρρήματα παράγονται ἀπό ἐπίθετα, ἀντωνυμίες, μετοχές καί ἀπό ἄλλα ἐπιρρήματα.

Καταλήξεις:

- α : εὐχάριστος — εὐχάριστα, καλός — καλά, ώραῖος — ώραῖα,
καλύτερος — καλύτερα, ωραιότερος — ωραιότερα, χαρούμε-
ρος — χαρούμενα.
-ως : ἄμεσος — ἀμέσως, εὐχάριστος — εὐχαρίστως.
-οῦ : ἄλλος — ἄλλοῦ, αὐτός — αὐτοῦ.
-θε : ἐδῶ — ἐδῶθε, ἐκεῖ — ἐκεῖθε, ὅλος — ὅλοϋθε.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΝΘΕΣΗ

82. Τά σύνθετα σχηματίζονται με δύο τρόπους:
- α) Μία λέξη παίρνει στην αρχή της ένα άχωριστο μόριο:
βραστός — *ἄ-βραστος*, *πουλώ* — *ξε-πουλώ*.
- β) Δύο ή περισσότερες λέξεις ενώνονται σε μία:
Σάββατο — *Κυριακή*: *Σαββατοκύριακο*.

Ι. ΣΥΝΘΕΣΗ ΜΕ ΑΧΩΡΙΣΤΑ ΜΟΡΙΑ

83. 'Υπάρχουν μερικές λέξεις μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες πού δε λέγονται ποτέ μόνες τους· συνηθίζονται μόνο στη σύνθεση ως πρώτα συνθετικά και λέγονται **άχωριστα μόρια**.

Ἄχωριστα μόρια είναι τό στερητικό *α-*, τό *ξε-* καί τό *ἀνα-*, πού είναι αρχαία πρόθεση.

ἀ- (σπανιότερα *ἀνα-* καί μπροστά από φωνήεν *ἀν-*): *ἀ-δούλευτος*, *ἐκεῖνος* πού *δέ* δουλεύτηκε, *ἄ-κακος*, *ἀ-ξέχαστος*, *ἀ-χάριστος*, (*χάρη*) *ἄ-χαρος*.

*ἀνα-**βροχιά*, ἡ ἔλλειψη *βροχῆς*, *ἀνα-δουλειά*, *ἀνα-μελιά*.
ἀν-ἥλιος, *ἐκεῖνος* πού *δέν* ἔχει ἥλιο, *ἀν-άλατος*, *ἀν-άξιος*, *ἀν-έπι-*
στος.

ξε- καί ἔμπρός από φωνήεν *ξ-*. Σημαίνει:

1. ἔξω: *ξεμυτίζω*, *ξεπορτίζω*, *ξέχειλος*.
2. πολύ: *ξέμακρα*, *ξεμακραίνω*, *ξεκουφαίνω*.
3. ἐντελῶς: *ξεγυμνῶνω*, *ξεπαγιάζω*, *ξεπουλώ*, *ξετίναγμα*.
4. στέρηση: *βάφω* — *ξεβάφω*, *γράφω* — *ξεγράφω*, *ξεδιψῶ*, *ξεκαρ-*
φῶνω, *ξεκουράζω*, *ξαοματιῶνω*, *ξαομάτωτος*.

ἀνα-. Είναι ή άρχαία πρόθεση ἀνά.

Σημαίνει:

1. επάνω: ἀνασηκώνω, ἀναπηδῶ.
2. πάλι, πίσω: ἀναθυμοῦμαι, ἀνακαλῶ, ἀναχαράζω, ἀναγέννηση.
3. (διάφορα): ἀναδακρῦζω, ἀναρωτιέμαι.

Δέν πρέπει νά μπερδεύεται μέ τό στερητικό ἀνα- πού εἶδαμε.

Σύνθεση μέ λόγια ἀχώριστα μόρια

84. Πλάι στά παραπάνω συνηθίζουμε στή γλώσσα μας καί διάφορα ἀχώριστα μόρια λόγια. Αὐτά ἦταν ἀρχαῖες προθέσεις καί ἄλλες ἀκλιτες λέξεις, πού βρίσκονται στή σημερινή γλώσσα μόνο ὡς πρῶτα συνθετικά.

Τά κυριότερα λόγια ἀχώριστα μόρια

Μόριο

Παραδείγματα

ἀμφι-	ἀμφίβιο, ἀμφιθέατρο, ἀμφίκυρτος, ἀμφιβολία
ἀρχι-	ἀρχιεπίσκοπος, ἀρχιεργάτης, ἀρχιστρατήγος, ἀρχιχερονιά
δια-, δι-	διαβαίνω, διάμετρος, διαγώνιος, διακηρύττω, διέξοδος
διχο-	διχόνοια, διχοτόμος
δυσ-	δυσεύρετος, δυσάρεστος, δύστηνος, δυστυχία
εἰς-	εἰσάγω, εἰσαγωγή, εἴσοδος
ἐκ-, ἐξ-	ἐκθέτω, ἐκφράζω, ἐξαγριώνω, ἐξελληνίζω, ἐξάτμιση
ἐν- (ἐμ-, ἐγ-, ἐρ-, ἐλ-)	ἐνήλικος, ἐνάρετος, ἐμπιστεύομαι, ἐγκοπή, ἔλλογος
ἐπι- (ἐπ-, ἐφ-)	ἐπιβλέπω, ἐπίγειος, ἐπεκτείνω, ἐφαρμόζω, ἔφηβος, ἔφιππος
εὐ-	εὐαγγέλιο, εὐάερος, εὐλογῶ, εὐτυχία, εὐερέθιστος, εὐφορία
ἡμι-	ἡμίθεος, ἡμικύκλιο, ἡμισφαῖριο
ὁμο-	ὁμόγλωσσος, ὁμόφωνος, ὁμόθησκος
περι-	περιβόλι, περικυκλώνω, περιμαζεύω, περιορίζω — περιζήτητος, περιήγημος
συν- (συγ-, συλ-, συμ-, συμ-, συσ-, συ-, συνε-)	σύνδεσμος, συνένοχος — συγγραφέας, συγκρατῶ, συγκαίρω — συλλυποῦμαι — συμμαζεύω, συμφωνῶ — σύρριζα — σύσσωμος — συσταίνω, συχωριανός — συνειαίρνω
τηλε-	τηλέγραφος, τηλεόραση, τηλεσκόπιο, τηλεφωνο
ὑπο- (ὑπ-, ὑφ-)	ὑπόγειο, ὑποδιευθυντής, ὑπόστεγο — ὑπαξιωματικός, ὑπαρχηγός — ὑφυπουργός, ὑφαλος.

Παρατηρήσεις :

1. Τά ἀχώριστα μόρια δια-, ἐπι-, ὑπο- χάνουν τό τελικό τους φωνήεν ὅταν τό δεύτερο συνθετικό ἀρχίζει ἀπό φωνήεν:

δι-ορίζω, ἐπ-άγγελμα, ὑπ-αρχηγός.

2. Τό *ἐπι-* και τό *ὑπο-* γίνονται *ἐφ-* και *ὑφ-* ὅταν τό δεύτερο συνθετικό ἔχει δασεία:
ἐπι-ἵππος — *ἐφιππος*, *ὑπο-ἥλιος* — *ὑφήλιος*.
3. Τό *ἐκ-* γίνεται *ἐξ-* ὅταν τό δεύτερο συνθετικό ἀρχίζει ἀπό φωνῆν:
ἐξ-ασφαλίζω.
4. Τό *ἐν-* και τό *συν-* γίνονται *ἐμ-* και *συμ-* ἐμπρός ἀπό τά χειρικά και τό *μ*:
ἐμ-πορος, *σύμ-φωνο*, *συμ-μαζεύω*.
5. Τό *συν-* γίνεται *συγ-* ἐμπρός ἀπό τά λαρυγγικά σύμφωνα:
συγ-κρατῶ, *συγ-γραφέας*, *συγ-χαίρω*.
6. Τό *συν-* γίνεται *συλ-*, *συρ-*, *συσ-* ὅταν ἀκολουθεῖ *λ*, *ρ*, *σ*:
συλ-λυποῦμαι, *σύρ-ριζα*, *σύσ-σωμος*.
7. Μερικές φορές τό *συν-* χάνει τό *ν* ἢ γίνεται *συνε-*:
σύ-θαμπα, *συν-χωριανός*, *συν-στεγάζω*, *σύ-σταση*, *συνε-φέρω*.

II. ΣΥΝΘΕΣΗ ΛΕΞΕΩΝ

Ἡ σημασία τῶν συνθέτων

85. Τά σύνθετα, κατά τή σημασία πού ἔχουν, χωρίζονται σέ **παρατακτικά**, **προσδιοριστικά**, **κτητικά** και **ἀντικειμενικά**.

A.— Παρατακτικά σύνθετα

<i>γυναικόπαιδα</i>	—	γυναῖκες και παιδιά
<i>στενόμακρος</i>	—	στενός και μακρὺς
<i>ἀναβοσβήνω</i>	—	ἀνάβω και σβήνω

86. Τά σύνθετα αὐτά σημαίνουν ὅ,τι και τά δύο συνθετικά τους, ἔνωμένα μέ τό σύνδεσμο *καί*. Τέτοια σύνθετα λέγονται **παρατακτικά**.

Παρατακτικά σύνθετα:

1. **Οὐσιαστικά:** *ἀγγουροτομάτα*, *ἀνεμόβροχο*, *ἀστραπόβρογγο*, *γιδοπρόβατα*, *μαχαιροπίρουννα*, *μερόνυχτο*, *χιονόβροχο*, *πορτοπαράθυρα* κ.ἄ.
2. **Ἐπίθετα:** *ἀσπροκίτρινος*, *μαυροκόκκινος*, *γλυκανάλατος*, *γλυκόξινος*, *κοντόχοντρος*, *ψηλόλιγνος*, *νοτιοανατολικός* κ.ἄ.
3. **Ρήματα:** *ἀνεβοκατεβαίνω*, *ἀνοιγοκλείνω*, *μπαينوβγαίνω*, *πηγαينوέρχομαι*, *στριφογυρίζω*, *τρεμοσβήνω* κ.ἄ.
4. **Ἐπιρρήματα:** *ζερβά-δεξιά* — *ζερβόδεξα*, *βόρεια-ἀνατολικά* — *βορειοανατολικά* κ.ἄ.

Β.— Προσδιοριστικά σύνθετα

ἀγριοπερίστερο	—	ἄγριο περιστέρι
συγχρορωτῶ	—	ρωτῶ συχνά
ἀετοφωλιά	—	φωλιά ἀετοῦ

87. Στά σύνθετα αὐτά τό πρῶτο συνθετικό προσδιορίζει τό δεύτερο. Τέτοια σύνθετα λέγονται **προσδιοριστικά**.

Τό πρῶτο συνθετικό τους μπορεῖ νά εἶναι οὐσιαστικό, ἐπίθετο, ἐπίρρημα, πρόθεση.

Παραδείγματα μέ πρῶτο συνθετικό:

1) Οὐσιαστικό: γιδόστρατα, ἡλιοβασίλεμα, λαχανόκηπος, νυχτοπούλι, σπιτονοικοκυρά.

2) Ἐπίθετο: ἀγριολούλουδο, ἀλαφρόπετρα, πικραμύγδαλο, πρωτοβορόχι, φτωχόσπιτο.

3) Ἐπίρρημα: ξαναθυμοῦμαι, χαμόκλαδο, σιγοπερπατῶ.

4) Πρόθεση: ἀπόμερος, παραμάνα, πρόσχαρος, κάτασπρος, κατάκαρδα, ἀντίγαλος.

Γ.— Κτητικά σύνθετα

καλόκαρδος	—	ἐκεῖνος πού ἔχει καλή καρδιά
μεγαλόσωμος	—	ἐκεῖνος πού ἔχει μεγάλο σῶμα

88. Τά σύνθετα αὐτά σημαίνουν ἐκεῖνον πού ἔχει κάτι σάν δικό του, κτῆμα του, καί γι' αὐτό λέγονται **κτητικά**.

Παραδείγματα: γαλανομάτης, γλυκόφωνος, κακόμοιρος, καλότυχος, μαυροφύδης, μεγαλοδύναμος, Μεγαλόχραση, σκληρόκαρδος.

Δ.— Ἀντικειμενικά σύνθετα

καντηλανάφτης	—	ἐκεῖνος πού ἀνάβει τίς καντήλες
μελισσοφάγος	—	(τό πουλί) πού τρώει τίς μέλισσες
χασομέρης	—	ἐκεῖνος πού χάνει τή μέρα του

89. Στά σύνθετα αὐτά τό ἕνα συνθετικό εἶναι ρῆμα (ἀνάβω, τρώ-

γω, χάνω) και τό ἄλλο (καυτήλα, μέλισσα, μέρα) εἶναι οὐσιαστικό πού γίνεται ἀντικείμενο στό ρῆμα.

Τά σύνθετα πού τό ἕνα τους συνθετικό γίνεται ἀντικείμενο τοῦ ἄλλου λέγονται **ἀντικειμενικά**.

Παραδείγματα: *λαιμοδέτης, ψωμοζήτητης, θαλασσομάχος, ζαχαροπλάστης, κτηνοτρόφος, χορτοφάγος.*

Ἡ μορφή τῶν συνθέτων

Τό συνδετικό φωνῆεν

90. Γιά νά γίνει τό σύνθετο *ἀναβοσβίρω* ἐνώθησαν τό θέμα τοῦ πρώτου συνθετικοῦ *ἀνάβ-ω* καί τό δεύτερο συνθετικό μέ τό φωνῆεν **ο**: *ἀναβ-ο-σβίρω*.

1. "Όταν τό πρώτο συνθετικό εἶναι κλιτό, ἐνώνεται μέ τό δεύτερο συνθετικό μέ ἕνα φωνῆεν. Τό φωνῆεν αὐτό εἶναι συνήθως τό **ο** καί λέγεται **συνδετικό φωνῆεν**:

γυναῖκες — παιδιά: γυναικ-ό-παιδα
νύχτα — πουλί: νυχτ-ο-πούλι
χάνω (ἔχασα) — μέρα: χασ-ο-μέρης
πικρή — δάφνη: πικρ-ο-δάφνη.

2. Τό συνδετικό φωνῆεν τό παίρνουν καί πολλά ἐπιρρήματα:
συχνά — ρωτῶ: συχν-ο-ρωτῶ, κρυφά — μιλῶ: κρυφ-ο-μιλῶ.

3. "Όταν τό ἀρχικό φωνῆεν τοῦ δεύτερου συνθετικοῦ εἶναι **α** ἢ **ο**, τό συνδετικό φωνῆεν συνήθως χάνεται:

ἄρχοντας — ἄνθρωπος: ἀρχοντ-άνθρωπος
δεκαπέντε — Αὔγουστος: δεκαπεντ-αύγουστος
ὄλος — ὀρθός: ὄλ-όρθος
χρεός — ὀφειλέτης: χρε-οφειλέτης.

Ἄλλά: *βορειοανατολικός, Ἑλληνοαμερικάνος, ἀλληλοαγαπιῶνται.*

Τό πρώτο συνθετικό

91. Στίς σύνθετες λέξεις τό πρώτο συνθετικό μπορεῖ νά εἶναι ὄνομα (οὐσιαστικό ἢ ἐπίθετο), ἀριθμητικό, ρῆμα ἢ ἄκλιτο (ἐπίρρημα ἢ πρόθεση).

92. Α. Ὄνομα. Ὅταν τό πρώτο συνθετικό εἶναι ὄνομα, παρουσιάζει τίς ἀκόλουθες ἀνωμαλίες :

βαθύς : βαθύ-πλουτος, βαθύ-ριζος, ἀλλά βαθιο-ρίζωτος

βαρῦς : βαρῦ-χειμωνιά, ἀλλά βαριό-μοιρος, βαρι-ακούω

μακρῦς : Μακρῦ-γιάννης, Μακρῦ-ράχη, ἀλλά μακρο-λαίμη;

πλατύς : πλατύ-σκαλο, πλατύ-στομος

πολύς : πολῦ-γῶνο, πολῦ-γλωσσος, πολῦ-κοιμοῦμαι

1. Δηλαδή τά ἐπίθετα σέ -ύς ὡς πρῶτα συνθετικά διατηροῦν συνήθως τό *ν* ἢ ἔχουν γιά συνδετικό τό *ιο*, *ο*, *ι*.

2. Μερικά ὀνόματα, ὅταν γίνονται πρῶτα συνθετικά, παρουσιάζουν ἀνωμαλίες στό θέμα τους:

Ἡ λέξη	γίνεται	Παραδείγματα
γῆ	γη-	γήπεδο, γήλοφος (κανονικά)
	γεω-	γεωγραφία, γεωλόγος, γεωμετρία, γεωπόνος
	γαι(ο)-	γαιοκτήμονας, γαιάνθορακες
πατέρας	πατρο-	πατρογονικός, πατροπαράδοτος
μητέρα	μητρο-	μητροπόλη
χέρι	χερο-	χερόβολο, χεροδύναμος (κανονικά)
	χειρο-	χειρόγραφο, χειροκροτῶ, χειροῦργος
καλός	καλο-	καλοδέχομαι, καλοκαίρι (κανονικά)
	καλλι-	καλλιγραφία, καλλιέργεια, καλλιτέχνης
μεγάλος	μεγαλο-	μεγαλοβδόμαδο, Μεγαλόχαρη (κανονικά)
	μεγα(α)-	μεγαθήριο, μέγαφωνο, Μεγαλέξαντρος.

93. Β. Ἀριθμητικό. Τά ἀριθμητικά ὡς πρῶτα συνθετικά παίρνουν τούς ἀκόλουθους τύπους:

Τό	γίνεται	Παραδείγματα
ἓνα	μονο-	μονάκριβος, μονομαχία, μονοπάτι
δύο	δι-	δίδραχμο, δικέφαλος, δίκοπος, δυσύλλαβος
	δισ-	δισέγγονος, δισεκατομμύριο
τρία	τρι-	τρίγλωσσος, τριγύρω, τρίγωνο, τριφύλλι
	τρισ-	τρισάγιο, Τρισεύγενη, τρισέγγονο
τέσσερα	τετρα-	τετραβάγγελο, τετράγωνο, τετράποδο, τετράπλευρο.

Τά ἀριθμητικά ἀπό τό πέντε ὡς τό ἐνεήντα ἔχουν συνδετικό φωνῆν *α*: πεντάδραχμο, πεντάμορφη — ἐξάμηνο, ἐξατάξιο — Ἐφτάνησα — (ὀ)χταπόδι,

όχτάστιχο — εννιά(η)μερα, εννιάχρονο — δεκάδραχμο — Δωδεκάνησα — είκοσαήμερο — τριαντάφυλλο κτλ.

Τό εκατό δίνει σύνθετο εκατόχρονα αλλά και εκατοντάδραχμο.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.— Τό άχώριστο μόριο δυσ- γράφεται διαφορετικά από τό **δισ-**, τόν τύπο του *δύο* πού χρησιμοποιοίεται ως πρώτο συνθετικό : *δυστυχία, δυσερέτος, αλλά δισέγγονος, δισεκατομμύριο.*

94. Γ. Ρήμα.

χάνω (έχασα) — χασομέρης,

λείπω (έλειψα) — λειψυδρία,

φεύγω (έφυγα) — φηγόδικος, φηγόπονος,

μισῶ — μισάνθρωπος.

Όπως βλέπουμε από τά παραπάνω παραδείγματα, άν είναι ρήμα τό πρώτο συνθετικό, μπαίνει συνήθως στή σύνθεση τό άοριστικό του θέμα και πιά σπάνια τό ένεστωτικό.

95. Δ. Άκλιτο.

α) Έπίρρημα

*πανωφόρι, κατωμερίτης, κατωσάγιο, (έ)ξωκλήσι, ξώπετσα, πι-
σωπατῶ.*

χαμόκλαδο, χαμομήλι, χαμογελῶ.

Τά έπίρρηματα σέ -ω πού γίνονται πρώτα συνθετικά φυλάγουν τό ω, έκτός από τό *χάμω*.

β) Πρόθεση

*κατασταλάζω, παραμάσκαλα, μεταφτυεύω, μετεξεταστέος, άντια-
εροπορικός, άνθυπολοχαγός, απολείτουρα, άπάνεμο, προσφάγι.*

Άπό τίς προθέσεις χρησιμεύουν στή σύνθεση οί ακόλουθες : **κατά, παρά, μετά, άντί, από, πρós.** Όσες από αυτές τελειώνουν σέ φωνήεν τό χάνουν συχνά, όταν ή ακόλουθη λέξη αρχίζει από φωνήεν.

Τό δεύτερο συνθετικό

96. Τό δεύτερο συνθετικό μπορεί νά είναι ουσιαστικό, επίθετο, ρήμα, μετοχή ή έπίρρημα:

97. Α. Ουσιαστικό. "Όταν τό δεύτερο συνθετικό είναι ουσιαστικό, τό σύνθετο μπορεί νά είναι ουσιαστικό, επίθετο, επίρρημα.

α) άνεμό-μυλος,
πρωτο-μάστορας
άρχοντο-χωριάτης
έξώ-πορτα
μοναχο-κόρη
τριαντά-φυλλο
συννεφό-καμα.

← Τό σύνθετο είναι ού σ ι α σ τ ι κ ό.
Τό δεύτερο συνθετικό δέν άλλαξε.

β) ἄ-κασιος
σκληρο-τροάχηλος
ἀπό-μερος

Ἄλλά:

καρδιά-στενόκαρδος
βολή-καλόβολος
τύχη-καλότυχος
ἀλάτι-ἀνάλατος
κομμάτι-μονοκόμματος
λαιμός-μακρολαίμης
μάτι-ἀνοιχτομάτης

← Τό σύνθετο είναι ἐ π ί θ ε τ ο.
Τό δεύτερο συνθετικό δέ φαί-
νεται νά ἀλλάζει.

← Τό σύνθετο είναι ἐ π ί θ ε τ ο
ἀλλά τό δεύτερο συνθετικό
ἄλλαξε· πήρε τήν ἐπισυετική
κατάληξη -ος ἢ -ης.

γ) πισω-κάπουλα
μεσο-πέλαγα
χερο-πόδαρα
κατα-κέφαλα
όλη-μερίς

← Τό σύνθετο είναι ἐ π ί ρ ρ η μ α.
Τό δεύτερο συνθετικό παίρνει συνή-
θως τήν κατάληξη -α.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.— Οί λέξεις *όδύνη* (= πόνος), *όλεθρος* (= κατα-
στροφή), *όμαλός, όνομα* (*όνυμα*), *όροφή* καί *όρυχειό* γράφονται μέ ω
στήν ἀρχή ἀντί μέ ο, όταν γίνονται δεύτερα συνθετικά: *άνώδυνος,*
πανωλεθρία, ανώμαλος, ανώνυμος, συνώνυμος, διώροφος, πολυώροφος,
μεταλλωρυχειό.

98. Β. **Ἐπίθετο.** "Όταν τό δεύτερο συνθετικό εἶναι ἐπίθετο, τότε καί τό σύνθετο εἶναι ἐπίθετο σέ -ος, -η, -ο ἢ σπανιότερα σέ -ιος, -ια, -ιο:

ἀκριβός — μονάκριβος, κίτρινος — ὀλοκίτρινος·

γαλάσιος — καταγάλασιος, ἀκέρσιος — ὀλάκερος·

μακρός — στενόμακρος, παχύς — ὀλόπαχος, δεξίς — ζερβόδεξος·

τρύπιος — μισοτρύπιος, ἄξιος — ἀνάξιος, οὐράνιος — ἐπουράνιος.

99. Γ. **Ρῆμα.** "Όταν τό δεύτερο συνθετικό εἶναι ρῆμα, τό σύνθετο μπορεῖ νά εἶναι πάλι ρῆμα, μπορεῖ ὅμως νά εἶναι καί οὐσιαστικό ἢ ἐπίρρημα.

α)

τρεμοσβήνω
σημαιοστολιζῶ
ξενοδουλεύω

Τό σύνθετο εἶναι ρῆμα.

Τό δεύτερο συνθετικό δέν ἀλλάζει.

β)

παίζω — ὀργανοπαίκτης
χύνω — νεροχύτης
τρέχω — παπατρέχας
γράφω — φωτογράφος
μάχομαι — θαλασσομάχος

Τό σύνθετο εἶναι οὐσιαστικό.

Τό δεύτερο συνθετικό παίρνει κατάληξη σέ -(τ)ης, σπανιότερα -ας ἢ -ος.

γ)

ρομφῶ — μονορούφι

Τό σύνθετο εἶναι ἐπίρρημα.

100. Δ. **Μετοχή.**

κοσμο-γυρισμένος
ἡλιο-καμένος
θεο-φοβούμενος

"Όταν ἡ μετοχή εἶναι δεύτερο συνθετικό, δέν ἀλλάζει.

101. Ε. **Ἐπίρρημα.**

κατ-άντικρυ
πρό-περσι
προ-χτές
ὀλό-γυρα (γύρω)

"Όταν τό δεύτερο συνθετικό εἶναι ἐπίρρημα, φυλάγει τήν κατάληξή του ἢ παίρνει τήν κατάληξη -α.

Τονισμός τῶν συνθέτων

102. Οἱ σύνθετες λέξεις ἢ φυλάγουν τόν τόνο στή συλλαβή πού τονίζεται τό δεύτερο συνθετικό ἢ τόν ἀνεβάζουν ψηλότερα.

Παραδείγματα:

1. **Φυλάγουν τόν τόνο:**

χωριάτης — ἀρχοντοχωριάτης, κλητήρας — ἀρχικλητήρας,
κύρης — καρβοκύρης, γιός — μοναχογιός, παππούς — γεροπαππούς,
βελονιά — σταυροβελονιά, βδομάδα — Λαμπροβδομάδα,
ράχη — ἀετοράχη, τραγουδῶ — σιγοτραγουδῶ,
γράφω — καταγράφω, γελῶ — κρυφογελῶ.

2. **Ἄνεβάζουν τόν τόνο στήν παραλήγουσα:**

βοριάς — ξεροβόρι, βροχή — πρωτοβρόχι, πουλί — θαλασσοπούλι,
κλαδί — παρακλάδι, μαλλί — μακρομάλλης.

3. **Ἄνεβάζουν τόν τόνο στήν προπαραλήγουσα:**

πάπια — ἀγριοπάπια, πέτρα — μυλόπετρα, βράση — κουφόβραση,
κλίση — ἔγκλιση, βράδυ — ἀπόβραδο, γέρος — καλόγερος,
ἀκριβός — μονάκριβος, ἀντίκρυ — κατάντικρυ.

Παρασύνθετα

καλωσορίζω — καλωσόρισμα

σιδηρόδρομος — σιδηροδρομικός

103. Οἱ λέξεις καλωσόρισμα, σιδηροδρομικός δέν παράγονται ἀπό λέξεις ἀπλές ἀλλά ἀπό σύνθετες.

Οἱ λέξεις πού παράγονται ἀπό σύνθετες λέξεις λέγονται **παρασύνθετες λέξεις ἢ παρασύνθετα.**

Παρασύνθετα γίνονται καί ἀπό δύο λέξεις πού συνήθως λέγονται μαζί καί ἀποτελοῦν μιά ὀρισμένη ἔννοια. Ἔτσι:

ἀπό τίς λέξεις

Ἅγιος Τάφος

Μαύρη Θάλασσα

Αἰγαῖο Πέλαγος

Στερεά Ἑλλάδα

ἔγιναν τά παρασύνθετα

Ἅγιοταφίτης

Μαυροθαλασσίτης

Αἰγαιοπελαγίτης

Στερεοελλαδίτης

Γνήσια καί καταχρηστική σύνθεσις

104. Τό σύνθετο *ἀστραπόβρογτο* ἔγινε ἀπό τό θέμα τοῦ πρώτου συνθετικοῦ *ἀστραπ-(ή)*, πού ἐνώθηκε μέ τό δεύτερο συνθετικό (*βρογτή*) μέ τό συνδετικό φωνήεν **ο**. Ἐδῶ ἔχουμε **γνήσια σύνθεσις**.

Τό σύνθετο *Χριστούγεννα* ἔγινε ἀπό τή γενική *Χριστοῦ* καί τό *γέννα* χωρίς τό συνδετικό φωνήεν **ο**. Ἐδῶ ἔχουμε **καταχρηστική σύνθεσις**, δηλαδή ἐδῶ τά δύο συνθετικά βρίσκονται τό ἓνα πλάι στό ἄλλο, χωρίς ἄλλη ἀλλαγὴ ἀπό τήν ἐνδεχόμενη μετακίνηση τοῦ τόνου τοῦ δεύτερου συνθετικοῦ. Ἄλλα τέτοια σύνθετα:

Νέα πόλη — *Νεάπολη*, *Ἄδριανοῦ πόλη* — *Ἀδριανούπολη*,

Ἀλεξάνδρου πόλη — *Ἀλεξανδρούπολη*,

Κωνσταντίνου πόλη — *Κωνσταντινούπολη*.

III. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Κυριολεξία καί μεταφορά

Ἔνα ὄμορφο ἀρνί — *Αὐτό τό παιδί εἶναι ἀρνί*

105. Στήν πρώτη φράσις ἔχουμε τό οὐσιαστικό *ἀρνί* μέ τήν πραγματική σημασία του, δηλαδή ἔχουμε **κυριολεξία**. Στή δεύτερη ἔχουμε τή λέξη *ἀρνί* μέ ἀλλαγμένη σημασία, δηλαδή ἔχουμε **μεταφορά**. Ἐδῶ ἡ λέξη *ἀρνί* κρατάει ἓνα μόνο χαρακτηριστικό: ὅτι εἶναι ἤσυχο, ἀπονήρευτο.

Τό ἴδιο καί ὅταν ποῦμε: *ὁ ἄνθρωπος αὐτός εἶναι ἀλεπού*, δηλαδή πονηρός. Κι ἐδῶ ἡ λέξη *ἀλεπού* κρατάει μόνο ἓνα χαρακτηριστικό: τήν πονηριά.

Μεταφορικά χρησιμοποιοῦμε οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ρήματα καί ἐπιρρήματα:

Ἔχει κορμί λαμπάδα (ἴσιο). *Ἡ καρδιά του εἶναι πέτρα*.

Γλυκός ἄνθρωπος. *Πικρὴ ζωὴ* (βασανισμένη).

Χύθηκε στόν ἔχθρο (ὄρμησε ἀπάνω του). *Μασᾶ τά λόγια του*.

Ἀρρώστησε βαριά. *Μίλησε ξάστερά*.

Μεταφορικά λέγονται καί φράσεις: *Ἐχασε τά νερά του*. *Ρίχνει ἄγκυρα*. *Τρώει τά σίδερα*. *Τραβᾶ τά μαλλιά του*. *Κοιμᾶται μέ τίς κότες*. *Τοῦ γενοῦν καί τά κοκόρια*.

Ὅμωνυμα

ψηλή λεύκα — ψιλή βροχή

106. Οἱ λέξεις *ψηλή* καί *ψιλή* προφέρονται τό ἴδιο, ἔχουν ὅμως διαφορετική σημασία. Οἱ λέξεις αὐτές λέγονται **ὁμώνυμα**.

* Ἄλλα ὁμώνυμα:

κλείνω (τήν πόρτα) — *κλίνω* (ἕνα ρῆμα).

Τό κλίμα (τῆς Ἑλλάδας) — *τό κλιῆμα* (τῆς αὐλῆς μας).

Ὁ τοίχος (τοῦ σπιτιοῦ) — *τό τεῖχος* (τῆς πόλης).

Λύρα (τό ὄργανο) — *λίρα* (τό νόμισμα).

Σήκω — *σύκο* κτλ.

Παρώνυμα

107. Οἱ λέξεις **σφήκα** — **σφίγγα** ἔχουν διαφορετική σημασία, μοιάζουν ὅμως κάπως στήν προφορά. Οἱ λέξεις αὐτές ὀνομάζονται **παρώνυμα**.

Ἐπειδή μοιάζουν στήν προφορά, μερικές φορές δέν τίς ξεχωρίζουμε καί τίς μπερδεύουμε.

Παραδείγματα παρωνύμων:

αἰθέρας — *ἀθέρας* (τό ἄγανο, ἡ κόψη ξυραφιοῦ κτλ., τό πιό λεπτό καί διαλεχτό μέρος ἀπό κάτι).

ἀμυγδαλιά — *ἀμυγδαλή*, -ές (οἱ ἀδένες μέσα στό λαιμό).

ἀχόρταγος (λαίμαργος) — *ἀχόρταστος* (πού δέ χόρτασε).

φτηνός (ὄχι ἀκριβός) — *φτενός* (λεπτός).

στερῶ (παίρνω κάτι πού ἀνήκει σέ ἄλλον) — *ύστερῶ* (μένω πίσω).

108. Μερικές λέξεις ξεχωρίζουν μέ τό διαφορετικό τους τονισμό (κάποτε καί μέ τή διαφορετική τους ὀρθογραφία):

γέρνω — *γερωῶ*

γέρος — *γερός*

θόλος — *θολός*

κάμαρα — *καμάρα*

(τά) *μάγια* — (ή) *μαγιά*

νόμος — *νομός*

σκέπη — *σκεπή*

φόρα — *φορά*

παίρνω — *περνώ*

πίνω — *πεινώ*

χῶρος (τόπος) — *χορός* κτλ.

Αὐτές λέγονται **τονικά παρώνυμα**.

Συνώνυμα

109. **Συνώνυμα** ή **συνώνυμες λέξεις** λέγονται λέξεις διαφορετικές άναμεταξύ τους πού έχουν τήν ίδια περίπου σημασία.

Συνώνυμα είναι:

ραβδί, γκλίτσα, μαστούνι, πατερίτσα

ξημερώνει, χαράζει, γλυκοχαράζει, φέγγει, φωτίζει, άσπρογαλιάζει.

Τά συνώνυμα έκφράζουν τό ίδιο νόημα, αλλά μέ κάποιες διαφορές μεταξύ τους. Γι' αυτό πρέπει νά προσέχουμε γιά νά βρούμε ποιά λέξη άπό τίς συνώνυμες πού ξέρουμε ταιριάζει κάθε φορά νά μεταχειριστούμε. Π.χ. τά ρήματα *βλέπω, κοιτάζω, παρατηρώ, ξεχωρίζω, διακρίνω, άγναντεύω* είναι συνώνυμα, αλλά πρέπει νά βρούμε ποιο ταιριάζει καλύτερα σ' εκείνο πού θέλουμε νά πούμε.

Ταυτόσημα

110. **Ταυτόσημα** λέγονται οί λέξεις πού ή σημασία τους είναι έντελώς ή ίδια.

Τέτοιες λέξεις είναι:

άραποσίτι — καλαμπόκι

άχλάδι — άπίδι

γίδα — κατσικά

διχάλι — διχάλα — δικράνι

τριζόνι — γούλος

κοκκινογούλια — παντζάρια

όρνιθα, όρνιθώνας — κότα, κοτέτσι

πετεινός — κόκορας

στέγη — σκεπή

φλαμιούρι — τίλιο.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΟΙ ΤΥΠΟΙ

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΓΕΝΙΚΑ

Κλιτά και άκλιτα. Τύποι, κατάληξη, θέμα, χαρακτήρας

111. Η ελληνική γλώσσα έχει δέκα είδη λέξεις, που ονομάζονται **μέρη του λόγου**.

Τά μέρη του λόγου είναι: **άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, ρήμα, μετοχή, επίρρημα, πρόθεση, σύνδεσμος, επιφώνημα.**

Τό ουσιαστικό και τό επίθετο λέγονται και **όνόματα**.

112. Μέρη του λόγου

Παραδείγματα

α) Κλιτά

άρθρο	ὁ	ἡ	τό
ουσιαστικό	Γιῶργος	θάλασσα	οὐρανός
επίθετο	ξάστερος	γαλανή	ἄμορφος
αντωνυμία	ἐγώ	ἐσύ	αὐτός
ρήμα	γράφω	νύνομαι	χτυπήθηκα
μετοχή	ἐργαζόμενος	φαγωμένος	

β) *Άκλιτα

επίρρημα	ἐδῶ, πολύ, ἐπάνω, χτές, ἔτσι
πρόθεση	ἀπό, γιά, μετά, παρὰ
σύνδεσμος	καί, ἄν, εἴτε, ἀλλά, ὥστε
επιφώνημα	ποπό! μπράβο! εἶθε! μπιά!

113. Τό άρθρο, τό ουσιαστικό, τό επίθετο, ἡ αντωνυμία, τό ρήμα και ἡ μετοχή λέγονται **κλιτά μέρη** του λόγου, γιατί κλίνονται, δη-

λαδή τό καθένα ἀπό αὐτά παίρνει στό λόγο διάφορες μορφές:

τό παιδί, τοῦ παιδιοῦ, τά παιδιά, τῶν παιδιῶν κτλ.

ὁμορφος, ὁμορφον, ὁμορφο, ὁμορφοι κτλ.

ἐκεῖνος, ἐκεῖνοι, ἐκεῖνους κτλ.

γράφω, γράφουμε, ἔγραφε, ἔγραφα κτλ.

ὁ γραμμένος, τοῦ γραμμένου κτλ.

Τό ἐπίρρημα, ἡ πρόθεση, ὁ σύνδεσμος καί τό ἐπιφώνημα λέγονται **ἄκλιτα μέρη** τοῦ λόγου, γιατί δέν κλίνονται, δηλαδή παρουσιάζονται πάντοτε στό λόγο μέ τήν ἴδια μορφή:

ἐδῶ, γιά, καί, μπράβο!

*Ακλιτα εἶναι καί μερικά ἀριθμητικά ἐπίθετα καί οἱ μετοχές πού τελειώνουν σέ -οντας, -ώντας:

πέντε, ἔξι, δέκα κτλ. — γράφοντας, γελώντας.

114. Οἱ διάφορες μορφές πού παίρνει μιὰ κλιτή λέξη, ὅταν μιλοῦμε ἢ γράφουμε, λέγονται **τύποι** αὐτῆς τῆς λέξης.

Τοῦ ὀνόματος οὐρανός τύποι εἶναι:

οὐρανός, οὐρανοῦ, οὐρανό, οὐρανέ — οὐρανοί, οὐρανών, οὐρανοῦς.

Τοῦ ρήματος τρέχω τύποι εἶναι:

τρέχω, τρέχεις, τρέχει, τρέχουμε κτλ. ἔτρεχα, ἔτρεχες κτλ.

Στήν κλιτή λέξη τό τελευταῖο μέρος της, αὐτό πού ἀλλάζει μορφή, λέγεται **κατάληξη**.

Τοῦ ὀνόματος οὐρανός καταλήξεις εἶναι:

-ος, -ου, -ο, -ε, -οι, -ων, -ους.

Τοῦ ρήματος τρέχω καταλήξεις εἶναι:

-ω, -εις, -ει, -ουμε κτλ. -α, -ες κτλ.

Τό μέρος τῆς κλιτῆς λέξης, πού εἶναι στήν ἀρχή της καί δέν ἀλλάζει μορφή, λέγεται **θέμα**.

Τά θέματα τῶν λέξεων οὐρανός, ὁμορφος, ἐκεῖνος, τρέχω, ἀκούω εἶναι: οὐραν-, ὁμορφ-, ἐκειν-, τρεχ-, ἀκου-.

Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρας**.

Στὶς λέξεις οὐραν-ός, τρέχ-ω, ἀκού-ω χαρακτῆρες εἶναι τὸ ν, τὸ χ, τὸ ου.

Πτώσεις. Γένος καὶ ἀριθμός

115. Τὸ ἄρθρο, τὸ οὐσιαστικό, τὸ ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ μετοχὴ σχηματίζουν τύπους, πού λέγονται **πτώσεις**. Γι' αὐτὸ τὰ πέντε αὐτὰ μέρη τοῦ λόγου λέγονται **πτωτικά**.

Οἱ πτώσεις εἶναι τέσσερις: ἡ **ὀνομαστική**, ἡ **γενική**, ἡ **αἰτιατική** καὶ ἡ **κλητική**.

Ὀνομαστική εἶναι ἡ πτῶση πού μεταχειριζόμαστε ἀπαντώντας στὴν ἐρώτηση **ποιός; τί;**

*Ποιός ἔρχεται; — Ὁ Γιάννης.
Τί ἦρθε στό λιμάνι; — Τὸ καράβι.*

Γενική εἶναι ἡ πτῶση πού μεταχειριζόμαστε ἀπαντώντας στὴν ἐρώτηση **τίνος; ποιανού;**

Τίνος εἶναι τὸ βιβλίο; — Τοῦ Γιάννη.

Αἰτιατική εἶναι ἡ πτῶση πού μεταχειριζόμαστε ἀπαντώντας στὴν ἐρώτηση **ποιόν; τί;**

*Ποιόν νά φωνάξω; — Τὸ Γιάννη.
Τί εἶδες; — Εἶδα τὸ καράβι.*

Κλητική εἶναι ἡ πτῶση πού μεταχειριζόμαστε, ὅταν καλοῦμε ἢ προσφωνοῦμε κάποιον:

*Ἔλα δῶ, Γιάννη· πρόσεχε, Γιάννη.
Καράβι, καραβάκι, πού πᾶς γιαλό γιαλό.*

116. Ἐκτός ἀπό τίς πτώσεις τά πτωτικά ἔχουν γένος, ἀριθμό καί κλίση.

1. Τά γένη τῶν πτωτικῶν εἶναι τρία: **ἀρσενικό, θηλυκό καί οὐδέτερο.**

Ἄρσενικά εἶναι ὅσα παίρνουν τό ἄρθρο **ὁ: ὁ διαβάτης, ὁ καλός.**

Θηλυκά εἶναι ὅσα παίρνουν τό ἄρθρο **ἡ: ἡ Ἑλλάδα.**

Οὐδέτερα εἶναι ὅσα παίρνουν τό ἄρθρο **τό: τό ἄλλογο.**

2. **Ἀριθμοί.** Ὄταν λέμε *ὁ συμμαθητής μου*, ὁ λόγος εἶναι γιά ἓνα πρόσωπο· ὅταν λέμε *οἱ συμμαθητές μου*, ὁ λόγος εἶναι γιά πολλά πρόσωπα. Ὅλα τά πτωτικά ἔχουν ξεχωριστούς τύπους γιά τό ἓνα καί ξεχωριστούς γιά τά πολλά. Οἱ τύποι πού φανερώνουν τό ἓνα ἀποτελοῦν τόν **ἐνικό** ἀριθμό, οἱ τύποι πού φανερώνουν τά πολλά ἀποτελοῦν τόν **πληθυντικό** ἀριθμό. Τά πτωτικά ἔχουν λοιπόν δύο ἀριθμούς: τόν ἐνικό καί τόν πληθυντικό.

3. **Κλίση.**

Κλίση εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο σχηματίζονται οἱ πτώσεις ἑνός πτωτικοῦ.

Στά οὐσιαστικά ἔχουμε τήν **κλίση τῶν ἀρσενικῶν**, τήν **κλίση τῶν θηλυκῶν** καί τήν **κλίση τῶν οὐδετέρων**.

Ἡ πτώση, τό γένος, ὁ ἀριθμός καί ἡ κλίση ἑνός πτωτικοῦ ἀποτελοῦν τά **παρεπόμενά** του.

I. ΤΑ ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ

117. Συχνά μπαίνει εμπρός από τὰ ὀνόματα μιά μικρή λέξη:
ὁ Γιώργος, ἡ γῆ, διάβασα ἓνα ὠραῖο βιβλίον.

Ἡ μικρή κλιτή λέξη πού μπαίνει εμπρός από τὰ ὀνόματα λέγεται **ἄρθρο**.

Ἡ γλώσσα μας ἔχει δύο ἄρθρα, τό **ὀριστικό**, ὁ, ἡ, τό, καί τό **ἀόριστο**, ἓνας, μιά, ἓνα.

A. Τό ὀριστικό ἄρθρο

118. Τό ὀριστικό ἄρθρο τό μεταχειριζόμαστε, ὅταν μιλοῦμε γιά ὀρισμένο πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα:

Ἔρχεται ὁ Δημήτρης.

Γαβγίζει τό σκυλί μας.

Ἡ γῆ εἶναι σφαιρική.

Τό ὀριστικό ἄρθρο κλίνεται ἔτσι:

	Ἐνικός ἀριθμός			Πληθυντικός ἀριθμός		
	ἄρσεν.	θηλ.	οὐδ.	ἄρσεν.	θηλ.	οὐδ.
Ὄνομ.	ὁ	ἡ	τό	οἱ	αἱ	τά
Γεν.	τοῦ	τῆς	του̅	τῶν	τῶν	τῶν
Αἰτ.	τό(ν)	τή(ν)	τό	τούς	τίς	τά

Τό ἄρθρο δέν ἔχει κλητική. Ὄταν τό ὄνομα βρίσκεται στήν κλητική, τό μεταχειριζόμαστε χωρίς ἄρθρο:

Ἔλα, Μαρία.

Μέριασε, βράχε, νά διαβῶ.

Κάποτε, προπάντων στά ὀνόματα προσώπων, μεταχειριζόμαστε τό κλητικό ἐπιφώνημα ἔ: ἔ *Γιῶργο!*

Β. Τό ἀόριστο ἄρθρο

119. Μεταχειριζόμαστε τό ἀόριστο ἄρθρο, ὅταν μιλοῦμε γιά ἓνα ὄχι ὀρισμένο, παρά γιά ἓνα ἀόριστο πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα: *Μέ περιμένει ἓνας φίλος μου* (κάποιος, πού δέν τόν ὀνομάζω). *Εἶδα ἓνα ὄραϊο ἄλογο* (κάποιο ἄλογο).

Τό ἀόριστο ἄρθρο κλίνεται ἔτσι:

	ἄρ σεν.	θηλ.	οὐδ.
Ὄνομ.	ἓνας	μιά	ἓνα
Γεν.	ἑνός	μιᾶς	ἑνός
Αἰτ.	ἓνα(ν)	μιά	ἓνα

Τό ἀόριστο ἄρθρο δέν ἔχει πληθυντικό καί, ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιά πολλά ἀόριστα πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, τά ἀναφέρουμε χωρίς ἄρθρο:

*εἶδα λουλούδια σκορπισμένα·
πέρασε ράχες καί βουνά·
παιδιά ἔπαιζαν στήν αὐλή.*

Τό ἓνας, μιá, ἓνα εἶναι ἀριθμητικό πού τό χρησιμοποιοῦμε καί γιά ἀόριστο ἄρθρο. Εἶναι εὐκόλο νά ξεχωρίσουμε πότε εἶναι ἀριθμητικό. Λέμε:

Ἔνας νίκησε πολλούς. Βοήθα μιá δραχμή. Εἶχα λίγα λεφτά, γι' αὐτό ἀγόρασα ἓνα μόνο βιβλίο. Στά παραδείγματα αὐτά τό ἓνας, μιá, ἓνα εἶναι ἀριθμητικό.

120. *ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.* — Γιά τό -ν τῶν ἄρθρων τόν, τήν, ἓναν βλ. § 55.

ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

121. Ἡ λέξη *Κολοκοτρώνης* φανερώνει πρόσωπο. Ἡ λέξη *μαθητῆς* φανερώνει πρόσωπο. Ἡ λέξη *ἄλογο* φανερώνει ζῶο. Ἡ λέξη *αὐτοκίνητο* φανερώνει πράγμα.

Οἱ κλιτές λέξεις πού φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγονται **οὐσιαστικά**.

Οἱ λέξεις *δουλειά*, *τρέξιμο* φανερώνουν μιά πράξη, μιά ἐνέργεια. Οἱ λέξεις *εὐτυχία*, *ἡσυχία* φανερώνουν μιά κατάσταση. Οἱ λέξεις *ἐξυπνάδα*, *παλικαριά* φανερώνουν μιά ιδιότητα. Καί οἱ λέξεις αὐτές λέγονται οὐσιαστικά.

Ὡστε **οὐσιαστικά** λέγονται οἱ λέξεις πού φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, ἐνέργεια, κατάσταση ἢ ιδιότητα.

Κύρια καί κοινά οὐσιαστικά

122. Κύρια ὀνόματα.— Τά οὐσιαστικά *Πέτρος*, *Κανάρης* — ὁ *Πιστός* (ὄνομα σκυλιοῦ) — *Ἑλλη* (τό πολεμικό πλοῖο), πού σημαίνουν τό καθένα ἕνα ὀρισμένο πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα, λέγονται **κύρια ὀνόματα**.

Κοινά ὀνόματα.— Τά οὐσιαστικά πού σημαίνουν ὅλα τά πρόσωπα, ὅλα τά ζῶα, ἢ ὅλα τά πράγματα τοῦ ἴδιου εἴδους (*ἄνθρωπος*, *ἄλογο*, *λουλούδι*, *τριανταφυλλιά*) καί τά οὐσιαστικά πού σημαίνουν πράξη, κατάσταση ἢ ιδιότητα (*τρέξιμο*, *πίκρα*, *ἐξυπνάδα*) λέγονται **κοινά**.

Περιληπτικά οὐσιαστικά.— Τά κοινά ὀνόματα *κόσμος*, *λαός*,

στρατός, οικογένεια, ελαιώνας, τουφεκίδι κτλ., πού φανερώνουν πολλά πρόσωπα ή πράγματα μαζί, ένα σύνολο, λέγονται **περιληπτικά**.

Συγκεκριμένα και **άφηρημένα ουσιαστικά**.— Τά κοινά όνόματα πού φανερώνουν πρόσωπο, ζώο ή πράγμα λέγονται **συγκεκριμένα**.

Τά κοινά όνόματα πού φανερώνουν ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα λέγονται **άφηρημένα**.

123. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. Γράφονται μέ κεφαλαῖο στήν ἀρχή:

1) Τά κύρια όνόματα:

Δημήτρης, Ἑλένη — Πλαπούτας, Τρικούπης

Ἑλλάδα, Ἀργυρόκαστρο, Πιέρια, Θερμαϊκός, Ἀκρόπολη, Ἅγιοι Σαράντα.

2) Τά ἐθνικά: *Ἕλληνας, Ρωμαῖοι, Σεραῖοι, Σουλιῶτες* κτλ.

3) Τά όνόματα τῶν μηνῶν, τῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδας καί τῶν ἑορτῶν:

Ἰανουάριος, Κυριακή, Σαρακοστή, Πάσχα.

4) Οἱ λέξεις *Θεός, Χριστός, Ἅγιο Πνεῦμα, Παναγία* καί τά συννυμά τους: *Πανάγαθος, Παντοδύναμος, Θεία Πρόνοια, Μεγαλόχωση* κτλ.

5) Τά όνόματα τῶν ἔργων τῆς λογοτεχνίας καί τῆς τέχνης: *ἡ Ὀδύσσεια, τά Λόγια τῆς Πλώρης τοῦ Καρκαβίτσα, τό Κρυφό Σχολεῖο τοῦ Γύζη, ὁ Παρθενώνας.*

6) Οἱ τιμητικοί τίτλοι: *ὁ Ἐξοχότατος, ὁ Μακαριότατος* κτλ.

Γράφονται μέ μικρό γράμμα στήν ἀρχή:

1) Λέξεις πού παράγονται ἀπό κύρια όνόματα καί ἀπό ἐθνικά:

(ἽΟμηρος) ὀμηρικοί ἥρωες,

(Χριστούγεννα) χριστουγεννιάτικος,

(Ἕλληνας) ἑλληνικός, γαλλικός κτλ.

2) Τά ἐπίθετα πού σημαίνουν ὀπαδοὺς θρησκευμάτων: *χριστιανός, μωαμεθανός, (Βούδας) βουδιστής* κτλ.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

A.— Γενικά

124. Τά γένη τῶν οὐσιαστικῶν εἶναι τρία: **ἀρσενικό, θηλυκό** καὶ **οὐδέτερο**.

Τά ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων εἶναι συνήθως ἀρσενικά ὅταν σημαίνουν ἀρσενικά ὄντα, καὶ θηλυκά ὅταν σημαίνουν θηλυκά ὄντα:

ὁ πατέρας — ἡ μητέρα, ὁ γιός — ἡ θυγατέρα, ὁ πετεινός — ἡ ὄρνιθα.

Τά ὀνόματα τῶν πραγμάτων εἶναι ἄλλα ἀρσενικοῦ καὶ ἄλλα θηλυκοῦ γένους: *ὁ βράχος, ἡ μέρα*. Συχνά ὅμως βρίσκονται καὶ σέ ἕνα τρίτο γένος πού δέν εἶναι οὔτε ἀρσενικό οὔτε θηλυκό καὶ λέγεται στή γραμματική οὐδέτερο γένος: *τό βουνό, τό λουλουδί, τό κερί*. Ἄλλα στό οὐδέτερο γένος ὑπάρχουν καὶ ἔμψυχα: *τό παιδί, τό ἀγόρι, τό κορίτσι, τό πουλί, τό ἐλάφι*.

Στή γραμματική ξεχωρίζουμε τό γένος:

- α) ἀπό τήν κατάληξη τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ: *ὁ νικητ-ῆς* (ἀρσενικό), *ἡ βρούσ-η* (θηλυκό), *τό παιδ-ί* (οὐδέτερο), καί
β) ἀπό τό ἄρθρο: *ὁ, ἕνας* (γιά τό ἀρσενικό), *ἡ, μιά* (γιά τό θηλυκό), *τό, ἕνα* (γιά τό οὐδέτερο).

B.— Σχηματισμός τοῦ θηλυκοῦ

125. Τά περισσότερα οὐσιαστικά ἔχουν ἕναν τύπο μόνο καὶ ἕνα γένος: *ὁ ἄνθρωπος, ἡ μέλισσα, τό χῶμα, ὁ αἰτός*.

Πολλά οὐσιαστικά ἔχουν δύο τύπους, ἕνα γιά τό ἀρσενικό καὶ ἕνα γιά τό θηλυκό. Τό θηλυκό σχηματίζεται τότε μέ τίς καταλήξεις **-ισσα, -τρα, -τρια, -αινα, -ίνα, -ού, -α, -η**:

βασιλιάς	—	βασιλί σ σα	ράφτης	—	ράφτ ρ α
διευθυντής	—	διευθίντ ρ ια	δράκος	—	δράκ α ινα
ἀράπης	—	ἀραπίν α	μυλωνάς	—	μυλωνού
θεῖος	—	θειά	ἀδερφός	—	ἀδερφή

Θηλυκά τῶν ζώων. Τά περισσότερα ὀνόματα τῶν ζώων ἔχουν μιά μόνο λέξη· γιά τό ἀρσενικό καί τό θηλυκό: ἡ ἀλεπού, ἡ ἀρκούδα, ὁ παπαγάλος, ἡ ὄχια, τό ζαρκάδι. Τά ὀνόματα αὐτά λέγονται **ἐπίκοινα**. Στά ἐπίκοινα οὐσιαστικά, ὅταν εἶναι ἀνάγκη νά ὀριστεῖ τό φυσικό γένος, χρησιμοποιοῦμε τό ἐπίθετο *ἀρσενικός* ἢ *θηλυκός*:

τό ἀρσενικό ζαρκάδι, ὁ θηλυκός σπίνος, ἡ ἀρσενική καμήλα.

Γιά μερικά ζῶα κατοικίδια καί γιά ἄλλα πού ἔχουν μεγαλύτερη σημασία γιά τόν ἄνθρωπο, ἡ ὑπάρχει ἄλλη λέξη γιά τό ἀρσενικό καί ἄλλη γιά τό θηλυκό ἢ ξεχωρίζεται τό ἀρσενικό ἀπό τό θηλυκό μέ διαφορετική κατάληξη:

ἄλογο	— φοράδα	κριάρι	— προβατίνα	τράγος	— γίδα
πετεινός	— ὄρνιθα ἢ κότα	σκύλος	— σκύλα	κουνέλι	— κουνέλα
τρυγόνι	— τρυγόνα	περιστέρι	— περιστέρα	πρόβατο	— προβατίνα
ἐλάφι	— ἐλαφίνα	γάλος	— γαλοπούλα	γάτα	— γάτος.
λύκος	— λύκαινα				

Ἄλλά σέ μερικά ὀνόματα ζώων ἡ μιά λέξη εἶναι συχνοτέρη καί μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ καί γιά τά δύο γένη: γάτα, σκύλος, ἄλογο, λύκος, γεράκι κτλ.

Γ.— Οὐσιαστικά μέ δύο γένη

126. Μερικά οὐσιαστικά συνηθίζονται μέ δύο γένη, πού ἔχουν διαφορετική κατάληξη καί κάποτε καί διαφορετικό τονισμό: ὁ πλάτανος — τό πλατάνι. Τέτοια οὐσιαστικά εἶναι:

ὁ νοτιάς — ἡ νοτιά	ὁ πήχης — ἡ πήχη	ὁ τίγρης — ἡ τίγρη
ὁ κρῖνος — τό κρῖνο	ὁ ἔλατος — τό ἔλατο	ὁ πεῦκος — τό πεῦκο
ὁ σκύλος — τό σκυλί.		

Τό γένος ἀλλάζει κατά τή σημασία

ἡ βροντή — ὁ βρόντος

127. Πολλές λέξεις ἔχουν δύο γένη, ἀλλά ὄχι πάντα μέ τήν ἴδια ἐντελῶς σημασία: *βροντή* εἶναι τό γνωστό φυσικό φαινόμενο — *βρόντος* εἶναι ἕνας δυνατός κρότος· *τραπέζι* εἶναι τό ἐπιπλο — *τράπεζα* λέγεται γιά τήν Ἁγία Τράπεζα τῆς ἐκκλησίας καί γιά τά πιστωτικά ἰδρύματα. Ἔτσι ξεχωρίζουν στή σημασία οἱ λέξεις:

ἄχνα (ἀναπνοή) — ἀχνός, κοπέλα — κοπέλι (παραγίος), μάντρα — μαντρί, μέση — μέσο, περιβόλος — περιβόλι, πλευρό — ἡ πλευρά, ρετσίνα — ρετσίνι, σκανδάλη (τοῦ τουφεκιοῦ) — σκάνδαλο, σκάφη — σκάφος, σούβλα — σουβλί, χῶρα — χῶρος (τόπος).

Μερικές λέξεις κάποτε δέ λέγονται ἢ δέ γράφονται μέ τό σωστό γένος τους. Εἶναι καλύτερα νά λέγεται ἡ Πίνδος, ἡ Πάργηθα, τό Ρέθυμνο, τά Φάροσαλα, ὁ Ἀκροκόρινθος.

Δέν πρέπει νά μπερδεύεται ἡ *στήλη* καί ὁ *στόλος*. Ἡ *στήλη* (ἀναμνηστική, ἐπιτάφια, ἠλεκτρική) εἶναι θηλυκοῦ γένους καί γράφεται μέ *η*, ἐνῶ ὁ *στόλος* (κολόνα πού στηρίζει κάτι) εἶναι ἀρσενικοῦ γένους καί γράφεται μέ *ν*: οἱ *στόλοι* τοῦ Ὀλυμπίου Διός, οἱ *τηλεφωνικοί, τηλεγραφικοί, ἠλεκτρικοί στόλοι*.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

128. Πολλά ὀνόματα συνηθίζονται μόνο στόν ἕναν ἀριθμό ἢ προπάντων στόν ἕνα.

1. Συνηθίζονται μόνο ἢ προπάντων στόν ἐνικό ὀνόματα πού σημαίνουν ἔννοιες μοναδικές. Τέτοια εἶναι:

α) Μερικά συγκεκριμένα, πολλά περιληπτικά καί πολλά ἀφηρημένα: *ἀστροφεγγιά, οἰκουμένη, παράδεισος, χριστιανισμός — συγγενολόγυ — ξενιτιά, ἄνθισμα, δικαιοσύνη, πίστη.*

Συχνά ὅμως τά ἀφηρημένα σχηματίζουν πληθυντικό:
ἄς λείπουν οἱ πολλές εὐγένειες.

β) Ὀνόματα στοιχείων, μετάλλων, ὀρυκτῶν: *ὕδρογόνο, δευγόνο, ἀσήμι, ράδιο, κοκκινόχρωμα.*

Τά κύρια ὀνόματα συνηθίζονται στόν ἐνικό. Ἔτσι:

Α) Τά ὀνόματα μερικῶν ἑορτῶν: *Λαμπροῖ, Πεντηκοστή.*

Β) Οἱ περισσότερες τοπωνυμίες: *Σπάρτη, Μακεδονία, Ἰλιός.*

Σχηματίζουν καί οἱ τοπωνυμίες πληθυντικό:

α) ὅταν τυχαίνει νά ὑπάρχουν περισσότερες ἀπό μιά ἴδιες τοπωνυμίες: *ἡ Ἑλλάδα ἔχει δύο Πηγεῖες καί πέντε Ὀλύμπους.*

β) ὅταν χρησιμοποιοῦνται μεταφορικά:
Ἐξαντλήθηκαν οἱ Πακτωλοί.

Γ) Τά ὀνόματα ἀνθρώπων. Καί αὐτά σχηματίζουν

πληθυντικό, όταν ο λόγος είναι για πολλά πρόσωπα με τό ίδιο ὄνομα: οἱ Παλαμάδες, οἱ Ὑψηλάντηδες.

2. Συνηθίζονται μόνο ἢ προπάντων στὸν πληθυντικό :

Α) Πολλά κοινά ὀνόματα:

ἄμφια, ἄρματα, βαφτίσια, γένια, γεράματα, ἐγκαίρια, ἐγκατα (τῆς γῆς), ἐννιάημερα, κάλαντα, μάγια, μεσάνυχτα, περίχωρα, πολεμοφόδια, σωθικά, τρεχάματα, χαιρετίσματα.

Ἐδῶ ἀνήκουν ἀκόμη:

α) Περιληπτικά καθῶς: ἀσημικά, γυαλικά, ζυμαρικά, χορταρικά.

β) Λέξεις πού ἐκφράζουν ἀντικείμενα διπλά: τὰ γυαλιά, τὰ κιάλια, ἢ σύνθετα παρατακτικά: γυναικόπαιδα, ἀμπελοχώραφα.

γ) Ὅσα σημαίνουν ἀμοιβή γιά κάποια ἐργασία: βαρκαριάτικα, κόμιστρα, ψηστικά.

δ) Ὅσα σημαίνουν μιά γλώσσα: ἀρβανίτικα, ἐλληνικά, γαλλικά.

Β) Ἀπό τὰ κύρια ὀνόματα :

α) Ὄνόματα ἐορτῶν: Χριστούγεννα, Φῶτα, Νικολοβάραβα, Παναθήναια.

β) Τοπωνυμίες: Σέρρες, Σπέτσες, Σφακιά, Χανιά, Δελφοί, Ἀγραφα, Καλάβρυτα, Οὐράλια, Πυρηναῖα.

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

129. Ἐξετάζουμε τήν κλίση τῶν οὐσιαστικῶν χωριστά γιά κάθε γένος· ἔτσι ἔχουμε τήν κλίση τῶν ἀρσενικῶν, τήν κλίση τῶν θηλυκῶν καί τήν κλίση τῶν οὐδετέρων.

1. Σέ κάθε γένος ὑπάρχουν οὐσιαστικά μέ ἴσο ἀριθμό συλλαβῶν καί στούς δύο ἀριθμούς καί σέ ὅλες τίς πτώσεις· λ.χ.

μήνας, μήνα, μῆνες, μηνῶν
ῶρα, ὠρας, ὠρες, ὠρῶν
μῆλο, μήλον, μῆλα, μήλων.

Αὐτά λέγονται **ισοσύλλαβα**.

2. "Άλλα ουσιαστικά δέν έχουν παντοῦ ἴσο ἀριθμό συλλαβῶν.

περιβολάρης — περιβολάρηδες
γιαγιά — γιαγιάδες
κύμα — κύματα.

Αὐτά λέγονται **ἀνισοσύλλαβα**.

3. Τά ἀρσενικά καί τά θηλυκά ἀνισοσύλλαβα ἔχουν σέ ὄλο τόν πληθυντικό μιά συλλαβή παραπάνω:

σφουγγαράς, σφουγγαράδες, σφουγγαράδων
γιαγιά, γιαγιάδες, γιαγιάδων

τά οὐδέτερα σέ ὄλο τόν πληθυντικό καί στή γενική τοῦ ἐνικοῦ:

σῶμα, σώματος, σώματα, σωμάτων.

130. Τά ἀνισοσύλλαβα οὐσιαστικά ἔχουν δύο θέματα, πού ἀντιστοιχοῦν στούς δύο διαφορετικούς τύπους τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ.

Τό πρῶτο θέμα εἶναι ὅ,τι ἀπομένει ἀπό τή λέξη, ἀφοῦ ἀφαιρεθεῖ ἡ κατάληξη τῆς ἐνικῆς ὀνομαστικῆς *-ας, -ης, -ές, -ούς* τῶν ἀρσενικῶν, *-α, -οῦ* τῶν θηλυκῶν, *-α, -ο, -ας* τῶν οὐδετέρων:

φομ-άς, νοικοκύρ-ης, καφ-ές, παππ-ούς — μ-ά, ἀλεπ-οῦ — αἷμ-α, γράψιμ-ο, κρέ-ας.

Τό δεύτερο θέμα εἶναι ὅ,τι ἀπομένει ἀπό τή λέξη, ἀφοῦ ἀφαιρεθεῖ ἡ κατάληξη *-ες* τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καί θηλυκῶν καί *-α* τῶν οὐδετέρων:

φομάδ-ες, νοικοκύρηδ-ες, καφέδ-ες, παπποῦδ-ες, μαμάδ-ες,
ἀλεποῦδ-ες, αἷματ-α, γραψίματ-α, κρέατ-α.

131. Τή γενική τοῦ πληθυντικοῦ δέν τή σχηματίζουν ὅλα τά οὐσιαστικά· τοῦς λείπει κάποτε ἢ σχηματίζεται δύσκολα.

Δέ σχηματίζουν γενική πληθυντικοῦ:

α) οὐσιαστικά λ.χ. πού κλίνονται κατά τό *ζάχαρη* (§ 146),

β) μερικές κατηγορίες λέξεων, καθώς λ.χ. τά ὑποκοριστικά σέ *-άκι*

(αυτά δέ σχηματίζουν οὔτε τή γενική τοῦ ἐνικού), θηλυκά σέ -α, καθώς *δίψα, πάπια, σκάλα, τρύπα*, καί

γ) ὀρισμένες ἄλλες λέξεις: *λεβέντης — λεβέντες, μάνα — μάνες.*

Οἱ τελευταῖες αὐτές λέξεις, ἂν χρειαστεῖ, σχηματίζουν τή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατὰ τά ἀνισοσύλλαβα: *λεβέντηδων, μανάδων.*

Ἡ κατάληξη ὄλων τῶν οὐσιαστικῶν στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι -ων.

132. Η ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

ΚΛΙΣΗ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ

133. Τά ἀρσενικά τελειώνουν στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικού σέ -ς (*ἀγῶνας, νικητής, καφές, παππούς, οὐρανός*) καί διαιροῦνται σέ **ἰσοσύλλαβα** καί σέ **ἀνισοσύλλαβα**.

Τά **ἰσοσύλλαβα** σχηματίζουν τήν ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική τοῦ πληθυντικοῦ σέ -ες: *ὁ ναύτης — οἱ ναῦτες, τοὺς ναῦτες, ναῦτες.*

Τά **ἀνισοσύλλαβα** τίς σχηματίζουν σέ -δες: *ὁ περιβολάρης — οἱ περιβολάρηδες, ὁ σφουγγαράς — οἱ σφουγγαράδες.*

1. Ἄρσενικά σέ -ας ἰσοσύλλαβα

ὁ ἀγώνας	ὁ ταμίας	ὁ φύλακας
----------	----------	-----------

134. Τά ἰσοσύλλαβα ἄρσενικά σέ -ας εἶναι παροξύτονα καί προπαροξύτονα.

Ἐνικός

Ἵνομ.	ὁ	ἀγώνας	ὁ	ταμίας	ὁ	φύλακας
Γεν.	τοῦ	ἀγώνα	τοῦ	ταμία	τοῦ	φύλακα
Αἰτ.	τόν	ἀγώνα	τόν	ταμία	τό	φύλακα
Κλητ.		ἀγώνα		ταμία		φύλακα

Πληθυντικός

Ἵνομ.	οἱ	ἀγῶνες	οἱ	ταμίες	οἱ	φύλακες
Γεν.	τῶν	ἀγῶνων	τῶν	ταμιῶν	τῶν	φυλάκων
Αἰτ.	τούς	ἀγῶνες	τούς	ταμίες	τούς	φύλακες
Κλητ.		ἀγῶνες		ταμίες		φύλακες

Κατά τό ἀ γ ὶ ὄ ν α σ κλίνονται:

ἀγκώνας, χειμῶνας, αἰῶνας, στρατώνας, ἐνεστώτας, ἰδρώτας, κανόνας, λιμένας, πατέρας, σωλήνας, κλητήρας κ.ἄ.

Μαλέας, Μαραθῶνας κ.ἄ.

Ἄρνίβας, Λεωνίδας, Φειδίτας κ.ἄ.

Κατά τό τ α μ ῖ α σ κλίνονται:

ἄντρας, γύπας, μήρας, λοχίας, ἐπαγγελματίας, ἐπιχειρηματίας, κτηματίας κ.ἄ.

Κατά τό φ ὺ λ α κ α σ κλίνονται:

ἄμβωνας, ἄρχοντας, γείτονας, ἥρωας, θώρακας, κήρυκας, κόρακας, λάρρυγγας, πίνακας, πρόσφυγας, ρήτορας κ.ἄ.

Λάκωνας, Τσάκωνας κ.ἄ.

Ἄγαμέμνονας, Μίνωας, Κύκλωπας κ.ἄ. *

1. Τά δισύλλαβα σέ -ας καί ὅσα τελειώνουν σέ -ίας τονίζονται στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ στή λήγουσα:

ὁ ἄντρας — τῶν ἀντρῶν, ὁ μήρας — τῶν μηνῶν,

ὁ ἐπαγγελματίας — τῶν ἐπαγγελματιῶν.

2. Τά προπαροξύτονα σέ -ας τονίζονται στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ στήν παραλήγουσα:

ὁ φύλακας — τῶν φυλάκων, ὁ πίνακας — τῶν πινάκων.

2. Ἄρσενικά σέ -ης ἰσοσύλλαβα

ὁ ναύτης

ὁ νικητής

135. Τά ἰσοσύλλαβα ἄρσενικά σέ -ης εἶναι παροξύτονα καί ὀξύτονα.

	Ἐνικός				Πληθυντικός			
Ἵ.Ονομ.	ὁ	ναύτης	ὁ	νικητής	οἱ	ναῦτες	οἱ	νικητές
Γεν.	τοῦ	ναύτη	τοῦ	νικητῆ	τῶν	ναυτῶν	τῶν	νικητῶν
Αἰτ.	τό	ναύτη	τό	νικητή	τούς	ναῦτες	τούς	νικητές
Κλητ.		ναύτη		νικητή		ναῦτες		νικητές

Κατά τό ν α ὕ τ η ς κλίνονται:

ἀγωγιάντης, ἐπιβάτης, ἐργάτης, κυβερνήτης, ράφτης κ.ἄ.

βιβλιοπώλης, εἰδωλολάτης, εἰρηροδίκης κ.ἄ.

Ἄνατολίτης, Μανιάτης, Πειραιώτης, Πολίτης, Σπετσιώτης κ.ἄ.

Κατά τό ν ι κ η τ ῆ ς κλίνονται:

ἀγοραστής, δανειστής, ἐθελοντής, ζυγιστής, μαθητής, ροικιαστής,

πολεμιστής, προσκνητής κ.ἄ.

Τά παροξύτονα σέ -ης στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τόν τόνο στή λήγουσα: *ναύτης — ναυτῶν, ἐπιβάτης — ἐπιβατῶν.*

3. Ἄρσενικά σέ -ας ἀνισοσύλλαβα

ὁ σφουγγαρός

136. Ἄνισοσύλλαβα ἄρσενικά σέ -ας εἶναι ὅλα τά ὀξύτονα καί μερικά παροξύτονα καί προπαροξύτονα.

	Ἐνικός		Πληθυντικός	
Ἵ.Ονομ.	ὁ	σφουγγαρός	οἱ	σφουγγαροῦδες
Γεν.	τοῦ	σφουγγαροῦ	τῶν	σφουγγαροῦδων
Αἰτ.	τό	σφουγγαροῦ	τούς	σφουγγαροῦδες
Κλητ.		σφουγγαροῦ		σφουγγαροῦδες

Κατά τό σφουγγαράς κλίνονται:

βοριάς, παπάς, σκαφτιάς κ.ἄ.

άμαξιάς, γαλατάς, καστανάς, μαρμαράς, ψαράς κ.ἄ.

μουσαμάς, ραγιάς, σατανάς κ.ἄ.

Μαρμαράς, Μιστροάς, Πειραιάς

Καναδάς, Κραβασαράς, Κοκκιναράς

Παναμάς.

Μερικά παροξύτονα καί προπαροξύτονα:

ρήγας, μπάρομπας, πρωτόπαπας.

Τά παροξύτονα καί τά προπαροξύτονα σέ -ας στόν πληθυντικό κατεβάζουν τόν τόνο στήν παραλήγουσα:

ρήγας — ρηγάδες, πρωτόπαπας — πρωτοπαπάδες.

Τό *ἀέρας* κάνει στόν πληθυντικό *οἱ ἀέρηδες*.

4. Ἄρσενικά σέ -ης ἀνισοσύλλαβα

ὁ νοικοκύρης

137. Τά ἀνισοσύλλαβα ἄρσενικά σέ -ης εἶναι ὀξύτονα, παροξύτονα καί προπαροξύτονα.

	Ἐνικός	Πληθυντικός
ἽΟνομ.	ὁ νοικοκύρης	οἱ νοικοκύρηδες
Γεν.	τοῦ νοικοκύρη	τῶν νοικοκύρηδων
Αἰτ.	τό νοικοκύρη	τούς νοικοκύρηδες
Κλητ.	νοικοκύρη	* νοικοκύρηδες

Κατά τό νοικοκύρης κλίνονται:

γκιόνης, μανάβης, χαλίρης — βαρκάκης, περιβολάκης, τιμονιέρης, Παυλάκης, παππούλης κ.ἄ.

Ἄρμένης, Καραγκούνης,

Ἄλκιβιάδης, Βασίλης, Γιάννης, Μανόλης κ.ἄ.

Ἵψηλάντης κ.ἄ.

Γενάοης, Φλεβάρης κ.ἄ.

Ἵμοια κλίνονται τὰ ὄξυτονα:

μπαλωματῆς, καφετζῆς, παπουτσῆς —

Ἰπελλῆς, Περικλῆς — Κωστῆς, Παναγῆς — Κοραῆς,

καθὼς καὶ τὰ προπαροξύτονα *φούραοης, κοτζάμπασης*
καὶ οἱ τοπωνυμίες *Δούναβης, Τάμεσης, Τίβερης κ.ἄ.* (χωρὶς πληθ-
θυντικό).

Τὰ προπαροξύτονα σέ -ης κατεβάζουν τὸν τόνο κατὰ μία συλ-
λαβὴ στὸν πληθυντικό: *φούραοης — φουρνάοηδες, κοτζάμπασης —*
κοτζαμπάσηδες.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.— Τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -ης ὅταν τονίζονται στὴ
λήγουσα παίρνουν ὀξεῖα: *μπαλωματῆς, Παντελῆς, Κοραῆς.* Παίρνουν
περισπωμένη τὰ ἀρχαῖα κύρια ὀνόματα: *Ἰπελλῆς, Ἵρακλῆς, Θε-*
μιστοκλῆς, Περικλῆς, Σοφοκλῆς κ.ἄ. — *Μουσῆς.*

5. Ἰρσενικά σέ - τ ἦ ς, μέ διπλό πληθυντικό

ὁ πρᾶματευτῆς

138. Μερικά Ἰρσενικά σέ -τῆς σχηματίζουν τὸν πληθυντικό καὶ
ἰσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα.

	Ἰνικός	Πληθυντικός
Ἵνομ.	ὁ πρᾶματευτῆς	οἱ πρᾶματευτές*
Γεν.	τοῦ πρᾶματευτῆ	τῶν πρᾶματευτῶν
Αἶτ.	τόν πρᾶματευτῆ	τούς πρᾶματευτές
Κλητ.	πρᾶματευτῆ	πρᾶματευτές

Ἵμοια κλίνονται: *ἀλωνιστῆς, βουτηχτῆς, διαλαλητῆς, δουλευτῆς,*
κλαδευτῆς, τραγουδιστῆς κ.ἄ.

Ἵμοια κλίνεται καὶ τὸ *ἀφέντης, πληθ. ἀφέντες — ἀφεντάδες.*

* *πρᾶματευτάδες, πρᾶματευτάδων κτλ.* Τοὺς δευτέρους αὐτοὺς τύπους τοὺς
συναυτοῦμε στὴ λογοτεχνία.

ὁ καφέ

ὁ παππούς

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ἄνομ.	ὁ καφέ	ὁ παππούς	οἱ καφέδες	οἱ παπποῦδες
Γεν.	τοῦ καφέ	τοῦ παπποῦ	τῶν καφέδων	τῶν παππούδων
Αἰτ.	τόν καφέ	τόν παππού	τούς καφέδες	τούς παπποῦδες
Κλητ.	καφέ	παππού	καφέδες	παπποῦδες

Κατά τό κ α φ έ ς κλίνονται:

καναπέ, μενεξές, μινιάρ, πανσές, τενεκές, χασές κ.ἄ.

Κατά τό π α π π ο ῦ ς κλίνονται χωρίς πληθυντικό: Ἰησοῦς, νοῦς.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.—Τά Ἰησοῦς καί νοῦς παίρνουν περισπωμένη σέ ὅλες τίς πτώσεις.

ὁ οὐρανός

ὁ δρόμος

ὁ ἄγγελος

ὁ ἀντίλαλος

Τά ἀρσενικά σέ -ο εἶναι ὅλα ἰσοσύλλαβα.

Ἐνικός

Ἄνομ.	ὁ οὐρανός	ὁ δρόμος	ὁ ἄγγελος	ὁ ἀντίλαλος
Γεν.	τοῦ οὐρανοῦ	τοῦ δρόμου	τοῦ ἀγγέλου	τοῦ ἀντίλαλου
Αἰτ.	τόν οὐρανό	τό δρόμο	τόν ἄγγελο	τόν ἀντίλαλο
Κλητ.	οὐρανέ	δρόμε	ἄγγελε	ἀντίλαλε

Πληθυντικός

Ἄνομ.	οἱ οὐρανοί	οἱ δρόμοι	οἱ ἄγγελοι	οἱ ἀντίλαλοι
Γεν.	τῶν οὐρανῶν	τῶν δρόμων	τῶν ἀγγέλων	τῶν ἀντίλαλων
Αἰτ.	τούς οὐρανοὺς	τούς δρόμους	τούς ἀγγέλους	τούς ἀντίλαλους
Κλητ.	οὐρανοί	δρόμοι	ἄγγελοι	ἀντίλαλοι

Κατά τό ο ὕ ρ α ν ό ς κλίνονται:

ἀδερφός, γιατρός, γιός, θεός, κνηγός, λαός, προεστός καί τὰ παράγωγα οὐσιαστικά σέ -μός: λογαριασμός, ὄρισμός, σεισμός, χαμός κτλ.

Ἄξιός, Δομοκός κ.ἄ. Δελφοί κ.ἄ. Βιζυηνός, Σολωμός κ.ἄ.

Κατά τὸ *δρομός* κλίνονται:

γέρος, *ἥλιος*, *κάμπος*, *στόλος*, *ταχυδρόμος*, *ὑπνος*, *ᾠμος* κ.ἄ.
Ἄγγλος, *Γάλλος* κ.ἄ. — *Βόλος* κ.ἄ. — *Ἀλέκος* κ.ἄ.
Ἀντροῦτσος, *Κάλβος* κ.ἄ.

Κατά τὸ *ἄγγελος* κλίνονται:

ἄνεμος, *ἀπόστολος*, *δάσκαλος*, *δήμαρχος*, *ἔμπορος*, *κάτοικος*, *κίνδυνος* κ.ἄ. — *Ἰούνιος* κ.ἄ.
Ἀλέξανδρος, *Φίλιππος* κ.ἄ. — *Βόσπορος*, *Ὀλυμπος* κ.ἄ.

Κλίνονται κατὰ τὸ *ἀντίλαλος*:

ἀνήφορος, *ἀνθόκηπος*, *αὐλόγητος*, *κατήφορος*, *λαχανόκηπος*,
Χαράλαμπος, *Χριστόφορος* κ.ἄ. *Μάντζαρος*, *Χριστόπουλος* κ.ἄ.
Ἀχλαδόκαμπος.

Ἡ κλητική τοῦ ἐνικῶς σχηματίζεται σέ -ε: *γιατρέ*, *ἦλιε*, *δήμαρχε*.

Τῆ σχηματίζουν σέ -ο:

α) Τά παροξύτονα βαφτιστικά: *Ἀλέκο*, *Γιῶργο*, *Πέτρο*, *Σπύρο* κτλ. τὸ *Παῦλος* ἔχει κλητική *Παῦλε* καὶ *Παῦλο*.

β) Μερικά κοινά παροξύτονα οὐσιαστικά καθὼς *γέρο*, *διάκο* τὸ *καμαρότος* καὶ τὸ *καπετάνιος* ἔχουν τὴν κλητική σέ -ο καὶ σέ -ε.

γ) Μερικά ὀξύτονα χαϊδευτικά βαφτιστικά: *Γιαννακό*, *Δημητρό*, *Μανολιό* κ.ἄ.

δ) Μερικά οἰκογενειακά ὀνόματα παροξύτονα: *κύριε Παυλάκο*.

Ὁ τονισμός τῶν προπαροξυτόνων

141. Στά προπαροξύτονα ἀρσενικά σέ -ος κατεβάζουμε συνήθως τὸν τόνο στὴ γενική τοῦ ἐνικῶς στὴν παραλήγουσα:

ὁ ἄγγελος — *τοῦ ἀγγέλου*, *τοῦ ἀνθρώπου*, *τοῦ ἐμπόρου*.

Φυλάγουν τὸν τόνο στὴν προπαραλήγουσα οἱ πολυσύλλαβες καὶ οἱ λαϊκές λέξεις:

τοῦ ἀντίκτυπον, *τοῦ ἀνήφορου*, *τοῦ ἐξάψαλμον*, *τοῦ καλόγερου*,
τοῦ ρινόκερου.

Τὸ ἴδιο κάνουν συνήθως καὶ τὰ κύρια ὀνόματα:

τοῦ Ἀχλαδόκαμπου, *τοῦ Ξεροπόταμου*, *τοῦ Θόδωρου*, *τοῦ Χαράλαμπου*, *τοῦ Χριστόφορου* καὶ τὰ οἰκογενειακά: *τοῦ Ξενόπουλου*.

Τὰ προπαροξύτονα κοινά ἀρσενικά στὴ γενική καὶ αἰτιατική

τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τόν τόνο στήν παραλήγουσα:
τῶν ἀνθρώπων — τούς ἀνθρώπους, τῶν κυρίων — τούς κυρίους.
 Φυλάγουν τόν τόνο στήν προπαραλήγουσα τά σύνθετα, καθώς καί τά κύρια ὀνόματα ἀνθρώπων:

τῶν ἀντίλαλων — τούς ἀντίλαλους, τῶν μαντρόσκυλων — τούς μαντρόσκυλους, τῶν Χριστόφορων — τούς Χριστόφορους, τούς Χαράλαμπους, τούς Ξερόπουλους.

Ἡ γενική πληθυντικοῦ τοῦ *χρόνος* τονίζεται μερικές φορές στή λήγουσα:

εἶναι εἴκοσι χρονῶ(ν)· εἶναι δουλειά δέκα χρονῶ(ν).

142. Ἀνακεφαλαιωτικός πίνακας τῶν ἀρσενικῶν

Εἶδος	Καταλήξεις Ἑνικ. Πληθ.	Παραδείγματα	
Α'. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ			
ὀξύτονα	-ός -οί	<i>οὐρανός</i>	<i>οὐρανοί</i>
»	-ής -ές	<i>νικητής</i>	<i>νικητές</i>
παροξύτονα	-ης -ες	<i>ναύτης</i>	<i>ναῦτες</i>
»	-ας -ες	<i>ἀγῶνας, ταμίας</i>	<i>ἀγῶνες, ταμίες</i>
»	-ος -οι	<i>δρόμος</i>	<i>δρόμοι</i>
προπαροξύτονα	-ας -ες	<i>φύλακας</i>	<i>φύλακες</i>
»	-ος -οι	<i>ἄγγελος, ἀντίλαλος</i>	<i>ἄγγελοι, ἀντίλαλοι</i>
Β'. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ			
ὀξύτονα	-άς -άδες	<i>σφουγγαρός</i>	<i>σφουγγαράδες</i>
»	-ές -έδες	<i>καφές</i>	<i>καφέδες</i>
»	-ούς -οῦδες	<i>παππούς</i>	<i>παππούδες</i>
παροξύτονα	-ης -ηδες	<i>νοικοκύρης</i>	<i>νοικοκύρηδες</i>
προπαροξύτονα	-ης -ηδες	<i>φούρναρης</i>	<i>φουρνάρηδες</i>
Γ'. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ ΜΕ ΔΙΠΛΟ ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟ			
ὀξύτονα	-ής -ές (-άδες)	<i>πραματεντής</i>	<i>πραματεντές (πραματεντάδες)</i>

Γενικές παρατηρήσεις στά ἄρσενικά

143. Τά ἄρσενικά σχηματίζουν ὅμοια τή γενική, αἰτιατική καί κλητική τοῦ ἑνικοῦ, χωρίς τό -ς τῆς ὀνομαστικῆς:

ὁ πατέρας — τοῦ πατέρα, τόν πατέρα, πατέρα.

ὁ ναύτης — τοῦ ναύτη, τό ναύτη, ναύτη.

ὁ παππούς — τοῦ παπποῦ, τόν παπού, παπού.

Στόν πληθυντικό ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὅμοιες, τήν ὀνομαστική, τήν αἰτιατική καί τήν κλητική:

οἱ ναῦτες, τούς ναῦτες, ναῦτες.

Δέν ἀκολουθοῦν τούς παραπάνω κανόνες ὅσα τελειώνουν σέ -ος: δρόμος — δρόμου, δρόμο, δρόμε· δρόμοι, δρόμους, δρόμοι.

Ἡ γενική πληθυντική ὅλων τῶν ἄρσενικῶν τελειώνει σέ -ων: τῶν οὐρανῶν, τῶν νοικοκυρῆδων.

ΚΛΙΣΗ ΘΗΛΥΚΩΝ

144. Τά θηλυκά διαιροῦνται σέ ἰσοσύλλαβα καί σέ ἀνισοσύλλαβα.

Τά ἰσοσύλλαβα σχηματίζουν τήν ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική τοῦ πληθυντικοῦ σέ -ες:

ἡ μητέρα — οἱ μητέρες, τίς μητέρες, μητέρες.

Τά ἀνισοσύλλαβα τίς σχηματίζουν σέ -δες:

ἡ ἄλεπού — οἱ ἄλεπούδες, τίς ἄλεπούδες, ἄλεπούδες.

Τά θηλυκά τονίζονται σέ ὅλες τίς πτώσεις ὅπου καί στήν ὀνομαστική τοῦ ἑνικοῦ ἐκτός ἀπό τή γενική τοῦ πληθυντικοῦ, ὅπου πολλές φορές κατεβάζουν τόν τόνο:

ἡ ἐλπίδα — τῆς ἐλπίδας — τήν ἐλπίδα — οἱ ἐλπίδες — τῶν ἐλπίδων κτλ.

ἀλλά ὦρα — ὠρῶν, θάλασσα — θαλασσῶν, σάλπιγγα — σαλίγγων.

Δέν ἀκολουθοῦν τούς παραπάνω γενικούς κανόνες τά ἀρχαιοκλιτά θηλυκά πού τελειώνουν στήν ἑνική ὀνομαστική σέ -ος καί σέ -η:

ἡ διάμετρος — τῆς διαμέτρου, ἡ δύναμη — οἱ δυνάμεις.

1. Θηλυκά σέ - α

145.

α) ή καρδιά   ή ώρα   ή θάλασσα

Ένικός

Όνομ.	ή	καρδιά	ή	ώρα	ή	θάλασσα
Γεν.	τῆς	καρδιάς	τῆς	ώρας	τῆς	θάλασσας
Αιτ.	τήν	καρδιά	τήν	ώρα	τή	θάλασσα
Κλητ.		καρδιά		ώρα		θάλασσα

Πληθυντικός

Όνομ.	οί	καρδιές	οί	ώρες	οί	θάλασσες
Γεν.	τῶν	καρδιῶν	τῶν	ωρῶν	τῶν	θαλασσῶν
Αιτ.	τίς	καρδιές	τίς	ώρες	τίς	θάλασσες
Κλητ.		καρδιές		ώρες		θάλασσες

Κατά τό κ α ρ δ ι ά κλίνονται (χωρίς νά σχηματίζουν ὄλα τή γενική τοῦ πληθυντικοῦ):

ἀχλαδιά, δουλεια, ὄμορφια, φωλια, Κηφισια κ.ἄ.

Κατά τό ὠ ρ α κλίνονται (χωρίς νά σχηματίζουν ὄλα τή γενική πληθυντικοῦ):

γλώσσα, ἡμέρα, ρίζα, χώρα, πλατεία, γυναίκα, μανούλα, δίψα, μανούλα, Μακεδονία, Μαρία κ.ἄ.

Κατά τό θ ά λ α σ σ α κλίνονται:

αἴθουσα, μέλισσα, μαθήτρια, ειλικρίνεια, Κέρκυρα κ.ἄ.

Τά θηλυκά σέ -α πού κλίνονται κατά τό ὠ ρ α καί θάλασσα στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τόν τόνο στή λήγουσα:

γλώσσα — γλωσσῶν, περιφέρεια — περιφερειῶν.

β) ή ἐλπίδα   ή σάλπιγγα

Ένικός

Πληθυντικός

Όνομ.	ή	ἐλπίδα	ή	σάλπιγγα	οί	ἐλπίδες	οί	σάλπιγγες
Γεν.	τῆς	ἐλπίδας	τῆς	σάλπιγγας	τῶν	ἐλπίδων	τῶν	σαλπύγγων
Αιτ.	τήν	ἐλπίδα	τή	σάλπιγγα	τίς	ἐλπίδες	τίς	σάλπιγγες
Κλητ.		ἐλπίδα		σάλπιγγα		ἐλπίδες		σάλπιγγες

Κατά τό ἐλπίδα κλίνονται:

ἀμαζόνα, γοργόνα, νεράιδα, σειρίνα, θυγατέρα κ.ἄ.

ἄσπίδα, γαρίδα, ἔφημερίδα, πατρίδα, σταφίδα, λαμπάδα κ.ἄ.

Ἰθνηαία, Κερκυραία, Γαλλίδα κ.ἄ.

Ἰλλάδα, Ἰλευσίνα, Σαλαμίνα, Τραπεζούντα κ.ἄ. — Ἰλπίδα, Ἰγγέλα κ.ἄ.

Κατά τό σάλπιγγα κλίνονται:

διώρυγα, ὄριθα, πέρδικα, σήραγγα, φάλαγγα κ.ἄ.

θερμότητα, ιδιότητα, ποσότητα, ταυτότητα, ταχύτητα, ἰκανότητα, ἀθωότητα, αὐστηρότητα κ.ἄ.

Τά θηλυκά σέ -α πού κλίνονται κατά τό ἐλπίδα καί τό σάλπιγγα στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται στήν παραλήγουσα:

διώρυγα — διωρούγων, θερμότητα — θερμοτήτων κτλ.

146.

2. Θηλυκά σέ -η

ἡ ψυχή	ἡ νίκη	ἡ ζάχαρη
--------	--------	----------

Ἰνικός

Ἰνομ.	ἡ ψυχή	ἡ νίκη	ἡ ζάχαρη
Γεν.	τῆς ψυχῆς	τῆς νίκης	τῆς ζάχαρης
Αἰτ.	τήν ψυχή	τήν νίκη	τήν ζάχαρη
Κλητ.	ψυχή	νίκη	ζάχαρη

Πληθυντικός

Ἰνομ.	οἱ ψυχές	οἱ νίκες	οἱ ζάχαρες
Γεν.	τῶν ψυχῶν	τῶν νικῶν	—
Αἰτ.	τίς ψυχές	τίς νίκες	τίς ζάχαρες
Κλητ.	ψυχές	νίκες	ζάχαρες

Κατά τό ψυχή κλίνονται:

ἀδερφή, ἀλλαγῆ, βροσθή, γραμμῆ, Ἰγνή, Ἰφροική κ.ἄ.

Κατά τό νίκη κλίνονται (χωρίς νά σχηματίζουν ὄλα τῆ γενική τοῦ πληθυντικοῦ):

ἀνάγκη, δίκη, φήμη, ἀγάπη, ζέστη, πλώρη, Ἰθάκη, Ἰφροδίτη κ.ἄ.

Κατά τὸ ζάχαρη κλίνονται:

ἄνοιξη, ἀντάμωση, βάφτιση, γέμιση, θύμηση, καλοπέραση, καλυτέρευση, κάμαρη, κάππαρη, κλείδωση, κούραση, κουφόβραση, ξεφάντωση, σίκαλη, σταύρωση, τσάκιση, φώτιση, χώνεψη κ.ἄ.
Λυκόβρωση, Λυκόραχη κ.ἄ. — Χρυσόθεμη.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κλίνονται τὰ θηλυκά σέ -η τὰ περισσότερα ὀξύτονα σχηματίζουν κανονικά τὴ γενικὴ πληθυντικὴ: τῶν ἐπιγραφῶν, τῶν τιμῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κλίνονται μερικὰ μόνο τὰ σχηματίζουν καὶ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα: ἀνάγκη — ἀναγκῶν, τέχνη — τεχνῶν.

Τὰ προπαροξύτονα δὲν τὴ σχηματίζουν ποτέ.

Τὰ νύφη, ἀδερφή, ἐξαδέρφη σχηματίζουν τὴ γενικὴ πληθυντικὴ καὶ νυφάδων, ἀδερφάδων, ἐξαδερφάδων. Οἱ τύποι ἀδερφῶν, ἐξαδερφῶν συνηθίζονται γιὰ τὸ ἀρσενικό.

147.

3. Θηλυκά σέ -η ἀρχαιοκλίτα

ἡ σκέψη

ἡ δύναμη

Ἐνικός

Ἵνομ.	ἡ σκέψη	ἡ δύναμη
Γεν.	τῆς σκέψης, σκέψεως	τῆς δυνάμης, δυνάμεως
Αἶτ.	τή σκέψη	τή δύναμη
Κλητ.	σκέψη	δύναμη

Πληθυντικός

Ἵνομ.	οἱ σκέψεις	οἱ δυνάμεις
Γεν.	τῶν σκέψεων	τῶν δυνάμεων
Αἶτ.	τίς σκέψεις	τίς δυνάμεις
Κλητ.	σκέψεις	δυνάμεις

Κατά τὸ σκέψη κλίνονται:

γνώση, δύση, ἔλξη, θέση, κλίση, κράση, κρίση, λέξη, λύση, πίστη, πόλη, πράξη, στάση, φράση, χρήση, ψύξη κ.ἄ.

Τοπωνυμίες: Ἄνδεις, Ἄλπεις, Σάρδεις.

Κατά τό δύναμη κλίνονται:

αΐσθηση, ἀνάσταση, ἀπόφαση, ἀφαίρεση, γέννηση, διάθεση, διαίρεση, εἶδηση, εἰδοποίηση, ἔνεση, ἐντύπωση, ἔνωση, ἐξίγηση, ἐπίσκεψη, εὐχαρίστηση, θέληση, κατάληξη, κίνηση, κυβέρνηση, ὄρεξη, ὄσφρηση, παράδοση, προφύλαξη, συνεννόηση, σύνταξη, ὑπόθεση κ.ἄ.

Ἰαλεξανδρούπολη, Κωνσταντινούπολη, Νεάπολη, Τρίπολη.

Τά προπαροξύτονα ἀρχαιοκλίτα θηλυκά σέ -η κατεβάζουν τόν τόνο στόν πληθυντικό κατά μία συλλαβή:

ἡ δύναμη — οἱ δυνάμεις — τῶν δυνάμεων — τίς δυνάμεις.

148.

4. Θηλυκά σέ -ω

ἡ Ἀργυρώ   ἡ Φρόσω

Ἐνικός

Ἵνομ.	ἡ	Ἀργυρώ	ἡ	Φρόσω
Γεν.	τῆς	Ἀργυρῶς	τῆς	Φρόσως
Αἰτ.	τήν	Ἀργυρῶ	τή	Φρόσω
Κλητ.		Ἀργυρῶ		Φρόσω

Κατά τό Ἀργυρώ κλίνονται:

Βαγγελιώ, Ἐρωτώ, Καλυψώ, Κλειώ, Κρινιώ, Λειώ, Λητώ, Σμαρώ κ.ἄ. — Κώ, ἡχώ (μόνο στόν ἐνικό).

Κατά τό Φρόσω κλίνονται: Δέσπω, Μέλπω κ.ἄ.

149.

5. Θηλυκά σέ -ος ἀρχαιοκλίτα

ἡ διάμετρος

Τά ἀρχαιοκλίτα θηλυκά σέ -ος εἶναι ὀξύτονα, παροξύτονα καί προπαροξύτονα.

	Ἐνικός		Πληθυντικός	
Ἵνομ.	ἡ	διάμετρος	οἱ	διάμετροι (οἱ διάμετροες)
Γεν.	τῆς	διαμέτρον	τῶν	διαμέτρων
Αἰτ.	τή	διάμετρο	τίς	διαμέτρους (τίς διάμετροες)
Κλητ.		(διάμετρο)		(διάμετροι)

Ὅμοια κλίνονται:

ἄβυσσος, διαγώνιος, περίμετρος, εἴσοδος, ἔξοδος κ.ἄ.

Ἀγχίαλος, Αἴγυπτος, Ἐπίδανρος, Κάραθος, Κόρινθος, Πελοπόννησος κ.ἄ.

Τά παροξύτονα: λεωφόρος, διχοτόμος, Δῆλος, Κύπρος κ.ἄ.

Τά ὀξύτονα: κιβωτός, Αἰδηψός, Λεμεσός, Ὀδησός.

Τά προπαροξύτονα θηλυκά σέ -ος στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ καί στήν πληθυντική αἰτιατική σέ -ους κατεβάζουν τόν τόνο στήν παραλήγουσα:

ἡ διάμετρος — τῆς διαμέτρου — τῶν διαμέτρων — τίς διαμέτρους.

Ἡ κλητική εἶναι σπάνια καί στόν ἐνικό τελειώνει συνήθως σέ -ο.

150.

6. Θηλυκά σέ -οῦ

ἡ ἄλεπού

	Ἐνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ.	ἡ ἄλεπού	οἱ ἄλεπούδες
Γεν.	τῆς ἄλεπούς	τῶν ἄλεπούδων
Αἰτ.	τήν ἄλεπού	τίς ἄλεπούδες
Κλητ.	ἄλεπού	ἄλεπούδες

Κατά τό ἄ λ ε π ο ῦ κλίνονται μερικά κοινά καί κύρια ὀνόματα, καθώς:

μαῖμού, παραμυθού, γλωσσού, ὑπναρού, φωναζοῦ κ.ἄ.

Κολοκυθού κ.ἄ. — Ραλλοῦ κ.ἄ.

151. Ἀπό τά θηλυκά σέ -α μερικά κλίνονται ἀνισοσύλλαβα, ὅπως ἡ γιαγιά.

	Ἐνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ.	ἡ γιαγιά	οἱ γιαγιάδες
Γεν.	τῆς γιαγιάς	τῶν γιαγιάδων
Αἰτ.	τήν γιαγιά	τίς γιαγιάδες
Κλητ.	γιαγιά	γιαγιάδες

Κατά τό γ ι α γ ι ἄ κλίνονται: μαμά, κυρά.

Εἶδος	Καταλήξεις 'Ενικ. Πληθ.	Παραδείγματα	
Α'. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ			
ὄξύτονα	-ά -ές	καρδιά	καρδιές
»	-ή -ές	ψυχή	ψυχές
παροξύτονα	-α -ες	ώρα, ἐλπίδα	ὄρες, ἐλπίδες
»	-η -ες	νίκη	νίκες
προπαροξύτ.	-α -ες	θάλασσα, σάλπιγγα	θάλασσες, σάλπιγγες
»	-η -ες	ζάχαρη	ζάχαρες
κύρια ὀνόματα	-ὦ -	Ἄργυρῶ	—
» »	-ω -	Φρόσω	—
ἀρχαιοκλιτα	-η -εις	σκέψη, δύναμη	σκέψεις, δυνάμεις
»	-ος -οι (-ες)	διάμετρος	διάμετροι(διάμετρες)
Β'. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ			
ὄξύτονα	-ά -άδες	γιαγιά	γιαγιάδες
»	-ού -οὔδες	ἀλεπού	ἀλεπούδες

Γενικές παρατηρήσεις στά θηλυκά

153. Ὅλα τά θηλυκά σχηματίζουν τήν ἐνική γενική μέ τήν προσθήκη ἑνός -ς στήν ὀνομαστική:

ἡ μητέρα — τῆς μητέρας, ἡ νίκη — τῆς νίκης.

Ὅλα τά θηλυκά ἔχουν σέ κάθε ἀριθμό τρεῖς πτώσεις ὅμοιες, τήν ὀνομαστική, τήν αἰτιατική καί τήν κλητική:

ἡ γυναίκα, τή γυναίκα, γυναίκα — οἱ γυναῖκες, τίς γυναῖκες, γυναῖκες·
ἡ ἀλεπού, τήν ἀλεπού, ἀλεπού — οἱ ἀλεπούδες, τίς ἀλεπούδες,
ἀλεπούδες·

ἡ σκέψη, τή σκέψη, σκέψη — οἱ σκέψεις, τίς σκέψεις, σκέψεις.

Τά ἀρχαιοκλιτα σέ -ος δέν ἀκολουθοῦν τούς παραπάνω κανόνες.

Ἡ γενική πληθυντική ὄλων τῶν θηλυκῶν τελειώνει σέ -ων (ὅταν σχηματίζεται): τῶν ὥρῶν, τῶν γιαγιάδων, τῶν νικῶν, τῶν δυνάμεων, τῶν διαμέτρων.

ΚΛΙΣΗ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ

154. Τά οὐδέτερα διαίρουνται σέ *ἰσοσύλλαβα* καί σέ *ἀνισοσύλλαβα*.

Τά **ἰσοσύλλαβα** οὐδέτερα τελειώνουν στήν ἐνική ὀνομαστική σέ -ο, -ι, -ος: *βουνό, παιδί, βάρος*.

Τά **ἀνισοσύλλαβα** τελειώνουν στήν ἐνική ὀνομαστική σέ -μα, -σιμο, -ας, -ως: *κύμα, δέσιμο, κρέας, φῶς*.

Α.— Οὐδέτερα ἰσοσύλλαβα

155.

1. Οὐδέτερα σέ -ο

τό βουνό	τό πεῦκο	τό σίδερο	τό πρόσωπο
----------	----------	-----------	------------

Τά οὐδέτερα σέ -ο εἶναι ὀξύτονα, παροξύτονα καί προπαροξύτονα.

Ἐνικός

᾽Ονομ. τό βουνό	τό πεῦκο	τό σίδερο	τό πρόσωπο
Γεν. τοῦ βουνοῦ	τοῦ πεύκου	τοῦ σίδερον.	τοῦ προσώπου
Αἰτ. τό βουνό	τό πεῦκο	τό σίδερο	τό πρόσωπο
Κλητ. βουνό	πεῦκο	σίδερο	πρόσωπο

Πληθυντικός

᾽Ονομ. τά βουνά	τά πεῦκα	τά σίδερα	τά πρόσωπα
Γεν. τῶν βουῶν	τῶν πεύκων	τῶν σίδερων	τῶν προσώπων
Αἰτ. τά βουνά	τά πεῦκα	τά σίδερα	τά πρόσωπα
Κλητ. βουνά	πεῦκα	σίδερα	πρόσωπα

Κατά τό β ο υ ν ό κλίνονται:

νερό, ποσό, φτερό, μαγειρειό, νοικοκυριό κ.ἄ.

Κατά τό π ε ῦ κ ο κλίνονται:

*δέντρο, βιβλίο, θηρίο, ἀστεροσκοπεῖο, ὑπουργεῖο κ.ἄ.
Ναβαρίνο κ.ἄ..*

Κατά τό σ ί δ ε ρ ο κλίνονται:

*ἀμύγδαλο, δάχτυλο, σέλινο, σύννεφο, τριαντάφυλλο, χαμόκλαδο κ.ἄ.
Λιτόχωρο, Σαραντάπηχο κ.ἄ.*

Κατά τό π ρ ό σ ω π ο, πού κατεβάζει στή γενική ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ τόν τόνο τῆς ὀνομαστικῆς, κλίνονται:

ἄλογο, ἄτομο, ἐπιπλο, θέατρο, κύπελλο, μέτωπο, ὄργανο κ.ἄ.

οἱ τοπωνυμίες: *Ἄγραφα, Καλάβρυτα κ.ἄ.*

Μερικά προπαροξύτονα τονίζονται καί κατά τό πρόσωπο καί κατά τό σίδηρο. Ἔτσι τό *βούτυρο, γόνατο, πρόβατο, ἀτμόπλοιο*. Οἱ τρισύλλαβες τοπωνυμίες σχηματίζονται συνήθως κατά τό πρόσωπο: *τοῦ Μετσόβου*.

156.

2. Οὐδέτερα σέ -ι

τό παιδί	τό τραγούδι
----------	-------------

Τά οὐδέτερα σέ -ι εἶναι ὀξύτονα καί παροξύτονα.

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ.	τό παιδί	τό τραγούδι	τά παιδιά	τά τραγούδια
Γεν.	τοῦ παιδιοῦ	τοῦ τραγουδιοῦ	τῶν παιδιῶν	τῶν τραγουδιῶν
Αἰτ.	τό παιδί	τό τραγούδι	τά παιδιά	τά τραγούδια
Κλητ.	παιδί	τραγούδι	παιδιά	τραγούδια

Κατά τό παιδί κλίνονται:

ἄρνι, σκoinί, σφυρί, ψωμί κ.ἄ.

Δαφνί κ.ἄ.

Κατά τό τραγούδι κλίνονται:

ἀηδόνη, θυμάρι, καλοκαίρι, χιόνι, ψαλτήρι κ.ἄ.

Τά παράγωγα σέ -άδι, -ίδι, -άρι: *ἀσπράδι, βαρίδι, βλαστάρι κ.ἄ.*

Τά ὑποκοριστικά σέ -άκι, -ούλι: *ἄρνάκι, μικρούλι κ.ἄ.*

ἐρημοκλήσι κ.ἄ. Γαλαξίδι, Μεσολόγγι κ.ἄ.

Ὅλα τά οὐδέτερα σέ -ι τονίζονται στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ στή λήγουσα: *τραγουδιοῦ — τραγουδιῶν*.

Τά ὑποκοριστικά σέ -άκι, -ούλι δέ σχηματίζουν συνήθως γενική: Δέ λέμε *τό γατάκι — τοῦ γατακιοῦ*. Θά ποῦμε τοῦ *γατιοῦ* (ἀπό τό *γατί*), *τό ἄρνάκι — τοῦ ἄρνιαῦ, τῶν ἄρνιαῶν* (ἀπό τό *ἄρνι*).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. Ὅλα τά οὐδέτερα σέ -ι γράφονται μέ *ι*. Γράφονται μέ *υ* τά *βράδυ, δόρυ, δάκρυ, δίχτυ, ὄξύ* καί *στάχυ*. Τό *βράδυ* στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί σέ ὅλες τίς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ γράφεται μέ *ι*: *βραδιοῦ — βράδια* κτλ.

τό μέρος

τό ἔδαφος

Τά ουδέτερα σέ -ος εἶναι παροξύτονα καί προπαροξύτονα.

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ.	τό μέρος	τό ἔδαφος	τά μέρη	τά ἔδαφη
Γεν.	τοῦ μέρους	τοῦ ἔδαφους	τῶν μερῶν	τῶν ἔδαφῶν
Αἰτ.	τό μέρος	τό ἔδαφος	τά μέρη	τά ἔδαφη
Κλητ.	μέρος	ἔδαφος	μέρη	ἔδαφη

Κατά τό μέρος κλίνονται:

ἄσος, βάρος, βέλος, βρέφος, γένος, δάσος, ἔθνος, εἶδος, θάρσος, κέρδος, κράτος, λάθος, μῆκος, πάχος, πληῆθος, στήθος, τέλος, ὕψος, χρέος κ.ἄ.

Ἄργος, Ἄστρος, Τέμπη κ.ἄ.

Κατά τό ἔδαφος κλίνονται:

ἔλεος, μέγεθος, πέλαγος, στέλεχος κ.ἄ.

Τά ουδέτερα σέ -ος στή γενική πληθυντική κατεβάζουν τόν τόνο στή λήγουσα: εἶδος — εἰδῶν, μέγεθος — μεγεθῶν.

Τά προπαροξύτονα ουδέτερα σέ -ος κατεβάζουν τόν τόνο στήν παραλήγουσα στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί στήν ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική τοῦ πληθυντικοῦ:

τό μέγεθος — τοῦ μεγέθους — τά μεγέθη.

Τό πέλαγος κλίνεται καί: τό πέλαγο — τοῦ πελάγου (καί τοῦ πέλαγου) — τά πέλαγα.

Μερικά ἀφηρημένα δέ σχηματίζουν πληθυντικό: θάρσος, κόστος, ὕψος κτλ.

Β.— Ουδέτερα ἀνισοσύλλαβα

158. Τά ἀνισοσύλλαβα ουδέτερα ἔχουν καί στή γενική τοῦ ἐνικοῦ, ὅπως καί στόν πληθυντικό, μιᾶ συλλαβή παραπάνω: τό κύμα — τοῦ κύματος — τά κύματα.

4. Ουδέτερα σέ -μα

τό κόμα

τό ὄνομα

Τά ουδέτερα σέ -μα εἶναι παροξύτονα καί προπαροξύτονα.

Ένικός

Πληθυντικός

Όνομ.	τό κύμα	τό ὄνομα	τά κύματα	τά ὀνόματα
Γεν.	τοῦ κύματος	τοῦ ὀνόματος	τῶν κυμάτων	τῶν ὀνομάτων
Αἰτ.	τό κύμα	τό ὄνομα	τά κύματα	τά ὀνόματα
Κλητ.	κύμα	ὄνομα	κύματα	ὀνόματα

Κατά τό κύμα κλίνονται:

αἶμα, ἄρομα, βῆμα, γραμμα, δέρομα, δροάμα, κλάμα, μνήμα, νῆμα, σόρομα, σῶμα, τάγμα, τάμα, χρῆμα, χρῶμα, χῶμα, ψέμα κ.ἄ.

Ὅμοια κλίνεται καί τό γάλα.

Κατά τό ὄνομα κλίνονται:

ἄγαγμα, ἄθροισμα, ἄνοιγμα, ἄπλωμα, γύρισμα, διάλειμμα, ζήτημα, θέλημα, κέντημα, μάθημα, μπάλωμα, πήδημα, πρόβλημα, στοίχημα, ὕφασμα κ.ἄ.

Μερικά ἀφηρημένα σέ -μα καί τό ἄροματα συνηθίζονται μόνο στόν πληθυντικό: γεράματα, τρεχάματα, χαιρετίσματα κ.ἄ.

Τά οὐδέτερα σέ -μα κατεβάζουν τόν τόνο στή γενική τοῦ πληθυντικού στήν παραλήγουσα: τῶν κυμάτων, τῶν ὀνομάτων.

159.

5. Οὐδέτερα σέ -σιμο (-ξιμο, -ψιμο)

τό δέσιμο

Ὅλα τά οὐδέτερα σέ -σιμο (-ξιμο, -ψιμο) εἶναι προπαροξύτονα.

Ένικός

Πληθυντικός

Όνομ.	τό δέσιμο	τά δεσίματα
Γεν.	τοῦ δεσίματος	τῶν δεσιμάτων
Αἰτ.	τό δέσιμο	τά δεσίματα
Κλητ.	δέσιμο	δεσίματα

Ὅμοια κλίνονται πολλά ἀφηρημένα σέ -σιμο (-ξιμο, -ψιμο) πού παράγονται ἀπό ρήματα:

βάψιμο, γνέσιμο, γραψιμο, κλείσιμο, ντύσιμο, πλέξιμο, σκύψιμο, τάξιμο, τρέξιμο, φέρισιμο, φταίξιμο κ.ἄ.

Τά οὐδέτερα σέ -σιμο (-ξιμο, -ψιμο) τονίζονται στή γενική τοῦ

πληθυντικού, στις σπάνιες περιπτώσεις πού τή σχηματίζουν, στήν παραλήγουσα: τῶν δεσιμάτων.

160.

6. Οὐδέτερα σέ -ας, -ως

	τό κρέας		τό φῶς	
	Ἐνικός		Πληθυντικός	
Ὄνομ.	τό κρέας	τό φῶς	τά κρέατα	τά φῶτα
Γεν.	τοῦ κρεάτος	τοῦ φωτός	τῶν κρεάτων	τῶν φώτων
Αἰτ.	τό κρέας	τό φῶς	τά κρέατα	τά φῶτα
Κλητ.	κρέας	φῶς	κρέατα	φῶτα

Κατά τό κρέας κλίνονται τό πέρασ καί τό τέρας.

Ὅμοια μέ τό φῶς σχηματίζονται τό καθεστῶς καί τό γεγονός, μέ τή διαφορά πῶς αὐτά στή γενική τοῦ ἐνικοῦ τονίζονται στήν παραλήγουσα: τοῦ καθεστῶτος, τοῦ γεγονότος.

161.

Ἀνακεφαλαιωτικός πίνακας τῶν οὐδετέρων

Εἶδος	Καταλήξεις Ἐνικ. Πληθ.		Παραδείγματα	
Α'. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ				
ὀξύτονα	-ό	-ά	βοννό	βοννά
»	-ί	-ιά	παιδί	παιδιά
παροξύτονα	-ι	-ια	τραγοῦδι	τραγοῦδια
»	-ο	-α	πεῦκο	πεῦκα
»	-ος	-η	μέρος	μέρη
προπαροξύτ.	-ο	-α	σίδηρο, πρόσωπο	σίδηρα, πρόσωπα
»	-ος	-η	ἔδαφος	ἐδάφη
Β'. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ				
ὀξύτονα	-ῶς	-ῶτα	καθεστῶς	καθεστῶτα
παροξύτονα	-ας	-ατα	κρέας	κρέατα
»	-μα	-ματα	κύμα	κύματα
προπαροξύτ.	-μα	-ματα	ὄνομα	ὀνόματα
»	-σιμο	-σίματα	δέσιμο	δεσίματα

Γενικές παρατηρήσεις στα οὐδέτερα

162. "Όλα τὰ οὐδέτερα ἔχουν στὸν κάθε ἀριθμὸ τρεῖς πτώσεις ὁμοιες, τὴν ὀνομαστική, τὴν αἰτιατική καὶ τὴν κλητική: τὸ μέρος — τὰ μέρη, τὸ κύμα — τὰ κύματα κτλ.

Τὰ ἀνισοσύλλαβα οὐδέτερα στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται ὅλα στήν παραλήγουσα: *κυμάτων, δεσιμάτων, κρεάτων, φώτων*.

Ἡ γενική πληθυντική ὄλων τῶν οὐδετέρων τελειώνει σέ *-ων*.

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

163. Πολλά οὐσιαστικά δέν κλίνονται σύμφωνα μέ τούς κανόνες πού ἀκολουθοῦν οἱ τρεῖς κλίσεις. Τά οὐσιαστικά αὐτά ὀνομάζονται **ἀνώμαλα οὐσιαστικά** καί εἶναι ἄκλιτα, ἔλλειπτικά, ιδιόκλιτα, διπλόκλιτα, διπλόμορφα, διπλοκατάληκτα.

Α.— "Ακλιτα

164. Μερικά οὐσιαστικά φυλάγουν σέ ὅλες τίς πτώσεις τὴν ἴδια κατάληξη, εἶναι δηλαδή ἄκλιτα. Ἡ πτώση τους φαίνεται ἀπὸ τὸ ἄρθρο πού τὰ συνοδεύει: *ἡ μάχη τοῦ Κιλκίς*.

"Ακλιτα εἶναι:

α) Λέξεις ξένης καταγωγῆς ὅπως *τὸ ζενίθ, τὸ μάννα, τὸ ναδίρ, τὸ ρεκόρ*
τά γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου: *ἄλφα, βῆτα, γάμα* κτλ.

β) Τά **προτακτικά** *Ἁγία-, Ἁι-, γερο-, θεια-, κυρα-, μαστρο-, μπαρμπα-, καπετάν, κύρ, πάτερ*, πού μπαίνουν πρὶν ἀπὸ κύρια ἢ κοινά ὀνόματα:

τῆς Ἁγία-Βαρβάρας, τὴν Ἁγία-Σωτήρα, τοῦ Ἁι-Δημητρη, ὁ γερο-λύκος, τοῦ γερο-λύκου, τῆς κυρα-Ρήνης, ὁ μαστρο-Πέτρος. Ὁ καπετάν Κωσταντῆς, τοῦ κύρ Γιώργη, ὁ πάτερ Ἰωσήφ, τοῦ πάτερ Σωφρόνιου.

165. **ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.**— Τά προτακτικά γράφονται χωρίς τόνο και παίρνουν ένωτικό. Γράφονται μέ τόνο καί χωρίς ένωτικό τά καπετάν, κύρ καί πάτερ.

γ) Τό Πάσχα, ξενικές τοπωνυμίες καθώς Ἱερουσαλήμ, Σινά, Θαβώρ, Γιβραλτάρ κ.ἄ., ξενικά ὀνόματα ἀνθρώπων καθώς Ἀδάμ, Δαβίδ, Μωάμεθ, Νῶε κ.ἄ.

δ) Πολλά οἰκογενειακά ὀνόματα Ἑλλήνων σέ πτώση γενική: ὁ Γεωργίου, ὁ Παπαναστασίου, ὁ Χριστοδούλου κτλ.

ε) Τά ἐπώνυμα τῶν γυναικῶν πού σχηματίζονται ἀπό τή γενική τοῦ ἀρσενικοῦ:

ἡ κυρία Μελᾶ — τῆς κυρίας Μελᾶ

ἡ κυρία Ραγκαβῆ — τῆς κυρίας Ραγκαβῆ.

Β.— Ἑλλειπτικά

166. Μερικά οὐσιαστικά συνηθίζονται μόνο σέ ὀρισμένες πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ ἢ τοῦ πληθυντικοῦ, τά περισσότερα στήν ὀνομαστική καί τήν αἰτιατική. Τά οὐσιαστικά αὐτά λέγονται ἑλλειπτικά. Συχνά συνηθίζονται σέ ὀρισμένες μόνο φράσεις.

Ἑλλειπτικά οὐσιαστικά εἶναι:

τό δεῖλι οἱ ἄλλες πτώσεις ἀναπληρώνονται ἀπό τό δειλινό

τά ἥπατα μου κόπηκαν τά ἥπατα

τό ὄφελος τί τό ὄφελος

προάλλες τίς προάλλες

πρωί οἱ ἄλλες πτώσεις ἀναπληρώνονται ἀπό τό πρωινό

σέβας ἔχει πληθυντικό τά σέβη καί τά σεβάσματα

σέλας τό βόρειο σέλας

σύγκαλα ἤρθε στά σύγκαλά του

τάραχος ἔπαθε τῶν παθῶν του τόν τάραχο.

Στή γενική μόνο συνηθίζονται οἱ λέξεις:

τοῦ κάκου — τοῦ θανατᾶ (ἔπεσε τοῦ θανατᾶ)

λογίης (τί λογίης), λογιῶν (πολλῶν λογιῶν, λογιῶν(ν) λογιῶ(ν)).

Γ.— Ἰδιόκλιτα

167. Ἰδιόκλιτα λέγονται τά οὐσιαστικά πού δέν κλίνονται σύμ-

φωνα μέ μιá άπό τίς κλίσεις τῶν οὐσιαστικῶν áλλά áκολουθοῦν δικό τους σχηματισμό.

Ἰδιόκλιτα εἶναι:

- α) Μερικά áρσενικά σέ -έας. Αὐτά κλίνονται στόν ἐνικό κατά τό τα-μίας, στόν πληθυντικό ὅμως áκολουθοῦν τήν áρχαία κλίση καί σχηματίζονται σέ -εῖς, -έων, -εῖς, -εῖς:

	Ἐνικός		Πληθυντικός	
ἽΟνομ.	ὁ	δεκανέας	οἱ	δεκανεῖς
Γεν.	τοῦ	δεκανέα	τῶν	δεκανέων
Αἰτ.	τό	δεκανέα	τούς	δεκανεῖς
Κλητ.		δεκανέα		δεκανεῖς

ἽΟμοια κλίνονται:

γραμματέας, γραφέας, διανομέας, εἰσαγγελέας, κουρέας, σκαπανέας, συγγραφέας κ.ά..

- β) Μερικά οὐδέτερα σέ -ον, -αν, -εν, -ν. Αὐτά εἶναι:

- 1) Σέ -ον: ὄν, παρόν, παρελθόν, προῖόν — καθῆκον, ἐνδιαφέρον, συμφέρον, μέλλον.
- 2) σέ -αν: πᾶν, σύμπαν.
- 3) σέ -εν: μηδέν, φωνῆεν.
- 4) σέ -ν: ὄξύ, δόρον.

Ἐνικός

ἽΟνομ.	τό	ὄν	τό καθῆκον	τό πᾶν	τό σύμπαν
Γεν.	τοῦ	ὄντος	τοῦ καθήκοντος	τοῦ παντός	τοῦ σύμπαντος
Αἰτ.	τό	ὄν	τό καθῆκον	τό πᾶν	τό σύμπαν
Κλητ.		ὄν	καθήκον	πᾶν	σύμπαν

Πληθυντικός

ἽΟνομ.	τά	ὄντα	τά καθήκοντα	τά πάντα	τά σύμπαντα
Γεν.	τῶν	ὄντων	τῶν καθηκόντων	τῶν πάντων	τῶν συμπάντων
Αἰτ.	τά	ὄντα	τά καθήκοντα	τά πάντα	τά σύμπαντα
Κλητ.		ὄντα	καθήκοντα	πάντα	σύμπαντα

Ἐνικός

Ὄνομ.	τό μηδέν	τό φωνήεν	τό δξύ	τό δόρυ
Γεν.	τοῦ μηδενός	τοῦ φωνήεντος	τοῦ δξέος	τοῦ δόρατος
Αἰτ.	τό μηδέν	τό φωνήεν	τό δξύ	τό δόρυ
Κλητ.	μηδέν	φωνήεν	δξύ	δόρυ

Πληθυντικός

Ὄνομ.	—	τά φωνήεντα	τά δξέα	τά δόρατα
Γεν.	—	τῶν φωνήεντων	τῶν δξέων	τῶν δοράτων
Αἰτ.	—	τά φωνήεντα	τά δξέα	τά δόρατα
Κλητ.	—	φωνήεντα	δξέα	δόρατα

Τό μηδέν δέ σχηματίζει πληθυντικό. Ὅταν εἶναι ὁ λόγος γιά τό ἀριθμητικό ψηφίο ἤ γιά βαθμό, σχηματίζουμε τόν πληθυντικό ἀπό τή λέξη μηδενικό: τά μηδενικά.

Δ.— Διπλόκλιτα

168. Μερικά ἀρσενικά οὐσιαστικά σχηματίζουν τόν πληθυντικό σέ οὐδέτερο γένος: ὁ πλοῦτος — τά πλούτη· ἢ σχηματίζουν ἐκτός ἀπό τόν κανονικό καί δεύτερο πληθυντικό σέ οὐδέτερο γένος: ὁ βράχος — οἱ βράχοι καί τά βράχια. Τά οὐσιαστικά αὐτά ἀκολουθοῦν ἔτσι δυό κλίσεις καί γι' αὐτό λέγονται διπλόκλιτα.

Οἱ δυό τύποι τοῦ πληθυντικοῦ διαφέρουν κάποτε καί στή σημασία. Διπλόκλιτα οὐσιαστικά εἶναι:

- α) ὁ σανός   τά σανά
 ὁ τάρταρος (ὁ Ἄδης)   τά τάρταρα
 ἢ νιότη   τά νιάτα
- β) ὁ βάτος   οἱ βάτοι — τά βάτα
 ὁ βράχος   οἱ βράχοι — τά βράχια
 ὁ δεσμός   οἱ δεσμοί — τά δεσμά
 ὁ καπνός   οἱ καπνοί (τοῦ κανονιοῦ) — τά καπνά (τή φυτό)
 ὁ λαιμός   οἱ λαιμοί — τά λαιμά (ἐπιφάνεια τοῦ λαιμοῦ, ἀρρώστια τοῦ λαιμοῦ)
- ὁ λόγος   οἱ λόγοι (ἐμιλίες, αἰτίες) — τά λόγια (γεν. τῶν λόγων)
 ὁ ναῦλος   οἱ ναῦλοι — τά ναῦλα
 ὁ οὐρανός   οἱ οὐρανοί — τά οὐράνια
 ὁ φάκελος   οἱ φάκελοι — τά φάκελα
 ὁ χρόνος   οἱ χρόνοι (οἱ χρόνοι τῶν ρημάτων) — τά χρόνια
 ὁ ἀδερφός   οἱ ἀδερφοί — τά ἀδέρφια (ἀγόρια καί κορίτσια μαζί)

ὁ (ἐ)ξάδερφος οἱ (ἐ)ξάδερφοί—τά (ἐ)ξαδέρφη (για ἀγόρια καὶ κορίτσια μαζί).

Ε.— Διπλόμορφα

169. Διπλόμορφα λέγονται μερικά οὐσιαστικά πού ἔχουν δύο τύπους, τὸν ἓνα μὲ μιά συλλαβὴ λιγότερη: γέροντας — γέρος. Ὑπάρχουν:

α) Διπλόμορφα καὶ στοὺς δύο ἀριθμούς:

γέροντας — γέρος, γέροντες — γέροι, δράκοντας — δράκος, δράκοντες — δράκοι.

β) Διπλόμορφα μόνο στὸν ἐνικό:

1) Ἀρσενικά:

γίγαντας — γίγας, ἐλέφαντας — ἐλέφας, Αἴαντας — Αἴας, Οἰδίποδας — Οἰδίπους, χάροντας — χάρος.

Ὁ πληθυντικός σχηματίζεται ἀπὸ τοὺς πολυσυλλαβότερους τύπους:

οἱ γίγαντες, οἱ ἐλέφαντες, οἱ Αἴαντες, οἱ Οἰδίποδες.

2) Θηλυκά:

Ἀρτέμιδα — Ἀρτεμη, Θέτιδα — Θέτη.

Τὸ δεσποινίδα ὡς τίτλος ἔχει στὴν ἐνική ὀνομαστική καὶ κλητική καὶ τὸν τύπο δεσποινίς: (ἡ) δεσποινίς Ἑλλη.

Σ.— Διπλοκατάληκτα

170. Διπλοκατάληκτα λέγονται μερικά οὐσιαστικά πού σχηματίζουν στὸν ἐνικό ἢ στὸν πληθυντικό δύο τύπους.

Διπλοκατάληκτα στὸν ἐνικό εἶναι:

Τὰ ἀρσενικά μάγειρας — μάγειρος, μάστορας — μάστορης.

Τὰ θηλυκά ἀνεμώνα — ἀνεμώνη, ἄκρια — ἄκρη, κάμαρα — κάμαρη.

Τὰ οὐδέτερα χεῖλι — χεῖλος, δάκρυο (γεν. τοῦ δάκρυου) — δάκρυ.

Διπλοκατάληκτα στὸν πληθυντικό εἶναι:

ὁ γονιός — οἱ γονιοὶ καὶ οἱ γονεῖς (κλίνεται κατὰ τὸ δεκανεῖς)

ὁ καπετάνιος — οἱ καπετάνιοι καὶ οἱ καπεταναῖοι

ὁ φουρνάρης — οἱ φουρνάρηδες καὶ οἱ φουρναραῖοι

ὁ νοικοκύρης — οἱ νοικοκύρηδες καὶ οἱ νοικοκυραῖοι

τό στῆθος — τὰ στῆθη καὶ τὰ στῆθια.

Μερικά οὐσιαστικά ἔχουν διπλοκατάληκτο πληθυντικό μὲ διαφορετικές σημασίες.

Τέτοια εἶναι:

δεσπότης: δεσποτάδες (οἱ ἀρχιερεῖς)

δεσπότες (οἱ ἀρχοντες, ἐκεῖνοι πού συμπεριφέρονται τυραννικά).

κορφή: κορφές (οἱ κορυφές τῶν βουνῶν, τῶν δέντρων κτλ.)

κορφάδες (για τὰ χορταρικά).

ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Καλός άνθρωπος, ξερή γη, ὁμορφο ζῶο

171. Ἡ λέξη *καλός* φανερώνει τί λογῆς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἡ λέξη *ξερή* τί λογῆς εἶναι ἡ γῆ, ἡ λέξη *ὁμορφο* τί λογῆς εἶναι τό ζῶο.

Οἱ λέξεις πού φανερώνουν τί λογῆς εἶναι, δηλαδή ποιά ποιότητα ἢ ιδιότητα ἔχει τό οὐσιαστικό, λέγονται **ἐπιθέτα**.

1. Τά ἐπίθετα δέν ὑπάρχουν μόνα τους στό λόγο· πάντα πηγάζουν μαζί μέ ἓνα οὐσιαστικό, ὅπως εἶδαμε στά παραδείγματα.

2. Τά ἐπίθετα παίρνουν τό γένος τοῦ οὐσιαστικοῦ πού προσδιορίζουν· γι' αὐτό ἔχουν τρία γένη, μέ ξεχωριστή κατάληξη γιά τό κάθε γένος:

μεγάλος κῆπος — μεγάλη πόλη — μεγάλο παιδί
βαθύς ὠκεανός — βαθιά ρίζα — βαθύ ὄργανο.

3. Τά ἐπίθετα κλίνονται ὅπως καί τά οὐσιαστικά πού ἔχουν τίς ἴδιες καταλήξεις. Μόνο τά ἐπίθετα μέ ἄρσενικό σέ -ύς, -ίης (*βαθύς — βαθιά — βαθύ, θαλασσίης — θαλασσιά — θαλασσί*) ἀκολουθοῦν δική τους κλίση.

4. Τά ἐπίθετα κατά τήν κλίση τους φυλάγουν τόν τόνο στή συλλαβή πού τονίζεται ἢ ὀνομαστική τοῦ ἄρσενικοῦ:

ἔτοιμος, ἔτοιμη, ἔτοιμο, ἔτοιμον, ἔτοιμης, ἔτοιμων, ἔτοιμους κτλ.
κυριακάτικος, κυριακάτικον, κυριακάτικων, κυριακάτικους κτλ.
ἀνοιχτομάτης, ἀνοιχτομάτη, ἀνοιχτομάτηδες, ἀνοιχτομάτα κτλ.

Α.— Ἐπίθετα μέ τό ἀρσενικό σέ -ο ς

172.

1. Ἐπίθετα σέ -ο ς -η -ο

καλός καλή καλό	ἄμορφος ἄμορφη ἄμορφο
-----------------	-----------------------

Ἐνικός

Ἵνομ.	ὁ	καλός	ἠ	καλή	τό	καλό
Γεν.	τοῦ	καλοῦ	τῆς	καλῆς	τοῦ	καλοῦ
Αἰτ.	τόν	καλό	τήν	καλή	τό	καλό
Κλητ.		καλέ		καλή		καλό

Πληθυντικός

Ἵνομ.	οἱ	καλοί	οἱ	καλές	τά	καλά
Γεν.	τῶν	καλῶν	τῶν	καλῶν	τῶν	καλῶν
Αἰτ.	τούς	καλούς	τίς	καλές	τά	καλά
Κλητ.		καλοί		καλές		καλά

Ἐνικός

Ἵνομ.	ὁ	ἄμορφος	ἠ	ἄμορφη	τό	ἄμορφο
Γεν.	τοῦ	ἄμορφου	τῆς	ἄμορφης	τοῦ	ἄμορφου
Αἰτ.	τόν	ἄμορφο	τήν	ἄμορφη	τό	ἄμορφο
Κλητ.		ἄμορφε		ἄμορφη		ἄμορφο

Πληθυντικός

Ἵνομ.	οἱ	ἄμορφοι	οἱ	ἄμορφες	τά	ἄμορφα
Γεν.	τῶν	ἄμορφων	τῶν	ἄμορφων	τῶν	ἄμορφων
Αἰτ.	τούς	ἄμορφους	τίς	ἄμορφες	τά	ἄμορφα
Κλητ.		ἄμορφοι		ἄμορφες		ἄμορφα

Ὅμοια κλίνονται:

- α) τά περισσότερα ἐπίθετα σέ -ο ς, ὅσα ἔχουν σύμφωνο πρῖν ἀπό τήν κατάληξη:
- ἀκριβός, δυνατός, σκοτεινός, ταπεινός, τυχερός·
βραδινός, σφιχτός — ἄσπρος, μαῦρος — δροσάτος
ἔτοιμος, ἠσυχος, ξύλινος, πράσινος, ἀκούραστος κ.ἄ.*
- β) τά ὀξύτονα καί προπαροξύτονα πού ἔχουν φωνήεν πρῖν ἀπό τήν κατάληξη, ὄχι ὅμως *ι, υ, ει, οι*:

ἀραιός, στερεός· ἀκέραιος, βέβαιος, δίκαιος, μάταιος, ὄγδοος, παμπάλαιος, ὑπάκουος, στέρεος κ.ἄ.

173.

2. Ἐπίθετα σέ - ο ς - α - ο

ώραῖος	ώραία	ώραῖο	πλούσιος	πλούσια	πλούσιε
--------	-------	-------	----------	---------	---------

Ἐνικός

ἽΟνομ.	ὁ	ώραῖος	ἡ	ώραία	τό	ώραῖο
Γεν.	τοῦ	ώραίου	τῆς	ώραίας	τοῦ	ώραίου
Αἰτ.	τόν	ώραῖο	τήν	ώραία	τό	ώραῖο
Κλητ.		ώραῖε		ώραία		ώραῖο

Πληθυντικός

ἽΟνομ.	οἱ	ώραῖοι	οἱ	ώραῖες	τά	ώραῖα
Γεν.	τῶν	ώραίων	τῶν	ώραίων	τῶν	ώραίων
Αἰτ.	τούς	ώραίους	τίς	ώραῖες	τά	ώραῖα
Κλητ.		ώραῖοι		ώραῖες		ώραῖα

Ἐνικός

ἽΟνομ.	ὁ	πλούσιος	ἡ	πλούσια	τό	πλούσιο
Γεν.	τοῦ	πλούσιου	τῆς	πλούσιας	τοῦ	πλούσιου
Αἰτ.	τόν	πλούσιο	τήν	πλούσια	τό	πλούσιο
Κλητ.		πλούσιε		πλούσια		πλούσιο

Πληθυντικός

ἽΟνομ.	οἱ	πλούσιοι	οἱ	πλούσιες	τά	πλούσια
Γεν.	τῶν	πλούσιων	τῶν	πλούσιων	τῶν	πλούσιων
Αἰτ.	τούς	πλούσιους	τίς	πλούσιες	τά	πλούσια
Κλητ.		πλούσιοι		πλούσιες		πλούσια

Κατά τό ὠ ρ α ῖ ο ς σχηματίζονται:

α) Ὅλα τά ἐπίθετα μέ χαρακτήρα φωνῆεν τονισμένο:

ἀθῶος, ἀρχαῖος, ἀστεῖος, κρύος, νέος, τελευταῖος¹ κ.ἄ.

β) Μερικά ἐπίθετα τονισμένα στήν παραλήγουσα μέ χαρακτήρα σύμφωνο:

γκρίζος, πανοῦργος, σβέλτος (σβέλτα καί σβέλτη), σκοῦρος, στεῖρος.

Κατά τό π λ ο ύ σ ι ο ς σχηματίζονται :

α) *Όλα τά ἐπίθετα σέ -ιος, -ειος, -οιος, -υος :

ἄγριος, ἀδέξιος, αἰώνιος, δόλιος, ἴσιος, καινούριος, κούφιος, μέ-
τριος, ὄρθιος, οὐράνιος, περίσσιος, σπάνιος, τεράστιος, τίμιος, παλιός·
ἄδειος, ἐπιτήδειος, κυκλώπειος, τέλειος·
ὄμοιος, ἀνόμοιος, παρόμοιος·

ἀλληλέγγυος.

β) Τά παράγωγα σέ -ένιος, -ίσσιος, καθώς:

ἀσημένιος, βελουδένιος, μαρμαρένιος, σιδερένιος, ἀρνίσσιος, βουνίσσιος
κ.ἄ.

174. Μερικές φορές προπαροξύτονα ἐπίθετα σέ -ος τά χρησιμοποι-
οῦμε καί γιά οὐσιαστικά: ὁ ἄρρωστος (οὐσ.), ὁ κύριος (οὐσ.), οἱ
βάρβαροι (οὐσ.). Ὡς οὐσιαστικά τονίζονται στήν παραλήγουσα
στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί στή γενική καί αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ,
ἐνώ ὡς ἐπίθετα κρατοῦν τόν τόνο σέ ὄλες τίς πτώσεις στήν ἴδια
συλλαβή. Θά ποῦμε:

τό κρεβάτι τοῦ ἄρρωστου παιδιοῦ, τούς ἄρρωστους στρατιῶτες,
συνήθειες τῶν βάρβαρων λαῶν·

ἀλλά ἡ καρδιά τοῦ ἄρρωστου, ὁ γιατρός κοίταξε τούς ἄρρώστους, οἱ
ἐπιδρομές τῶν βαρβάρων.

175.

3. Ἐπίθετα σέ -ός -ιά -ό

γλυκός	γλυκιά	γλυκό
--------	--------	-------

Ἐνικός

ἽΟνομ.	ὁ·	γλυκός	ἠ	γλυκιά	τό	γλυκό
Γεν.	τοῦ	γλυκοῦ	τῆς	γλυκιᾶς	τοῦ	γλυκοῦ
Αἰτ.	τό	γλυκό	τή	γλυκιά	τό	γλυκό
Κλητ.		γλυκέ		γλυκιά		γλυκό

Πληθυντικός

ἽΟνομ.	οἱ	γλυκοί	οἱ	γλυκές	τά	γλυκά
Γεν.	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν
Αἰτ.	τούς	γλυκούς	τίς	γλυκές	τά	γλυκά
Κλητ.		γλυκοί		γλυκές		γλυκά

Κατά τὸ γ λ υ κ ὅς κλίνονται μερικά ἐπίθετα σέ -κός, -χός, -νός:
 γνωστικός, θηλυκός, κακός, κρητικός, μαλακός, νηστικός, φτωχός,
 ζακυνθινός καί τὸ φρέσκος, πού συχνά σχηματίζουν τὸ θηλυκό
 καί σέ -η: κακός — κακιά καί κακή, φτωχός — φτωχιά καί φτωχή,
 ξανθός — ξανθιά καί ξανθή.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. — Τὸ θηλυκό τῶν ἐπιθέτων σέ -ός -ιά -ό γρά-
 φεται στόν πληθυντικό χωρίς τὸ -ι: (ἢ γλυκιά) οἱ γλυκές — τῶν γλυ-
 κῶν, οἱ φτωχές, οἱ ἐδγενικές κτλ.

Β.— Ἐπίθετα μέ τὸ ἄρσενικό σέ -ύς, -ής

176. Ἐπίθετα σέ -ύς -ιά -ύ, -ής -ιά -ί

βαθός	βαθιά	βαθύ	σταχτής	σταχτιά	σταχτί
-------	-------	------	---------	---------	--------

Ἐνικός

ἽΟνομ.	ὁ	βαθός	ἡ	βαθιά	τό	βαθύ
Γεν.			τῆς	βαθιάς		
Αἰτ.	τό	βαθύ	τή	βαθιά	τό	βαθύ
Κλητ.		βαθύ		βαθιά		βαθύ

Πληθυντικός

ἽΟνομ.	οἱ	βαθιοί	οἱ	βαθιές	τά	βαθιά
Γεν.	τῶν	βαθιῶν	τῶν	βαθιῶν	τῶν	βαθιῶν
Αἰτ.	τούς	βαθιούς	τίς	βαθιές	τά	βαθιά
Κλητ.		βαθιοί		βαθιές		βαθιά

Ἐνικός

ἽΟνομ.	ὁ	σταχτής	ἡ	σταχτιά	τό	σταχτί
Γεν.	(τοῦ	σταχτιοῦ)*	τῆς	σταχτιᾶς	(τοῦ	σταχτιοῦ)
Αἰτ.	τό	σταχτή	τή	σταχτιά	τό	σταχτί
Κλητ.		σταχτή		σταχτιά		σταχτί

* καί τοῦ σταχτηῖ.

Πληθυντικός

Όνομ.	οἱ	σταχτιοί	οἱ	σταχτιές	τά	σταχτιά
Γεν.	τῶν	σταχτιῶν	τῶν	σταχτιῶν	τῶν	σταχτιῶν
Αἰτ.	τούς	σταχτιούς	τίς	σταχτιές	τά	σταχτιά
Κλητ.		σταχτιοί		σταχτιές		σταχτιά

Κατά τό β α θ ύ ς κλίνονται τά ἐπίθετα:

ἀδρός, ἀψύς, βαρύς, δασύς, ἐλαφρύς, μακρύς, παχύς, πλατύς, τραχύς, φαρδύς.

Κατά τό σ τ α χ τ ῆ ς κλίνονται ἐπίθετα πού σημαίνουν χρῶμα: βουσσινής, θαλασσίης, κανελίης, καφετίης, μαβίης, μενεξεδίης, οὐρανίης, χρουσαφίης κ.ἄ.

Ἡ ἐνική γενική τοῦ ἀρσενικοῦ καί τοῦ οὐδετέρου εἶναι σπάνια (τοῦ βαθῦ καί τοῦ βαθιοῦ).

Τά ἀδρός, (ἐ)λαφρός ἔχουν καί τόν τύπο ἀδρός — ἀδρό, ἐλαφρός — ἐλαφρό.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.— Τό υ τῆς κατάληξης τῶν ἀρσενικῶν καί τῶν οὐδετέρων καί τό η τῶν ἀρσενικῶν διατηρεῖται μόνω στήν ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική τοῦ ἐνικοῦ. Στίς ἄλλες πτώσεις γράφεται ι: βαθύς, βαθύ — βαθιοῦ, βαθιά, βαθιῶν σταχτίης, σταχτή (αἰτ., κλητ. ἀρσ.). — σταχτιοῦ, σταχτιοί, σταχτιῶν.

Γ.— Ἐπίθετα μέ τό ἀρσενικό σέ -ης (ἀνισοσύλλαβο)

177.

5.— Ἐπίθετα σέ -ης -α -ικο

ὁ ζηλιάρης	ἡ ζηλιάρα	τό ζηλιάρικο
------------	-----------	--------------

Τά ἐπίθετα σέ -ης -α -ικο εἶναι παροξύτονα καί κλίνονται στό ἀρσενικό ὅπως τά ἀνισοσύλλαβα οὐσιαστικά σέ -ης (νοικοκύρης).

Ἐνικός

Όνομ.	ὁ	ζηλιάρης	ἡ	ζηλιάρα	τό	ζηλιάρικο
Γεν.	τοῦ	ζηλιάρη	τῆς	ζηλιάρας	τοῦ	ζηλιάρικου
Αἰτ.	τό	ζηλιάρη	τή	ζηλιάρα	τό	ζηλιάρικο
Κλητ.		ζηλιάρη		ζηλιάρα		ζηλιάρικο

Πληθυντικός

Όνομ.	οί	ζηλιάρηδες	οί	ζηλιάρες	τά	ζηλιάρικα
Γεν.	τῶν	ζηλιάρηδων		—	τῶν	ζηλιάρικων
Αίτ.	τούς	ζηλιάρηδες	τίς	ζηλιάρες	τά	ζηλιάρικα
Κλητ.		ζηλιάρηδες		ζηλιάρες		ζηλιάρικα

Όμοια κλίνονται:

- α) άκαμάτης, κατσούφης.
 β) Τά παράγωγα σέ -άρης, -ιάρης:
 πεισματάρης, άρρωστιάρης, γκρυνιάρης, ζημιάρης, κυτρινιάρης,
 μεροκαματιάρης, φοβητσιάρης.
 γ) Έπίθετα μέ δεύτερο συνθετικό τό λαιμός, μαλλί, μάτι, μύτη,
 πόδι, φρύδι, χέιλι, χέρι:
 μακρολαίμης, σγουρομάλλης, άνοιχτομάτης, ψηλομούτης, στραβο-
 πόδης, καμαροφρύδης, άπλοχέρης.

Ή γενική τοῦ πληθυντικοῦ τῶν θηλυκῶν λείπει.

Τά ύποκοριστικά σέ -ούλης σχηματίζουν συχνά οὔδετερο καί σέ -ούλι: μικρούλης — μικρούλι, φτωχούλης — φτωχούλι.

Κάποτε τά θηλυκά παίρνουν καί τήν κατάληξη -ούσα ἢ -ού:
 ξανθομάλλης — ξανθομάλλα, ξανθομαλλούσα καί ξανθομαλλού,
 μαυρομάτης — μαυρομάτα, μαυροματούσα καί μαυροματού.

Μερικά άνισοσύλλαβα επίθετα σχηματίζονται σέ -άς -ού -άδικο:
 ύπναράς — ύπναρού — ύπναράδικο.

Έτσι καί τά λογάς, φαγάς κτλ.

Τότε τό άρσενικό κλίνεται κατά τό οὔσιαστικό φωμάς, τό θη-
 λυκό κατά τό άλεπού.

178. Συγκεντρωτικός πίνακας επιθέτων

Κ α τ α λ ή ξ ε ι ς		Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α	
‘Ενικός	Πληθυντικός	‘Ενικός	Πληθυντικός
- ος - η - ο	} - οί - ες - α	καλός	καλοί
- ος - α - ο		καλή	καλές
- ός - ιά - ό		καλό	καλά
- ός - α - ο	} - οί - ες - α	δμορφος	δμορφοι
- ός - α - ο		δμορφη	δμορφες
- ός - ιά - ό		δμορφο	δμορφα
- ός - α - ο	} - οί - ες - α	ώραιος	ώραιοι
- ός - α - ο		ώραία	ώραίες
- ός - ιά - ό		ώρατο	ώραία
- ός - α - ο	} - οί - ες - α	πλούσιος	πλούσιοι
- ός - α - ο		πλούσια	πλούσιες
- ός - ιά - ό		πλούσιο	πλούσια
- ός - α - ο	} - οί - ες - α	γλυκός	γλυκοί
- ός - α - ο		γλυκιά	γλυκές
- ός - ιά - ό		γλυκό	γλυκά
- ός - α - ο	} - οί - ες - α	βαθός	βαθιοί
- ός - α - ο		βαθιά	βαθιές
- ός - ιά - ό		βαθύ	βαθιά
- ός - α - ο	} - οί - ες - α	σταχτής	σταχτιοί
- ός - α - ο		σταχτιά	σταχτιές
- ός - ιά - ό		σταχτί	σταχτιά
- ός - α - ο	} - οί - ες - α	ξηλιόσης	ξηλιόσηδες
- ός - α - ο		ξηλιάρα	ξηλιάρδες
- ός - ιά - ό		ξηλιάρικο	ξηλιάρικα

Ἐνώμαλα ἐπίθετα

179. Ἐνώμαλα ἐπίθετα εἶναι:

α) τό ἐπίθετο *ὁ πολὺς, ἡ πολλή, τό πολὺ*, πού κλίνεται κατὰ τόν ἀκόλουθο τρόπο:

Ἐνικός

Ἵνομ.	ὁ	πολύς	ἡ	πολλή	τό	πολύ
Γεν.		—	τῆς	πολλῆς		—
Αἰτ.	τόν	πολύ	τήν	πολλή	τό	πολύ
Κλητ.		—		—		—

Πληθυντικός

Ἵνομ.	οἱ	πολλοί	οἱ	πολλές	τά	πολλά
Γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Αἰτ.	τούς	πολλούς	τίς	πολλές	τά	πολλά
Κλητ.		(πολλοί)		(πολλές)		(πολλά)

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.—Τό ἐπίθετο *πολύς* γράφεται μέ ἕνα λ καί υ στήν ἐνική ὀνομαστική καί αἰτιατική τοῦ ἀρσενικοῦ καί τοῦ οὐδετέρου παντοῦ ἄλλου γράφεται μέ δύο λ καί σχηματίζεται ὅπως τά ἐπίθετα σέ -ος -η -ο.

β) Μερικά ἐπίθετα σέ -ης, -ης, -ες.

ὁ συνεχής ἡ συνεχής τό συνεχές

Ἐνικός

Ἵνομ.	ὁ	συνεχής	ἡ	συνεχής	τό	συνεχές
Γεν.	(τοῦ	συνεχοῦς)	(τῆς	συνεχοῦς)	(τοῦ	συνεχοῦς)
Αἰτ.	τό	συνεχή	τή	συνεχή	τό	συνεχές
Κλητ.		συνεχή(ς)		συνεχής		συνεχές

Πληθυντικός

Ἵνομ.	οἱ	συνεχεῖς	οἱ	συνεχεῖς	τά	συνεχή
Γεν.	τῶν	συνεχῶν	τῶν	συνεχῶν	τῶν	συνεχῶν
Αἰτ.	τούς	συνεχεῖς	τίς	συνεχεῖς	τά	συνεχή
Κλητ.		συνεχεῖς		συνεχεῖς		συνεχή

Ὅμοια κλίνονται:

ἐπεικής, ἀκριβής, διεθνής, ἐλώδης κτλ.

Τά επίθετα αυτά έχουν σχεδόν τούς ίδιους τύπους για τό άρσενικό καί τό θηλυκό. Τά παροξύτονα στή γενική πληθυντικού τονίζονται κι αυτά στή λήγουσα: *ὁ ἐλώδης — τῶν ἐλωδῶν*.

Τά επίθετα *συγγενής* καί *εὐγενής*, ὅταν χρησιμοποιοῦνται ὡς οὐσιαστικά (στό άρσενικό γένος), σχηματίζουν τή γενική: *τοῦ συγγενῆ, τοῦ εὐγενῆ*.

ΟΓΔΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ

Οἱ βαθμοί τοῦ ἐπιθέτου

Ὁ Γιώργος εἶναι ἐργατικός.

Ὁ Γιώργος εἶναι ἐργατικότερος (ἢ πῶ ἐργατικός) ἀπό τό Δημήτρη.

Ὁ Γιώργος εἶναι ὁ ἐργατικότερος (ἢ ὁ πῶ ἐργατικός) ἀπό τούς συμμαθητές του.

Ὁ Γιώργος εἶναι ἐργατικότατος (ἢ πολύ ἐργατικός).

180. Τά πρόσωπα στά παραπάνω παραδείγματα δέν εἶναι ἐργατικά στόν ἴδιο βαθμό. Τό ἐπίθετο φανερώνει τό διαφορετικό βαθμό μέ ξεχωριστούς τύπους:

ἐργατικός, ἐργατικότερος (πῶ ἐργατικός), ἐργατικότατος (πολύ ἐργατικός).

Τούς τύπους αὐτούς τούς ὀνομάζουμε **βαθμούς τοῦ ἐπιθέτου**.

Οἱ βαθμοί τοῦ ἐπιθέτου εἶναι τρεῖς: ὁ **θετικός**, ὁ **συγκριτικός** καί ὁ **ὑπερθετικός**.

α) *Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ψηλός.*

Τό ἐπίθετο **ψηλός** φανερώνει ὅτι ὁ Ὀλυμπος ἔχει αὐτή τήν ιδιότητα.

Ὄταν τό ἐπίθετο φανερώνει μονάχα πῶς ἓνα οὐσιαστικό ἔχει μιά ιδιότητα ἢ ποιότητα λέγεται **θετικοῦ βαθμοῦ ἢ θετικό**.

β) Ὁ Ὕλυμπος εἶναι ψηλότερος ἀπὸ τὸν Κίσαβο.

Ἐδῶ συγκρίνουμε τὸν Ὕλυμπο μὲ τὸν Κίσαβο καὶ βρίσκουμε ὅτι ὁ Ὕλυμπος ἔχει τὴν ιδιότητα πού φανερώνει τὸ ἐπίθετο σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ τὸν Κίσαβο.

Ὅταν τὸ ἐπίθετο φανερώνει πῶς ἓνα οὐσιαστικὸ ἔχει μιὰ ποιότητα ἢ μιὰ ιδιότητα σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ἓνα ἄλλο, λέγεται **συγκριτικοῦ βαθμοῦ ἢ συγκριτικό**.

γ) Ὁ Ὕλυμπος εἶναι τὸ ψηλότερο (ἢ τὸ πιὸ ψηλό) ἀπὸ τὰ βουνά τῆς Ἑλλάδας.

Ὁ Ὕλυμπος εἶναι πολὺ ψηλός (ἢ ὑψηλότετος).

Στὴν πρώτη φράση συγκρίνουμε τὸν Ὕλυμπο μὲ ὅλα τὰ βουνά τῆς Ἑλλάδας, μὲ τὸ καθένα χωριστά, καὶ βρίσκουμε ὅτι ἔχει τὴν ιδιότητα πού φανερώνει τὸ ἐπίθετο στὸν πιὸ μεγάλο βαθμὸ.

Ὅταν τὸ ἐπίθετο φανερώνει πῶς τὸ οὐσιαστικὸ ἔχει μιὰ ποιότητα ἢ ιδιότητα σὲ βαθμὸ ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ὁμοιά του, λέγεται **σχετικὸ ὑπερθετικό**.

Στὴ δεύτερη φράση δὲν κάνουμε σύγκριση· λέμε μόνο ὅτι ὁ Ὕλυμπος ἔχει σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ αὐτὸ πού σημαίνει τὸ ἐπίθετο.

Ὅταν τὸ ἐπίθετο φανερώνει πῶς τὸ οὐσιαστικὸ ἔχει μιὰ ποιότητα ἢ ιδιότητα σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ, χωρὶς νὰ γίνεταί σύγκριση μὲ ἄλλα οὐσιαστικά, τότε τὸ ἐπίθετο λέγεται **ἀπόλυτο ὑπερθετικό**.

Ὅστε τὸ ἐπίθετο τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ, κατὰ τὴ σημασία πού ἔχει, ἄλλοτε εἶναι σχετικὸ καὶ ἄλλοτε ἀπόλυτο.

Τὸ συγκριτικὸ καὶ τὸ ὑπερθετικὸ ἑνὸς ἐπιθέτου μαζί λέγονται μ' ἓνα ὄνομα **παραθετικά** τοῦ ἐπιθέτου.

Ὁ σχηματισμός τῶν παραθετικῶν

A. — Σχηματισμός τοῦ συγκριτικοῦ

181. 1. Ὁ συγκριτικός βαθμός τῶν ἐπιθέτων σχηματίζεται περιφραστικά ἀπό τό θετικό μέ τό ποσοτικό ἐπίρρημα *πίο*:
πίο καλός, πίο γενναῖος, πίο βαθύς, πίο πεισματάρης.

2. Πολλά ἐπίθετα σχηματίζουν καί μονολεκτικό συγκριτικό ἀπό τό θετικό μέ τήν κατάληξη: **-τερος, -τερη, -τερο.**

Ἔτσι σχηματίζουν τό μονολεκτικό συγκριτικό σέ:

α) **-ότερος** τά ἐπίθετα σέ **-ος**:

μικρός — μικρότερος, στερεός — στερεότερος

β) **-ύτερος**, τά ἐπίθετα σέ **-ύς**:

βαρύς — βαρύτερος, μακρῦς — μακρύτερος, φαρδύς — φαρδύτερος
καί ἀπό τά ἐπίθετα σέ **-ος** τά *καλός, μεγάλος, πρῶτος*:
καλύτερος, μεγαλύτερος, πρωτότερος.

γ) **-έστερος**, τά ἐπίθετα σέ **-ης, -ης, -ες**: *ἐπικεῖς — ἐπικεῖστερος, ἐπιμελής — ἐπιμελέστερος.*

Μερικά ἐπίθετα ἔχουν **διπλό συγκριτικό**, σέ **-ότερος** καί σέ **-ύτερος**:

ἐλαφρότερος καί ἐλαφρύτερος
κοντότερος καί κοντύτερος
χοντρότερος καί χοντρύτερος.

B. — Σχηματισμός τοῦ ὑπερθετικοῦ

182. 1. Τό **σχετικό ὑπερθετικό** σχηματίζεται ἀπό τό περιφραστικό ἢ μονολεκτικό συγκριτικό, ἀφοῦ πάρει μπροστά του τό ἄρθρο:

ὁ πίο καλός ἢ ὁ καλύτερος
ἡ πίο καλή ἢ ἡ καλύτερη
τό πίο καλό ἢ τό καλύτερο.

2. Τό **ἀπόλυτο ὑπερθετικό** σχηματίζεται ἀπό τό θετικό μέ τήν κατάληξη **-τατος** (**-ότατος, -ύτατος**).

Ἔτσι τὰ ἐπίθετα σέ -ος σχηματίζουν τόν ὑπερθετικό σέ -ότατος·
-ώτατος· τὰ ἐπίθετα σέ -ως τόν σχηματίζουν σέ -ύτατος:

μικρός — μικρότατος, στερεός — στερεότατος
βαῦς — βιώτατος καί γλυκός — γλυκύτατος.

Τό ἀπόλυτο ὑπερθετικό μπορεῖ νά σχηματιστεῖ καί μέ τό ἐπίρ-
ρημα πολύ ἢ πολύ πολύ καί τό θετικό:

πλατύς — πολύ πλατύς,
πλούσιος — πολύ πλούσιος ἢ πολύ πολύ πλούσιος κτλ.

Τά ἐπίθετα σέ -ης, -ης, -ες σχηματίζουν τόν ὑπερθετικό σέ
-έστατος: ἐπιεικής — ἐπιεικέστατος, ἐπιμελής — ἐπιμελέστατος.

Παραδείγματα σχηματισμοῦ παραθετικῶν

Θετικό	Συγκριτικό		Ἵπερθετικό	
	περιφραστικό	μονολεκτικό	σχετικό	ἀπόλυτο
ψηλός	πιό ψηλός	ψηλότερος	ὁ ψηλότερος ὁ πιό ψηλός	ψηλότατος πολύ ψηλός πολύ πολύ ψηλός

Ἐνώμαλα παραθετικά

183. Μερικά ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ μονολεκτικά παραθετικά ἀπό διαφορετική ρίζα, δηλαδή ἀπό διαφορετικό ἀρχικό θέμα, ἢ διαφορετικά ἀπό τὰ ἄλλα ἐπίθετα. Τά παραθετικά αὐτά λέγονται **ἐνώμαλα**. Τέτοια εἶναι:

ἀπλός	ἀπλούστερος	ἀπλούστατος
γέρος	γεροντότερος	—
κακός	χειρότερος	—
καλός	καλύτερος	ἄριστος.
λίγος	λιγότερος	ἐλάχιστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
μικρός	μικρότερος	ἐλάχιστος
πολύς	περισσότερος (σπαν. πιότερος)	—

Ἑλλειπτικά παραθετικά

184. α) Μερικά παραθετικά δέν ἔχουν θετικό βαθμό. Αὐτά σχηματίστηκαν ἀπό ἐπιρρήματα ἢ προθέσεις ἀρχαῖες:

κατώτερος — κατώτατος (κάτω)

ἀνώτερος — ἀνώτατος (ἄνω)

ὑπέρτερος — ὑπέρτατος (ὑπέρ).

β) Μερικά συγκριτικά δέν ἔχουν θετικό οὔτε ὑπερθετικό:

προτιμότερος, προγενέστερος, μεταγενέστερος, πρωτύτερος.

γ) Συνηθίζονται ἀκόμη μερικά ὑπερθετικά μονολεκτικά, καθώς φίλτατος, ὕψιστος καί διάφοροι τιμητικοί τίτλοι καί προσφωνήσεις καθώς Ἑκλαμπρότατος, Ἐξοχότατος, Παναγιότατος, Σεβασμιότατος, Αἰδεσιμότατος. Μερικά ἀπό τὰ ὑπερθετικά αὐτά δέν ἔχουν οὔτε θετικό οὔτε συγκριτικό: Ἑκλαμπρότατος, Αἰδεσιμότατος.

Ἐπίθετα χωρίς παραθετικά

185. Δέ σχηματίζουν παραθετικά οὔτε μονολεκτικά οὔτε περιφραστικά πολλά ἐπίθετα πού σημαίνουν:

α) ὕλη: ἀσημένιος, μάλλινος, ξύλινος, σιδερένιος, χρυσός κτλ.

β) καταγωγή ἢ συγγένεια: σμυρναῖκος, φράγκικος, προγονικός κτλ.

γ) τόπο ἢ χρόνο: οὐράνιος, γήινος, θαλασσινός — τρωινός, χτεσινός, κυριακάτικος κτλ.

δ) κατάσταση πού δέν ἀλλάζει: μισός, ἀθάνατος, πρωτότοκος κτλ.

Παραθετικά τῶν μετοχῶν

186. Παραθετικά σχηματίζουν καί πολλές μετοχές παθητικές πού τό νόημά τους τό ἐπιτρέπει. Τά παραθετικά αὐτά εἶναι πάντοτε περιφραστικά:

Θετικό	Συγκριτικό	Ἑπερθετικό	
		σχετικό	ἀπόλυτο
χαρούμενος	πιό χαρούμενος	ὁ πιό χαρούμενος	πολύ χαρούμενος
προκομμένος	πιό προκομμένος	ὁ πιό προκομμένος	πολύ προκομμένος
εὐτυχισμένος	πιό εὐτυχισμένος	ὁ πιό εὐτυχισμένος	πολύ εὐτυχισμένος

Παραθετικά τῶν ἐπιρρημάτων

187. 1. Ἀπό τόν πληθυντικό τοῦ οὐδετέρου τῶν ἐπιθέτων σέ -ος καί σέ -ύς σχηματίζονται ἐπιρρήματα σέ -α, -ιά:

<i>ἀκριβός—ἀκριβά</i>	<i>ἄθῶος—ἄθῶα</i>	<i>ἄσχημος—ἄσχημα</i>
<i>καλός—καλά</i>	<i>γενναῖος—γενναῖα</i>	<i>εὐχάριστος—εὐχάριστα</i>
<i>κακός—κακά</i>	<i>ώραῖος—ώραῖα</i>	<i>ἄμορφος—ἄμορφα</i>
<i>βαθύς—βαθιά</i>	<i>βαρύς—βαριά</i>	<i>πλατύς—πλατιά.</i>

Τά ἐπιρρήματα αὐτά σχηματίζουν παραθετικά, ὅπως τά ἐπίθετα, μονολεκτικά σέ -τερα -τατα ἢ περιφραστικά:

Θετικό	Συγκριτικό	Ὑπερθετικό
<i>ώραῖα</i>	<i>ὠραιότερα, πῶς ὠραῖα</i>	<i>ὠραιότατα, πολύ ὠραῖα</i>
<i>βαθιά</i>	<i>βαθύτερα, πῶς βαθιά</i>	<i>βαθύτατα, πολύ βαθιά</i>
<i>καλά</i>	<i>καλύτερα, πῶς καλά</i>	<i>ἄριστα, πολύ καλά</i>

2. Ἀπό τά ἐπίθετα *πολύς* καί *λίγος* σχηματίζονται τά ἐπιρρήματα *πολύ* καί *λίγο* πού ἔχουν τά ἀκόλουθα παραθετικά:

<i>πολύ</i>	<i>περισσότερο (πιότερο)</i>	<i>πάρα πολύ</i>
<i>λίγο</i>	<i>λιγότερο</i>	<i>πολύ λίγο (ελάχιστα).</i>

3. Τά ἐπιρρήματα *νωρίς*, (*ἐ*)*μπρός*, *ὕστερα* σχηματίζουν συγκριτικό *νωρίτερα*, *μπροστούτερα*, *ὑστερότερα*.

4. Τό συγκριτικό ἐπίρρημα *ἀρχύτερα* δέν ἔχει οὔτε θετικό οὔτε ὑπερθετικό.

5. Τό ἐπίρρημα *πρῶτα* σχηματίζει συγκριτικό *πρωτότερα* καί τό *γρήγορα* σχηματίζει ὑπερθετικό: *τό γρηγορότερο*.

6. Σχηματίζουν παραθετικά περιφραστικά καί πολλὰ τοπικά ἐπιρρήματα:

<i>κάτω</i>	<i>— πῶς κάτω</i>	<i>— πολύ κάτω</i>
<i>πίσω</i>	<i>— πῶς πίσω</i>	<i>— πολύ πίσω</i>
<i>ἔξω</i>	<i>— πῶς ἔξω</i>	<i>— πολύ ἔξω κτλ.</i>

7. Τά ἐπιρρήματα σέ -ως (-ῶς) τῶν ἐπιθέτων σέ -ης, -ης, -ες

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ
Παραδείγματα σχηματισμού παραθετικών

Θετικό	Συγκριτικό		Ύπερθετικό			
	ΣΧΕΤΙΚΟ		ΑΠΌΛΥΤΟ		μονολεκτικό	μονολεκτικό
	περιφραστικό	μονολεκτικό	περιφραστικό	μονολεκτικό		
ψηλός	πιο ψηλός	ψηλότερος	ό πιο ψηλός	ό ψηλότερος	πολύ ψηλός	ψηλότετος
σφός	πιο σφός	σφοτέρως	ό πιο σφός	ό σφοτέρως	πολύ σφός	σφοτότος
ώραϊος	πιο ώραϊος	ώραϊότερος	ό πιο ώραϊος	ό ώραϊότερος	πολύ ώραϊος	ώραϊότατος
πλούσιος	πιο πλούσιος	πλουσιότερος	ό πιο πλούσιος	ό πλουσιότερος	πολύ πλούσιος	πλουσιότατος
βαθής	πιο βαθής	βαθύτερος	ό πιο βαθής	ό βαθύτερος	πολύ βαθής	βαθύτατος
επεικής	πιο επεικής	επεικίστερος	ό πιο επεικής	ό επεικίστερος	πολύ πολύ επεικής	επεικίστατος
επιχεισιμότερος	πιο επιχεισιμότερος	—	ό πιο επιτυχημένος	—	πολύ επιτυχημένος	—
ψηλότατος	πιο ψηλότατος	ψηλότερα	—	—	πολύ ψηλότατος	ψηλότατος
επεικίσιμότερος	πιο επεικίσιμότερος	επεικίστερα	—	—	πολύ πολύ επεικίσιμότερος	επεικίσιμότερα

σχηματίζουν παραθετικά σέ -έστερα, -έστατα: έπεικῶς — έπεικέ-
στερα — έπεικέστατα. Κάποτε τά σχηματίζουν καί περιφραστικά:
έπεικῶς — πύ έπεικῶς — πολύ πολύ έπεικῶς.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.— Τά παραθετικά έχουν πρίν άπό τίς καταλή-
ξεις **-τερος, -τατος· -τερα, -τατα :**

1. ο (-ότερος, -ότατος· -ότερα, -ότατα):

σοφός	σοφότερος	σοφότατος
σοφά	σοφότερα	σοφότατα
ώραϊός	ώραϊότερος	ώραϊότατος
ώραϊα	ώραϊότερα	ώραϊότατα

2. ω (-ώτερος, -ώτατος· -ώτερα, -ώτατα), όταν προέρχονται άπό
τοπικά έπιρρηματα σέ -ω:

(άνω) άνώτερος	άνώτατος
(κάτω) κατώτερος	κατώτατος

3. υ (-ύτερος, -ύτατος· -ύτερα, -ύτατα):

βαθός	βαθύτερος	βαθύτατος
βαθιά	βαθύτερα	βαθύτατα.

*Έξαιρείται τό νωρίτερα, πού γράφεται μέ ι.

ΕΝΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

τέσσερα άγόρια — *μιά* μαργαρίτα
πρώτος μήνας — *δεύτερο* βραβείο
διπλός κόπος — *τριπλή* κλωστή
παρέλαση σέ *τετράδες* — *καμιά* δωδεκαριά
κερδίζει *διπλάσια* χρήματα από μένα.

188. Οί παραπάνω λέξεις πού φανερώνουν όρισμένη άριθμητική ποσότητα ή έκφράζουν άριθμητικές έννοιες ή σχέσεις ονομάζονται **άριθμητικά**.

Τά άριθμητικά είναι ή **έπίθετα** (*τέσσερα, πρώτος* κτλ.) ή **ούσιαστικά** (*τετράδες, δωδεκαριά*).

Α. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

189. Τά άριθμητικά επίθετα τά χωρίζουμε σέ **άπόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά** καί **άναλογικά**.

α. — Άπόλυτα άριθμητικά

190. Τά **άπόλυτα άριθμητικά** φανερώνουν όρισμένο πλήθος από πρόσωπα, ζώα ή πράγματα:

τρία παιδιά, *πέντε* άλογα, *δέκα* βιβλία.

191. Κλίση. Τά άπόλυτα άριθμητικά *δύο* ή *δυσό* καί από τό *πέντε* ως τό *έκατό* έχουν ένα μόνο τύπο γιά όλα τά γένη καί γιά όλες τς πτώσεις.

Τά άριθμητικά *ένα, τρία* καί *τέσσερα* έχουν τρία γένη καί κλίνονται τό *ένα* μόνο στόν ένικό, τό *τρία* καί τό *τέσσερα* στόν πληθυντικό.

	έν α ς		
	άρσενικό	θηλυκό	ούδέτερο
Όνομ.	<i>ένας</i>	<i>μία, μιά</i>	<i>ένα</i>
Γεν.	<i>ένός</i>	<i>μιās</i>	<i>ένός</i>
Αϊτ.	<i>ένα(ν)</i>	<i>μία, μιά</i>	<i>ένα</i>

τρεῖς, τέσσερις

ἀρσενικό καί θηλυκό

οὐδέτερο

Ὄνομ.	τρεῖς	τέσσερις	τρία	τέσσερα
Γεν.	τριῶν	τεσσάρων	τριῶν	τεσσάρων
Αἰτ.	τρεῖς	τέσσερις	τρία	τέσσερα

Τά ἀριθμητικά ἀπό τό διακόσια καί πάνω ἔχουν τρία γένη καί κλίνονται, μόνο στόν πληθυντικό, κατά τό πλούσιος:

διακόσιοι — διακόσιες — διακόσια,

χίλιοι — χίλιες — χίλια.

Ὅμοια κλίνονται καί τά : δεκατρεῖς, δεκατέσσερις, εἴκοσι ἕνας κτλ.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.

1. Τά ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἀπό τό 13 ὡς τό 19 γράφονται σέ μιά λέξη: δεκατρία, δεκαέξι.

2. Ἀπό τό 21 καί πέρα γράφονται σέ χωριστές λέξεις: εἴκοσι πέντε, ἐνεήντα ὀχτώ.

3. Τά ἀριθμητικά σέ -άντα, -ήντα παίρνουν ὀξεία: τριάντα, ἐξήντα.

4. Τά ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἕνα, ἔξι, ἑπτά, ἔντεκα, ἑκατό καί τά παράγωγά τους καί τό ἅπλός παίρνουν δασεία.

5. Γράφονται μέ δύο ν τό ἐννέα — ἐννιά, τό ἐννιακόσια καί τά παράγωγα τοῦ ἐννιακόσια, μ' ἕνα ν τό ἑνατος καί τό ἐνεήντα.

192. Μισός — μισή — μισό

Γιά τήν ἔννοια τῆς μισῆς μονάδας χρησιμοποιοῦμε συνήθως τό ἐπίθετο **μισός - μισή - μισό**. Στή σύνθεση μέ ἄλλα ἀριθμητικά (πού μένουν πάντοτε ἀκλιτα) τό **μισός** παίρνει καί γιά τά τρία γένη τόν ἀκλιτο τύπο **-ἡμισι** ἔπειτα ἀπό σύμφωνο καί **-μισι** ὕστερα ἀπό φωνῆεν:

τεσσερισῆμισι μέρες, δυνόμισι πεπόνια.

Τό ἀρσενικό ἕνας καί **μισός** λέγεται καί **ἐνάμισης**: πέρασε ἐνάμισης χρόνος.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.—Τά σύνθετα μέ δεύτερο συνθετικό τό **μισός** γράφονται στή λήγουσα μέ **η**, ἂν τό πρῶτο συνθετικό εἶναι τό ἀρσενικό ἕνας ἢ τό θηλυκό **μία**, καί μέ **ι** σέ ὅλες τίς ἄλλες περιπτώσεις:

ἐνάμισης μήνας, ἐνάμιση τόνο, μιάμιση ὥρα, μιάμισης μέρας, ἄλλά ἐνάμισι πεπόνια, ἐξίμισι τόνους, τρεισήμισι ὄρες.

β. – Τακτικά αριθμητικά

193. Τά τακτικά αριθμητικά φανερώνουν τή θέση πού παίρνει κάτι σέ μιά σειρά από ὅμοια πράγματα:

Ὁ Ἰούλιος εἶναι ὁ ἕκτος μήνας.

Ὁ Δημήτριος εἶναι ὁ δέκατος στόν κατάλογο.

Πῆρε τό πρῶτο βραβεῖο.

Τά τακτικά αριθμητικά τελειώνουν σέ -τος, ἕκτός ἀπό τό δεύτερος, ἕβδομος καί ὄγδοος, καί κλίνονται ὅπως τά ἐπίθετα σέ -ος, -η, -ο.

Στό κάθε ἀπόλυτο αριθμητικό ἀντιστοιχεῖ ἕνα τακτικό, ὅπως φαίνεται καί στόν πίνακα.

Πίνακας τῶν ἀπόλυτων καί τῶν τακτικῶν ἀριθμητικῶν

Ἄραβικά ψηφία	Ἑλληνικά σημεῖα	Ἀπόλυτα ἀριθμητικά	Τακτικά ἀριθμητικά
1	α'	ἕνας, μία-μιά, ἕνα	πρῶτος
2	β'	δύο, δυό	δεύτερος
3	γ'	τρεις, τρία	τρίτος
4	δ'	τέσσερις, τέσσερα	τέταρτος
5	ε'	πέντε	πέμπτος
6	ς'	ἕξι	ἕκτος
7	ζ'	ἑφτά (ἑπτά)	ἕβδομος
8	η'	ὀχτώ (ὀκτώ)	ὄγδοος
9	θ'	ἐννέα, ἐννιά	ἐνατος
10	ι'	δέκα	δέκατος
11	ια'	ἐντεκα	ἐνδέκατος (ἐντέκατος)
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος
13	ιγ'	δεκατρία	δέκατος τρίτος
14	ιδ'	δεκατέσσερα	δέκατος τέταρτος
15	ιε'	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος

Άραβικά ψηφία	Έλληνικά σημεία	Άπόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
16	ις'	δεκαέξι (δεκάξι)	δέκατος έκτος
20	κ'	είκοσι	είκοστός
21	κα'	είκοσι ένας, είκοσι μία, είκοσι ένα	είκοστός πρώτος
22	κβ'	είκοσι δύο	είκοστός δεύτερος
30	λ'	τριάντα	τριακοστός
40	μ'	σαράντα	τεσσαρακοστός
50	ν'	πενήντα	πεντηκοστός
60	ξ'	έξηντα	έξηκοστός
70	ο'	έβδομηντα	έβδομηκοστός
80	π'	ογδόντα	ογδοηκοστός
90	ι'	ενενήντα	ενενηκοστός
100	ρ'	έκατό	έκατοστός
101	ρα'	έκατόν ένας, έκατό μία, έκατόν ένα	έκατοστός πρώτος
102	ρβ'	έκατό δύο	έκατοστός δεύτερος
200	σ'	διακόσιοι, -ες, -α	διακοσιοστός
300	τ'	τριακόσιοι, -ες, -α	τριακοσιοστός
400	υ'	τετρακόσιοι, -ες, -α	τετρακοσιοστός
500	φ'	πεντακόσιοι, -ες, -α	πεντακοσιοστός
600	,	έξακόσιοι, -ες, -α	έξακοσιοστός
700	ψ'	έφτακόσιοι, -ες, -α	έφτακοσιοστός
800	ω'	όχτακόσιοι, -ες, -α	όχτακοσιοστός
900	χ'	έννιακόσιοι, -ες, -α	έννιακοσιοστός
1.000	,α	χίλιοι, χίλιες, χίλια	χιλιοστός
2.000	,β	δύο χιλιάδες	δισχιλιοστός
10.000	,ι	δέκα χιλιάδες	δεκαχίλιοστοστός
100.000	,ρ	έκατό χιλιάδες	έκατονταχίλιοστοστός
1.000.000		ένα εκατομμύριο	έκατομμυριοστός
1.000.000.000		ένα δισεκατομμύριο	δισεκατομμυριοστός

γ.- Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά

194. Τά πολλαπλασιαστικά αριθμητικά φανερώνουν από πόσα απλά μέρη αποτελείται κάτι και τελειώνουν σε -πλός, -πλή, -πλό:

διπλό παρόθυρο, τριπλή κλωστή.

Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά είναι:

άπλός (καί μονός), διπλός, τριπλός, τετραπλός, πενταπλός, εξαπλός, δεκαπλός, είκοσαπλός, εκατονταπλός (πολλαπλός).

Κοντά σ' αυτά συνηθίζονται και πολλαπλασιαστικά σύνθετα από τό διπλός: *τριδίπλος*, δηλ. *τριπλός*, *τετροδίπλος* (*τετραπλός*), *έφτάδίπλος* κτλ.

δ.- Αναλογικά αριθμητικά

195. Τά αναλογικά αριθμητικά φανερώνουν πόσες φορές μεγαλύτερο είναι ένα ποσό από ένα άλλο και τελειώνουν σε -πλάσιος, -πλάσια, -πλάσιο:

Αυτός κερδίζει διπλάσια χρήματα από κείνον.

Αναλογικά αριθμητικά είναι:

διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος, πενταπλάσιος, δεκαπλάσιος, είκοσαπλάσιος, εκατονταπλάσιος, χιλιαπλάσιος, πολλαπλάσιος.

Αντί διπλάσιος, τριπλάσιος κτλ. λέγεται και δύο, τρεις φορές μεγαλύτερος.

Β. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Περιληπτικά αριθμητικά

196. Τά περιληπτικά αριθμητικά είναι άφηρημένα ουσιαστικά.

Σχηματίζονται από τά απόλυτα παίρνοντας όρισμένες καταλήξεις. Αυτές είναι:

1) **-(α)ριά**: δεκαριά, δωδεκαριά, δεκαπενταριά, είκοσαριά, ἐνενηταριά, τρακοσαριά κτλ.

Φαερώνουν τό περίπου: δεκαριά = δέκα πάνω κάτω, δωδεκαριά = δώδεκα πάνω κάτω.

Τά περιληπτικά σέ -αριά συνοδεύονται σχεδόν πάντοτε από τό καμιά: *θά ήταν καμιά είκοσαριά ἄνθρωποι.*

2) **-άδα**. Φαερώνουν ἓνα πλήθος μονάδες πού κάνουν ἓνα σύνολο: *δνάδα, τριάδα, τετράδα, ἐξάδα, δεκάδα, είκοσάδα, ἑκατοντάδα* κτλ. Τό *χιλιάδα* χρησιμεύει στόν πληθυντικό γιά ἀπόλυτο ἀριθμητικό. Στό ἀπόλυτο ἀριθμητικό ἓνας ἀντιστοιχεῖ τό οὐσιαστικό *μονάδα*.

Συγκεντρωτικός πίνακας ἀριθμητικῶν

Ἀπόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά	Ἀναλογικά	Περιληπτικά	
				-αριά	-άδα
	-(<i>τ</i>)ας -(<i>τ</i>)η -(<i>τ</i>)ο	-πλός -πλή -πλό	-πλάσιος -πλάσια -πλάσιο		
<i>ἓνας</i> <i>δύο</i> <i>τρία</i> κτλ. <i>δέκα</i> κτλ.	<i>πρῶτος</i> <i>δεύτερος</i> <i>τρίτος</i> κτλ. <i>δέκατος</i> κτλ.	<i>ἄπλός</i> <i>διπλός</i> <i>τριπλός</i> κτλ. <i>δεκαπλός</i> κτλ.	— <i>διπλάσιος</i> <i>τριπλάσιος</i> κτλ. <i>δεκαπλάσιος</i> κτλ.	— — — — <i>δεκαριά</i> κτλ.	— — — — <i>δεκάδα</i> κτλ.

ΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

*Τί κάνει ὁ Γιῶργος; Δέν τόν εἶδα (τόν, δηλ. τό Γιῶργο).
Ποῖος ἦταν ἐκεῖνος; (τό ἐκεῖνος μπῆκε στή θέση ὀνόματος).
Τό παιδί αὐτό εἶναι ζωηρό. Τέτοιο (δηλ. ζωηρό) ἦταν ἀπό μικρό.*

197. Οί λέξεις πού μεταχειριζόμαστε στή θέση ὀνομάτων, οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων, λέγονται **ἀντωνυμίες**.

Οί ἀντωνυμίες εἶναι ὀχτώ εἰδῶν:

προσωπικές, κτητικές, αὐτοπαθεῖς, ὀριστικές, δεικτικές, ἀναφορικές, ἐρωτηματικές, ἄοριστες.

1.— Προσωπικές ἀντωνυμίες

198. Οί **προσωπικές ἀντωνυμίες** φανερώνουν τά τρία πρόσωπα τοῦ λόγου:

ἐκείνον δηλαδή πού μιλεῖ (πρῶτο πρόσωπο ἐγώ), ἐκείνον πού τοῦ μιλοῦμε (δεύτερο πρόσωπο ἐσύ) καί ἐκείνον ἢ ἐκείνο πού γι' αὐτό γίνεται λόγος (τρίτο πρόσωπο αὐτός):

ἐγώ μιῶ   ἐσύ γράφεις   αὐτός διαβάζει

Σχηματισμοί

Α' ΠΡΟΣΩΠΟ

Β' ΠΡΟΣΩΠΟ

		ΤΥΠΟΙ		ΤΥΠΟΙ	
		δυνατοί	ἀδύνατοι	δυνατοί	ἀδύνατοι
Ἑνικός	᾽Ονομ.	ἐγώ	—	ἐσύ	—
	Γεν.	ἐμένα	μου	ἐσένα	σου
	Αἰτ.	ἐμένα	μέ	ἐσένα	σέ
	Κλητ.	—	—	ἐσύ	—
Πληθυντικός	᾽Ονομ.	ἐμεῖς	—	ἐσεῖς	—
	Γεν.	ἐμᾶς	μᾶς	ἐσᾶς	σᾶς
	Αἰτ.	ἐμᾶς	μᾶς	ἐσᾶς	σᾶς
	Κλητ.	—	—	ἐσεῖς	—

		δυνατοί τύποι			ἀδύνατοι τύποι		
Ἐνικός	Ὄνομ.	αὐτός	αὐτή	αὐτό	τος	τη	το
	Γεν.	αὐτοῦ	αὐτῆς	αὐτοῦ	τοῦ	τῆς	τοῦ
	Αἰτ.	αὐτόν	αὐτή(ν)	αὐτό	τόν	τή(ν)	τό
Πληθυντικός	Ὄνομ.	αὐτοί	αὐτές	αὐτά	τοι	τες	τα
	Γεν.	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν	τούς	τούς	τούς
	Αἰτ.	αὐτούς	αὐτές	αὐτά	τούς	τίς (τες)	τά

199. Οἱ τύποι πού ὀνομάζονται **δυνατοί** συνηθίζονται, ὅταν βρίσκονται μόνοι στό λόγο ἢ ὅταν θέλουμε νά τονίσουμε κάτι ἢ νά τό ξεχωρίσουμε ἀπό ἄλλο:

Ποιόν φώναξαν; — Ἐμένα. Ἐσένα θέλω. Νά φύγουν αὐτοί, ὄχι ἐσεῖς.

Οἱ **ἀδύνατοι** τύποι εἶναι συχνότεροι. Αὐτούς συνηθῶς μεταχειριζόμαστε, ὅταν δέ θέλουμε νά τονίσουμε κάτι ἢ νά τό ξεχωρίσουμε ἀπό ἄλλο:

Μέ φώναξε. Σέ θέλω. Μοῦ τό πῆρε, σοῦ τό ἔδωσε, φέρε το.

200. **Κλίση.**— Τό πρῶτο καί δεύτερο πρόσωπο ἔχουν ἕναν τύπο γιά τά τρία γένη καί κλίνονται ἀνώμαλα. Ἡ τριτοπρόσωπη ἀντωνυμία ἔχει ξεχωριστούς τύπους γιά τά τρία γένη καί κλίνεται ὅπως τό ἐπίθετο *καλός*.

Κλητική ἔχει μόνο τό δεύτερο πρόσωπο: *ἐσύ, ἐσεῖς:*

ἐσύ, ἔλα πιά κοντά· προχωρεῖτε, ἐσεῖς.

Τό *τίς* μπαίνει πρῖν ἀπό τό ρῆμα, τό *τες* ὕστερα ἀπό αὐτό:

*Τίς βλέπω πού περνοῦν ἐκεῖ κάτω, σταμάτησέ *τες*.*

**Ἄν τίς δεῖς, χαιρετά *τες*.*

201. Ἐπαναληπτική καί προληπτική προσωπική ἀντωνυμία

Πολλές φορές ἕνα ὄνομα πού εἰπώθηκε ξαναλέγεται μέ τόν ἀντίστοιχο ἀδύνατο τύπο τῆς τριτοπρόσωπης προσωπικῆς ἀντωνυμίας:

ὄσο γιά τό Γιάννη, δέν τόν εἶδα καθόλου.

Ἡ ἀντωνυμία αὕτη λέγεται **ἐπαναληπτική**.

*Ἄλλοτε, ἡ τριτοπρόσωπη προσωπική ἀντωνυμία προαγγέλλει ὄνομα πού θά εἰπωθεῖ παρακάτω:

νά την ή Ἑλένη
τόν εἶδες μέ τά μάτια σου τόν πατριάρχη;
Ἡ ἀντωνυμία αὐτή λέγεται προληπτική.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.—Ἡ ἐνική αἰτιατική τοῦ ἀρσενικοῦ αὐτόν, τόν φυλάγει πάντοτε τό τελικό ν: Τόν βλέπω. Αὐτόν θέλω. Νά τον (§ 56).

Ἡ αἰτιατική τοῦ θηλυκοῦ αὐτήν, τήν φυλάγει τό ν, ἄν ἀκολουθεῖ λέξη ἀπό φωνήεν ἢ στιγμιαῖο σύμφωνο (§ 55):

Τήν ἔχω δεῖ. Αὐτήν ἤθελα. Ἄλλά: Αὐτή θέλω. Θά μᾶς τή δώσουν.

2.— Κτητικές ἀντωνυμίες

Τό βιβλίό μου. Ἡ ποδιά της. Τά παιχνίδια τους.

202. Οἱ ἀντωνυμίες μου, της, τους φανερώνουν σέ ποιόν ἀνήκει κάτι (τόν κτήτορα) καί λέγονται κτητικές.

1. Κτητικές ἀντωνυμίες εἶναι οἱ ἀδύνατοι τύποι τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας στή γενική χωρίς τόνο: μου, σου, του, της, του, μας, σας, τους. Τίς μεταχειριζόμαστε, ὅταν θέλουμε ἀπλῶς νά ποῦμε πῶς κάτι ἀνήκει σέ κάποιον:

Ὁ πατέρας μου καί ὁ φίλος του.

Ἡ κόρη του μέ τή φίλη της.

Τό παιδί καταγίνεται μέ τά παιχνίδια του.

2. Ὅταν θέλουμε νά τονίσουμε πῶς κάτι ἀνήκει σέ κάποιον ἢ νά ξεχωρίσουμε καλύτερα τόν κτήτορα, ἢ καί ὅταν θέλουμε νά ποῦμε ἀπλῶς σέ ποιόν ἀνήκει κάτι, μεταχειριζόμαστε τίς ἀκόλουθες κτητικές ἀντωνυμίες:

Α' προσώπου.— Γιά ἕναν κτήτορα: δικός μου, δική μου, δικό μου.

Γιά πολλούς κτήτορες: δικός μας, δική μας, δικό μας.

Β' προσώπου.— Γιά ἕναν κτήτορα: δικός σου, δική σου, δικό σου.

Γιά πολλούς κτήτορες: δικός σας, δική σας, δικό σας.

Γ' προσώπου.— Γιά ἕναν κτήτορα: δικός του (της), δική του (της), δικό του (της).

Γιά πολλούς κτήτορες: δικός τους, δική τους, δικό τους.

Ὁ δικός μου πατέρας. Τῶν δικῶν μου φίλων.
 Τά βιβλία εἶναι δικά του, ὄχι δικά σου. Αὐτό εἶναι δικό μου.
 Τό δικός, -ή, -ό κλίνεται ὅπως τό καλός, -ή, -ό.

3.— Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίες

Φροντίζω τόν ἑαυτό μου. Ἦρθε στόν ἑαυτό του.
 Αὐτοί σκέπτονται μόνο τόν ἑαυτό τους.

203. Οἱ ἀντωνυμίες πού φανερώνουν πῶς τό ἴδιο πρόσωπο ἐνεργεῖ καί τό ἴδιο δέχεται τήν ἐνέργεια λέγονται **αὐτοπαθεῖς**.

Οἱ αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίες ἔχουν μόνο γενική καί αἰτιατική καί κλίνονται ὅπως τό καλός:

Ἐνικός

Α' προσώπου

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ μου

Αἰτ. τόν ἑαυτό μου

Β' προσώπου

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ σου

Αἰτ. τόν ἑαυτό σου

Γ' προσώπου

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ του (της)

Αἰτ. τόν ἑαυτό του (της)

Πληθυντικός

Α' προσώπου

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ μας ἢ τῶν ἑαυτῶν μας

Αἰτ. τόν ἑαυτό μας ἢ τοὺς ἑαυτούς μας

Β' προσώπου

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ σας ἢ τῶν ἑαυτῶν σας[†]

Αἰτ. τόν ἑαυτό σας ἢ τοὺς ἑαυτούς σας

Γ' προσώπου

Γεν. τοῦ ἑαυτοῦ τους (των) ἢ τῶν ἑαυτῶν τους

Αἰτ. τόν ἑαυτό τους (των) ἢ τοὺς ἑαυτούς τους (των).

4.— Ὅριστικές ἀντωνυμίες

**Ἦρθε ὁ ἴδιος ὁ πατέρας του (ὁ πατέρας του, ὄχι κανένας ἄλλος).
Μὰς ἐπισκέφτηκαν τὴν ἴδια τὴ μέρα (ὄχι ἄλλη μέρα).
Κάνει τίς δουλειές του μόνος του (ὄχι μέ ἄλλους).*

204. Οἱ ἀντωνυμίες πού ὀρίζουν καί ξεχωρίζουν κάτι ἀπὸ ἄλλα τοῦ ἴδιου εἴδους λέγονται **ὀριστικές**.

Γιὰ ὀριστικές ἀντωνυμίες χρησιμεύουν:

- α) Τό ἐπίθετο **ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τό ἴδιο** (μέ τό ἄρθρο).
β) Τό ἐπίθετο **μόνος, μόνη, μόνο**, χωρὶς τό ἄρθρο μέ τή γενική τῶν ἀδύνατων τύπων τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν χωρὶς τόνο

μου, σου, του, μας, σας, τους:

μόνος, -η, -ο μου

μόνοι, -ες, -α μας

μόνος, -η, -ο σου

μόνοι, -ες, -α σας

μόνος, -η, -ο του, της, του

μόνοι, -ες, -α τους

- Τό **ἴδιος** κλίνεται ὅπως τό ἐπίθετο **πλούσιος**, καί τό **μόνος** ὅπως τό ἐπίθετο **μαῦρος**.

5.— Δεικτικές ἀντωνυμίες

205. **Δεικτικές ἀντωνυμίες** λέγονται ἐκεῖνες πού τίς χρησιμοποιοῦμε ὅταν δείχνουμε:

Αὐτό τό παιδί. Ἐκεῖνο τόν καιρό.

Δεικτικές ἀντωνυμίες εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

- α) **αὐτός, αὐτή, αὐτό**. Τή μεταχειριζόμαστε γιὰ νά δείχνουμε ἕνα πρόσωπο ἢ πράγμα πού εἶναι κοντά μας ἢ πού τό ἀναφέραμε λίγο πρὶν:

Αὐτός ὁ κύριος εἶναι γείτονάς μας.

Θά ἔρθει αὐτές τίς μέρες.

Αὐτά εἶπε καί σώπασε.

- β) **(ἐ)τοῦτος, (ἐ)τούτη, (ἐ)τοῦτο**. Τή μεταχειριζόμαστε γιὰ νά δείχνουμε κάτι (πρόσωπο ἢ πράγμα) πού εἶναι πολύ κοντά:

Τοῦτο εἶναι τό βιβλίό μου.

- γ) **ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο.** Τή μεταχειριζόμαστε γιά νά δείχνουμε ἓνα πρόσωπο ἢ πράγμα πού εἶναι μακριά:
Ἐκεῖνο ἐκεῖ τό σπίτι εἶναι καλοχτισμένο.
Ἐκεῖνο τό χρόνο μέναμε στό χωριό.
- δ) **τέτοιος, τέτοια, τέτοιο.** Τή μεταχειριζόμαστε γιά νά δείχνουμε τήν ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ:
Δέν εἶναι τέτοιος πού νομίζεις.
- ε) **τόσος, τόση, τόσο.** Τή μεταχειριζόμαστε γιά νά δείχνουμε τήν ποσότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ:
Πέρασαν τόσα χρόνια ἀπό τότε.
 Οἱ ἀντωνυμίες *αὐτός, (ἐ)τοῦτος, ἐκεῖνος, τόσος* κλίνονται ὅπως τό *καλός* καί τό *μαῦρος*, ἡ ἀντωνυμία *τέτοιος* ὅπως τό *πλούσιος*.

6.— Ἐναφορικές ἀντωνυμίες

206. Ἐναφορικές λέγονται οἱ ἀντωνυμίες μέ τίς ὁποῖες ὁλόκληρη πρόταση ἀναφέρεται, δηλ. ἀποδίδεται, σέ μιά ἄλλη λέξη.

Ἐναφορικές ἀντωνυμίες εἶναι:

- α) Τό πολύ συχνό ἄκλιτο *πού*. Ἀναφέρεται σέ ὀνόματα κάθε γένους, ἀριθμοῦ καί πτώσης:
Ὁ ἄνθρωπος πού εἶδα.
Οἱ μέρες πού πέρασαν.
Οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν πού παίζουν.
- β) **ὁ ὅποιος, ἡ ὅποια, τὸ ὅποιο** (ὄχι πολύ συχνή). Ἐχει τρία γένη καί κλίνεται μέ τό ἄρθρο ὅπως τό *ὄμοιος*.
 Τήν ἀντωνυμία αὐτή τή μεταχειριζόμαστε ἀντί γιά τό *πού* ὅταν ἔτσι ἀποφεύγουμε τήν ἀσάφεια ἢ ὅταν ὑπάρχουν στήν ἴδια φράση πολλά *πού*.
- γ) **ὅποιος, ὅποια, ὅποιο** καί τό ἄκλιτο **ὅ,τι**. Τό *ὅποιος, ὅποια, ὅποιο* κλίνεται χωρίς ἄρθρο ὅπως τό *πλούσιος*:
Ὅποιος θέλει ἄς δοκιμάσει.   *Ἐλα ὅ,τι ὧρα μοσεῖς.*
Βάλε ὅποια ροῦχα θέλεις.   *Ἐγαγαν ὅ,τι γαγητά βοέθησαν.*
Γράψε ὅ,τι ξέρεις.

δ) ὄσος, ὄση, ὄσο. Κλίνεται χωρίς τό ἄρθρο ὅπως τό ἐπίθετο *μαῦρος*:
Ἦρθαν ὄσοι μπόρσαν.

207. Ὅποιεσδήποτε δυσκολίες, Ὅτιδήποτε ζητήσεις θά τό πάρεις.

Οἱ ἀντωνυμίες ὄποιος, -α, -ο — ὄσος, -η, -ο καί ὅ,τι συνθέτονται μέ τό ἄκλιτο -δήποτε καί σχηματίζουν τούς τύπους:

<i>ὄποιεσδήποτε</i>	<i>ὄποιαδήποτε</i>	<i>ὄποιεδήποτε</i>
<i>ὄσοσδήποτε</i>	<i>ὄσηδήποτε</i>	<i>ὄσοδήποτε</i>
<i>ὄτιδήποτε</i>	<i>ὄτιδήποτε</i>	<i>ὄτιδήποτε</i>

Μέ τόν τρόπο αὐτό γίνεται ἀκόμα πιό ἀόριστη ἡ σημασία τῶν ἀντωνυμιῶν.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.— 1. Ὅλες οἱ ἀναφορικές ἀντωνυμίες παίρνουν δασεῖα.

2. Ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία ὅ,τι γράφεται μέ ὑποδιαστολή, ἐνῶ ἡ ἀντωνυμία ὄτιδήποτε γράφεται χωρίς ὑποδιαστολή. Τό ὅτι, σύνδεσμος εἰδικός, γράφεται χωρίς ὑποδιαστολή:

Κάμε ὅ,τι μπορεῖς. Παίρνει ὅ,τι τοῦ δίνοιν. Ἔλεγε ὅ,τι ἤθελε.

Ἄλλά: *Νομίζει ὅτι αὐτό εἶναι τό σωστό.*

Εἶπε ὅτι θά ῥθεῖ ὅ,τι ὅσα μποροῦσε.

7.— Ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες

208. Ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες λέγονται ἐκεῖνες πού τίς μεταχειριζόμαστε ὅταν ρωτοῦμε:

Ποῖός ἀκούεται; Πόσοι ἦταν;

Ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες εἶναι:

α) Τό ἄκλιτο τί:

Τί θά κάμουμε; Τί ὅσα ἔρχεται; Τί παιδιά εἶναι αὐτά;

β) τό ποῖός; ποιά; ποῖό; Κλίνεται ὅπως τό ἐπίθετο *παλιός*:

Ποιοί ἔρχονται; Ποιά ὅσα θά γέγονε; Γιά ποῖό πράγμα μιλάς;

Σέ ὀρισμένες περιπτώσεις χρησιμοποιοῦμε γιά γενική τοῦ *ποῖός* καί τή γενική *τίνος* γιά τόν ἐνικό καί σπανιότερα *τίνων* γιά τόν πληθυντικό:

Τίνος εἶναι τό χωράφι; Τίνων παιδί εἶναι ὁ μικρός;

γ) Τό πόσος; πόση; πόσο; Κλίνεται κατὰ τό *μαῦρος*:

Πόσες μέρες πέρασαν; Πόσα χρωστῶ;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.— Δέν πρέπει νά μπερδεύουμε τό οὐδέτερο τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας ποιό μέ τό ποσοτικό ἐπίρρημα πιά:

Ποιό παιδί; Ποιό βιβλίο;

Ἄλλά: Αὐτό εἶναι πιά μικρό. Αὐτό τό μῆλο εἶναι πιά ἀφράτο.

Ποιό χωριό βρίσκεται πιά μακριά;

8.— Ἄοριστες ἀντωνυμίες

209. Ἄοριστες λέγονται οἱ ἀντωνυμίες πού τίς μεταχειρίζομαστε γιά ἓνα πρόσωπο ἢ πράγμα, πού δέν τό ὀνομάζουμε, γιατί δέν τό ξέρουμε ἢ γιατί δέ θέλουμε:

Περιμένει κάποιος στήν πόρτα.

Μέ ποιόν ἤσουν; —Μέ κάποιον.

Ἄοριστες ἀντωνυμίες εἶναι:

1) ἓνας, μιά (μία), ἓνα: Εἶναι τό ἴδιο μέ τό ἀριθμητικό, πού χρησιμεύει καί γιά ἄοριστο ἄρθρο: *Μοῦ ἔλεγε ἓνας.*

2) κανένας (κανεῖς), καμιά (καμία), κανένα. Κλίνεται ὅπως τό ἓνας, μιά, ἓνα μόνο στόν ἐνικό.

Τό κανεῖς ἔχει δύο σημασίες:

α) Σημαίνει κάποιος ὅταν ἡ φράση δέν ἔχει ἄρνηση:

Ἄν μέ ζητήσῃ κανεῖς. Πέρασε ἀπό τό σπίτι καμιά μέρα. Ἄν δεῖς κανένα παιδί στό δρόμο.

β) Σημαίνει οὔτε ἓνας καί κάποιος, ὅταν ἡ φράση εἶναι ἀρνητική:
Ἄν δέν τό πῆρε κανεῖς (κάποιος), θά βρεθεῖ. Δέν τό πῆρε κανεῖς. Δέν τόν εἶδε κανεῖς (οὔτε ἓνας).

3) κάποιος, κάποια, κάποιο. Κλίνεται κατά τό πλούσιος:

Ἦρθε κάποιος. Εἶδα κάποιον στό δρόμο. Κάποια μέρα.

4) μερικοί, μερικές, μερικά (ὅταν εἶναι γιά λίγα πρόσωπα ἢ πράγματα). Κλίνεται μόνο στόν πληθυντικό ὅπως τό καλοί:

Μερικοί τό πίστεψαν. Μερικές γυναῖκες. Ἐκαμα μερικά ψώνια.

5) κάτι, κατιτί. Εἶναι ἄκλιτα:

Κάτι θά ἔγινε. Ἐξῆρω κι ἐγώ κατιτί. Ἦταν κάτι ἄνθρωποι. Διάβασα σέ κάτι βιβλία.

6) **τίποτε (τίποτα)**. Είναι άκλιτο και έχει δύο σημασίες:

- α) *Πές μας τίποτε (κάτι). "Εμαθες τίποτε (κάτι) νέα;
"Αν βρεῖς τίποτε κάστανα, παίρνεις και για μένα.*
β) *Δέν ξέρω τίποτε. Τί θέλεις; — Τίποτε.*

7) **κάμποσος, κάμποση, κάμποσο**. Φανερώνει ένα ποσό όχι ορισμένο και κλίνεται κατά τό *όμορφος*:

"Ήταν κάμποσοι άνθρωποι. Πέρασε κάμποση ώρα. "Εχω κάμποσα βιβλία.

8) **κάθε· καθένας, καθεμιά (καθεμία), καθένα**.

Τό *κάθε* είναι άκλιτο και συνηθίζεται σαν επίθετο, μέ άρθρο ή χωρίς άρθρο, μέ ονόματα κάθε πτώσης:

(Ό) κάθε άνθρωπος. (Τό) κάθε παιδί. Κάθε βδομάδα.

"Η πρόοδος του κάθε παιδιού. Κάθε δύο χρόνια.

Τό *καθένας* κλίνεται στον ένικό όπως τό *ένας*:

"Ο καθένας μέ τή σειρά του. Καθεμιά τή δουλειά της.

Δέν πρέπει νά λέμε *ό καθένας άνθρωπος*, αλλά *ό κάθε άνθρωπος* κτλ.

9) **καθετί**. Είναι άκλιτο ούδέτερο και συνηθίζεται μέ τό άρθρο ή χωρίς άρθρο στην ονομαστική και τήν αιτιατική:

Θ' ακούσω (τό) καθετί που θά πεις.

10) **(ό, ή, τό) δείνα, (ό, ή, τό) τάδε**. Και οί δύο λέγονται συνήθως στον ένικό, και για τά τρία γένη. Τίς λέμε όταν δέ θέλουμε νά ονομάσουμε τά πρόσωπα ή τά πράγματα:

"Ηρθε ό δείνα και μου λέει. Νά πᾶς στό τάδε μέρος.

11) **άλλος, άλλη, άλλο**. Κλίνεται κατά τό *μαῦρος*:

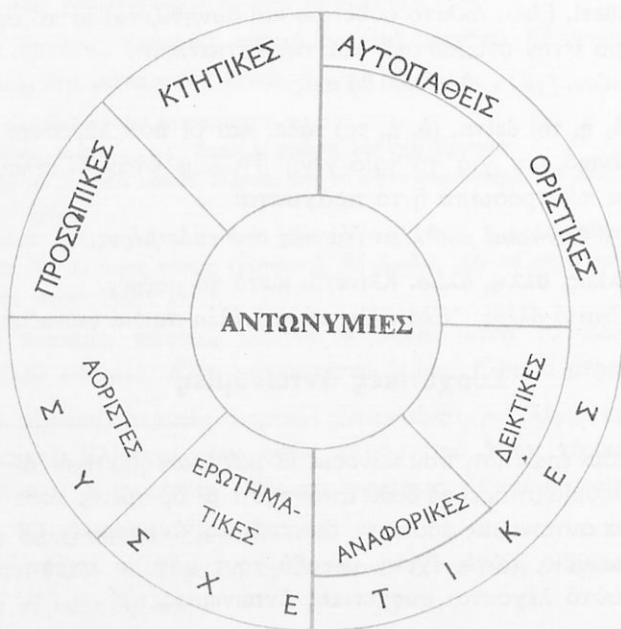
Που είναι ό άλλος; "Ελα άλλη μέρα. "Αλλα παιδιά φώναζαν.

Συσχετικές άντωνυμίες

210. Σέ κάθε έρώτηση που κάνουμε μέ μιά έρωτηματική άντωνυμία μπορεί νά δοθεῖ απάντηση μέ ορισμένες κάθε φορά άντωνυμίες άόριστες, δεικτικές και αναφορικές. Οί άντωνυμίες αυτές έχουν μεταξύ τους κάποια σχέση. Γι' αυτό λέγονται **συσχετικές άντωνυμίες**.

Πίνακας συσχετικῶν ἀντωνυμιῶν

Ἑρωτηματικές	Ἀόριστες	Δεικτικές	Ἀναφορικές
ποιός;	ἕνας, κάποιος κανένας, μερικοί ἄλλος ὁ δεῖνα, ὁ τάδε καθένας (κάθε)	αὐτός (ἐ)τοῦτος ἐκεῖνος	(ἐκεῖνος) ποῦ ὅποιος
τί;	κάτι, κατιτί κάθε, καθετί τίποτε	αὐτό, τοῦτο ἐκεῖνο	ὅ,τι
τί (λογῆς); τί (εἶδος); πόσος;	κάμποσος	τέτοιος τέτοιος τόσος	ὅποισσδήποτε ὀτιδήποτε ὄσος

ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

ΓΕΝΙΚΑ

Ἡ μητέρα κεντᾶ.

Τό δέντρο ξεριζώθηκε.

Ἡ γάτα κοιμᾶται.

211. "Όταν ἀκούσουμε νά λένε *ἡ μητέρα*, *τό δέντρο*, *ἡ γάτα*, καταλαβαίνουμε πώς γίνεται λόγος γιά τή μητέρα, γιά τό δέντρο, γιά τή γάτα, ἀλλά δέν ξέρουμε τί κάνουν ἢ τί τούς συμβαίνει.

*Αν ὅμως ἀκούσουμε νά λένε: *ἡ μητέρα κεντᾶ*, *τό δέντρο ξεριζώθηκε*, *ἡ γάτα κοιμᾶται*, τότε ξέρουμε ἀπό τή λέξη *κεντᾶ* πώς ἡ μητέρα κάνει κάτι, ἐνεργεῖ, ἀπό τή λέξη *ξεριζώθηκε* πώς τό δέντρο ἔπαθε* κάτι, ἀπό τή λέξη *κοιμᾶται* πώς ἡ γάτα βρίσκεται σέ μιᾶ κατάσταση. Οἱ λέξεις *κεντᾶ*, *ξεριζώθηκε*, *κοιμᾶται* εἶναι **ρήματα**.

Ρήματα λέγονται οἱ λέξεις πού φανερώνουν πώς ἕνα πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα ἐνεργεῖ ἢ παθαίνει ἢ βρίσκεται σέ μιᾶ κατάσταση.

212. Μέ τά ρήματα κάνουμε φράσεις πού ἔχουν ἀκέραιο νόημα καί λέγονται **πρότασεις**. Σέ κάθε πρόταση ἐκτός ἀπό τό ρῆμα ὑπάρχει καί ἕνα οὐσιαστικό ἢ ἄλλη λέξη μέ σημασία οὐσιαστικοῦ, πού φανερώνει γιά ποιόν γίνεται λόγος. Στήν πρόταση: *ἡ μητέρα κεντᾶ* ἡ λέξη *μητέρα* φανερώνει ποιός κάνει κάτι. Στήν πρόταση: *τό δέντρο ξεριζώθηκε* ἡ λέξη *δέντρο* φανερώνει ποιός ἔπαθε. Στήν πρόταση: *ἡ γάτα κοιμᾶται* ἡ λέξη *γάτα* φανερώνει ποιός βρίσκεται σέ μιᾶ κατάσταση. Στίς πρότασεις λοιπόν αὐτές γίνεται λόγος γιά τή μητέρα (πρόσωπο), γιά τό δέντρο (πράγμα), γιά τή γάτα (ζῶο) :

Τό πρόσωπο, τό ζῶο ἢ τό πράγμα, πού γι' αὐτό γίνεται λόγος στήν πρόταση, λέγεται **ὑποκείμενο**.

* Στή Γραμματική τό ρῆμα *παθαίνω* σημαίνει δέχομαι ἐνέργεια εἴτε κακή (*τό δέντρο ξεριζώθηκε*) εἴτε καλή (*ὁ κάμπιος φωτίστηκε*).

ΕΝΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΦΩΝΕΣ

Διαθέσεις

- ‘Ο τεχνίτης διορθώνει τή βρύση.
- ‘Ο Γιάννης ντύνεται.
- ‘Η κάμαρα φωτίζεται από τή λάμπα.
- ‘Ο εργάτης ξεκουράζεται.

213. Στήν πρώτη πρόταση τό ρήμα (διορθώνει) φανερώνει πώς τό υποκείμενο (ό τεχνίτης) ένεργεί, στή δεύτερη πρόταση τό ρήμα (ντύνεται) φανερώνει ότι τό υποκείμενο ένεργεί και ή ένεργεια γυρίζει στό ίδιο, στήν τρίτη πρόταση τό ρήμα (φωτίζεται) φανερώνει πώς τό υποκείμενο παθαίνει κάτι και στήν τέταρτη πρόταση τό ρήμα (ξεκουράζεται) φανερώνει ότι τό υποκείμενο ούτε ένεργεί ούτε παθαίνει κάτι, αλλά βρίσκεται σέ μία κατάσταση ούδέτερη.

‘Η ιδιότητα αυτή του ρήματος νά δείχνει τί κάνει, τί παθαίνει ή σέ ποιά κατάσταση βρίσκεται τό υποκείμενο λέγεται **διάθεση**.

Οί διαθέσεις του ρήματος είναι τέσσερις: **ένεργητική, παθητική, μέση και ούδέτερη**.

214. α. ‘Ο γεωργός *οργώνει* τό χωράφι. Στήν πρόταση αυτή τό ρήμα (οργώνει) φανερώνει ότι τό υποκείμενο (ό γεωργός) κάνει κάτι, ένεργεί. Τό ίδιο και στήν πρόταση: *τά παιδιά παίζουν* στήν αυλή, τό ρήμα (παίζουν) φανερώνει πώς τό υποκείμενο (τά, παιδιά) κάνουν κάτι, ένεργοῦν.

Τά ρήματα πού σημαίνουν πώς τό υποκείμενο ένεργεί έχουν **ένεργητική διάθεση** και λέγονται **ένεργητικά**.

β. Ὁ κάμπος φωτίστηκε ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἐδῶ τὸ ρῆμα (φωτίστηκε) φανερῶνει ὅτι τὸ ὑποκείμενο (ὁ κάμπος) δέχτηκε μιὰ ἐνέργεια ἀπὸ ἄλλον (ἀπὸ τὸν ἥλιο). Τὸ ἴδιο καὶ στὴν πρόταση: τὸ δέντρο ξεριζώθηκε ἀπὸ τὸν ἀέρα, τὸ ρῆμα (ξεριζώθηκε) φανερῶνει πῶς τὸ ὑποκείμενο (τὸ δέντρο) δέχτηκε μιὰ ἐνέργεια ἀπὸ ἄλλον (ἀπὸ τὸν ἀέρα).

Τὰ ρήματα πού σημαίνουν πῶς τὸ ὑποκείμενο παθαίνει, δηλαδή δέχεται μιὰ ἐνέργεια ἀπὸ ἄλλον, ἔχουν **παθητικὴ διάθεση** καὶ λέγονται **παθητικά**.

γ. Τὸ πρωὶ σηκώνομαι στὶς ἐφτά. Στὴν πρόταση αὐτὴ τὸ ρῆμα (σηκώνομαι) σημαίνει σηκώνω τὸν ἑαυτό μου, δηλαδή τὸ ὑποκείμενο (ἐγώ) κάνει κάτι στὸν ἑαυτό του. Τὸ ἴδιο καὶ ὅταν λέμε ντύνομαι, χτενίζομαι, ἐτοιμάζομαι, τὰ ρήματα σημαίνουν ντύνω τὸν ἑαυτό μου, χτενίζω τὸν ἑαυτό μου, ἐτοιμάζω τὸν ἑαυτό μου.

Τὰ ρήματα πού σημαίνουν πῶς τὸ ὑποκείμενο ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια γυρίζει σ' αὐτὸ ἔχουν **μέση διάθεση** καὶ λέγονται **μέσα**.

δ. Τὸ παιδί κοιμᾶται. Ἐδῶ τὸ ρῆμα (κοιμᾶται) φανερῶνει πῶς τὸ ὑποκείμενο (τὸ παιδί) οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε δέχεται ἐνέργεια ἀπὸ ἄλλον παρά βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση. Τὸ ἴδιο καὶ ὅταν λέμε πεινῶ, διψῶ, κάθομαι, τὰ ρήματα φανερῶνουν πῶς βρίσκομαι σὲ μιὰ κατάσταση.

Τὰ ρήματα πού σημαίνουν πῶς τὸ ὑποκείμενο (οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε δέχεται ἐνέργεια ἀπὸ ἄλλον, παρά) βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση ἔχουν **οὐδέτερη διάθεση** καὶ λέγονται **οὐδέτερα**.

215. Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα εἶναι δύο εἰδῶν: **μεταβατικὰ** καὶ **ἀμετάβητα**.

Στήν πρόταση *ή μητέρα έτοιμάζει τό τραπέζι* τό ρήμα φανερώ-
νει πώς ή έέργεια πού κάνει τό ύποκείμενο πηγαίνει στό τραπέζι.
Τό ίδιο καί στίς προτάσεις *χτυπῶ τήν πόρτα* — *ό περιβολάρης ποτί-*
ζει τά λουλούδια ή έέργεια πού κάνουν τά ύποκείμενα πηγαίνει sé
κάτι, στήν πόρτα, στά λουλούδια.

Τά ένεργητικά ρήματα πού ή έέργειά τους πηγαίνει sé
κάποιο πρόσωπο ή πράγμα λέγονται **μεταβατικά**.

Τό πρόσωπο ή τό πράγμα στό όποίο πηγαίνει ή έέρ-
γεια λέγεται **άντικείμενο**.

Τά μεταβατικά ρήματα συνοδεύονται πάντοτε άπό τό άντικεί-
μενο.

Όταν λέμε *τά παιδιά τρέχουν, πηδούν, γελούν*, τά ρήματα
φανερώνουν έέργεια, είναι δηλαδή ένεργητικά, αλλά ή έέργεια δέν
πηγαίνει sé κάτι έξω άπό τό ύποκείμενο· δέν έχουν άντικείμενο.

Τά ρήματα πού ή έέργειά τους δέν πηγαίνει sé πρό-
σωπο ή πράγμα λέγονται **άμετάβata**.

Τά ρήματα λοιπόν ώς πρός τή διάθεση χωρίζονται sé **ένερ-**
γητικά, παθητικά, μέσα καί ούδέτερα. Τά ένεργητικά χωρίζονται sé
μεταβατικά καί sé άμετάβata.

Φωνές

<i>δένω</i>	<i>έδενα</i>		<i>δένομαι</i>	<i>δενόμουν</i>
<i>δένεις</i>	<i>έδενες</i>		<i>δένεσαι</i>	<i>δέθηκα</i>
<i>δένει</i>	<i>έδεσα</i>			
<i>θά δέσω</i>			<i>θά δεθῶ</i>	
<i>έχω δέσει</i>			<i>έχω δεθει</i>	

216. Τά ρήματα, όπως καί τά άλλα κλιτά μέρη τοῦ λόγου, σχη-

ματίζουν πολλούς τύπους. Έδω έχουμε δύο ομάδες από τύπους, πού λέγονται **φωνές**.

1. Τό σύνολο τῶν ρηματικῶν τύπων πού ἔχουν στό πρῶτο ἐνικό πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα τήν κατάληξη *-ω* ὀνομάζεται **ἐνεργητική φωνή**.

Τά ρήματα *δένω*, *ἀκούω*, *γελῶ* εἶναι ἐνεργητικῆς φωνῆς.

2. Τό σύνολο τῶν ρηματικῶν τύπων πού ἔχουν στό πρῶτο ἐνικό πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα κατάληξη *-μαι* ὀνομάζεται **παθητική φωνή**.

Τά ρήματα *δένομαι*, *ἀκούομαι*, *χτυπιέμαι* εἶναι παθητικῆς φωνῆς.

Συνήθως ἀκολουθοῦν τήν ἐνεργητική φωνή ρήματα μέ διάθεση ἐνεργητική, καί τήν παθητική φωνή ρήματα μέ διάθεση παθητική ἢ μέση:

γράφω, *μοιράζω*, *ντύω* — *γράφομαι*, *μοιράζομαι*, *ντύομαι*.

Τά οὐδέτερα ρήματα ἄλλοτε ἀκολουθοῦν τήν ἐνεργητική φωνή καί ἄλλοτε τήν παθητική:

πινῶ, *διψῶ* — *χοιμοῦμαι*, *χαίρομαι*.

Πολλά ρήματα ἔχουν καί τίς δύο φωνές: *ἀκούω* — *ἀκούομαι*.

Υπάρχουν ὅμως καί ρήματα πού σχηματίζονται μόνο στή μία φωνή:

ζῶ, *ξεπνῶ*, *γερονῶ*, *τρέχω* — *ἐζοχομαι*, *γαίνομαι*, *χειρίζομαι*.

Τά ρήματα πού ἔχουν μόνο παθητική φωνή λέγονται **ἀποθετικά***:

αἰσθάνομαι, *γίνομαι*, *δέχομαι*, *ἐργάζομαι*,
εὔχομαι, *θιμοῦμαι*, *μεταχειρίζομαι*, *σέβομαι*,
συλλογίζομαι, *γοβοῦμαι* κτλ.

* Τά ρήματα αὐτά τά ὀνόμασαν ἀποθετικά, γιατί παλαιότερα νόμιζαν ὅτι αὐτά εἶχαν ἀποθέσει (ἀποβάλεи, χάσει) τοὺς τύπους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς.

Ἐγκλίσεις

*Ἐγραφα τὰ ὀνόματα.**Ἄς γράψουμε.**Γράψε στὸν πίνακα τὸ ρῆμα.*

217. Ὄταν λέμε: *Ἐγραφα τὰ ὀνόματα*, μιλοῦμε γιὰ κάτι πού ἔγινε, γιὰ κάτι πραγματικό. Ἄν ποῦμε: *Ἄς γράψουμε*, δείχνουμε ὅτι θέλουμε νά γίνει τὸ γράψιμο. Ἄν πάλι ποῦμε: *γράψε στὸν πίνακα τὸ ρῆμα*, προστάζουμε. Σέ κάθε πρόταση παρατηροῦμε ὅτι τὸ ρῆμα ἔχει ἄλλη μορφή.

Οἱ μορφές πού παίρνει τὸ ρῆμα γιὰ νά φανερώσει πῶς θέλουμε νά παρουσιάσουμε αὐτό πού σημαίνει (τὸ ρῆμα) λέγονται *ἐγκλίσεις*.

Οἱ ἐγκλίσεις εἶναι τρεῖς: ἡ *ὀριστική*, ἡ *ὑποτακτική* καί ἡ *προστακτική*.

1. Ἡ *ὀριστική* παριστάνει αὐτό πού σημαίνει τὸ ρῆμα σάν κάτι βέβαιο καί πραγματικό:

Ὁ ἥλιος λάμπει. Χτὲς ἔβρεξε. Τὸ ἀπόγεμα θά παίξω.

2. Ἡ *ὑποτακτική* παριστάνει αὐτό πού σημαίνει τὸ ρῆμα σάν κάτι πού θέλουμε ἢ περιμένουμε νά γίνει:

Ἄς παίξουμε (= θέλω νά παίξουμε).

Ὄταν ἔρθουν οἱ διακοπές, θά πᾶμε ἐξοχή (= περιμένω νά ῥθουν οἱ διακοπές).

3. Ἡ *προστακτική* παριστάνει αὐτό πού σημαίνει τὸ ρῆμα σάν προσταγή, ἐπιθυμία, εὐχή:

Φύγε. Ἄκουσέ με. Βοήθησέ με, Θεέ μου.

Ἡ ὀριστική, ἡ ὑποτακτική καί ἡ προστακτική ἔχουν ξεχωριστούς τύπους γιά τά διάφορα πρόσωπα κάθε ἀριθμοῦ, καί ὀνομάζονται γ'αυτό **προσωπικές ἐγκλίσεις** (*δένω, δένεις, δένουμε, νά δένω, νά δένει* κτλ.).

Ὡς ἐγκλίσεις λογαριάζουμε καί τό **ἀπαρέμφατο** καί τή **μετοχή**.

4. Τό **ἀπαρέμφατο** εἶναι ἄκλιτος τύπος τοῦ ρήματος καί χρησιμοποιεῖται γιά νά σχηματίζονται, ὅπως θά δοῦμε, ὀρισμένοι χρόνοι τοῦ ρήματος. Ἀπαρέμφατο ἔχει καί ἡ ἐνεργητική φωνή (*δέσει, γράφει, βρέξει*) καί ἡ παθητική (*δεθεῖ, γραφεῖ, βραχεῖ*).

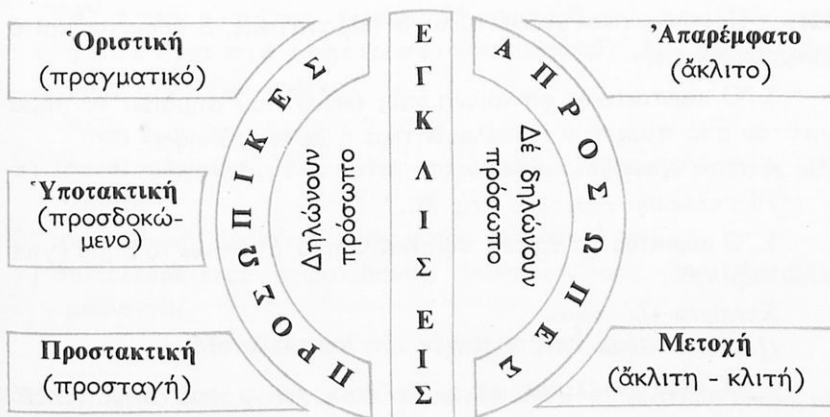
$\left. \begin{array}{l} \text{ἔχω} \\ \text{εἶχα} \\ \text{θά ἔχω} \end{array} \right\}$	δέσει	$\left. \begin{array}{l} \text{ἔχω} \\ \text{εἶχα} \\ \text{θά ἔχω} \end{array} \right\}$	δεθεῖ
---	-------	---	-------

5. Ἡ **μετοχή** σχηματίζεται κι αὐτή καί στίς δύο φωνές. Στήν ἐνεργητική ἀπό τόν ἐνεστώτα (*δένοντας, τιμώντας*), καί εἶναι ἄκλιτη. Στήν παθητική ἀπό τόν ἐνεστώτα ἢ τόν παρακείμενο, καί εἶναι κλιτή μέ τρία γένη (*ἐργαζόμενος, -η, -ο, δεμένος, -η, -ο*).

Τό ἀπαρέμφατο καί ἡ μετοχή ὀνομάζονται **ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις**, ἐπειδή δέν ἔχουν ξεχωριστούς τύπους γιά τά διάφορα πρόσωπα.

218.

ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Χρόνοι τοῦ ρήματος

δένω (τώρα)

ἔδενα (στά περασμένα)

θά δέσω (στό μέλλον)

219. Ὅπως βλέπουμε, ὑπάρχουν ξεχωριστοί ρηματικοί τύποι πού φανερώνουν πότε γίνεται αὐτό πού σημαίνει τό ρῆμα. Οἱ τύποι αὐτοί λέγονται **χρόνοι**.

Οἱ χρόνοι εἶναι τριῶν ειδῶν: α) **παροντικοί**, β) **παρελθοντικοί** καί γ) **μελλοντικοί**.

Ἡ σημασία τῶν χρόνων στήν ὀριστική

A.— Παροντικοί χρόνοι

220. Παροντικοί χρόνοι εἶναι ὁ ἐνεστώτας καί ὁ παρακείμενος.

1. Ὁ **ἐνεστώτας** φανερώνει κάτι πού γίνεται τώρα, ἔξακολουθητικά: *Βγαίνει ὁ ἥλιος. Τρέχω νά τόν πιάσω.* Ἡ κάτι πού ἐπαναλαμβάνεται: *Κάθε πρῶτῃ ξυπνῶ στίς ἕξι καί σηζόνομαι ἀμέσως.*

2. Ὁ **παρακείμενος** φανερώνει πώς ἐκεῖνο πού σημαίνει τό ρῆμα ἔγινε στό παρελθόν καί εἶναι πιά ἀποτελειωμένο τήν ὥρα πού μιλοῦμε: *Ἔχω διαβάσει τά μαθήματά μου* (= τά διάβασα, καί **τώρα** εἶναι τελειωμένο τό διάβασμα).

B.— Παρελθοντικοί χρόνοι

221. Παρελθοντικοί χρόνοι εἶναι ὁ παρατατικός, ὁ ἀόριστος καί ὁ ὑπερσυντέλικος.

3. Ὁ **παρατατικός** φανερώνει πώς ἐκεῖνο πού σημαίνει τό ρῆμα γινόταν στό παρελθόν ἔξακολουθητικά ἢ μέ ἐπανάληψη:

Λιές τό ἀπόγεμα διάβαζα.

Τό καλοκαίρι ξυπνοῦσα στίς ἕξι.

4. Ὁ **ἀόριστος** φανερώνει πώς ἐκεῖνο πού σημαίνει τό ρῆμα ἔγινε στό παρελθόν:

Λιόπησα τήν πότα.

Περάσαμε ὁμοῖα στό ταξίδι.

5. Ὁ **ὑπερσυντέλικος** φανερώνει πώς ἐκεῖνο πού σημαίνει τό

ρῆμα ἦταν τελειωμένο στό παρελθόν πρὶν γίνει κάτι ἄλλο:
"Όταν ἔφτανες, ἐγὼ εἶχα φύγει.

Γ.— Μελλοντικοὶ χρόνοι

222. Μελλοντικοὶ χρόνοι εἶναι ὁ ἐξακολουθητικός μέλλοντας, ὁ στιγμιαίος μέλλοντας καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλοντας.

6. Ὁ **ἐξακολουθητικός μέλλοντας** φανερώνει κάτι πού θά γίνεταί με ἀδιάκοπη συνέχεια ἢ μέ ἐπανάληψη:

"Όλο τό ἀπόγεμα θά γράφω.

'Από αὔριο θά σηκώνομαι στίς ἔξι.

7. Ὁ **στιγμιαίος μέλλοντας** φανερώνει κάτι πού θά γίνει στό μέλλον χωρίς συνέχεια ἢ ἐπανάληψη :

Αὔριο θά ξυπνήσω πολύ πρωί.

Θά μιλήσω μέ τόν καθένα σας χωριστά.

8. Ὁ **συντελεσμένος μέλλοντας** φανερώνει κάτι πού θά εἶναι τελειωμένο στό μέλλον, ἀφοῦ πρῶτα γίνει κάτι ἄλλο:

"Όταν βραδιάσει, θά ἔχω τελειωμένες τίς δουλειές μου.

Στίς πέντε τό πρωί θά ἔχω φύγει.

223. Ἀπό τά παραπάνω γίνεταί φανερή καὶ ἄλλη μιά διάκριση τῶν χρόνων. Ἡ διάκριση αὐτή ἀναφέρεται στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο παρουσιάζεται αὐτό πού σημαίνει τό ρῆμα· ἂν δηλαδή γίνεταί:

α) ἐξ α κ ο λ ο υ θ η τ ι κ ᾶ: *γράφω, ἔγραφα, θά γράφω.*

β) σ τ ι γ μ ι α ῖ α: *ἔγραφα, θά γράφω ἢ*

γ) ἂν ἔχει πιά τελειώσῃ (συντελεστῇ): *ἔχω γράφει, εἶχα γράφει, θά ἔχω γράφει.*

*Ἔτσι ἔχουμε χρόνους:

- α) **ἐξακολουθητικούς:** ἐνεστώτας, παρατατικός, ἐξακολουθητικός μέλλοντας·
- β) **στιγμιαίους:** ἀόριστος, στιγμιαίος μέλλοντας καὶ
- γ) **συντελεσμένους:** παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος, συντελεσμένος μέλλοντας.

Μονολεκτικοὶ καὶ περιφραστικοὶ χρόνοι

224. Ἀπό τούς χρόνους τοῦ ρήματος ἄλλοι σχηματίζονται μέ μιά

μόνο λέξη και λέγονται **μονολεκτικοί** και άλλοι με δύο ή τρεις λέξεις και λέγονται **περιφραστικοί**.

1. Οι **μονολεκτικοί** χρόνοι είναι τρεις:

ό ενεστώτας: *δένω — δένομαι*,

ό παρατατικός: *ἔδενα — δενόμουν* και

ό άόριστος: *ἔδεσα — δέθηκα*.

2. Οι **περιφραστικοί** χρόνοι είναι πέντε:

ό έξακολουθητικός μέλλοντας,

ό στιγμιαίος μέλλοντας,

ό παρακείμενος,

ό ύπερσυντέλικος και

ό συντελεσμένος μέλλοντας.

Ό έξακολουθητικός μέλλοντας σχηματίζεται με τό μόριο *θά* και τήν ύποτακτική του ένεστώτα:

θά δένω — θά δένομαι.

Ό στιγμιαίος με τό *θά* και τήν ύποτακτική του άόριστου:

θά δέσω — θά δεθῶ.

Ό παρακείμενος, ό ύπερσυντέλικος και ό συντελεσμένος μέλλοντας έχουν δύο τύπους:

Ό πρώτος τύπος σχηματίζεται με τό ρήμα *ἔχω* (*εἶχα, θά ἔχω*) και τό άπαρέμφοτο του άόριστου (*δέσει, δεθεῖ*):

ἔχω δέσει, εἶχα δέσει, θά ἔχω δέσει

ἔχω δεθεῖ, εἶχα δεθεῖ, θά ἔχω δεθεῖ.

Ό δεύτερος τύπος σχηματίζεται:

α) στην ενεργητική φωνή με τό ρήμα *ἔχω* (*εἶχα, θά ἔχω*) και τή μετοχή του παθητικού παρακειμένου:

ἔχω δεμένο, -η, -ο, εἶχα δεμένο, -η, -ο, θά ἔχω δεμένο, -η, -ο

β) στην παθητική φωνή με τό ρήμα *εἶμαι* (*ἦμουν, θά εἶμαι*) και τή μετοχή του παθητικού παρακειμένου:

εἶμαι δεμένος, -η, -ο, ἦμουν δεμένος, -η, -ο, θά εἶμαι δεμένος, -η, -ο.

Τά ρήματα *ἔχω* και *εἶμαι*, όταν βοηθοῦν νά σχηματιστοῦν οἱ περιφραστικοί χρόνοι, λέγονται **βοηθητικά ρήματα**.

Ρήμα : γράφω

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ	Παροντικοί (τώρα)	Παρελθοντικοί (πρίν)	Μελλοντικοί (έπειτα)
Μ Ο Ν Ο Λ Ε Κ Τ Ι Κ Ο Ι			
έξακο- λουθη- τικοί	Ένεστώτας (γράφω)	Παρατατικός (έγραφα)	Έξακολουθη- τός μέλλοντας (θά γράφω)
Στιγμι- αίοι		Άόριστος (έγραφα)	Στιγμιαίος μέλλοντας (θά γράφω)
Π Ε Ρ Ι Φ Ρ Α Σ Ψ			
Συντε- λεσμέ- νοι	Παρακεί- μενος (έχω γράφει)	Ύπερσυντέ- λικος (είχα γράφει)	Συντελεσμένος μέλλοντας (θά έχω γράφει)

Ό σχηματισμός της ύποτακτικής και της προστακτικής

226. 1. Η ύποτακτική έχει ένεστώτα, άόριστο και παρακείμενο :
Νά γράφω, νά γράφω, νά έχω γράφει. Σχηματίζεται παίρνοντας
 μπροστά ένα από τά μόρια *ας, νά* ή έναν από τούς συνδέσμους
γιά νά, όταν, αν ή τό απαγορευτικό *μή* :

νά μένει, όταν φύγουμε, αν κάθονται, μήν τρέχεις.

2. Η προστακτική έχει ένεστώτα (*γράφε*), άόριστο (*γράψε*)
 και πολύ σπάνια παρακείμενο (*έχε γραμμένο*). Στην παθητική φωνή
 έχει ξεχωριστούς τύπους, μονολεκτικούς, στόν άόριστο, *γράψου, γρα-
 φτείτε*· στόν ένεστώτα είναι σπάνιοι οί μονολεκτικοί τύποι (*γράψου,
 γράφεστε*). Οί τύποι πού λείπουν αναπληρώνονται από τήν ύπο-
 τακτική, πού παίρνει τότε τό μόριο *ας (νά)*: *ας γράφει, νά είναι
 γραμμένο.*

Ἡ προστακτική ἔχει μόνο δύο πρόσωπα, τό δεύτερο καί τό τρίτο. Τό τρίτο πρόσωπο δέν ἔχει ξεχωριστό τύπο καί συμπληρώνεται ἀπό τήν ὑποτακτική:

ἄς γράφει ἢ νά γράφει.

Ἄριθμοί καί πρόσωπα

<i>τρέχω</i>		<i>τρέχουμε</i>
<i>τρέχεις</i>		<i>τρέχετε</i>

227. Ὄταν λέμε *τρέχω*, *τρέχεις*, τό ὑποκείμενο εἶναι ἕνα πρόσωπο (*ἐγώ*, *ἐσύ*). Ὄταν λέμε *τρέχουμε*, *τρέχετε*, τό ὑποκείμενο εἶναι πολλά πρόσωπα (*ἐμεῖς*, *ἐσεῖς*). *Τό ἄλογο τρέχει*: τό ὑποκείμενο εἶναι ἕνα ζῶο (*τό ἄλογο*). *Τά αὐτοκίνητα τρέχουν*: τό ὑποκείμενο εἶναι πολλά πράγματα (*τά αὐτοκίνητα*).

Ὁ τύπος τοῦ ρήματος πού φανερώνει ἂν τό ὑποκείμενο του εἶναι ἕνα ἢ πολλά πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγεται **ἀριθμός** τοῦ ρήματος.

Οἱ ἀριθμοί εἶναι στό ρῆμα, ὅπως καί στό ὄνομα, δύο: ὁ **ἐνικός** καί ὁ **πληθυντικός**.

228. **Πρόσωπο** λέγεται ὁ τύπος πού παίρνει τό ρῆμα γιά νά φανερῶσει τά πρόσωπα τῆς ὁμιλίας.

Τά πρόσωπα τῆς ὁμιλίας εἶναι τρία:

- α) τό π ρ ῶ τ ο πρόσωπο: (*ἐγώ*) *γράφω* — (*ἐμεῖς*) *γράφουμε*,
- β) τό δ ε ῦ τ ε ρ ο πρόσωπο: (*ἐσύ*) *γράφεις* — (*ἐσεῖς*) *γράφετε*,
- γ) τό τ ρ ί τ ο πρόσωπο: (*αὐτός*) *γράφει* — (*αὐτοί*) *γράφουν*.

Καθώς φαίνεται ἀπό τά παραδείγματα, ὁ ἀριθμός καί τό πρόσωπο τοῦ ρήματος φανερώνονται ἀπό τίς ξεχωριστές **καταλήξεις** πού παίρνει τό ρῆμα.

Παρεπόμενα τοῦ ρήματος. Ἡ διάθεση καί ἡ φωνή, ἡ ἔγκλιση καί ὁ χρόνος, ὁ ἀριθμός καί τό πρόσωπο παρουσιάζονται πάντοτε στους τύπους πού σχηματίζει ἕνα ρῆμα καί λέγονται **παρεπόμενα τοῦ ρήματος**.

ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

229. **I. Θέμα, κατάληξη και χαρακτήρας**

		Ὅριστική			
Ἐνεστώτας				Ἀόριστος	
		Ἐνεργητικός			Παθητικός
πληρων-	}	πληρωσ-	}	πληρωθ-	}
	-		-		-
	ω		α		ηκα
	εις		ες		ηκες
	ει		ε		ηκε
	ουμε		αμε		ηκαμε
	ετε		ατε		ηκατε
	ουν		αν		ηκαν

230. 1. Ὄταν κλίνεται τό ρῆμα, ἓνα μέρος του, τό πρῶτο, δέν ἀλλάζει· αὐτό λέγεται **θέμα**: *πληρων-*, *πληρωσ-*, *πληρωθ-*. Ἐνα ἄλλο μέρος του, τό τελευταῖο, ἀλλάζει· αὐτό λέγεται **κατάληξη**: *-ω*, *-εις*, *-ει* κτλ.

2. Τά θέματα τοῦ ρήματος εἶναι δύο: α) τό **ἐνεστωτικό** καί β) τό **ἀοριστικό** (θέμα ἐνεργητικοῦ ἀορίστου καί θέμα παθητικοῦ ἀορίστου). Τοῦ ρήματος *πληρώνω* π.χ. τό ἐνεστωτικό θέμα εἶναι *πληρων-*· τό ἀοριστικό εἶναι *πληρωσ-* γιά τόν ἐνεργητικό ἀόριστο καί *πληρωθ-* γιά τόν παθητικό ἀόριστο.

Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ ἐνεστωτικοῦ ἢ τοῦ ἀοριστικοῦ θέματος λέγεται **ἐνεστωτικός** ἢ **ἀοριστικός χαρακτήρας**.

Στά θέματα *πληρων-*, *πληρωσ-*, *πληρωθ-* οἱ χαρακτήρες εἶναι *ν*, *σ*, *θ*.

Τό φωνῆεν ἢ τό δίψηφο πού βρίσκεται στή συλλαβή τήν πρίν ἀπό τήν κατάληξη λέγεται **θεματικό φωνῆεν**.

Τοῦ πληρώνω λ.χ. θεματικό φωνῆεν εἶναι τό ω· τοῦ λείπω τό ει.

231. Τό θέμα καί οἱ χρόνοι.

Τό θέμα εἶναι βασικό στοιχείο γιά τό σχηματισμό τῶν χρόνων.

α) Ἀπό τό ἐνεστωτικό θέμα σχηματίζονται οἱ ἑξακολουθητικοί χρόνοι καί τῶν δύο φωνῶν, δηλαδή ὁ ἐνεστώτας, ὁ παρατατικός καί ὁ ἑξακολουθητικός μέλλοντας:

λύν-ω	λύν-ομαι
ἔλυν-α	λυν-όμουν
θά λύν-ω	θά λύν-ομαι
νά λύν-ω	νά λύν-ομαι
λύν-ε	λύν-ον
λύν-οντας	—

β) Ἀπό τό θέμα τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀόριστου σχηματίζονται οἱ στιγμιαῖοι χρόνοι τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς, δηλαδή ὁ ἀόριστος καί ὁ στιγμιαίος μέλλοντας, καθώς καί τό ἀπαρέμφατο τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς:

ἔ-λυσ-α	(ἔχω)	}	λύσ-ει
θά λύσ-α	(εἶχα)		
	(θά ἔχω)		

γ) Ἀπό τό θέμα τοῦ παθητικοῦ ἀόριστου σχηματίζονται οἱ στιγμιαῖοι χρόνοι τῆς παθητικῆς φωνῆς, τό παθητικό ἀπαρέμφατο καί οἱ συντελεσμένοι χρόνοι στό ἄκλιτό τους μέρος:

λύθ-ηκα	(ἔχω)	}	λυθ-εῖ
θά λυθ-ᾶ	(εἶχα)		
	(θά ἔχω)		

Ὁ ἐνεστώτας καί ὁ ἀόριστος λέγονται ἀρχικοί χρόνοι τοῦ ρήματος, ἐπειδή ἀπό τό θέμα τους σχηματίζονται ὅλοι οἱ ἄλλοι χρόνοι.

ΘΕΜΑ		Χ Ρ Ο Ν Ο Ι						Μέλ- λωντας	Παρατα- τικός	Εξακολουθητικοί Χρόνοι
Ένεστώτας		Ένεστώτας			Παρατα- τική	1. άπαρέμφατο 2. μετοχή				
		Όριστική	Υποτακτική	Προστα- κτική		1. — 2. δέν-οντας				
Ένεστώτας	δέν-ω δέν-ομαι ένεργ. παθ.	δέν-ω	νά δέν-ω	δέν-ε	1. — 2. δέν-οντας	ξ-δεν-α δεν-όμενον	θά δέν-ω θά δέν-ομαι			
		δέν-ομαι	νά δέν-ομαι	δέν-ου	—					
Αορίστου		Αόριστος								
Παθη- τικοί	δεδ-	ξ-δεδ-α	νά δέσ-ω	δέσ-ε	1. δέσ-ει* 2. —	—	θά δέσ-ω			
		δέθ-ηκα	νά δεθ-ῶ	δεθ-εῖτε	1. δεθ-εῖ** 2. —	—	θά δεθ-ῶ			

* Μὲ τὸ ἀπαρέμφατο (δέσει) καὶ τὸ βοηθητικὸ ρῆμα ἔχω σχηματίζονται οἱ συντελεσμένοι χρόνοι τοῦ δένω:
ἔχω (εἶχα, θά ἔχω) δέσει.

** Μὲ τὸ ἀπαρέμφατο (δεθεῖ) καὶ τὸ βοηθητικὸ ρῆμα ἔχω σχηματίζονται οἱ συντελεσμένοι χρόνοι τοῦ δένομαι:
ἔχω (εἶχα, θά ἔχω) δεθεῖ.

2. Αύξηση

233.

λύνω, ἔ-λυνα, ἔ-λυσα

1. Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνο παίρνουν ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ θέμα, στὸν παρατατικό καὶ στὸν ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς, ἕνα ἐ- μέ φιλή. Τὸ ἐ- αὐτὸ λέγεται **αὐξηση**, καὶ οἱ ρηματικοὶ τύποι πού τὸ παίρνουν λέγονται **αὐξημένοι τύποι**.

Μερικά ρήματα παίρνουν αὐξηση **η-** ἀντὶ ἐ-:

πίνω (ἔπινα) - ἤπια, θέλω - ἤθελα,

βρίσκω (ἔβρισκα) - ἤβρα, ξέρω - ἤξερα.

ἔ-λυνα, ἔ-λυνες — λύναμε, λύνατε

2. Ὅπως βλέπουμε στὰ παραπάνω παραδείγματα, ἡ αὐξηση μένει ὅταν τονίζεται, ἐνῶ χάνεται ὅταν δέν τονίζεται.

ἀνάβω - ἄναβα - ἀνάπτυξε

ὀρίζω - ὄρισα

εὐχαριστῶ - εὐχαριστοῦσα

3. Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίψηφο δέν παίρνουν αὐξηση, ἀλλὰ κρατοῦν τὸ φωνῆεν ἢ τὸ δίψηφο σέ ὅλους τοὺς χρόνους. Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα:

ἔχω - εἶχα, ἔρχομαι - ἤρθα, εἶμαι - ἤμουν.

Ἐσωτερικὴ αὐξηση

Μερικά σύνθετα ρήματα μέ πρῶτο συνθετικό ἐπίρρημα, ὅπως *πολύ, πάρα, καλά, κακά* κτλ., παίρνουν τήν τονισμένη αὐξηση στὴν ἀρχή τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ. Ἡ αὐξηση αὐτὴ λέγεται **ἐσωτερικὴ αὐξηση**:

δέν τόν πολυέβλεπα, δέν πολυἤξερε, παροῆθελε κτλ.

Ἐσωτερικὴ αὐξηση παίρνουν καὶ μερικοὶ τύποι λόγιων ρημάτων, σύνθετων μέ πρόθεση.

Τὰ πιό συνηθισμένα εἶναι:

ἐκφράζω - ἐξέφραξα, ἐγκρίνω - ἐνέκρινα, ἐνδιαφέρομαι - ἐνδιέφερα,

ἐμπνέω - ἐνέπνεα, συμβαίνει - συνέβη.

Στους παρελθοντικούς χρόνους τοῦ ρήματος *ὑπάρχω* τρέπεται τό *α* σέ *η*: *ὑπῆρχα* - *ὑπῆρχε*.

Καί ἡ ἐσωτερική αὔξηση διατηρεῖται μόνο ὅταν εἶναι τονισμένη: *ἐξέφραζα*, *ἐξέφρασε*, (*ἐξέφραζαν*), ἀλλά *ἐκφράζαμε*, *ἐκφράζονταν*, *ἐκφράστηκε* κτλ.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.

1. Γράφονται μέ *η* τά: *ἦθα*, *ἦβα*, *ἦπια*, *ἦμον*, *ἦξερα*, *ἦθελα*.

2. Γράφονται μέ *ει* τά: *εἶδα*, *εἶπα*, *εἶχα*.

3. Βοηθητικά στοιχεία σχηματισμοῦ

234. Γιά νά σχηματιστοῦν οἱ περιφραστικοί χρόνοι τῶν ρημάτων χρησιμεύουν:

α) τό μελλοντικό μόριο *θά* γιά τούς μέλλοντες: *θά δένω*, *θά δέσω*, *θά ἔχω δεθεῖ*.

β) τά βοηθητικά ρήματα *ἔχω* καί *εἶμαι* γιά τούς συντελεσμένους χρόνους.

235. Τό βοηθητικό ρῆμα *ἔχω*

Μονολεκτικοί χρόνοι				
Ἐνεστώτας				Παρατατικός
Ὀριστική	Ὑποτακτική (<i>νά, ὅταν, γιά νά</i>)	Προστακτική	Μετοχή	
<i>ἔχω</i>	<i>ἔχω</i>			<i>εἶχα</i>
<i>ἔχεις</i>	<i>ἔχεις *</i>	<i>ἔχε</i>		<i>εἶχες</i>
<i>ἔχει</i>	<i>ἔχει</i>			<i>εἶχε</i>
<i>ἔχουμε</i> (<i>ἔχομε</i>)	<i>ἔχουμε</i> (<i>ἔχομε</i>)		<i>ἔχοντας</i>	<i>εἶχαμε</i>
<i>ἔχετε</i>	<i>ἔχετε</i>	<i>ἔχετε</i>		<i>εἶχατε</i>
<i>ἔχουν</i>	<i>ἔχουν</i>			<i>εἶχαν</i>
Περιφραστικός χρόνος. Μέλλοντας: <i>θά ἔχω</i> κτλ.				

* Παλαιότερα ξεχώριζαν τίς καταλήξεις τῆς ὑποτακτικῆς (*νά ἔχης, νά ἔχη, νά ἔχομε*), καί αὐτό συνεχίζεται καί σήμερα ἀκόμη ἀπό μερικούς.

236. Τό βοηθητικό ρήμα εἶμαι

Μονολεκτικοί χρόνοι			
Ἐνεστώτας			Παρατατικός
Ἵοριστική	Ἵποτακτική (νά, ὄταν, γιά νά)	Μετοχή	
εἶμαι	εἶμαι	ὄντας	ἦμονν
εἶσαι	εἶσαι		ἦσουν
εἶναι	εἶναι		ἦταν
εἶμαστε	εἶμαστε		ἦμαστε
εἶστε	εἶστε		ἦσαστε
εἶναι	εἶναι		ἦταν
Περιφραστικός χρόνος. Μέλλοντας: θά εἶμαι κτλ.			

Ἡ προστακτική ἀναπληρώνεται ἀπό τύπους τῆς ὑποτακτικῆς:
νά (ἄς) εἶσαι, νά εἶναι, νά εἶστε, νά εἶναι.

ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΣΥΖΥΓΙΕΣ

237. Τά ρήματα δέν κλίνονται ὅλα μέ τόν ἴδιο τρόπο. Στόν ἐνεστώτα καί στόν παρατατικό παρουσιάζουν διαφορές:

δένω — ἔδενα, ἀγαπῶ — ἀγαποῦσα,

δένομαι — δενόμουν, ἀγαπιέμαι — ἀγαπιόμουν.

Τά ρήματα πού κλίνονται κατά τόν ἴδιο τρόπο ἀποτελοῦν μία **συζυγία**.

Οἱ συζυγίες εἶναι δύο:

Στήν **πρώτη συζυγία** ἀνήκουν τά ρήματα πού τονίζονται στήν παραλήγουσα στό πρῶτο πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα, καί στήν προπαραλήγουσα στό πρῶτο πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα.

Τά ρήματα αὐτά τελειώνουν σέ **-ω** στήν ἐνεργητική φωνή καί σέ **-ομαι** στήν παθητική:

δέν-ω — δέν-ομαι, γράφ-ω — γράφ-ομαι.

Στήν πρώτη συζυγία ἀνήκουν τά περισσότερα ρήματα.

Στή **δεύτερη συζυγία** ἀνήκουν τά ρήματα πού τονίζονται στή λήγουσα στό πρῶτο πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα, καί στήν παραλήγουσα στό πρῶτο πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα.

Τά ρήματα αὐτά τελειώνουν σέ **-ῶ** στήν ἐνεργητική φωνή καί σέ **-ιέμαι** ἢ **-οῦμαι** στήν παθητική:

ἀγαπῶ — ἀγαπιέμαι, λυπῶ - λυποῦμαι.

Ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας
238. Ἑνεργητικὴ φωνή

δένω

ΧΡΟΝΟΙ	Ὀριστικὴ	Ἑπισημαστικὴ (νά, ὅταν, γιά νά κτλ.)	Προστακτικὴ	Ἀπαρέμφατο	Μετοχή	ΧΡΟΝΟΙ	Ὀριστικὴ
Ἑνεστώτας	δένω δένης δένει δένομε, δένομε δένετε δένοιν	δένω δένης δένει δένομε, δένομε δένετε δένοιν	δένε δένετε		δένοντας	Παρατατικός	ἔδνα ἔδνες ἔδνε δέναμε δένατε ἔδναν
Ἄριστος	ἔδεσα ἔδεσες ἔδεσε δέσαμε δέσατε ἔδεσαν	δέσω δέσεις δέσει δέσομε, δέσομε δέσετε δέσουν	δέσε δέσετε	δέσει			
Περσπατικοί Χρόνοι	Ἐξακολουθητικός μέλλοντας: θά δένω, θά δένεις, θά δένη κτλ. Στιγμιαίος μέλλοντας: θά δέσω, θά δέσεις, θά δέσει κτλ. Παρακείμενος: ἔχω δέσει, ἔχεις δέσει (ἢ ἔχω δεμένο κτλ.) Ἑπηρεσιέλικος: εἶχα δέσει, εἶγες δέσει (ἢ εἶχα δεμένο κτλ.) Συντελεσμένος μέλλοντας: θά ἔχω δέσει (ἢ θά ἔχω δεμένο κτλ.)		Ὀριστικὴ			Ἑπισημαστικὴ	Παρακείμενος: νά ἔχω δέσει, νά ἔχεις δέσει, νά ἔχει δέσει, νά ἔχομε δέσει κτλ. (ἢ νά ἔχω δεμένο, νά ἔχεις δεμένο κτλ.)

δ έ ν ο μ α ι

ΧΡΟΝΟΙ	Οριστική	Υποτακτική (νά, ὅταν, γιά νά κτλ.)	Προστακτική	Ἀπαρέμφατο	Μετοχή	ΧΡΟΝΟΙ	Οριστική
Ἑνεστώτας	δένονται δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	δένονται δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	(δένον) (δένεστε)			Παρατατικός	δενόμουν δενόσουν δενόταν δενόμαστε δενόσατε δενόνταν
Ἀόριστος	δέθηκα δέθηκες δέθηκε δέθηκαμε δέθηκατε δέθηκαν	δέθῶ δέθεις δέθει δέθοῦμε δέθειτε δέθοῦν	δέσου δέθειτε	δέθει			
Παρακείμενος					δεμένος		
Περσπατικός Χρόνοι						ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	
							Παρακείμενος: νά ἔχω δεθεῖ, νά ἔχεις δεθεῖ, νά ἔχει δεθεῖ (ἢ νά εἶμαι δε- μένος, νά εἶσαι δεμένος κτλ.)

240. Ένεργητική φωνή

κ ρ ύ β ω

ΧΡΟΝΟΙ	'Οριστική	'Υποτακτική (νά, όταν, για να κτλ.)	Προστακτική	'Απαρέμφατο	Μετοχή	ΧΡΟΝΟΙ	'Οριστική
'Ενεστώτας	ζώνω ζώνεις ζώνει ζώνουμε, -ομε ζώνετε ζώνουν	ζώνω ζώνεις ζώνει ζώνουμε, -ομε ζώνετε ζώνουν	ζώνε ζώνετε		ζώνοντας	Παράτακτος	ζώνω ζώνεις ζώνει ζώνουμε ζώνετε ζώνουν
	ζώνω ζώνεις ζώνει ζώνουμε, -ομε ζώνετε ζώνουν	ζώνω ζώνεις ζώνει ζώνουμε, -ομε ζώνετε ζώνουν	ζώνε ζώνετε	ζώνει			
'Αόριστος	ζώνω ζώνεις ζώνει ζώναμε ζώνατε ζώναν	ζώνω ζώνεις ζώνει ζώνουμε, -ομε ζώνετε ζώνουν	ζώνε ζώνετε				
	ζώνω ζώνεις ζώνει ζώνουμε, -ομε ζώνετε ζώνουν	ζώνω ζώνεις ζώνει ζώνουμε, -ομε ζώνετε ζώνουν	ζώνε ζώνετε	ζώνει			
Περφραστικοί Χρόνοι		'Οριστική					'Υποτακτική
		<p>'Εξακολουθητικός μέλλοντας: θά ζώνω, θά ζώνεις κτλ.</p> <p>Στηνμιασός μέλλοντας: θά ζώνω, θά ζώνεις, θά ζώνει κτλ.</p> <p>Παρακείμενος: έχω ζώνει, έχεις ζώνει (ή έχω ζογμμένο κτλ.)</p> <p>'Υπερσυντέλικος: είχα ζώνει, είχες ζώνει (ή είχα ζογμμένο κτλ.)</p> <p>Συντέλ. μέλλοντας: θά έχω ζώνει (ή θά έχω ζογμμένο κτλ.)</p>		Παρακείμενος: νά έχω ζώνει, νά έχεις ζώνει, νά έχω ζώνει, νά έχω ζογμ ζών- ψει κτλ. (ή νά έχω ζογμμένο κτλ.)			

241. Παθητική φωνή

κ ρ ύ β ο ρ ι α ι

ΧΡΟΝΟΙ	΄Οριστική	Υποτακτική (νά, ὄταν, γιά νά κτλ.)	Προστακτική	΄Απαρέμφατο	Μετοχή	ΧΡΟΝΟΙ	΄Οριστική
΄Ενεστώτας	κονόβομαι κονόβεσαι κονόβεται κονόβιαστε κονόβεστε κονόβονται	κονόβομαι κονόβεσαι κονόβεται κονόβιαστε κονόβεστε κονόβονται	(κονόβου) (κονόβετε)			Παρωτικός	κονόβομαι κονόβεσαι κονόβεται κονόβιαστε κονόβεστε κονόβονται
΄Αόριστος	κονόβην κονόβηκες κονόβηκε κονόβηκαμε κονόβηκατε κονόβηκαν	κονόβῶ κονόβεις κονόβῆι κονόβῶμε κονόβετε κονόβον	κονόβου κονόβετε	κονόβεται			
Παρακί- μένος					κονόμενος		
Περιφραστικοί Χρόνοι						΄Υποτακτική	
							Παρακείμενος: νά ἔχω κονογεί, νά ἔχεις κονο- γεί, νά ἔχει κονογεί, νά ἔχου- με κονογεί (ἢ νά εἶμαι κονο- μένος κτλ.)

242. Ένεργητική φωνή

π λ έ κ ω

ΧΡΟΝΟΙ	Ή Οριστική	Ή Υποτακτική (νά, όταν, για νά κτλ.)	Προστακτική	Ή Απαρέμφατο	Μετοχή	ΧΡΟΝΟΙ	Ή Οριστική
Ή Ενεστώτας	πλέκω πλέκεις πλέκει πλέκουμε, -ομε πλέκετε πλέκουν	πλέκω πλέκεις πλέκει πλέκουμε, -ομε πλέκετε πλέκουν	πλέκε πλέκετε		πλέκοντας	Παρατατικός	έπλεκα έπλέκες έπλεκε πλέκαμε πλέκατε έπλεκαν
Ή Αόριστος	έπλέξα έπλέξεις έπλέξε πλέξαμε πλέξατε έπλεξαν	πλέξω πλέξεις πλέξει πλέξουμε, -ομε πλέξτε πλέξουν	πλέξε πλέξτε	πλέξει			
Περιφραστικοί Χρόνοι	Ή Εξακολ. μέλλοντας: θά πλέκω, θά πλέξεις, θά πλέκει κτλ. Ή Στιγμ. μέλλοντας: έχω πλέξει, έχεις πλέξει (ή έχω πλεγμένο κτλ.) Ή Παρακειμενος: είχα πλέξει, είχες πλέξει (ή είχα πλεγμένο κτλ.) Ή Συντελ. μέλλοντας: θά έχω πλέξει (ή θά έχω πλεγμένο κτλ.)	Ή Οριστική				Ή Υποτακτική	Ή Παρακειμενος: νά έχω πλέξει, νά έχεις πλέξει, νά έχει πλέξει (ή νά έχω πλεγ- μένο, νά έχεις πλεγμένο κτλ.)

ΧΡΟΝΟΙ	Ή ο ρ ι σ τ ι κ ή	Ύ πο τ α κ τ ι κ ή (νά, όταν, γιά νά κτλ.)	Π ρ ο σ τ α κ τ ι κ ή	Ή α π α ρ έ μ φ α σ τ ο	Μ ε τ ο χ ή	Χ Ρ Ο Ν Ο Ι	Ή ο ρ ι σ τ ι κ ή
Ή ε ν ε σ τ ώ τ α ς	π λ έ κ ο ρ μ ο ι π λ έ κ ε σ α ι π λ έ κ ε τ α ι π λ ε κ ό μ α σ τ ε π λ έ κ ε σ τ ε π λ έ κ ο ρ τ α ι	π λ έ κ ο ρ μ ο ι π λ έ κ ε σ α ι π λ έ κ ε τ α ι π λ ε κ ό μ α σ τ ε π λ έ κ ε σ τ ε π λ έ κ ο ρ τ α ι	(π λ έ κ ο ρ ο ν) (π λ έ κ ε σ τ ε)			Π α ρ α τ α κ τ ι κ ό ς	π λ ε κ ό μ ο υ ν π λ ε κ ό σ ο υ ν π λ ε κ ό τ α ν π λ ε κ ό μ α σ τ ε π λ ε κ ό σ α σ τ ε π λ έ κ ο ρ τ α ν
Ή α θ ρ ι σ τ ο ς	π λ έ κ τ η κ α π λ έ κ τ η κ ε ς π λ έ κ τ η κ ε π λ ε κ τ ο ύ μ ε π λ ε κ τ ή κ α τ ε π λ έ κ τ η κ α ν	π λ ε κ τ ῶ π λ ε κ τ ε ς π λ ε κ τ ε ς π λ ε κ τ ο ύ μ ε π λ ε κ τ ή κ α τ ε π λ ε κ τ ο ύ ν	π λ έ κ τ ο υ π λ ε κ τ ή τ ε	π λ ε κ τ ή τ ι			
Π α ρ α κ τ ι κ ῶ ς					π λ ε γ μ έ ν ο ς		
Π ε ρ ι φ ρ α σ τ ι κ ῶ ς			Ή ο ρ ι σ τ ι κ ή			Ύ πο τ α κ τ ι κ ή	
Π ε ρ ι φ ρ α σ τ ι κ ῶ ς	Ε ξ α κ ο λ . μ έ λ λ ο ν τ α ς : θ á π λ έ κ ο ρ μ ο ι , θ á π λ έ κ ε σ α ι , θ á π λ έ κ ε τ α ι κ τ λ . Σ τ ι γ μ . μ έ λ λ ο ν τ α ς : θ á π λ ε κ τ ῶ , θ á π λ ε κ τ ε ς , θ á π λ ε κ τ ή κ α τ ε κ τ λ . Π α ρ α κ τ ι κ έ μ ε ν ο ς : ἔ γ ω π λ ε κ τ ή τ ι , ἔ χ ε ι ς π λ ε κ τ ή τ ι (ἤ ε ἴ μ ι ν π λ ε γ μ έ ν ο ς κ τ λ .) Ύ π ε ρ ο υ ν τ έ λ ι κ ο ς : ε ἴ γ α π λ ε κ τ ή τ ι (ἤ ἤ μ ο υ ν π λ ε γ μ έ ν ο ς κ τ λ .) Σ υ ν τ ε λ . μ έ λ λ ο ν τ α ς : θ á ἔ γ ω π λ ε κ τ ή τ ι (ἤ θ á ε ἴ μ ι ν π λ ε γ μ έ ν ο ς κ τ λ .)						Π α ρ α κ τ ι κ έ μ ε ν ο ς : ν á ἔ γ ω π λ ε κ τ ή τ ι , ν á ἔ χ ε ι ς π λ ε κ τ ή τ ι , ν á ἔ χ ε ι π λ ε κ τ ή τ ι , ν á ἔ γ ω μ ε π λ ε κ τ ή τ ι κ τ λ . (ἤ ν á ε ἴ μ ι ν π λ ε γ μ έ ν ο ς κ τ λ .)

244. Ένεργητική φωνή

δροσιζω

ΧΡΟΝΟΙ	Όριστική	Υποτακτική (νά, σται, γιά νά κτλ.)	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή	ΧΡΟΝΟΙ	Όριστική
Ένεστώτας	δροσιζω δροσιζεις δροσιζει δροσιζουμε, -ομε δροσιζετε δροσιζουν	δροσιζω δροσιζεις δροσιζει δροσιζουμε, -ομε δροσιζετε δροσιζουν	δροσιζε δροσιζετε		δροσιζοντας	Παρατατικός	δροσιζα δροσιζεις δροσιζει δροσιζαμε δροσιζατε δροσιζαν
Αόριστος	δροσισα δροσισας δροσισε δροσισαμε δροσισατε δροσισαν	δροσισω δροσισεις δροσισει δροσισωμε, -ομε δροσισατε δροσισαν	δροσισε δροσισατε	δροσισει			
Περσραστικοι Χρονοι						Υποτακτική	Παρακειμενος: νά εχω δροσισει, νά εχεις δροσισει, νά εχει δροσισει (ή νά εχω δροσισμενο κτλ.)

ΧΡΟΝΟΙ	'Οριστική	'Υποτακτική (νά, ότινα, νά νά κτλ.)	Προστακτική	'Απαρέμφατο	Μετοχή	ΧΡΟΝΟΙ	'Οριστική
'Ενεστώτας	δροσιζόμαι δροσιζέσθαι δροσιζέται δροσιζόμαστε δροσιζέστε δροσιζόνται	δροσιζόμαι δροσιζέσθαι δροσιζέται δροσιζόμαστε δροσιζέστε δροσιζόνται	(δροσιζόν)			Παρεστώτας	δροσιζόμενον δροσιζέσθον δροσιζέσθαι δροσιζόμεσθε δροσιζέσθε δροσιζόντων
'Αόριστος	δροσίστηκα δροσίστηκες δροσίστηξε δροσίστηκαμε δροσίστηκατε δροσίστηξαν	δροσιστώ δροσιστήεις δροσιστήει δροσιστόμε δροσιστήετε δροσιστόν	δροσίσθω δροσίσθητε	δροσιστέ			
Παρακείμενος					δροσισμένος		
Περσπαρτικοί Χρόνοι		'Οριστική				'Υποτακτική	Παρακείμενος: νά έχω δροσιστέ, νά έχεις δροσιστέ, νά έχει δροσιστέ (ή νά είμαι δροσισμένος κτλ.)

Κατά τό δένω κλίνονται:

χάνω, ψήνω, λύνω, γτώνω —

άπλώνω, διορθώνω, διπλώνω, δυναμώνω, ένώνω, θαμπώνω,
καρφώνω, λιώνω, ξημερώνω, όργώνω, περικυκλώνω, πληρώνω,
σηκώνω, στεφανώνω —

ιδούω κ.ά.

Κατά τό κρύβω κλίνονται:

άλείβω, θλίβομαι, ράβω, σκάβω —

λείπω — βάφω, γράφω

(καί μέ τήν παθητική μετοχή σέ -μένος μ' Ένα μ):

γιατροεύω (γιατροεμένος), δουλεύω, καθαλιεύω.

ξεθαυρεύομαι (ξεθαυρεμένος), όνειρεύομαι. παραιοξευρεύομαι κ.ά.

Κατά τό πλέκω κλίνονται:

μπλέκω — ανοίγω, διαλέγω, φυλάγομαι — δέχομαι, τρέχω —

δείχνω, ρίχνω, σπρώχνω — αναπτύσσω —

παίζω, πήζω, αλλάζω, άρπάζω, βουλιάζω, κοιτάζω κ.ά.

Κατά τό δροσίζω κλίνονται:

άγωνίζομαι, άλωνίζω, άνθίζω, έλπίζω, θερίζω,

μεταχειρίζομαι, προφασίζομαι, στολίζω, συλλογίζομαι, συνεχίζω·

άθροίζω, δακρύζω, δανείζω· λούζω·

δοξάζω, εξετάζω, ώριμάζω·

άγκαλιάζω, λογαριάζω, μονδιάζω, μπολιάζω·

άλέθω, πείθω, πλάθω, σβήνω, ζώνω, πιάνω, φτάνω κ.ά.

Παρατηρήσεις γιά τά ρήματα τής πρώτης συζυγίας

246. Ένεργητική φωνή. Προστακτική. Τό δεύτερο ένικό πρόσωπο τής προστακτικής του ένεργητικού άορίστου χάνει συχνά τό τελικό ε όταν άκολουθεί ή τριτοπρόσωπη προσωπική άντωνυμία *τόν, τί(ν), τό*, κάποτε καί τύποι του άρθρου πού άρχίζουσι από τ:

φέρ' τον, βάλ' τα, κορύψ' το, πάρ' τά βιβλία.

Τό δώσε χάνει συνήθως τό ε καί πρίν από τό *μον* καί τό *μας*:
δῶσ' μου, δῶσ' μας.

247. **Παθητική φωνή.**— Ἡ μονολεκτική προστακτική τοῦ ἐνεστώτα εἶναι σπά-
νια. Λέγεται μόνο σέ μερικά ρήματα:

γίνου, κάθου, ντύνου, πλύνου, προφασίζου,
ἐτοιμάζεστε, σηκώνεστε κτλ.

Συνήθως ἀντί γιά τή μονολεκτική προστακτική μεταχειριζόμαστε τήν ὑπο-
τακτική μέ τό *νά*:

νά ὀροσίζεσαι, νά χτενίζεσαι,
νά ἀγωνίζεστε, νά ἔρχεστε.

Τοῦ σηκώνομαι ὁ παθητικός ἀόριστος ἔχει δεύτερο ἐνικό πρόσωπο *σηκώσου*
καί *σήκω*.

Ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας

248. Τά ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας διαιροῦνται σέ δύο τάξεις
γιά κάθε φωνή, ἀνάλογα μέ τίς καταλήξεις πού παίρνουν στόν ἐνικό
τοῦ ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς:

Ἐνεργητικά ρήματα

Ἡ πρώτη τάξη τελειώνει σέ *-ῶ, -ᾶς, -ᾶ* : *ἀγαπῶ, ἀγαπᾶς, ἀγαπᾶ*.

Ἡ δεύτερη τάξη τελειώνει σέ *-ῶ, -εῖς, -εῖ* : *λαλῶ, λαλεῖς, λαλεῖ*.

Παθητικά ρήματα

Ἡ πρώτη τάξη τελειώνει σέ *-ιέμαι, -ιέσαι, -ιέται* : *ἀγαπιέμαι, ἀγα-
πιέσαι, ἀγαπιέται*.

Ἡ δεύτερη τάξη τελειώνει σέ *-οῦμαι, -ᾶσαι, -ᾶται* : *θυμοῦμαι, θυμᾶ-
σαι, θυμᾶται*.

Δεύτερη συζυγία
Πρώτη τάξη

249. Ένεργητική φωνή
ἀ γ α π ῶ

ΧΡΟΝΟΙ	΄Οριστική	΄Υποτακτική (νά, ὅταν, γὰρ νά κτλ.)	Προστακτική	΄Απαρέμφατο	Μετοχή	ΧΡΟΝΟΙ	΄Οριστική
΄Ενεστώτας	ἀγαπῶ ἀγαπᾷς ἀγαπᾷ ἀγαποῦμε ² ἀγαπᾶτε ἀγαποῦν ³	ἀγαπῶ ἀγαπᾷς ἀγαπᾷ ἀγαποῦμε ² ἀγαπᾶτε ἀγαποῦν ³	ἀγάπα ἀγαπάτε		ἀγαπώντας	Παρεστώτως	ἀγαποῦσα ἀγαποῦσες ἀγαποῦσθε ἀγαποῦσάμε ἀγαποῦσατε ἀγαποῦσαν
΄Αόριστος	ἀγάπησα ἀγάπησες ἀγάπησε ἀγάπησαμε ἀγάπησατε ἀγάπησαν	ἀγάπησο ἀγάπησεις ἀγάπησει ἀγάπησομε, -ομε ἀγάπησατε ἀγάπησων	ἀγάπησε ἀγαπήστε	ἀγάπησει			
Περσπαστικοί χρόνοι		΄Οριστική				΄Υποτακτική	
		΄Εξασκλουθητικός μέλλοντας: ὅ ἀγαπῶ, ὅ ἀγαπᾷς, ὅ ἀγαπᾷ, ὅ ἀγαπῶμε, ὅ ἀγαπᾶτε, ὅ ἀγαποῦμε, ὅ ἀγαπᾶτε, ὅ ἀγαποῦσιν. Στιγμιαίος μέλλοντας: ὅ ἀγαπῆσο, ὅ ἀγαπῆσεις, ὅ ἀγαπῆσει, ὅ ἀγαπῆσομε, ὅ ἀγαπῆσατε, ὅ ἀγαπῆσιν. Παρακείμενος: ἔχω ἀγαπήσει (ἢ ἔχω ἀγαπημένο κτλ.) ΄Υπερσυντέλικος: εἶχα ἀγαπήσει (ἢ εἶχα ἀγαπημένο κτλ.) Συντελ. μέλλ.: θά ἔχω ἀγαπήσει (ἢ θά ἔχω ἀγαπημένο κτλ.)				΄Υποτακτική Παρακείμενος: νά ἔχω ἀγαπήσει, νά ἔξεις ἀγαπῆσει, νά ἔχει ἀγαπῆσει (ἢ νά ἔχω ἀγαπημένο κτλ.)	

1. Καὶ ἀγαπᾷ. 2. Καὶ ἀγαπᾶμε. 3. Καὶ ἀγαπᾶν(ε).

ΧΡΟΝΟΙ	‘Οριστική	‘Υποτακτική (νά, ὄταν, γιὰ νά κτλ.)	Προστακτική	‘Απαρέμφατο	Μετοχή	ΧΡΟΝΟΙ	‘Οριστική
‘Ενεστώτας	ἀγαπιέμαι ἀγαπιέσαι ἀγαπιέται ἀγαπιόμαστε ἀγαπιέστε ἀγαπιόνται	ἀγαπιέμαι ἀγαπιέσαι ἀγαπιέται ἀγαπιόμαστε ἀγαπιέστε ἀγαπιόνται				Παρεστώτικος	ἀγαπιόμην ἀγαπιόσῃς ἀγαπιόσθαι ἀγαπιόμαστε ἀγαπιόσατε ἀγαπιόσταν
‘Αόριστος	ἀγαπήθηκα ἀγαπήθηκες ἀγαπήθηκε ἀγαπήθηκαμε ἀγαπήθηκατε ἀγαπήθηκαν	ἀγαπήθῶ ἀγαπήθῃς ἀγαπήθῃ ἀγαπήθῶμε ἀγαπήθῆτε ἀγαπήθων	ἀγαπήσον ἀγαπήσετε	ἀγαπήθει			
Παρακείμενος					ἀγαπημένος		
Περφραστικοί Χρόνοι	‘Εξακολ. μέλλοντας: θ’ ἀγαπιέμαι, θ’ ἀγαπιέσαι, θ’ ἀγαπιέται κτλ. Στιγμ. μέλλοντας: θ’ ἀγαπήθῶ, θ’ ἀγαπήθῃς, θ’ ἀγαπήθῃ κτλ. Παρακείμενος: ἔχω ἀγαπήθει (ἢ εἶμαι ἀγαπημένος κτλ.) ‘Υπερσυντέλικος: εἶχα ἀγαπήθει (ἢ ἤμουν ἀγαπημένος κτλ.) Συντέλ. μέλλ.: θά ἔχω ἀγαπήθει (ἢ θά εἶμαι ἀγαπημένος κτλ.)	‘Οριστική			‘Υποτακτικός	Παρακείμενος: νά ἔχω ἀγαπήθει, νά ἔχεις ἀγαπήθει, νά ἔχει ἀγαπήθει (ἢ νά εἶμαι ἀγαπημένος κτλ.)	

Δεύτερη συζυγία — Δεύτερη τάξη

251.

Ένεργητική φωνή

Ένεστώτας			
Όριστική	Υποτακτική (νά, όταν, γιά νά κτλ.)	Προστακτική	Μετοχή
λαλῶ λαλεῖς λαλεῖ λαλοῦμε λαλεῖτε λαλοῦν	λαλῶ λαλεῖς λαλεῖ λαλοῦμε λαλεῖτε λαλοῦν	λάλει λαλεῖτε	λαλώντας

Οἱ ἄλλοι χρόνοι καί οἱ ἐγκλίσεις σχηματίζονται ὅπως καί στήν πρώτη τάξη.

Ἡ προστακτική τελειώνει σέ μερικά ρήματα καί σέ -α, τηλεφῶνα, ὅπως καί στά ρήματα τῆς πρώτης τάξης.

Δεύτερη συζυγία — Δεύτερη τάξη

252.

Παθητική φωνή

Ένεστώτας		Παρατατικός
Όριστική	Υποτακτική (νά, όταν, γιά νά κτλ.)	Όριστική
θυμῶμαι ¹ θυμᾶσαι θυμᾶται θυμούμαστε θυμάστε θυμοῦνται	θυμῶμαι ¹ θυμᾶσαι θυμᾶται θυμούμαστε θυμάστε θυμοῦνται	θυμόμον θυμόσον θυμόταν θυμόμαστε θυμόσαστε θυμόνταν ^{2,3}

Οἱ ἄλλοι χρόνοι καί οἱ ἐγκλίσεις σχηματίζονται ὅπως καί στήν πρώτη τάξη.

1. Καί θυμᾶμαι. 2. Καί θυμοῦνταν.

Κατά τό ἀ γ α π ῶ κλίνονται:

α) ἀπαντῶ, κεντῶ, κυβερνῶ, κωνηγῶ, νικῶ, ρωτῶ, τιμῶ, τρονπῶ, χαι-
ρετῶ, χτυπῶ κ.ἄ.

β) μέ κάποια διαφορά στόν ἀόριστο:

βαστῶ, διψῶ, δοῶ, κορεμῶ, περνῶ, πετῶ, ρουφῶ, σπῶ, χαλῶ κ.ἄ.

Κατά τό λ α λ ῶ κλίνονται:

α) ἀδιαφορῶ, ἀδικῶ, ἀλογῶ, δημιουργῶ, ἐξαντλῶ, ἐπιχειρῶ, ζῶ (ζεῖς,
ζεῖ), θεωρῶ, θορνῶ, κατοικῶ, κινῶ, ποθῶ, προσπαθῶ, προχωρῶ,
συγκινῶ, συμμαχῶ, ὑμνῶ, ὑπηρετῶ, φιλῶ, φρονεῶ, ὠφελῶ κ.ἄ.

β) μέ κάποια διαφορά στόν ἀόριστο:

ἀποτελῶ, ἀφαιρῶ, καλῶ, μπορῶ, σνναιρῶ κ.ἄ.

Κατά τό ἀ γ α π ι έ μ α ι κλίνονται:

α) ἀναρωτιέμαι, κρατιέμαι, μετριέμαι, παρηγοριέμαι, πουλιέμαι, σταν-
ροχοπιέμαι, τρονπιέμαι κ.ἄ.

β) μέ κάποια διαφορά στόν παθητικό ἀόριστο καί στήν παθητική
μετοχή:

βαριέμαι, γελιέμαι, καταριέμαι, κορεμιέμαι, κνλιέμαι, ξεχνιέμαι,
παροπονιέμαι, πετιέμαι, στεροχοριέμαι, τραβιέμαι, τρσαννιέμαι
κ.ἄ.

Κατά τό θ υ μ ο ὦ μ α ι κλίνονται:

κοιμοῦμαι, λνποῦμαι, φοβοῦμαι.

Πολλά ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας κλίνονται στήν ἐνεργητι-
κή φωνή καί κατά τήν πρώτη τάξη καί κατά τή δεύτερη:

μιλεῖς καί μιλᾷς, πατεῖ καί πατᾷ, τραγονδεῖτε καί τραγονδᾶτε.

ἽΟμοια σχηματίζονται:

βαρῶ, βοηθῶ, ζητῶ, καρτερῶ, κεληδῶ, κληρονομῶ, κονβαλῶ,
κρατῶ, λαχταρῶ, παρηγορῶ, πονῶ, πουλῶ, συγχωρῶ, τηλεφονῶ,
γορῶ κ.ἄ.

253. ἙΑρχαῖκή κλίση παθητικῆς φωνῆς.— Μερικά ρήματα σέ -οῦμαι ἀκολου-
θώντας ἀρχαῖκή κλίση σχηματίζονται στόν ἐνεστώτα καί στόν παρατατικό κατά
τό ἀκόλουθο παράδειγμα:

Ἐνεστώτας:

Ὀριστική: στεροῦμαι, στερεῖσαι, στερεῖται, στερούμαστε, στερεῖστε, στεροῦνται.

Ἑποτακτική: *νά* κτλ. στεροῦμαι, στερεῖσαι, στερεῖται, στερούμαστε, στερεῖστε, στεροῦνται.

Παρατατικός:

στερούμουν, στερούσουν, στεροῦνταν, στερούμαστε, στερούσαστε, στεροῦνταν.

Ὅμοια σχηματίζονται τὰ ἀποθετικά ρήματα: ἐπικαλοῦμαι, μιμοῦμαι, προηγοῦμαι, συνεννοῦμαι κτλ., καί μερικά παθητικά ἀπό ρήματα πού σχηματίζονται κατὰ τό λαλῶ, καθώς ἀποτελοῦμαι, ἀφαιροῦμαι, ἐξαίρομαι.

Ἀκόμη πιά σπάνια εἶναι μερικά ρήματα σέ -ῶμαι πού ἀκολουθοῦν ἀρχαϊκή κλίση:

Ἐνεστώτας: ἐγγνώμαι, ἐγγνώσαι, ἐγγνώται, ἐγγνώμαστε, ἐγγνώσατε(-σθε), ἐγγνώνται.

Γιά τόν παρατατικό τῶν ρημάτων αὐτῶν, πού δέν πολυσυνηθίζεται, μποροῦμε *νά* χρησιμοποιοῦμε περίφραση: ἔθετα ἐγγνώση, εἶχα ἐξάοτηση κ.ἄ.

Ὅμοια σχηματίζονται: ἐξαοτῶμαι, διερωτῶμαι, διασπῶμαι κτλ.

254.

Συνηρημένα ρήματα

α) ἀκούω, καίω

	Ἐνεστώτας			Ἐνεστώτας		
	Ὀριστική	Ἑποτακτική (<i>νά, ὅταν,</i> <i>γιά <i>νά</i> κτλ.</i>)	Προστακτική	Ὀριστική	Ἑποτακτική (<i>νά, ὅταν,</i> <i>γιά <i>νά</i> κτλ.</i>)	Προστακτική
φωνηεντόληκτα	ἀκούω	ἀκούω		καίω	καίω	
	ἀκούς	ἀκούς	ἄκου	καῖς	καῖς	καῖγε
	ἀκούει	ἀκούει		καίει	καίει	
	ἀκούμε	ἀκούμε		καῖμε	καῖμε	
	ἀκούτε	ἀκούτε	ἀκούτε	καῖτε	καῖτε	καῖτε
	ἀκούν(ε)	ἀκούν(ε)		καῖν(ε)	καῖν(ε)	

1. Μερικά φωνηεντόληκτα ρήματα, όπως τὰ παραπάνω, συναιροῦν συχνά στὸν ἐνεργητικὸ ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς, τῆς ὑποτακτικῆς καὶ τῆς προστακτικῆς τὸ θεματικὸ τους φωνῆεν μὲ τὸ φωνῆεν τῆς κατάληξης. Ἔτσι παρουσιάζουν μερικοὺς τύπους συνηρημένους. Διατηροῦν ὅμως κάποτε καὶ τοὺς ἀσυναίρετους. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα**.

2. Ὅμοια μὲ τὸ *ἀκούω* καὶ τὸ *καίω* κλίνονται τὰ ρήματα *κλαίω* καὶ *γταίω*. Ὅλα αὐτὰ παίρνουν συνήθως ἓνα *γ*, ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὸ *αι* ἀκολουθεῖ *ε*.

Προστακτικὴ τοῦ ἐνεστώτα: *καῖγε, κλαῖγε*.

Παρατατικὸς: *ἔκαιγε, ἔγταιγε*.

Παθητικὸς ἐνεστώτας: *καίγεται, κλαίγεται*.

β) λ έ (γ) ω, π ά ω

Ἐνεστώτας				Ἐνεστώτας		
Ρήματα πού χάνουν τὸ χαρακτήρα -γ-	Ὀριστικὴ	Ἐποτακτικὴ (νά, ὅταν, για νά κτλ.)	Προστακτικὴ	Ὀριστικὴ	Ἐποτακτικὴ (νά, ὅταν, για νά κτλ.)	Προστακτικὴ
	<i>λέ(γ)ω</i>	<i>λέ(γ)ω</i>		<i>πάω</i>	<i>πάω</i>	
	<i>λές</i>	<i>λές</i>	<i>λέγε</i>	<i>πᾶς</i>	<i>πᾶς</i>	<i>πῆγαινε</i>
	<i>λέει</i>	<i>λέει</i>		<i>πάει</i>	<i>πάει</i>	
	<i>λέμε</i>	<i>λέμε</i>		<i>πᾶμε</i>	<i>πᾶμε</i>	
	<i>λέτε</i>	<i>λέτε</i>	<i>λέγετε</i> καὶ <i>λέτε</i>	<i>πᾶτε</i>	<i>πᾶτε</i>	<i>πηγαί- νετε</i>
	<i>λέν(ε)</i>	<i>λέν(ε)</i>		<i>πᾶν(ε)</i>	<i>πᾶν(ε)</i>	

1. Κατὰ τὸ ρῆμα *λέ(γ)ω* κλίνονται τὰ ρήματα *φινά(γ)ω*, *τρού(γ)ω*.

2. Κατὰ τὸ *πάω* κλίνεται ὁ μέλλοντας τοῦ *τρούγω*: *θά φάω* κτλ. καὶ ἡ ὑποτακτικὴ τοῦ ἀόριστου *νά φάω* κτλ., προστακτικὴ: *φά(γ)ε*, *φᾶτε*.

3. Ἡ προστακτικὴ τοῦ *πάω* ἀπὸ τὸ *πηγαίω*: *πῆγαινε*, *πηγαί-νετε*.

4. Σέ ὅλα τὰ συνηρημένα ρήματα συναιροῦνται ὅλα τὰ πρόσωπα ἐκτός ἀπό τό πρῶτο καί τό τρίτο ἐνικό.

Γενικές παρατηρήσεις γιά τό σχηματισμό τῶν ρημάτων

255. 1. Οἱ τύποι τοῦ ρήματος πού στό τρίτο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ τελειώνουν σέ -ν παίρνουν καμιά φορά καί ε στό τέλος:

δένονν — δένουνε, ἔδεναν — (ἐ)δένανε, (ἔ)δεσαν — (ἐ)δέσανε,
δέσουνν — δέσουνε, δενόταν — δενότανε, δένονταν — δενόντανε,
δεθοῦνν — δεθοῦνε,

ἀγαποῦνν — ἀγαποῦνε, ἀγαποῦσαν — ἀγαπούσανε, ἀγάπησαν — ἀγαπήσανε.

2. Στόν παθητικό παρατατικό συνηθίζονται γιά τό πρῶτο καί δεύτερο πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ καί οἱ τύποι σέ -μασταν, -σασταν:

δενόμαστε — δενόμασταν, δενόσαστε — δενόσασταν, ἀγαπιόμασταν κτλ.

256. **ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.** — Ἡ ἐνεργητική μετοχή τελειώνει σέ -όντας μέ ω ὅταν τονίζεται στήν παραλήγουσα, καί σέ -οντας μέ ο ὅταν τονίζεται στήν προπαραλήγουσα: *πηδώντας, τραγουδώντας — λέγοντας, βλέποντας.*

ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ

Α. — Τό ἐνεστωτικό θέμα

257. Τό ἐνεστωτικό θέμα τό βρίσκουμε, ἂν ἀφαιρέσουμε ἀπό τό πρῶτο πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα τήν κατάληξη -ω (ἢ -ομαι, -ιέμαι, -οῦμαι):

δέν-ω, γελ-ῶ, ἔρχ-ομαι, γελ-ιέμαι, θνμ-οῦμαι.

258. Διάρθρωση τῶν ρημάτων κατὰ τὸ ἐνεστωτικὸ θέμα

Τὰ ρήματα διαιροῦνται στὶς παρακάτω κατηγορίες:

A. ΡΗΜΑΤΑ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

1.	Φωνηεντόληκτα: μέ χαρακτήρα φωνῆεν ἢ δίψηφο	ἐλκύ-ω, ἀποκλεί-ω, πλέ-ω, καί-ω, ἀκού-ω
2.	Χειλικόληκτα: μέ χαρακτήρα π, β, φ, πτ, φτ ¹ αυ, ευ	λείπ-ω, κόβ-ω, γράφ-ω, ἀπορρίπτ-ω, πέφτ-ω, ἀναπαύ-ω, δουλεύ-ω
3.	Λαρυγγικόληκτα: μέ χαρακτήρα κ, γ, χ, σκ, γγ, χν ²	πλέκ-ω, ἀνοίγ-ω, βρέχ-ω, διδάσκ-ω, σφίγγ-ω, δείχν-ω
4.	Ὀδοντικόληκτα, μέ χαρακτήρα Συριστικόληκτα: τ (ττ), θ, σ (σσ), ζ	θέτ-ω, πλήττ-ω, ἀλέθ-ω, ἀρέσ-ω, διατάσσ-ω, δροσίζ-ω
5.	Ὑγρόληκτα, μέ χαρακτήρα Ρινικόληκτα: λ (λλ), ρ, (λν), (ρν), μ, ν	θέλ-ω, ἀνατέλλ-ω, ξέρ-ω, ψέλν-ω, σπέρν-ω, τρέμ-ω, μέν-ω.

B. ΡΗΜΑΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

Ὁ χαρακτήρας μπορεῖ νά εἶναι ὁποιοδήποτε σύμφωνο	ἀγαπ-ῶ, γελ-ῶ, τραγουδ-ῶ, ἀργ-ῶ, κουν-ῶ.
---	--

1. Τὸ τ πού ὑπάρχει στό χειλικό χαρακτήρα -φτ- καί -πτ- εἶναι ἓνα πρόσθετο σύμφωνο τοῦ ἐνεστωτικοῦ θέματος.

2. Τὸ ν στό χαρακτήρα -χν- εἶναι πρόσθετο.

B.—Τό άοριστικό θέμα του ένεργητικού άοριστου

259. Τό άοριστικό θέμα τό βρίσκουμε, άν άφαιρέσουμε άπό τό πρῶτο ένικό πρόσωπο τής όριστικής του άοριστου τήν κατάληξη **-α** και τήν αύξηση (άν ύπάρχει):

έ-δεσ-α, γέλασ-α, έ-πλυν-α, παράγγειλ-α.

‘Ο ένεργητικός άοριστος τελειώνει στό πρῶτο ένικό πρόσωπο σέ **-σα** και σπανιότερα σέ **-α** χωρίς *σ*:

έδεσα, άκουσα, έπλυνα, έφυγα.

‘Ο άοριστος σέ **-σα** λέγεται **σιγματικός άοριστος**.

‘Ο άοριστος σέ **-α** λέγεται **άσιγμος άοριστος**.

‘Ο σιγματικός άοριστος

260.

1. Ρήματα φωνεντόληκτα

Ένεστώτας	Άοριστος
<i>άκού-ω</i>	<i>άκουσα</i>
<i>ίδρú-ω</i>	<i>ίδρουσα</i>
	} σα
Χαρακτήρας φωνήεν ή δίψηφο (ου, υ κτλ.) → άοριστος σέ -σα	

Ρήματα μέ χαρακτήρα φωνήεν ή δίψηφο σχηματίζουν άοριστο σέ **-σα**.

Έξαιρουνται τά *καίω - έκαψα, κλαίω - έκλαψα, φταίω - έφταιξα*.

2. Ρήματα χειλικόληκτα

Ένεστώτας	Άοριστος
<i>λείπ-ω</i>	<i>έλειψα</i>
<i>κρούβ-ω</i>	<i>έκρουψα</i>
<i>γράφ-ω</i>	<i>έγραψα</i>
<i>άστράφτ-ω</i>	<i>άστραψα</i>
<i>καλύπτ-ω</i>	<i>κάλυψα</i>
<i>παύ-ω</i>	<i>έπαψα</i>
<i>δουλεύ-ω</i>	<i>δούλεψα</i>
	} ψα
Χαρακτήρας χειλικός (π, β, φ, φτ (πτ), αυ, ευ) → άοριστος σέ -ψα	

Όταν τό ένεστωτικό θέμα έχει χαρακτήρα σύμφωνο χειλικό, ό άόριστος σχηματίζεται σε -ψα. Έξαιρείται τό ρήμα πέφτω - έπεσα.

3. Ρήματα λαρυγγικόληκτα

Ένεστώτας	Άόριστος
πλέκ-ω	έπλεξα
πνίγ-ω	έπνιξα
προσέχ-ω	προσεξα
διώχν-ω	έδιωξα
} ξα	
Χαρακτήρας λαρυγγικός (κ, γ, χ, χν) → άόριστος σε -ξα	

Όταν τό ένεστωτικό θέμα έχει χαρακτήρα λαρυγγικό σύμφωνο, ό άόριστος σχηματίζεται σε -ξα.

4. Ρήματα όδοντικόληκτα καί συριστικόληκτα

Ένεστώτας	Άόριστος
θέτ-ω	έθεσα
άλέθ-ω	άλεσα
άρέσ-ω	άρεσα
άγκαλιάζ-ω	άγκάλιασα
} σα	
πλήττ-ω	έπληξα
άπαλλάσσω-ω	άπάλλαξα
βουλιάζ-ω	βούλιαξα
} ξα	
Χαρακτήρας όδοντικός, συριστικός (τ, (ττ), θ, σ (σσ), ζ) → άόριστος σε -σα ή -ξα	

Όταν τό ένεστωτικό θέμα έχει χαρακτήρα όδοντικό ή συριστικό σύμφωνο, σχηματίζεται άόριστος σε -σα ή σε -ξα.

5. Ρήματα ρινικόληκτα

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος
ἀπλόν-ω	ἄπλωσα
πιάν-ω	ἔπιασα
ἀφήν-ω	ἄφησα
ἀνασταίν-ω	ἀνάστησα
ἀμαρτάν-ω	ἀμάρτησα
} σα	
Χαρακτήρας ρινικός (ν). Ρήματα σέ -ώνω, -νω, -αίνω, -άνω	→ ἄοριστος σέ -σα

Ἐκ τῶν ρινικόληκτων ρημάτων ἔχουν σιγματικό ἄοριστο:

- α) ὅλα τὰ ρήματα πού τελειώνουν σέ **-ώνω**,
- β) πολλά ρήματα πού τελειώνουν σέ **-νω** καί
- γ) πολλά ρήματα πού τελειώνουν σέ **-αίνω** καί **-άνω**.

Τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας αὐτῆς κατά τό σχηματισμό τοῦ σιγματικοῦ ἄοριστου χάνουν τό **ν** καί ἀλλάζουν τό θεματικό φωνῆν τοῦ ἐνεστώτα (Κ4).

6. Ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος
τραγοῦδ-ῶ	τραγοῦδησα
ἀγαπ-ῶ	ἀγάπησα
κυβερν-ῶ	κυβέρησα
} ησα	
Ἐνεστώτας σέ -ῶ	→ ἄοριστος σέ -ησα

Τὰ ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας σχηματίζουν ἄοριστο σέ **-ησα**. Πολλά ὅμως δέν ἀκολουθοῦν τόν κανόνα καί ὀχματίζουν ἄοριστο σέ:

- ασα** (γελῶ - γέλασα)   **-εσα** (καλῶ - κάλεσα)
- υσα** (μεθῶ - μέθησα)   **-αξα** (πετῶ - πέταξα)
- ηξα** (τραβῶ - τράβηξα)   **-εψα** (θαροῶ - θάρρεψα) (Κ9).

1. Ρήματα ὑγρόληκτα

Ἐνεστώτας	Ἄοριστος
προσφέρ-ω	προσφερ-α
σφάλλ-ω	ἔσφαλ-α
γέρν-ω	ἔγειρ-α
στέλν-ω	ἔστειλ-α
} α.	
Χαρακτήρας ρ, λ(λ), ρν, λν	→ ἄοριστος σέ -α

Τά ὑγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν ἄσιγμο ἄοριστο ἀλλάζοντας, κάποτε, τό θέμα τους: σφάλλ-ω - ἔσφαλ-α, γέρν-ω - ἔγειρ-α (Κ5, Κ6).

2. Ρήματα ρινικόληκτα

Ἐνεστώτας	Ἄοριστος
κρίν-ω	ἔκριν-α
ἀπονέμ-ω	ἀπόνειμ-α
καταλαβαίν-ω	κατάλαβ-α
ἀνασαίν-ω	ἀνάσαν-α
ἀκριβαίν-ω	ἀκρίβυν-α
} α	
Χαρακτήρας ν, μ	→ ἄοριστος σέ -α

Πολλά ρινικόληκτα ρήματα σχηματίζουν ἄσιγμο ἄοριστο, ἀλλάζοντας, κάποτε, τό θέμα τους:

μέν-ω ἔμειν-α (Κ3)

Ρήματα σέ -αίνω

Τά ρήματα πού τελειώνουν σέ -αίνω χωρίζονται σέ τρεῖς ομάδες:

Στήν πρώτη ανήκουν όσα χάνουν στόν άόριστο τή συλλαβή
-αιν: *καταλαβαίνω* - *κατάλαβα* (Κ 7).

Στή δεύτερη ανήκουν όσα σχηματίζουν τόν άόριστο σέ **-ανα:**
ανασαινώ - *ανάσανα* (Π α').

Στήν τρίτη ομάδα ανήκουν όσα σχηματίζουν τόν άόριστο σέ
-υνα: *ακροβαίνω* - *ακρίβυνα* (Π γ').

262. "Άλλα ρήματα μέ άσιγμο άόριστο

"Άσιγμο άόριστο σχηματίζουν καί όρισμένα άκόμη ρήματα:

- α) 'Εκείνα πού αλλάζουν στόν άόριστο όλότελα τό θέμα: *λέγω* -
είπα (Κ 1).
- β) 'Εκείνα πού αλλάζουν στόν άόριστο τό θεματικό φωνήεν του
ένεστώτα: *γενύγω* - *έγυγα* (Κ 3).
- γ) 'Εκείνα πού παίρνουν στόν άόριστο τήν κατάληξη **-ηκα:** *ανε-*
βαίνω - *ανέβηκα* (§ 263).

263. Ἐνωμαλίες στό σχηματισμό τῶν ἐγκλίσεων
τοῦ ἄσιγμου ἁορίστου

	Ἐνεστώτας	Ἄ ο ρ ι σ τ ο ς			
		Ὀριστική	Ὑποτακτική (νά, ὅταν, γιά νά κτλ.)	Προστακτική	Ἀπαρέμφατο
1	ἀνεβαίνω	ἀνέβηκα	ἀνέβω ἢ ἀνεβῶ	ἀνέβα ἀνεβεῖτε	ἀνέβει ἢ ἀνεβεῖ
2	κατεβαίνω	κατέβηκα	κατέβω ἢ κατεβῶ	κατέβα κατεβεῖτε	κατέβει ἢ κατεβεῖ
3	βγαίνω	βγῆκα	βγῶ ἢ νά 'βγω	βγές (ἐβγα) βγεῖτε	βγεῖ
4	μπαίνω	μπῆκα	μπῶ ἢ νά 'μπω	μπές (ἐμπα) μπεῖτε	μπεῖ
5	βρίσκω	βρῆκα	βρῶ ἢ νά 'βρω	βρές βρεῖτε	βρεῖ
6	βλέπω	εἶδα	(ι)δῶ	(ι)δές δεῖτε, δέ(σ)τε	(ι)δεῖ
7	λέ(γ)ω	εἶπα	(εἰ)πῶ	πές πεῖτε, πέστε	(εἰ)πεῖ
8	πίνω	ἤπια	πιῶ	πιές (πιέ) πιεῖτε, πιέ(σ)τε	πιεῖ
9	ἔρχομαι	ἤρθα	ἔρθω ἢ νά 'ρθῶ ἢ νά 'ρθω	ἔλα ἐλάτε	ἔρθει
10	πηγαίνω	πῆγα	πάω	—	πάει
11	παίρνω	πῆρα	πάρω	πάρε πάρετε	πάρει
12	τρῶ(γ)ω	ἔφαγα	φά(γ)ω	φά(γ)ε φάτε	φά(γ)ει

Παρατηρήσεις

- Ἐκτός τῶν ῥημάτων ποῦ ἀναφέρονται στήν προηγούμενη σελίδα
- Μερικά σχηματίζουν ἐνεργητικό ἀόριστο σέ **-ηκα** : *μῆκα, ἀνέβηκα* κ.ἄ.
  - Ἄλλα ἀποβάλλουν τά ἀρχικά **ει-** καί **η-** τοῦ ἀορίστου στίς ἄλλες ἐγκλίσεις : *εἶδα-νά (ἰ)δῶ, ἤπια-νά πιῶ*.
  - Τά περισσότερα ἔχουν στίς ἄλλες ἐγκλίσεις διαφορετικό θεματικό φωνῆν ἀπ' ὅ,τι στήν ὀριστική : *παίνομ - πῆρα*, ἀορ. θέμα *πηγ-*, ἀλλά *νά πάρω, πάρε, πάρει*. *πηγαίνω-πῆγα*, ἀορ. θέμα *πηγ-*, ἀλλά *νά πάω, πᾶμε, πᾶει*.
  - Σχηματίζουν τίς ἄλλες ἐγκλίσεις χωρίς θεματικό φωνῆν τά ῥήματα : *μπαίνω-μπῆκα*, ἀορ. θέμα *μπηκ-*, ἀλλά *νά μπῶ, ἔμπα, μπεῖ*. Ἔτσι καί *βγαίνω, ἀνεβαίνω, κατεβαίνω, διαβαίνω, βοίσκω*.
  - Τά πιό πολλά μετακινοῦν τόν τόνο στήν ὑποτακτική καί μερικά στό ἀπαρέμφατο : *νά ἀνέβω, - ἀνεβῶ, ἀνέβει - ἀνεβεῖ*
νά βρῶ-νά ἴρω, βρεῖ.
  - Μερικά παρουσιάζουν στήν προστακτική διάφορες ἄλλες καταλήξεις καί ὄχι τίς κανονικές : *βγές, μπές, βρές, δές, πές, πιές*.

Γ.— Τό θέμα τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου καί τῆς παθητικῆς μετοχῆς

264. Ὁ σχηματισμός ἀπό τό σιγματικό ἀόριστο

Ἐνεργητική φωνή		Παθητική φωνή			
Ἐνεστ.	Ἀόριστος	Ἀόριστος	Μετοχή		
<i>δένω</i>	<i>ἔδεσα</i>	} σα <i>δέθηκα</i> <i>τιμῆθηκα</i>	} θηκα	<i>δεμένος</i>	} μένος
<i>τιμῶ</i>	<i>τίμησα</i>			<i>τιμημένος</i>	
<i>πιάνω</i>	<i>ἔπιασα</i>	} σα <i>πιάστηκα</i> <i>ἀλέστηκα</i>	} στηκα	<i>πιασμένος</i>	} σμένος
<i>ἀλέθω</i>	<i>ἄλεσα</i>			<i>ἀλεσμένος</i>	
<i>μοιράζω</i>	<i>μοίρασα</i>	<i>μοιράστηκα</i>		<i>μοιρασμένος</i>	
		-σα	→ -θηκα	→	-μένος
			→ -στηκα	→	-σμένος

1. Όταν ο ενεργητικός άοριστος τελειώνει σε **-σα**, ο παθητικός άοριστος τελειώνει σε **-θηκα** ή **-στηκα** και η παθητική μετοχή σε **-μένος** ή **-σμένος**.

Ενεργητική φωνή	Ένεστώτας	Άοριστος	
	κρύβω ανακαλύπτω έγκαταλείπω	έκρυψα ανακάλυψα έγκατάλειψα	} ψα
Παθητική φωνή	Άοριστος		Μετοχή
	κρύφθηκα ανακαλύφθηκα έγκαταλείφθηκα	} φθηκα	κρυμμένος ανακαλυμμένος έγκαταλειμμένος } μμένος
	-ψα	→	-φθηκα → -μμένος

2. Όταν ο ενεργητικός άοριστος τελειώνει σε **-ψα**, ο παθητικός άοριστος τελειώνει σε **-φθηκα** και η παθητική μετοχή σε **-μμένος**.

Ενεργητική φωνή		Παθητική φωνή	
Ένεστ.	Άοριστος	Άοριστος	Μετοχή
πλέκω διώχνω αλλάζω	έπλεξα έδιωξα άλλαξα	ξα	πλέχθηκα διώχθηκα άλλάχθηκα
		ξα	χθηκα
			πλεγμένος διωγμένος άλλαγμένος
			γμένος
		-ξα	→ -χθηκα → -γμένος

3. Όταν ο ενεργητικός άοριστος τελειώνει σε **-ξα**, ο παθητικός άοριστος τελειώνει σε **-χθηκα** και η παθητική μετοχή σε **-γμένος**.

Ένεργητική φωνή		Παθητική φωνή	
Ένεστώτας	Άόριστος	Άόριστος	Μετοχή
παύω	ἔπαψα	παύτηκα	παυμένος
μαγεύω	μάγεψα	μαγεύτηκα	μαγεμένος
ἐπιστοατεύω	ἐπιστοάτευσα	ἐπιστοατεύτηκα	ἐπιστοατευμένος
-αύω	→ -ψα	→ -αύτηκα	→ -αυμένος
-εύω	→ -ψα	→ -εύτηκα	→ -εμένος
-εύω	→ -ευσα	→ -εύτηκα	→ -ευμένος

4. Όταν τὰ ρήματα τελειώνουν σέ -αύω, -εύω, σχηματίζουν παθητικό άόριστο σέ -αύτηκα, -εύτηκα καί παθητική μετοχή σέ -αυμένος, -εμένος, -ευμένος.

265. Ὁ σχηματισμός ἀπό τόν ἄσιγμο άόριστο

Ένεργητική φωνή		Παθητική φωνή	
Ένεστώτας	Άόριστος	Άόριστος	Μετοχή
βάζω (-βάλλω) γδάωω	ἔβαλα ἔγδαα	βάλθηκα γδάσθηκα	θηκα γδασμένος γδασμένος
Υγρόληκτα	-α	→ -θηκα	→ -μένος

1. Τὰ υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν τόν παθητικό άόριστο σέ -θηκα καί τήν παθητική μετοχή σέ -μένος.

Ένεργητική φωνή	Παθητική φωνή	
Ένεστώτας	Άόριστος	Μετοχή
<i>ζοίνω</i> <i>έζοινα</i> <i>πλένω</i> <i>έπλινα</i>	<i>ζοίθηκα</i> <i>πλέθηκα</i>	<i>ζοιμένος</i> <i>πλιμένος</i>
	α	θηκα μένος
Ρινικόληκτα σέ -νω, -α	→	-θηκα → -μένος

2. Τά ρινικόληκτα ρήματα σέ **-νω** σχηματίζουν τόν παθητικό άόριστο σέ **-θηκα** καί τήν παθητική μετοχή σέ **-μένος**.

Ένεργητική φωνή	Παθητική φωνή	
Ένεστώτας	Άόριστος	Μετοχή
<i>έπιβαίνω</i> <i>έπιβάννα</i> <i>εὐχολώνω</i> <i>εὐχολόνα</i> <i>αἰσθάνομαι</i> —	<i>έπιβαίνθηκα</i> <i>εὐχολόνηκα</i> <i>αἰσθάνθηκα</i>	<i>έπιβασημένος</i> — —
	α	νηκα
Ρινικόληκτα ὑπερδισύλλαβα σέ -ύνω	→	-νηκα
Τό ρήμα αἰσθάνομαι	→	-νηκα

3. Τά ρινικόληκτα ὑπερδισύλλαβα σέ **-ύνω** καί τό ρήμα **αἰσθάνομαι** σχηματίζουν τόν παθητικό άόριστο σέ **-νηκα**. Οἱ μετοχές τους ἤ δέν ὑπάρχουν ἢ, ὅταν ὑπάρχουν, σχηματίζονται άνω-μαλα: *μολώνω* - *μολημένος* (Κ 10).

Ένεργητική φωνή	Παθητική φωνή	
Ένεστώτας	Άόριστος	Μετοχή
<i>άπολυμαίνω</i> <i>άπολύμανα</i> <i>ζεσταίνω</i> <i>ζέστανα</i>	<i>άπολυμάνθηκα</i> <i>ζεστάθηκα</i>	<i>άπολυμασμένος</i> <i>ζεσταμένος</i>
Ρινικόληκτα σέ -αίνω, -ανα	→ -νηκα → -θηκα	→ -σμένος → -μένος

4. Ἀπό τὰ ρινικόληκτα ρήματα σέ **-αίνω** μέ ἐνεργητικό ἀόριστο **-ανα**:

- α) ἄλλα διατηροῦν τό χαρακτήρα **ν** καί ἔχουν τόν παθητικό ἀόριστο σέ **-νθηκα** καί τήν παθητική μετοχή σέ **-σμένος** (Π α΄):
β) ἄλλα χάνουν τό χαρακτήρα **ν** τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου καί σχηματίζουν τόν παθητικό ἀόριστο σέ **-θηκα** καί τήν παθητική μετοχή σέ **-μένος** (Π β΄).

266. Ἀνωμαλίες στό σχηματισμό τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου

Τά περισσότερα παθητικά ρήματα σχηματίζονται σύμφωνα μέ ὅσα εἶπαμε πιό πάνω. Μερικά ὅμως δέν ἀκολουθοῦν τόν κανονικό σχηματισμό καί παρουσιάζουν ἀνωμαλίες ἢ στό θέμα (*δίνω* - ἐνεργ. ἀόρ. *ἔδωσα*, παθητ. ἀόρ. *δόθηκα*) ἢ στήν κατάληξη (*βρίσκω* - *βρέθηκα*).

Τά ρήματα αὐτά μπορεῖς νά τά βρῆσκεις στόν Κατάλογο τῶν Ἀνωμαλῶν Ρημάτων (σελ. 238 - 247).

267. Δεύτερος παθητικός ἀόριστος

Μερικά ρήματα σχηματίζουν τόν παθητικό ἀόριστο σέ **-ηκα** καί ὄχι σέ **-θηκα** ἢ **-τηκα**: *κόβω* - *κόπ-ηκα*. Ὁ ἀόριστος αὐτός λέγεται **δεύτερος παθητικός ἀόριστος**.

Ὁ δεύτερος παθητικός ἀόριστος σχηματίζεται:

- α) Μέ τό ἴδιο θεματικό φωνῆεν πού ἔχει τό ρῆμα στόν ἐνεργητικό ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς:
ἔκοψα - *κόπηκα*, *ἔπνιξα* - *πνίγηκα*, *ἔγραψα* - *γράφηκα*.
β) Μέ διαφορετικό θεματικό φωνῆεν:
ἔβρεξα - *βρέχθηκα*, *ντρέπομαι* - *ντράπηκα*,
ἔτρεψα - *τράπηκα*, *φαίνομαι* - *φάνθηκα*,
χαίρομαι - *χάρθηκα*.

Τό θεματικό φωνῆεν ἀλλάζει, κάποτε, καί στήν παθητική μετοχή, ὅταν αὐτή ὑπάρχει: *ἔστρεψα* - *στράφηκα* - *στραμμένος*. ἀλλά καί *καταστραμμένος*.

Τό ἴδιο φωνῆεν, εἴτε αὐτό εἶναι ἀλλαγμένο εἴτε ὄχι, ἔχουν καί οἱ χρόνοι πού σχηματίζονται ἀπό τό θέμα τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου: *χάρθηκα*, *θά χαρῶ*, *νά (σέ) χαρῶ*, *ἔχω χαρεῖ*.

Μερικά ρήματα σχηματίζουν κοντά στο δεύτερο παθητικό άοριστο και τόν κανονικό σέ **-θηκα** ή **-τηκα**:

γράφομαι - γράφηκα και γράφτηκα.

‘Ο δεύτερος παθητικός άοριστος κλίνεται όπως και ο πρώτος.

Δεύτερος παθητικός άοριστος

‘Οριστική	‘Υποτακτική (νά, όταν, για νά)	Προστακτική	‘Απαρέμφατο
<i>γράφηκα γράφηκες γράφηκε γραφήκαμε γραφήκατε γράφηκαν</i>	<i>γραφῶ γραφείς γραφεί γραφοῦμε γραφείτε γραφοῦν</i>	<i>γράψου γραφεῖτε</i>	<i>γραφεῖ</i>

Πολλά από τά ρήματα αυτά μπορείς νά τά βρίσκεις στον Κατάλογο τῶν ‘Ανώμαλων Ρημάτων (σελ. 238 - 247).

268. ‘Ανωμαλίες στο σχηματισμό τῆς παθητικῆς μετοχῆς

Μερικές παθητικές μετοχές δέν ακολουθοῦν ὁμαλό σχηματισμό· ἡ μετοχή π.χ. τοῦ ρήματος *δυστυχῶ* δέν εἶναι *δυστυχημένος* ἀλλά *δυστυχισμένος*.

Γι’ αὐτές τίς ἀνωμαλίες θά συμβουλευέσαι τόν Κατάλογο τῶν ‘Ανώμαλων Ρημάτων (Κ 10).

269. Διπλοὶ άοριστοὶ καὶ διπλές παθητικῆς μετοχές

Μερικά ρήματα σχηματίζουν διπλοὺς άοριστοὺς, ἐνεργητικούς καὶ παθητικούς, καθὼς καὶ διπλές παθητικῆς μετοχές:

πηδῶ - πήδησα καὶ *πήδηξα*
ξύνω - ξύστηκα καὶ *ξύθηκα*
πετῶ - πεταμένος καὶ *πεταγμένος.*

Καλό εἶναι σ’ αὐτές τίς περιπτώσεις νά χρησιμοποιοῦμε τόν πιό κοινό τύπο: *πήδησα, ξύστηκα, πεταμένος.*

ΡΗΜΑΤΑ ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΑ, ΑΠΡΟΣΩΠΑ, ΑΝΩΜΑΛΑ

Ἑλλειπτικά ρήματα

270. Μερικά ρήματα δέ συνηθίζονται σέ ὄλους τούς τύπους. Τά ρήματα αὐτά λέγονται ἑλλειπτικά.

Ρήματα πού συνηθίζονται μόνο σέ μερικούς τύπους τῶν ἑξακολουθητικῶν χρόνων εἶναι:
ἀνήκω, εἶμαι, ἔχω, κείτομαι, μάχομαι, μέλει, μέλλω, ξέρω, ὀφείλω, παθαίνομαι, πρέπει, πρόκειται, χρωστῶ κ.ἄ.

Στή θέση τῶν χρόνων πού λείπουν μεταχειρίζομαστε συνώνυμο ρῆμα ἢ περίφραση: π.χ. γιά τό *μάχομαι* θά ποῦμε στόν ἀόριστο *πολέμησα*, γιά τό *πρέπει*: *χρειάστηκα*, γιά τό *τρέμω*: *μ' ἔπιασε τρομάρα* κτλ.

Ἀπρόσωπα ρήματα

1. *Πρέπει νά φύγω. Πρόκειται νά ταξιδέψω.*
2. *Τό πρωί χιόνιζε· τώρα βρέχει.*
3. *Ἀκούγεται πώς θά γίνει ὁ γάμος.*

271. Μερικά ρήματα συνηθίζονται στό τρίτο ἐνικό πρόσωπο χωρίς νά ἔχουν ὑποκείμενο ἕνα πρόσωπο ἢ ἕνα πράγμα. Τά ρήματα αὐτά λέγονται **ἀπρόσωπα**.

Ἀπρόσωπα ρήματα εἶναι:

- α) Τά ρήματα: *πρέπει, πρόκειται, συμφέρει, μέλει, μέλλεται* (παράδ. 1).
- β) Ρήματα πού φανερώνουν φυσικά φαινόμενα: *βραδιάζει, βρέχει, βροντᾶ, γλυκοχαράζει, ξημερώνει, φέγγει, φυσᾶ, χαράζει, χιμωιάζει, χιονίζει κ.ἄ.* (παράδ. 2).

“Όσα από αυτά συνηθίζονται και με άλλη σημασία σχηματίζουν και άλλα πρόσωπα: *φέξε μου, φυσῶ τή φωτιά.*

γ) Μερικά προσωπικά ρήματα σε ὀρισμένες φράσεις: *ἀκούγεται, λέγεται, ἀξίζει, γίνεται, θέλει, χρειάζεται, φαίνεται κ.ἄ.* (παράδ. 3).

Ἄνώμαλα ρήματα

272. Πολλά ρήματα δέν ἀκολουθοῦν στό σχηματισμό τους τούς κανόνες τῶν ἄλλων ρημάτων. Παρουσιάζουν ἀνωμαλία ἢ στό θέμα (*βλέπω - ὀριστος εἶδα*) ἢ στήν κλίση τους (*εἶδα - ὑποτακτική δῶ, προστακτική δές, δεῖτε*). Τά ρήματα αὐτά ὀνομάζονται **ἀνώμαλα ρήματα**.

(Συγκεντρωμένα κατά κατηγορίες καί ἀλφαβητικά μπορεῖς νά τά βρεῖς στό Ἐπίμετρο, στό κεφ. Ἄνώμαλα ρήματα, σελ. 235 - 237).

ΔΕΚΑΤΟ ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

273.

ΟΙ ΜΕΤΟΧΕΣ

Ἐνεργητική φωνή		Παθητική φωνή	
Ἐνεστώτας	Καταλήξεις	Παρακείμενος	Καταλήξεις
1. <i>Μοῦ διηγίθηκε τήν ἱστορία του κλαίγοντας</i>	-οντας	5. <i>Τόν εἶδα κλαμένο καί τρόμαξα</i>	-μένος
2. <i>Λέγοντας αὐτά ἄνοιξε τήν πόρτα</i>	-οντας	6. <i>Ἡ ἀγλή ἦταν χορταρισμένη</i>	-(σ)μένη
3. <i>Λέγοντας αὐτά ἄνοιξαν τίς πόρτες</i>	-οντας	7. <i>Τραγοῦδι τραγουδηστέ μου χιλιοτραγουδημένο</i>	-(η)μένο
4. <i>Ἀνέβαιναν τραγουδώντας</i>	-ώντας	8. <i>Ὡρα ἔμεινε ἀκουμπισμένος στόν τοῖχο</i>	-(σ)μένος

Παρατηρήσεις

1. Μετοχές έχουν:

- α) ό ενεστώτας στην ενεργητική φωνή (παραδ. 1-4) και
- β) ό παρακειμένος στην παθητική φωνή (παραδ. 5-8).

2. Συνήθως ένα ρήμα έχει δύο μετοχές: τήν ενεστωτική ή ενεργητική (παραδ. 1-4) και τή μετοχή του παθητικού παρακειμένου ή παθητική (παραδ. 5-8).

3. 'Η ενεργητική μετοχή τελειώνει σε -οντας (-ώντας) και είναι άκλιτη (παραδ. 1-4).

4. 'Η παθητική μετοχή τελειώνει σε -μένος, είναι κλιτή και έχει τρία γένη και δύο αριθμούς (παραδ. 5-8).

5. 'Η παθητική μετοχή συχνά ισοδυναμεί με επίθετο (παραδ. 7).

6. Παθητική μετοχή σχηματίζουν και ρήματα τής ενεργητικής φωνής, πού δέν έχουν άλλους τύπους τής παθητικής (παραδ. 8).

'Η μετοχή του παθητικού ενεστώτα

Μερικά ρήματα σχηματίζουν από τό ενεστωτικό τους θέμα και μετοχή παθητικού ενεστώτα. 'Η μετοχή αυτή τελειώνει σε -όμενος, -όμενος, -όμενος και είναι συνήθως επίθετο ρηματικό: *τρεμάμενα χέρια, οι εργαζόμενες γυναίκες, γλυκολυπούμενη χαμογελάει.*

'Ορισμένες από τις μετοχές αυτές έχουν γίνει ουσιαστικά:

τά πλεούμενα, τό περιεχόμενο, τά κρατούμενα, τά μελλούμενα, τά βρισκόμενα — προστατευόμενος, έμπορευόμενος.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. — Μετοχές σε -όμενος και μετοχές σε -όμενος.

'Από τις μετοχές αυτές:

1. οι προπαροξύτονες γράφονται μέ ο: *εργαζόμενος, λεγόμενος, έμπορευόμενος.*

Σημείωση. — Μερικές μετοχές πού προέρχονται από λόγια ρήματα τής δεύτερης συζύγιας δέν ακολουθούν τόν κανόνα και γράφονται μέ ω:

τιμω - τιμώμενος, προσδοκω - προσδοκώμενος, περισπώμενη λέξη κτλ.

2. Οι παροξύτονες γράφονται μέ ω: *είλωμένος, φαγωμένος, ξηλωμένος* (πού είναι μετοχές παθητικού παρακειμένου).

II. ΤΑ ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

274.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Ἔπεσε κάτω.

Βλέπει καλά.

Φεύγει αὔριο.

Μοῦ ἀρέσει πολύ.

Οἱ λέξεις *κάτω*, *αὔριο*, *καλά*, *πολύ* εἶναι ἄκλιτες. Πηγαίνουν μαζί μέ ἓνα ρῆμα, τό προσδιορίζουν καί φανερώνουν *ποῦ* ἔπεσε κάποιος (τόν τόπο), *πότε* φεύγει (τό χρόνο), *πῶς* βλέπει (τόν τρόπο), *πόσο* τοῦ ἀρέσει (τό ποσό).

Οἱ ἄκλιτες λέξεις πού προσδιορίζουν ἓνα ρῆμα καί φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό κ.ἄ. λέγονται **ἐπιρρήματα**.

Τά ἐπιρρήματα μπορεῖ νά προσδιορίζουν καί ἐπίθετα ἢ ἄλλα ἐπιρρήματα:

Ὁ καιρός εἶναι πολύ καλός.

Ὁ πατέρας βγήκε ἀπό τό σπίτι κάπως νωρίς.

Τό ἐπίρρημα *πολύ* προσδιορίζει τό ἐπίθετο *καλός*, τό *κάπως* προσδιορίζει τό ἐπίρρημα *νωρίς*.

Κατά τή σημασία τους τά ἐπιρρήματα εἶναι πέντε εἰδῶν:

α) **τοπικά**, β) **χρονικά**, γ) **τροπικά**, δ) **ποσοτικά** καί ε) **βεβαιωτικά**, **διστακτικά**, **ἀρνητικά**.

275.

Α. — Τοπικά ἐπιρρήματα

Τά τοπικά ἐπιρρήματα φανερώνουν τόπο καί ἀπαντοῦν στήν ἐρώτηση *ποῦ*;

Ποῦ; *ἐδῶ*, *ἐκεῖ*, *αὐτοῦ*, *ἀλλοῦ*, *παντοῦ*, *κάπου*, *πουθενά* κτλ.

Τά χρονικά ἐπιρρήματα φανερώνουν χρόνο καί ἀπαντοῦν στήν ἐρώτηση *πότε*;

Πότε; *ὄποτε, ποτέ, πότε πότε, κάποτε, κάπου κάπου* κτλ.

Τά τροπικά ἐπιρρήματα φανερώνουν τρόπο καί ἀπαντοῦν στήν ἐρώτηση *πῶς*;

Πῶς; *ὅπως, ἔτσι, μαζί, κάπως, ἀλλιῶς — καλά, κακά* κτλ.

Στά τροπικά ἐπιρρήματα ἀνήκουν καί τά μόρια *σάν* καί *ὡς*.

Ἐπίσης:

Τό μόριο *σάν* συνοδεύει ὀνόματα ἢ ἀντωνυμίες:

α) ὅταν πρόκειται νά δηλωθεῖ παρομοίωση:

Πέθανε σάν παλικάρι.

Χυτή σάν λαμπάδα.

Εἶναι σάν ἐσένα.

β) ὅταν δηλώνεται αἰτία:

Αὐτός ἄς ἔλεγε ὅ,τι ἤθελε· ἐσύ σάν συγγενής ἔπρεπε νά μέ υποστηρίξεις (= ἐπειδή εἶσαι συγγενής).

Τό μόριο *ὡς* συνοδεύει ὀνόματα. Ἐνα ὄνομα μέ τό μόριο *ὡς* μπροστά χρησιμοποιεῖται ὡς *κατηγορούμενο*.

Ἐπηρετεῖ στό γυμνάσιο ὡς καθηγητής.

Ἡ Ἑλλάδα ἀναγνωρίστηκε ὡς ἀνεξάρτητο Κράτος.

Εἶναι σφάλμα νά χρησιμοποιοῦμε σ' αὐτή τήν περίπτωση τό ὁμοιωματικό *σάν*.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. — Τό τροπικό ἐπιρρήμα *ὡς* εἶναι ἄτονο (βλ. § 35), ἐνῶ ἡ πρόθεση *ὡς* τονίζεται : *ὡς ἐκεῖ* (βλ. § 285).

Τά ποσοτικά ἐπιρρήματα φανερώνουν ποσό καί ἀπαντοῦν στήν ἐρώτηση *πόσο*;

Πόσο; *ὅσο, ὅσοδήποτε, τόσο, πολύ, περισσότερο, πού, λίγο* κ.ἄ.

Μέ τά βεβαιωτικά έπιρρήματα έπιβεβαιώνουμε κάτι, μέ τά διστακτικά δείχνουμε τό δισταγμό μας γιά κάτι, μέ τά άρνητικά άρνούμαστε κάτι.

α) Βεβαιωτικά: *ναί, μάλιστα, βέβαια* κτλ.

β) Διστακτικά: *ΐσως, τάχα (τάχατε), δῆθεν, πιθανόν:*
— *Θά 'ρθεῖς; — 'Ισως, πιθανόν.*

γ) Άρνητικά: *δχι, δέ(ν), μή(ν), δχι βέβαια, πιά (δέν ἔχω πιά).*

Εἶναι πάρα πολλά τά έπιρρήματα σέ -α, πού σχηματίζονται από τόν πληθυντικό τοῦ οὐδετέρου τῶν έπιθέτων:

ώραιος, πληθ. οὐδ. ώραῖα, έπιρρημα ώραῖα: περάσαμε ώραῖα.

Τά περισσότερα εἶναι τροπικά, ὑπάρχουν ὅμως καί τοπικά (*δεξιά, χαμηλά* κτλ.), χρονικά (*ἀδιάκοπα*) καί ποσοτικά (*ἀρκετά*).

Μερικά από τά έπιρρήματα σέ -α (-ά) μποροῦν νά σχηματιστοῦν καί σέ -ως (-ῶς).

βέβαια — βεβαίως, σπάνια — σπανίως, χοντρικά — χοντρικῶς.

Σέ -ῶς σχηματίζονται καί τά έπιρρήματα τῶν έπιθέτων σέ -ης, -ης, -ες: *σαφής — σαφῶς, συνεχής — συνεχῶς, ἀκριβής — ἀκριβῶς.*

Τά πιά συνηθισμένα έπιρρήματα εἶναι συγκεντρωμένα στόν πίνακα πού ἀκολουθεῖ.

	1. Τοπικά	2. Χρονικά
α. Έρωτηματικά	ποῦ; (ποῦθε;)	πότε;
β. Ἀόριστα	κάπου, πουθενά, ἄλλοῦ,	κάποτε, κάπου κάπου, πότε πότε, ἄλλοτε,
γ. Δεικτικά	ἔδῳ, ἐκεῖ, αὐτοῦ, παντοῦ,	τότε, τώρα, ποτέ,
δ. Αναφορικά	ἐκεῖ πού, ὅπου, ὅπουδήποτε,	τότε πού, ὅποτε, ὅποτεδήποτε,
ε. Διάφορα	(ἐ)πάνω, κάτω, καταγής, μέσα, ἔξω, (ἐ)μπρός, πίσω, δεξιά, ἀριστερά, ψηλά, χαμηλά, πλάι, δίπλα, κοντά, μακριά, ἀπέναντι, γύρω, ὀλόγυρα, μεταξύ, ἀναμεταξύ, ἀνάμεσα, πέρα, ἀντίπερα, βόρεια, νότια, ἀνατολικά, δυτικά, βορειοανατολικά, νοτιοανατολικά κτλ.	ἀμέσως, εὐθύς, κιόλας, ἤδη, πιά, μόλις, ἀκόμη (ἀκόμα), πάλι, ξανά, συχνά, συνήθως, ὕστερα, ἔπειτα, κατόπιν, πρῶτα, πρῖν, πρωτότερα, νωρίς, ἀργά, γρήγορα, συνάμα, ἀδιάκοπα, ἐγκαιρα, χτές, προχτές, σήμερα, (ἐ)ψές, ἀπόψε, αὔριο, μεθαύριο, πέρ(υ)σι, πρόπερσι, φέτος, τοῦ χρόνου κτλ.

3. Τροπικά	4. Ποσοτικά	5. Βεβαιωτικά κ.ἄ.
<p>πῶς; κάπως, ἀλλιῶς, ἀλλιῶτικά, ἔτσι, μαζί, ὅπως, καθώς, ὡς, σάν,</p> <p>καλά, κακά, σιγά, ἔξαφνα (ἄξαφνα, ξαφνικά), ἴσια, ὠραῖα, χωριστά, μόνο, μονάχα (μοναχά), διαρκῶς, μεμιᾶς, μονομιᾶς, ἐπίσης, ἐπικεφαλῆς, ἰδίως, κυρίως, εἰδεμή, τοῦ κάκου, τυχόν, καλῶς, ἀκριβῶς, ἐντελῶς, εὐτυχῶς, ἐξῆς, ἐλληνικά, γαλλικά, χωριάτικα κτλ.</p>	<p>πόσο; κάμποσο, τόσο, ὅσο, ὁσοδήποτε,</p> <p>μόνο, πολύ, περισσότερο, πιά, λίγο, λιγάκι, λιγότερο, κομμάτι, ἀρκετά, σχεδόν, τουλάχιστο(ν), πάνω κάτω, περίπου, καθόλου, διόλου, ὀλωσδιόλου, ὀλότελα, μᾶλλον, ἐξίσου, μόλις κτλ.</p>	<p>α) Βεβαιωτικά ναί, μάλιστα, βέβαια, βεβαιότατα, ὀρισμένως, ἀλήθεια (ἀληθινά), σωστά.</p> <p>β) Διστακτικά ἴσως, τάχα (τάχατε), δῆθεν, πιθανόν, ἄραγε.</p> <p>γ) Ἀρνητικά ὄχι, δέ(ν), μή(ν), ὄχι βέβαια.</p>

Σέ κάθε έρώτηση πού κάνουμε μέ έπιρρήματα πού έχουν έρωτηματική σημασία (έ ρ ω τ η μ α τ ι κ á έ π ι ρ ρ ή μ α τ α) μπορεί νά δοθεί άπάντηση μέ άλλα έπιρρήματα πού έχουν σημασία ή άόριστη (ά ό ρ ι σ τ α έ π ι ρ ρ ή μ α τ α) ή δεικτική (δ ε ι κ τ ι κ á έ π ι ρ ρ ή μ α τ α) ή άναφορική (ά ν α φ ο ρ ι κ á έ π ι ρ ρ ή μ α τ α). Τά έπιρρήματα αύτου του είδους λέγονται **συσχετικά** και περιέχονται στον παρακάτω πίνακα.

Έρωτηματικά	Άόριστα	Δεικτικά	Άναφορικά
Τοπικά: <i>πού;</i>	<i>κάπου, άλλοϋ</i>	<i>έδω, αύτου, έκει, πουθενά</i>	<i>πού, όπου, όπουδήποτε</i>
Χρονικά: <i>πότε;</i>	<i>κάποτε, άλλοτε, πάντα, πάντοτε</i>	<i>τότε, τώρα, ποτέ</i>	<i>πού, όποτε, όπουτεδήποτε</i>
Τροπικά: <i>πώς;</i>	<i>κάπως, άλλιώς</i>	<i>έτσι</i>	<i>όπως, καθώς, όπουσδήποτε</i>
Ποσοτικά: <i>πόσο;</i>	<i>κάμποσο</i>	<i>τόσο, καθόλου</i>	<i>όσο, όπουδήποτε</i>

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Μέ τις προθέσεις φανερώνεται

Ἔρχομαι ἀπό τό σπίτι	ἀπό ποῦ;	τόπος
Εἶναι ἄρρωστος ἀπό χτές	ἀπό πότε;	χρόνος
Ἔτρεμε ἀπό τό θυμό του	γιατί;	αἰτία
Πηγαίνω πρὸς τήν ἀγορά	πρὸς τά ποῦ;	τόπος
Ἦρθε κατὰ τό μεσημέρι	πότε;	χρόνος
Πῆγα μέ τά πόδια	πῶς;	τρόπος
Ἀπέχει ὡς χίλια μέτρα	πόσο;	ποσό

- 1 Οἱ ἄκλιτες λέξεις πού μπαίνουν ἐμπρὸς ἀπὸ τά ὀνόματα ἢ τά ἐπιρρήματα, γιά νά φανερώσουν μαζί τους τόπο, χρόνο, αἰτία, τρόπο, ποσό κτλ. λέγονται **προθέσεις**.

2. Οἱ προθέσεις εἶναι:

- α) πέντε μονοσύλλαβες: *μέ, σέ**, *για*, *ὡς* (σπάνια *ἔως*), *πρὸς*
 β) ἑπτὰ δισύλλαβες: *κατά, μετά, παρὰ, ἀντί(ς), ἀπό, δίχως, χωρίς*.
 γ) ἡ τρισύλλαβη: *ἴσαμε*.

3. Ἀπό τίς προθέσεις μερικές χρησιμεύουν ὡς πρῶτα συνθετικά:

<i>πρὸς</i> (τά <i>ξημερώματα</i>)	<i>προσθέτω</i>
<i>κατά</i> (τήν <i>ἀγορά</i>)	<i>κατακαθίζω</i>
<i>μετά</i> (τό <i>φαγητό</i>)	<i>μεταλαβαίνω</i>
<i>ἀπό</i> (<i>χτές</i>)	<i>ἀπόβροχο</i>
(<i>δύο</i>) <i>ἀντί</i> (<i>τρεις</i>)	<i>ἀντίδροσο</i>

* Τό *εἰς*, παλαιότερος τύπος τοῦ *σέ*, βρίσκεται, σπάνια, σέ μερικές στερεότυπες ἢ ἱστορικές φράσεις, σέ δημοτικά τραγούδια κτλ.: *εἰς ὑγείαν, εἰς ἀνώτερα, εἰς βάρος μου, κοιμᾶται εἰς ὕπνο βαθύ* (Σολωμός).

4. Κανονικά μετά την πρόθεση τὰ ὀνόματα μπαίνουν σέ πτώση αἰτιατική:

Κατά τήν ἀγορά. Πρός τόν κήπο.

286. Ποιές προθέσεις συνθέονται καί ποιές ὄχι

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	Μονοσύλλαβες	Δισύλλαβες	Τρισύλλαβες
Προθέσεις πού δέ συνθέονται	<i>μέ, σέ, γιά, ὤς</i>	<i>χωρίς, δίχως</i>	<i>ἴσαμε</i>
Προθέσεις πού χρησιμεύουν καί ὡς πρῶτα συνθετικά	<i>πρός</i>	<i>ἀντί(ς), ἀπό, κατά, μετά, παρὰ</i>	

287. Πάθη προθέσεων

Οἱ προθέσεις *μέ, σέ, γιά, κατά, παρὰ, ἀπό* παθαίνουν συχνά ἐκθλιψη ἢ ἀποκοπή· παρουσιάζονται τότε χωρίς τό τελικό τους φωνῆεν.

α) Ἐκθλιψη παθαίνουν οἱ προθέσεις *μέ, σέ, ἀπό, γιά, κατά, παρὰ, ἴσαμε* ἔμπρός ἀπό φωνῆεν:

μ' ἐσένα, σ' αὐτόν, ἀπ' ἄλλοῦ, γι' αὐτό, κατ' αὐτά, παρ' ὄλο, ἴσαμ' ἐδῶ. (Βλ. καί §§ 49, 53).

β) Ἀποκοπή παθαίνουν οἱ προθέσεις *σέ* καί *ἀπό* ἔμπρός ἀπό τό τ τοῦ ἄρθρου: *στόν κόσμο, ἀπ' τή θάλασσα.*

288. Πίνακας πού φανερώνει τὰ πάθη τῶν προθέσεων

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	Ἀποκοπή	Ἐκθλιψη
Μονοσύλλαβες	<i>σέ</i>	<i>μέ, σέ, γιά</i>
Δισύλλαβες	<i>ἀπό</i>	<i>ἀπό, κατά, παρὰ</i>
Τρισύλλαβες	—	<i>ἴσαμε</i>

Ἀπαρχαιωμένες προθέσεις

289. Ἐκτός ἀπό τίς παραπάνω προθέσεις λέγονται σέ μερικές ἐκφράσεις καί οἱ ἀρχαῖες προθέσεις *διά, ἐκ, ἐν, ἐπί, πρό, ὑπέρ, ὑπό*:

διά: *διά πυρός καί σιδήρου* (ἔτσι καί τό σύνθετο *διαμιάς*).

ἐκ-ἐξ: *ἐκ Θεοῦ, ἐξ οὐρανοῦ* (ἔτσι καί τά σύνθετα *ἐξαιτίας, ἐξαρχῆς*).

ἐν: *ἐν γνώσει* (ἔτσι καί *ἐντάξει*).

ἐπί: *ἐπί Καποδίστρια* (ἔτσι καί *ἐπικεφαλῆς, ἐπιτέλους*).

περί: *τόν ἔχει περί πολλοῦ, περί τά τοιαῦτα*.

πρό: *πρό Χριστοῦ, πρό ὀλίγον* (ἔτσι καί *προπάντων*).

ὑπέρ: *ὑπέρ τό μέτρο, ὑπέρ τό δέον*.

ὑπό: *ὑπό τήν προεδρία, κρατῶ ὑπό σημείωση*.

Στά μαθηματικά χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀρχαῖες προθέσεις *σύν, ἐπί, διά, τό πλήν καί τό μείον*.

Ἡ πρόθεση	σημαίνει	παράδειγμα
<i>σύν</i>	καί	<i>διακόσια σύν τέσσερα</i>
<i>ἐπί</i>	φορές	<i>χίλια ἐπί δύο</i>
<i>διά</i>	μοιρασμένο σέ	<i>ἑκατό διά δεκατρία</i>
<i>πλήν</i>	ἀπό	<i>δώδεκα πλήν τέσσερα</i>
<i>μείον</i>	ἀπό	<i>ΑΒ μείον ΓΔ</i>

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

290.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

- Ἡ ἡμέρα καί ἡ νύχτα.*
- Ἔλα ἤ φύγε.*
- Τό σπίτι εἶναι παλιό, μιά νοικοκυρεμένο.*
- Εἰμ' Ἑλληνας, ὥστε κι ἐγώ γιά λευτεριά διψῶ.*

5. Ἡ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ μας, **δηλαδή** ὁ Ἀι-Γιώργης, εἶναι ὀμορφη.
6. Ἔλεγε **ὅτι** τὸν τραβοῦσε ἡ θάλασσα.
7. **Ὅταν** λείπει ἡ γάτα, χορεύουν τὰ ποντίκια.
8. Πουλί, σοῦ ἀνοίγω τὸ κλουβί, **γιατί** πονῶ γιὰ σένα.
9. Βρόντα, **ἂν** θέλεις νά σ' ἀνοίξουν.
10. Θέλω νά πάω νά κοιμηθῶ.
11. Μέ γέλασε τόσες φορές, **ὥστε** δέν τὸν πιστεύω πιά.
12. Φοβοῦμαι **μὴν** πάθεις κακό.
13. Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ **παρὰ** σαράντα χρόνια σκλαβιά καί φυλακή.

Οἱ ἄκλιτες λέξεις καί, ἤ, μά, ὥστε, δηλαδή, ὅτι, ὅταν, γιατί, ἂν, νά, μὴν, παρὰ συνδέουν λέξεις (παράδ. 1) ἢ προτάσεις (παράδ. 2). Γι' αὐτό καί λέγονται **σύνδεσμοι**.

Πίνακας μέ τούς συνδέσμοις

Εἶδη	Σύνδεσμοί
1. Συμπλεκτικοί	καί (κι), οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ
2. Διαχωριστικοί	ἤ, εἶτε
3. Ἀντιθετικοί	μά, ἀλλά, παρὰ, ὅμως, ὡστόσο, ἐνῶ, ἂν καί, μολοντί, μόνο
4. Συμπερασματικοί	λοιπόν, ὥστε, ἄρα, ἐπομένως, πού
5. Ἐπεξηγηματικός	δηλαδή
6. Εἰδικοί	πώς, πού, ὅτι
7. Χρονικοί	ὅταν, σάν, ἐνῶ, καθώς, ἀφοῦ, ἀφότου, πρὶν (πρὶν νά), μόλις, προτοῦ, ὥσπου, ὥστόσο, ὅσο πού, ὅποτε
8. Αἰτιολογικοί	γιατί, ἐπειδή, ἀφοῦ, τί (ποιητικό)
9. Ὑποθετικοί	ἂν, σάν, ἄμα
10. Τελικοί	νά, γιὰ νά (δυνατότερο ἀπό τὸ νά)
11. Ἀποτελεσματικοί	ὥστε (νά), πού
12. Διστακτικοί	μή(ν), μήπως
13. Συγκριτικός	παρὰ

291. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.

1. Πρέπει νά ξεχωρίζουμε τόν ειδικό σύνδεσμο **πώς** από τό τροπικό επίρρημα **πῶς**:

Εἶπε πῶς θά ῥθῃ.

Πῶς εἶσαι;

2. Πρέπει νά ξεχωρίζουμε τόν ειδικό σύνδεσμο **πού** από τό τοπικό επίρρημα **ποῦ**:

Ἔμαθα πού (ὅτι) ἦσαν ἄρρωστος.

Δέν ξέρω πού εἶναι.

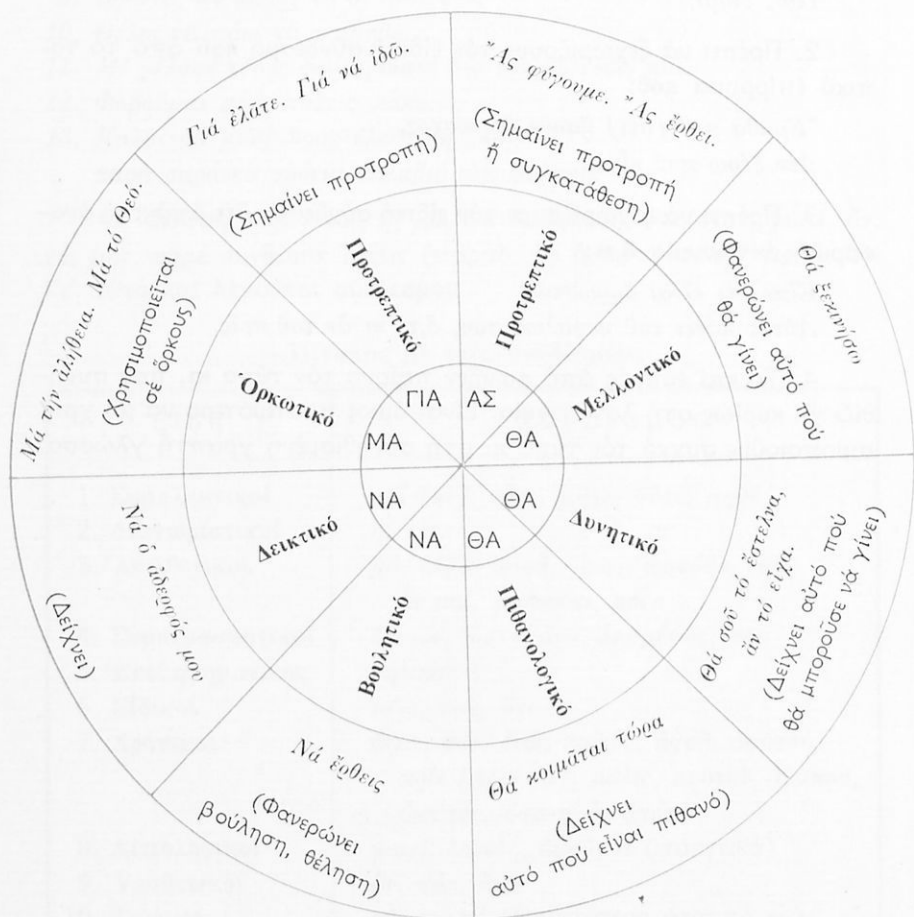
3. Πρέπει νά ξεχωρίζουμε τόν ειδικό σύνδεσμο **ὅτι** από τήν αναφορική ἀντωνυμία **ὅ,τι**:

Εἶπε ὅτι εἶναι ἄρρωστος.

Αὐτός κάνει τοῦ κεφαλιοῦ του, ὅ,τι κι ἂν τοῦ πεῖς.

4. Τό **καί** ἔμπρός ἀπό φωνῆεν παίρνει τόν τύπο **κι**, πού συνηθίζεται κυρίως στή λογοτεχνία. Εἶναι ὅμως προτιμότερο νά μή χρησιμοποιοῦμε συχνά τόν τύπο **κι** στή συνηθισμένη γραπτή γλώσσα.

Λογαριάζονται για σύνδεσμοι καί μερικές μονοσύλλαβες λέξεις, τὰ **μόρια**, πού τίς χρησιμοποιοῦμε πολύ συχνά στή γλώσσα μας μέ διάφορες σημασίες. Τά μόρια αὐτά εἶναι τό **ἄς**, **θά**, **νά**, **μά**, **για** καί περιέχονται στόν ἀκόλουθο πίνακα.

Ὁ πρῶτος κύκλος, ὁ ἐσωτερικός, περιέχει τὰ μόρια, ὁ δεῦτερος τὰ ὀνομάζει ἀπό τίς σημασίες τους καί ὁ τρίτος δίνει τὰ παραδείγματα. Στίς παρενθέσεις ἀναλύονται οἱ σημασίες τῶν μορίων.

1. Τό **ἄς** σημαίνει συνήθως προτροπή ή συγκατάθεση:
Ἄς φύγομε. Ἄς ἔρθει.
2. Τό **θά** εἶναι κατά τή σημασία:
α) μελλοντικό: *Θά ξεκινήσω.*
β) δυνητικό: *Θά σοῦ τό ἔστειλα, ἂν τό εἶχα.*
γ) πιθανολογικό: *Θά κοιμᾶται τώρα (= ἴσως κοιμᾶται τώρα).*
3. Τό βουλητικό **νά**: *Νά ἔρθεις (= θέλω νά ἔρθεις).*
4. Τό δεικτικό **νά**: *Νά τους ἔρχονται. Νά πού εἶχα δίκιο.*
5. Τό ὀρκωτικό **μά**: *Μά τήν ἀλήθεια. Μά τό Θεό.*
6. Τό προτρεπτικό **γιά**: *Γιά ἐλάτε. Γιά νά ἰδῶ τί κάνετε!*

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

293.

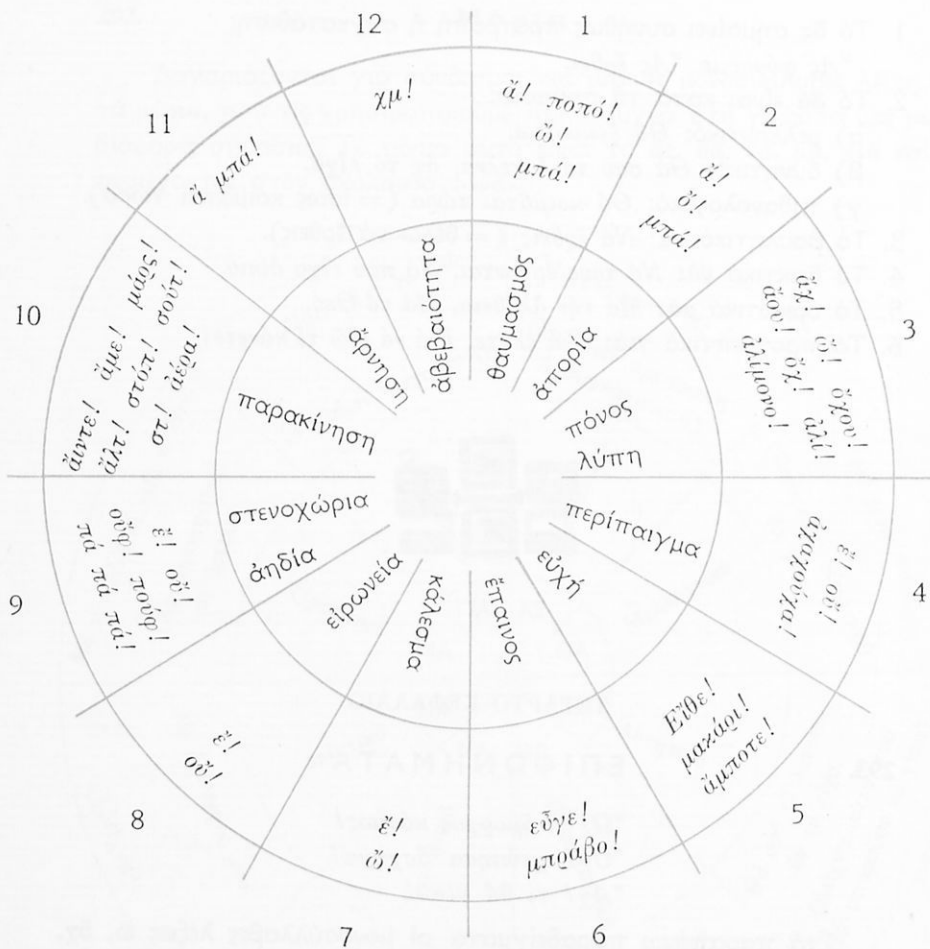
Ε Π Ι Φ Ω Ν Η Μ Α Τ Α

*Ἦ! τί ὄμορφος κόσμος!
Ὁχ! χτύπησα ἄσχημα!
Ἄχ! τί θά γίνω!*

Στά παραπάνω παραδείγματα οἱ μονοσύλλαβες λέξεις **ὦ**, **ὄχ**, **ἄχ** φανερώνουν θαυμασμό, πόνο, ἀπορία, φανερώνουν δηλαδή συναισθήματα. Οἱ λέξεις αὐτές ὀνομάζονται **ἐπιφωνήματα**.

Τά ἐπιφωνήματα εἶναι ἄκλιτα, συνοδεύονται, συνήθως, ἀπό μικρές φράσεις καί φανερώνουν: θαυμασμό, ἀπορία, πόνο, λύπη, περίπαιγμα, εὐχή, ἔπαινο, κάλεσμα, εἰρωνεία, στενοχώρια, ἀηδία, παρακίνηση, ἄρνηση, ἀβεβαιότητα.

Τά ἐπιφωνήματα καί ἡ σημασία τους φαίνονται στόν ἀκόλουθο πίνακα:

Ο έξωτερικός κύκλος περιέχει τά έπιφωνήματα χωρισμένα σέ συγγενικές όμάδες· ό έσωτερικός δίνει τή σημασία τους.

294. Έπιφωνηματικές έκφράσεις

Έκτός άπό τά καθαυτό έπιφωνήματα, καί κάθε λέξη ή έκφραση πού χρησιμεύει γιά έπιφώνημα είναι **έπιφωνηματική έκφραση**:
Κοίμα! Προσοχή! Χριστός καί Παναγία!

Ἐπιφωνηματικές ἐκφράσεις εἶναι οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ρήματα, ἐπιρρήματα καί σύντομες φράσεις.

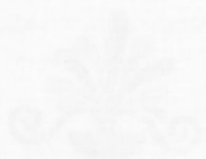
1. Οὐσιαστικά	<i>ζοῖμα! φρίκη! Θεέ μου! Χριστός! βοήθεια! θάρος!</i>
2. Ἐπίθετα	<i>καλέ! μωρέ! κακομοίρη μου! τόν καημένο!</i>
3. Ρήματα	<i>ἔλα δά! ὀρίστε! κόπιασε! ζήτω! ἡμαρτον! στάσου!</i>
4. Ἐπιρρήματα	<i>ἐμπρός! ἔξω! περαστικά! καλά! ὦραϊα! μάλιστα!</i>
5. Φράσεις	<i>τέλος πάντων! μέ τό συμπάθιο! νά σέ χαρῶ! μά τήν ἀλήθεια! σέ καλό σου!</i>

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ. — Στά ἐπιφωνήματα σημειώνουμε συνήθως θαυμαστικό, κάποτε ἐρωτηματικό ἢ ἀποσιωπητικά:

Χά, χά, χά! ὦραϊα! Ἔ; Ἄντε. . .

1. Ονοματεπώνυμο	
2. Ονοματεπώνυμο	
3. Ονοματεπώνυμο	
4. Ονοματεπώνυμο	
5. Ονοματεπώνυμο	
6. Ονοματεπώνυμο	
7. Ονοματεπώνυμο	
8. Ονοματεπώνυμο	
9. Ονοματεπώνυμο	
10. Ονοματεπώνυμο	

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

I. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

- A. Δίψηφα σύμφωνα *μπ, ντ, γκ* σέ ξένες λέξεις.
- B. Λέξεις που παίρνουν δασεία.
- Γ. Συμφωνικά συμπλέγματα.
- Δ. Πίνακας λέξεων μέ δύο σύμφωνα ὁμοια ἤ μέ ἕνα σύμφωνο (καί μέ *ντζ*).
- E. Καταλήξεις οὐσιαστικῶν.
- ΣΤ. Καταλήξεις ἐπιθέτων.
- Z. Καταλήξεις ρημάτων.
- H. Καταλήξεις ἐπιρρημάτων.

II. ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

- A. Κατηγορίες ἀνώμαλων ρημάτων.
- B. Κατάλογος ἀνώμαλων ρημάτων.
- Γ. Ρήματα σέ *-αίνω*.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

I. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

- Α. Δίπλοιο άρθρο με γν, γν με γνη λίγα
- Β. Άρση του άρθρου γαλακ
- Γ. Διακρίση των γνητών
- Δ. Πλάτος γνητών με τις ερωτήσεις Α και Β με τις ερωτήσεις γνητών
- Ε. Κατακλιση αλφαιτών
- ΣΤ. Κατακλιση βιαιτών
- Ζ. Κατακλιση ριαιτών
- Η. Κατακλιση ιριαιτών

II. ΑΝΩΜΑΛΙΑ

- Α. Κατακλιση βιαιτών
- Β. Κατακλιση ριαιτών
- Γ. Πλάτος γνητών

Ι. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Α. Δίψηφα σύμφωνα μπ, ντ, γκ σέ ξένες λέξεις

A	<p> <i>άλ-μπουρο</i> <i>ά-μπρί</i> <i>άρ-γκό</i> <i>άρα-μπάς</i> <i>άρ-μπαρόριζα</i> </p>	<p> <i>μπα-μπιάς</i> <i>μπάο-μπας</i> <i>μπαρ-μπέρης</i> <i>μπαρ-μπούνι</i> <i>μπέ-μης</i> <i>μπι-γκόνια</i> <i>μπι-μπερό</i> <i>μπορ-ντούρα</i> <i>μπουλ-ντόζα</i> <i>μπου-ντρούμι</i> </p>
B	<p> <i>βε-ντέτα</i> (= κορυφαία καλλιτέχνηδα, ένῶ <i>βεν-τέτα</i> = έκδίκηση) </p>	
Γ	<p> <i>γαρ-μπής</i> <i>γιορ-ντάνι</i> <i>Γιον-γκοσλαβία</i> </p>	N
Z	<p><i>ζορ-μπάς</i></p>	P
K	<p> <i>καβορ-ντίζω</i> <i>καλ-ντιρίμι</i> <i>κα-μπίνα</i> <i>καρα-μπίνα</i> <i>κό-μπρα</i> <i>κου-μπούρα</i> </p>	P
Λ	<p><i>λι-μπρέτο</i></p>	Σ
M	<p> <i>μα-ντέμι</i> <i>μαρα-μπού</i> <i>μπα-γκέτα</i> <i>μπαϊλ-ντίζω</i> </p>	Σ
		T
		<p> <i>τα-μπούρι</i> <i>τουρ-μπάνι</i> <i>τουρ-μπίνα</i> <i>τσι-μπούκι</i> </p>
		Φ
		<p> <i>φαρ-μπαλάς</i> <i>φίλ-ντισι</i> </p>

B. Λέξεις πού παίρνουν δασεία

A	<p> <i>ἀβρός</i> <i>ἄγιος</i> <i>ἄγνός</i> <i>Ἄδης</i> <i>ἄδρός</i> <i>αἶμα</i> <i>Αἶμος</i> <i>αἴρεση</i> <i>ἄλάτι</i> </p>	<p> <i>Ἀλιάκμονας</i> <i>ἀλεία</i> <i>Ἀλικαρνασός</i> <i>ἀλίπαστο</i> <i>ἄλμα</i> <i>Ἀλόνησος</i> <i>ἀλυκή</i> <i>ἄλυσίδα</i> <i>ἄλώνι</i> </p>	<p> <i>ἄλωση</i> <i>ἄμα</i> <i>ἀμάξι</i> <i>ἀμαρτάνω</i> <i>ἄμιλλα</i> <i>ἀπαλός</i> <i>ἀπλός</i> <i>ἄρμα</i> </p>	<p> <i>ἄρμη</i> <i>ἀρομόζω</i> <i>ἀροπάζω</i> <i>ἀφή</i> <i>ἀψίδα</i> <i>ἀψίθυμος</i> <i>ἀψίκορος</i> <i>ἀψός</i> </p>
E	<p> <i>ἐαντός</i> <i>ἐβδομος</i> <i>Ἐβραῖος</i> <i>Ἐβρος</i> <i>ἐδώλιο</i> <i>ἔδρα</i> <i>εἴλωτας</i> <i>εἰρμός</i> <i>Ἐκάβη</i> </p>	<p> <i>Ἐκτορας</i> <i>Ἐλένη</i> <i>ἔλικας</i> <i>Ἐλικώνας</i> <i>ἔλκος</i> <i>ἐλκύνω</i> <i>Ἐλλη</i> <i>Ἐλληνας</i> </p>	<p> <i>Ἐλλάδα</i> <i>ἔλος</i> <i>ἐνώνω</i> <i>ἐξῆς</i> <i>ἔρμαιο</i> <i>ἐρμηνεύω</i> <i>Ἐρμῆς</i> <i>Ἐρμιόνη</i> </p>	<p> <i>ἐρπετό</i> <i>ἔρπω</i> <i>ἐσπερινός</i> <i>ἐστία</i> <i>ἐστιατόριο</i> <i>ἐταιρεία</i> <i>ἔτοιμος</i> <i>εὐρετήριο</i> </p>
H	<p> <i>ἦβη</i> <i>ἦγεμόνας</i> <i>ἦγούμενος</i> <i>ἦδονή</i> <i>ἦλικία</i> </p>	<p> <i>ἦλιος</i> <i>ἦμέρα</i> <i>ἦμερος</i> <i>ἦμι(κύκλιο)</i> <i>ἦνίοχος</i> </p>	<p> <i>ἦπατα</i> <i>ἦρα</i> <i>ἦρακλῆς</i> <i>ἦρόδοτος</i> <i>ἦρωας</i> </p>	<p> <i>Ἡσίοδος</i> <i>ἦσυχος</i> <i>ἦττα</i> <i>Ἡφαιστος</i> </p>
I	<p> <i>ιδρύω</i> <i>ιδρώτας</i> <i>ιερός</i> <i>Ἰερουσαλήμ</i> </p>	<p> <i>ικανός</i> <i>ικετεύω</i> <i>ιλαρός</i> </p>	<p> <i>ἱμάτιο</i> <i>ἱππικό</i> <i>Ἰπποκράτης</i> </p>	<p> <i>ἱππότης</i> <i>ἱστορία</i> <i>ἱστός</i> </p>

○	ὀδηγός	ὀμιλία	ὀποῖος	ὄρμος
	ὀδός	ὀμιλος	ὀποτε	ὀρμῶ
	ὀλμος	ὀμίχλη	ὀπον	ὄρος (ὀ)
	ὀλόκληρος	ὀμο-(ὀμόνοια)	ὀπως	ὄσιος
	ὄλος	ὄμοιος	ὄραση	ὄσος
	ὀμάδα	ὄμως	ὀρίζω	ὄταν
	ὀμαλός	ὀπλή	ὄριο	ὄτι
	ὀμηρος	ὄπλο	ὄρκος	ὄ,τι
	Ὀμηρος	ὄποιος		

Υ *νίοθετῶ*

Ω *ώρα, ώραῖος, ὄριμος, ὤς, ὤς.*

Παίρνουν δασεία καί ὅσες λέξεις παράγονται ἀπό λέξεις πού ἔχουν δασεία:

ἀμάξι, ἄμαξα, ἀμαξάκι, ἀμαξιάς, ἀμαξωτός, ἀμαξιάτικα, ἀμαξοστάσιο, ἀμαξοστοιχία:

ἀμαρτάνω, ἀμάροτημα, ἀμαρτία κτλ.

Δέν πρέπει νά μπερδεύονται οἱ λέξεις:

ἄρματα (πληθ. τοῦ ἄρμα, ὄχημα) καί *ἄρματα* (ὄπλα),
ὀ ὄρος (συμφωνία) καί *τό ὄρος* (βουνό): *τό ὄρος Σινά.*

Γ. Συμφωνικά συμπλέγματα

Τά συμφωνικά συμπλέγματα είναι πολλῶν εἰδῶν, παρουσιάζονται σέ πάρα πολλές λέξεις καί δέ γράφονται ὁμοίομορφα· παραθέτουμε δείγματα:

χι.	ἀδράχι	καρδιοχτύπι	σταχοπούτα	χιτεσινός
	ἀχτένιστος	κράχτης	σφαχτό	(καί χθεσινός)
	βουτηχτής	λαχτάρα	φούχτα	χτίζω
	δάχτυλο	νυχτέρι	φράχτης	(καί κτίζω)
	δαχτυλιά	νυχτερίδα	φυλαχτάρι	χικιιάζω
	δαχτυλίδι	ξενυχτίζω	φυλαχτό	χτίστης
	δείχτης	ὄχτώ (ὄκτώ)	χταπόδι	χτυπῶ
	καληνυχτίζω	στάχτη	χτένι	

Ἔπαχτος (ἀλλά Ναύπακτος), Οὐτρέχτη, Σαχτούρης,
 ὄχτος, ὄχτιά (ἀλλά ὄχθη — παρόχθιος),
 ἄφραχτος, ἀπρόσεχτος,
 πεταχτός, πνιχτός, ρουφηχτός,
 τσουχτερός, φανταχτερός,
 ἀρπάχτηκε, δέχτηκε, καταβρέχτηκε, κηρύχτηκε, ρουφήχτηκε,
 σφίχτηκε, τραβήχτηκε,
 μαζώχτρα, πήχτρα, σφουρίχτρα, φταίχτρα.

κτ.	ἀκτή	ἔκταση	ἐκτός	πλήκτρο
	ἀκτοπλοῖα	ἐκτείνω	κτηνοτροφία	προστακτική
	ἀνάκτορα	ἐκτελῶ	κτητικός	σταλακτίτης
	ἀποκτῶ	ἐκτιμῶ	νέκταρ	τακτικός
	κατακτῶ	ἐκτημόριω	Ἰοκτώβριος (ἀλ-	συντακτικό(ς)
	ἐκτακτος	ἐκτος	λά Ἰοχτώβρης)	ὑποτακτική

αἱματόβρεκτος, ἀνύπαρκτος, ἀπαράδεκτος, ἀρπακτικός, τρομακτικός, σπαρακτικός·

Ἄκτιο, Λεῦκτρα, Ἐκτορας, Ἰκτίνος, Κτησίας, Πακτωλός, Φιλοκτίτης.

γκτ. ἐλεγκτής, ἐλεγκτικός, Κόδριγκτον, Οὐάσιγκτον.

χθ. ἄχθος, ἰχθυολογία, καταχθόνιος, μοχθηρός, σεισάχθεια, ὑποχθόνιος, Ἄραχθος.

φτ	βαφτίζω	ξεφτῶ	φτελιά	φτιάνω
(υτ).	γύφτος	πέφτω	φτέρη	φτυάρι
	ἑφτά (ἑπτὰ)	ράφτης	φτερό	φτώνω
	καθρέφτης	τριφτης	φτέρνα	φτωχός
	κλέφτης	φτάνω	φτερνίζομαι	χούφτα
	ξεφτέρι	φταίω	φτηνός	

Διακοφτό,

κοφτός, σκυφτός, ἀστραφτερός, κοφτερός·

κρύφτηκε, νύφτηκε, σκέφτηκε, παύτηκε, κλαύτηκε, βολεύτηκε, βραβεύτηκε, γεύτηκε, ἐρμηρεύτηκε, ἐμπιστεύτηκε, χωνεύτηκε.

πτ.	ἀλεξίπτωτο	ἔλλειπτική	ὄπτασία	πτέρυγα
	ἀμερόληπτος	ἐπισκέπτης	ὄπτικός	σεπτός
	ἀνακαλύπτω	λεπτό	στυλοπτικός	σκεπτικισμός
	ἀνύποπτος	λεπτός	παραλήπτης	σκέπτομαι (ἀλ-
	ἀποκαλυπτήρια	λεπτομέρεια	περίπτερο	λά σκέφτηκα)
	αὐτόπτης	μεροληπιῶ	περίπτωση	(καί σκέφτομαι)
	γλύπτης	νιπτήρας	πταῖσμα	σκωπτικός

Αἴγυπτος, Νεοπτόλεμος,

γραπτός (ἀλλά καί γραφτός, γραφτό),

ἀντισηπτικός, ἐπαναληπτικός, καταστρεπτικός, πεπτικός, περιληπτικός, προληπτικός.

μπτ. ἀμεμπτος, σύμπτωμα, Πέμπτη.

φθ	ἀπόφθεγμα	διευθύνω	εὐθύνη	φθόγγος
(υθ).	αὐθαίρετος	δίφθογγος	ὀφθαλμία	φθόνος
	αὐθεντία	ἐλευθερία	φθινόπωρο	φθορά
	αὐθόρμητος	(καί λευτεριά)	φθίση	Φθία.
	ἄφθονος	εὐθεία		

στ. ἀγωνίστηκα, ἀκονίστηκα, δοξάστηκα, κρεμάστηκα, μεταχειρίστηκα, πείστηκα, πρήστηκα, σείστηκα, κουλουριαστῶ, συμβιβαστῶ, χτενιστῶ.

σθ. αισθάνομαι, συναίσθημα, ισθμός, μισθός, μισθωτής, προσθαλάσσωση, προσθήκη, προσθέτω, πρόσθετος, Εὐρυσθέας, Κλεισθένης.

σκ. ἄσκημος, μοσκοβολῶ, σκίζα, σκίζω, σκίνος, σκισμάδα, σκοινί, σκολνῶ.

σχ. ἀσχολία   μοσχοκάρφι   σχέδιο   σχολεῖο
ἀπασχόληση   (ἀλλά μοσκοβολῶ,   σχεδόν   (καί σκολεῖο)
λέσχη   μοσκομυρίζω,   σχέση   σχολιάζω
ματαιόσχιος   μοσκοπουλῶ)   σχετίζω   σχολικός
μοσχάτο   Πάσχα   σχῆμα   σχόλιο
μόςχος   πασχαλιά   σχηματίζω   ὑπόσχομαι
μοσχοκάρυδο   πρόσχαρος   ὑποσχετικό.

μπ. ἀκουμπῶ, γαμπρός, θαμπώνω, κολουμπῶ, κολουμπήθρα (καί κολουμβήθρα), μπόμπα (καί βόμβα) (ἀλλά βομβαρδίζω).

μβ. ἄμβωνας   ἔμβατήριο   ρεμβάζω   συμβόλαιο
βομβαρδίζω   ἔμβολή   συμβαίνο   συμβολή
διθύραμβος   ἔμβολο   συμβιβάζω   συμβουλή
ἐκατόμβη   θρίαμβος   συμβίωση   τύμβος
ἔμβασμα
Καμβούνια, Μονεμβασία, Ἄμβερσα, Ἄμβουοργο, Βυρτεμβέργη, Ἐδιμβουοργο.

μβρ. ἀμβροσία, Δεκέμβριος, ἐμβροίθεια, μεσημβρινός, Νοέμβριος, Ἀμβρακικός, Μεσημβρία, Ἀμβρόσιος.

μφ. ἄμφια, ἀμφιβολία, ἀμφισβητῶ, ράμφος, συμφέρει, συμφορά, συμφωνῶ.

μβλ. ἀμβλεία, ἔμβλημα.

ντ. ἔντεκα, ἐντέκατος (καί ἐνδέκατος), καντήλι, κοντύλι, μάνταλο, μανταρίνι, σφεντόνα, χαντάκι.

ντρ. ἀντράκλα, ἄντρας, ἀντρειωμένος, δέντρο, παντρεία, χοντρός, Ἀντραβίδα, Ἀντρίσαινα, Χαλάντρι.

νδ. ἀνένδοτος   ἐνδιαφέρον   σπονδή   συνδιαλλακτικός
ἄσπονδος   ἐνδόμυχος   σπόνδυλος   συνδιοικητής
ἐνδειξη   ἐνδοξος   συνδαιτυμόνας   συνδύζω
ἐνδεχόμενο   ἰνδικός   σύνδεσμος

- Πίνδος, Ἐλγολάνδη, Ἰνδία, Ἰρλανδία, Λονδίνο, Ὀλλανδία, Πανδώρα, Πίνδαρος.
- νδρ.** παλινδρομικός, Ἀνδρομέδα, Λύσανδρος.
- μ.** ἀπόγεμα, ρέμα, ρεματιά, φέμα, κάμα, κλάμα, ἀγρίεμα, βασίλεμα, κλάδεμα, σάλεμα, φύτεμα.
- βμ** γεῦμα, γευματίζω, ἔγκανμα, θαῦμα, θαυμάζω, νεῦμα, πνεῦμα,
(**υμ**). πνευματισμός, πνεύμονας (καί πνεμόνι), ρεῦμα (λ.χ. ἠλεκτρικό),
ρευματισμός,
πολίτευμα, ἐμπόρευμα κτλ.
- ψ.** δούλεψη, χώνεψη, κάψα, κλάψα, ἔκαψα, ἔκλαψα, ἀγγάρεψα,
ἀγρίεψα, γειτόνεψα, γιάτρεψα, γοήτεψα, μούσκεψα, ταξίδεψα.
- φχ(υχ).** εὐχή, εὐχαριστῶ, εὐχομαι, προσεύχομαι, καυχίεμαι.
- φσ** ἀπαιδευσία, εὐσυνειδησία, εὐσημο, πανσίλυπος, καύσιμος (ἀλλά
(**υσ**). κάψιμο), ἐμπορεύσιμος, στρατεύσιμος, ἐπιστράτευση, ἀπόλαυση,
διάφρευση.
- φστ** ἀπολαυστικός, ἀστηρός, κανστικός, κελουστής, ναύσταθμος,
(**υστ**). ἀναπνευστικός, ἐμπνεύστηκε, ρευστός,
(ἀλλά ἀκατάπαντος, ἄκαντος, ἄκλαντος).
- χ.** κόχη, κοχύλι, ροχαλίζω, συχαρίκια.
- χν.** σπλάγχο, σπλαχνίζομαι, ἄσπλαγχος, σπλαχνικός.
- γχ.** ἀγχνία, ἀγχνιστροφος, ἀγχνή, ἐγχείρηση, ἐλέγχω, λόγχη, με-
λαγχνολία, συγχαίρω, συγχορδία, συγχύζω, συγχορῶ,
Ἀγχνίαλος, Κοπεγχνάγη, Μάγχη.
- γχρ.** σύγχνρος, συγχνρωτίζομαι*.

* Στήν ποιητική γλώσσα ἔχουν τό λαϊκότερο τύπο καί μερικές ἀπό τίς λέξεις πού ἀλλιῶς λέγονται μέ τό λόγιο συμφωνικό σύμπλεγμα.

Δ. Πίνακας λέξεων με δύο σύμφωνα ὅμοια ἢ μέ ἓνα σύμφωνο (καί μέ ντζ)

Στόν ἀκόλουθο πίνακα ἀναγράφονται οἱ περισσότερες λέξεις πού παρουσιάζουν πρόβλημα ἄν γράφονται μέ δύο σύμφωνα ὅμοια ἢ μόνο μέ ἓνα.

Γράφονται μέ

ββ	Σάββας, Σάββατο.			
β	κρεβάτι.			
κκ	ἀκκισμός, ἀνέκκλητος, ἐκκαθάριση, ἐκκλησία, ἐκκρεμῶ, ἐκκριση, κόκκινος, κόκκος, λάκκος.			
κ	κόκαλο, κόκορας, κοκίτης, κοκόνα, κονί, κοῦκος, κονκούλα, κονκούλι, κονκούτσι, ξωκλήσι, ρόκα, σάκος.			
λλ	ἀγαλλίαση	εἰδύλλιο	κολλῶ	συλλείτουργο
	ἀγγέλλω (ἀλ-	ἔλλειμμα	κοράλλι	σύλληψη
	λά ἄγγελος	ἔλλειψη	κορδαλλός	συλλογή
	—ἀγγελία)	(ἀλλά ἔλειπα	κρύσταλλο	συλλογίζομαι
	ἀλλά	—ἔλειπα)	κύπελλο	σύλλογος
	ἀλλαγή	ἔλλειπτική	κωμειδύλλιο	συλλυποῦμαι
	ἀλλάζω	ἐλλόγιμος	μαλλί	-στέλλω (δια-, συ-)
	ἀπαλλάσσω	θάλλω	μᾶλλον	σφάλλω
	ἀλλεπάλληλος	καλλιγραφία	μέταλλο	τριφύλλι
	ἄλλος	καλλιέργεια	μεταλλεῖο	(ἀλλά Τριφυλία)
	ἄλλοπρόσαλλος	κάλλιο	μέλλον	ὑπάλληλος
	ἄλλοῦ	καλλιτέχνης	μέλλω	φέλλος
	ἄμιλλα	καλλονή	παράλληλος	φύλλο
	ἀπαράμιλλος	καλλοντικός	ποικίλλω	(ἀλλά φυλή,
	ἀναγαλλιάζω	καλλωπίζω	(ἀλλά ποικίλος)	φύλο)
	ἀναστέλλω	κατάλληλος	πολλαπλασιάζω	χρυσάλλιδα
	ἀπαλλοτριῶνω	κόλλα	πολλοί	ψάλλω
	βάλλω	κολλιτσίδα	πρωτόκολλο	φελλίζω
	βδέλλα	κόλλυβα	συλλαβή	ψύλλος
	δικέλλι	κολλύριο	συλλαλητήριο	

Ἑλλάδα, Ἑλληνας, Καλλιδρομο, Κεφαλληνία, Κεφαλλονιά, Κυ-
λῆρη, Πέλλα, Πελλήνη, Γαλλία (ἀλλὰ Πορτογαλία)

Ἑλλη, Καλλιόπη, Καλλέργης, Καλλίας, Καλλιγᾶς, Καλλίμαχος,
Ρηγίλλη, Σίβυλλα, Σύλλας, Ψελλός.

ἄργιλος	γορίλας	μακελειό	σκόλος
βάκιλος	δολάριο	μαλώνω	τάλιρο
βίλα	θούλος	μαξιλάρι	τορπίλα
βανίλια	καβάλα	μίλι	τρολός
βούλα	κάγκελο	μπάλα	τροῦλος
γάλος	καλαισθησία	μπαλόφι	φάκελος
(ἀλλὰ Γάλλος)	καριοφίλι	παλικάρι	φάλαινα
γορία	κολάρο	πορτοφόλι	φουσαλίδα
γορλίτζω	κολίγας	πουλί	φαλίδι
γούλος	λίβελος	σέλα	

Δαρδανέλια, Καβάλα, Πορτογαλία, Τριφυλία.

-έλα : κανέλα, κασέλα, κοπέλα, μπροστέλα, σαροδέλα, φανέ-
λα, φουστάνελα (ἀλλὰ βδέλλα, δικέλλα, θύελλα)

-έλι : κοκκινέλι, κορνέλι, κουρέλι, πιπιζέλι, παστέλι

-έλο : βέλο, καπέλο, μοντέλο, πινέλο, φουρνέλο

-ούλα : βαρκούλα, καρδούλα

-ούλι : μεδούλι

-ούλης : μικρούλης

-πουλο : ἀρχοντόπουλο

-πούλα : ψαροπούλα

-λος : **Κανόνας**: Τά ἀρχαῖα κύρια ὀνόματα σέ -λος γράφο-
νται μέ ἓνα λ ὅταν εἶναι παροξύτονα καί μέ δύο λλ
ὅταν εἶναι προπαροξύτονα:

Αἰσχύλος, Κρατύλος, Ρωμόλος, Ζωίλος·

ἀλλὰ Κάτουλλος, Τίβουλλος, Κύριλλος — Τελέσιλλα.

μμ

ἄμμος	ἀόμματος	γράμμα	γραμμάριο
ἄμμωνία	βάμμα	γραμματέας	γραμμή
ἄναμμα	βλέμμα	γραμματικῆ	δίλημμα

	έκατομύριο	κόμμα	πλημέλημα	σύμμαχος
	έλλειμμα	κομμάτι	πλήμύρα	συμμερίζομαι
	έμμεσος	κομματίζομαι	ράμμα	συμμετοχή
	έμμετρος	κομματιάζω	στέμμα	συμμετρία
	έμμισθος	κομμωτής	στρέμμα	συμμορία
	έμμονος	κρεμμύδι	συμμαζεύω	συμμορφώνω
	θρυμματίζω	λήμμα	συμμαθητής	τρίμμα
	κάλυμμα			Έμμαονήλ.
μ	γόμα, καμιά, κομοδίνο, μαμά, μαμή, μαμούθ, ρέμα, ψέμα.			
νν	βλέννα	ένιακόσια	έννομος	παννυχίδα
	γέεννα	(άλλά ένατος,	καννάβι	σύννεφο
	γενναϊος	ενενήντα,	κάννη	συνυφάδα
	γέννημα	ενενηντάρης)	μάννα (τό)	τήβεννος
	γεννώ	έννοια	παλινοόστηση	τύραννος
	έννιά	έννω		
	Άλώνησος	Πελοπόννησος	(άλλά Χερσόνησος,	
	Πριγκιπόνησος,	Έφτάνησα)	Γιάννενα	
	Γιάννης,	Γεννάδιος,	Κόριννα,	Άννα.
ν	άέναος	έρινές	μάνα	σονέτο
	Γενάρης	κανέλα	νόνα	τόνος (για όλες
	γενεά	κανίβαλος	νονός	τίς σημασίες)
	γούνα	κάνουλα	πανί	
	ένεός	κολόνα	πένα	Βοετανία.
ππ	ίπλικό, ίπποδρομίο, ίππότης, μόνιππο κτλ., παππούς (άλλά παπάς)			
	Καππαδοκία, Φιλιππίνες, Ίππίας, Λύσιππος, Φίλιππος.			
π	γρίπη, κάπα, καπέλο, παπάς, στέπα, στουλί.			
pp	αίμορραγία	άπορρίπτω	έτοιμόρροπος	παλίρροια
	άμφίρροπος	άπορροφώ	θάρρος	παρρησία
	άναντίρροτος	άρροστος	ιδιόρροθμος	πρόρρηση
	άναρριπίζω	διαρροή	ίσορροπία	πυρρίχη
	άνάρρωση	διαρροθμίζω	καταρράκτης	πυρρός
	άντίρρηση	έπίρρημα	μεταρροθμίζω	σύρριζα
	άντίρροπος	έπιρροή	μηχανορραφία	συρροή
	άπόρροια	έρρινος	όμόρροθμος	ψυχορραγώ.

"Όμοια λέξεις καθώς *υπερρομαντικός, υπερρεαλιστής* κτλ.
 'Αντίρριο, Σέρρες, Πύρρος.

- ρ**
- α) Λέξεις πού γράφονται μέ ένα ρ καί στήν άρχαία γλώσσα:
εϋρνημία, εϋρωστος, Φερές, Φεραϊός κτλ.
  - β) Οί ρηματικοί τύποι πού είναι σύνθετοι μέ τό έπίρρημα
ξανά ή τό άχώριστο *ξε-*:
ξαναρίχνω, ξεριζώνω, ξεράβω.
  - γ) Οί αύξημένοι ρηματικοί τύποι τών παρελθοντικῶν χρόνων:
ἔραψε, ἔριξε, ἐρύθμισε, ἐρήγωσα κτλ.
  - δ) Τά νεώτερα σύνθετα:
*ἀγριοροδιά, ἀναρωτιέμαι, ἀσπρόρουχα, βαθύριζος, κατάραχα,
 γλυκόριζα, ἑλληγορομανικός, ἑλληγορωμαϊκός, καλορίζικος,
 ξενοράβω, συγχρορωτῶ* κτλ.
  - ε) Οί ξένες λέξεις: *κάρο, καρούλι, περούκα, ταράτσα* κτλ.

σσ

<i>βύσσινω</i>	<i>κολοσσός</i>	<i>νεοσσός</i>	<i>πίσσα</i>
<i>βυσσοδομῶ</i>	<i>κυπαρίσσι</i>	<i>πάσσαλος</i>	<i>συσσίτιο</i>
<i>γλώσσα</i>	<i>λύσσα</i>	<i>περισσέω</i>	<i>σύσσωμος</i>
<i>θάλασσα</i>	<i>μέλισσα</i>	<i>περίσσιος</i>	<i>συσσωρεύω</i>
<i>κασσίτερος</i>	<i>μολοσσός</i>	<i>περισσότερο</i>	<i>τάσσω</i>
<i>κίσσα</i>	<i>νάρκισσος</i>	<i>πεσσός</i>	<i>τέσσερα.</i>
<i>κισσός</i>			

Τά παράγωγα σέ -ισσα: *βασίλισσα, ἀρχόντισσα.*

Σαμιώτισσα (άλλά *Λάρισα* καί *σάρισα*).

*'Αλικαρνασσός, 'Εδεσσα, 'Ελασσόνα, Θεσσαλία, Μασσαλία,
 Μεσσηνία, 'Οδησσός, 'Οσσα, Παρνασσός, 'Αβησσυνία, 'Ασσυ-
 ρία, Βησσαρίωνας, Κασσάνδρα, Κασσιόπη.*

σ

<i>άλυσίδα</i>	<i>κάσα</i>	<i>μισέω</i>	<i>ροῦσος</i>
<i>ἄσος</i>	<i>κλασικός</i>	<i>μπούσουλας</i>	<i>σουσάμι</i>
<i>ἀτίθασος</i>	<i>κλώσα</i>	<i>πασάς</i>	<i>φουσάτο</i>
<i>δισάκι</i>	<i>μασόνος</i>	<i>ποτάσα</i>	

'Αμισός, 'Αργινοῦσες, 'Ερεσός (στή Μυτιλήνη), *άλλά 'Ιερισσός*
 (στή Χαλκιδική), *'Ιλισός, Κηφισιά, Κηφισός, Κίσαβος, Κνωσός,
 Λάρισα, Λεμεσός, Πάμισος, Πατήσια, Ρωσία, Βελισάριος.*
-έσα: κοντέσα, πριγκιπέσα.

ττ ἀπικισμός, διπτός, ἐλάττωμα, ἐλαπτώνω, κύτταρο, περιπτός
(ἄλλὰ πρετός), τριπτός, ψιττακίζω
Ἄπικη, Λυκαβηττός, Ὑμηπτός, Φρεαπτόδα, Πιττακός.

τ κότερο, πίτα, Βρετανία.
-έτα : ὀμελέτα, ὀπερέτα, ρακέτα, ρουκέτα, τουαλέτα.
-έτο : καβαλέτο, κασκέτο, κλαρινέτο, κουφέτο, πακέτο, σονέτο,
στιλέτο.
-ότο : βαρελότο, καρότο, μπισκότο, τσιρότο.

γγ	ἄγγελος	ἴλιγγος	σπαράγγι	ὑπέγγνος
	βεγγαλικό	κλαγγή	στραγγίζω	ὑπερφалаγγίζω
	γάγγλια	λαρύγγι	στραγγαλίζω	φάλαγγα
	γάγγραινα	μαγγανεία	στρογγυλός	φάλαγγας
	γογγύζω	μαγγάνιο	συγγενής	φαλάγγι
	γογγύλι	(ἄλλὰ μάγκανο,	συγγνώμη	φαράγγι
	ἔγγαμος	μαγκανοπήγαδο)	συγγραφέας	φεγγάρι
	ἔγγονι	μηλίγγι	σφιγγίω	φέγγω
	ἔγγράμματος	μηνιγγίτης	σφαλάγγι	φερέγγνος
	ἔγγραφο	παλιγγενεσία	σφίγγα	φθόγγος
	ἔγγυητής	παραγγελία	σφίγγω	φόρομινγα
	εὐαγγέλιο	παρασάγγης	σφουγγαρίζω	φραγγέλιο
	ἐχέγγυο	σάλπιγγα	σφουγγίζω	

Μεσολόγγι, Παγκαῖο, Ἀγγλία, Γάγγης, Μογγολία, Οὐγγαρία,
Ἀγγελική, Ἄγγελος, Βαγγέλης.

Λέξεις πού παίρνουν ντζ (καί ὄχι τζ)

ντζ	βελέντζα	μαντζουράνα	νεράντζι
	γάντζος	(ἄλλὰ μελιτζάνα)	παντζάρι
	καλικάντζαρος	μοντζούρα	παντζούρι
	μαντζούνι	προϋντζος	σᾶντζόχοιρος

Μαντζουρία, Βιτσέντζος, Λορέντζος, Λορεντζάτος, Μάντζαρος,
Φραντζής.

Ε. Καταλήξεις ουσιαστικῶν

α. Ἄρσενικά

Καταλήξεις	Παράδειγματα
-εμός	μισεμός, ξενιτεμός, πηγεμός.
-ητής	(συνήθως ἀπό ρήματα σέ -ῶ) ἀθλητής, ἐπιθεωρητής, περιηγητής, ποιητής, τηλεγραφητής κτλ. Ἐξαιροῦνται: ἰδρωτής, μνηστής, κριτής.
-ιστής	(συνήθως ἀπό ρήματα σέ -ίζω) ζυγιστής, θεριστής, λογιστής, τροχιστής κτλ. ἀνθρωπιστής, πολεμιστής κτλ. Ἐξαιροῦνται: δανειστής, ληστής.
-ίτης	(οὐσιαστικά κοινά καί ἔθνικά) μεσίτης, ὀπλίτης, πολίτης, σπουργίτης, συντοπίτης κτλ. Ἄνατολίτης, Θασίτης, Λιβαδίτης, Μεσολογγίτης κτλ. Ἄλλά: ἀλήτης, διαβήτης, ἰδιοκτήτης, κομήτης, κυβερνήτης, μαγνήτης, πλανήτης, πλοιοκτήτης, προφήτης — δύτης, θύτης, λύτης (κοινά). Ἄγιορείτης, Πηλιορείτης καί τό Αἰγινήτης (ἔθνικά).
-οντας	(κοινά προπαροξύτονα) ἀκτῆμονας, ἄξονας, βραχίονας, γείτονας, γνώμονας, δαίμονας, ἐμπειρογνώμονας, ἐπιστήμονας, κίονας, πνεύμονας, (ἀρχι)τέκτονας κτλ. Ἄλλά: ἄμβωνας, (εἴρωνας), καύσωνας, μεσαίωνας, (θερμο)σίφωνας.
-ορας	(κοινά καί κύρια προπαροξύτονα) αὐτοκράτορας, διδάκτορας, ἐκλέκτορας, πράκτορας, ρήτορας κτλ. Ἐκτορας, Μέντορας, Νέστορας κτλ.
-ότης	ἀγρότης, δεσπότης, δημότης, δότης, ἐξωμότης, ἱππότης, πότης, σνωμότης, τοξότης. Τά ὑπόλοιπα σέ -ότης: δεσμότης, ἐπαρχιώτης, θιασώτης, ἰδιώτης, νησιώτης, πατηγγοριώτης, πατριώτης, στρατιώτης (κοινά).

Κατα- λήξεις	Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α
	'Ανδριώτης, 'Ηπειρώτης, Ρουμελιώτης, Σουλιώτης κτλ. (έθνικά).
-τήρας	ἀνεμιστήρας, κλητήρας, λαμπτήρας, οδοστρωτήρας κτλ.
-ωμός	λυτρωμός, σκλαβωμός, τελειωμός κτλ. 'Αλλά: έρχομός.
-ώνας	(παροξύτονα κοινά, περιεκτικά καί τοπωνύμια) ἀγκώνας, ἀγώνας, αιώνας, ἄραβώνας, θαμώνας, κολοφώνας, κνκλώνας, χειμώνας κτλ. ἀμπελώνας, ἐλαιώνας, κοιτώνας, ὀρνιθώνας, περιστεριώνας, πενκώνας, στρατώνας κτλ. 'Ελικώνας, Κιθαιρώνας, Μαραθώνας κτλ. καί τό Ποσειδώνας. 'Εξαιροῦνται: ἀλαζώνας, ἡγεμόνας, κανώνας, συνδαιτυμόνας. Στρομόνας, Μακεδόνας, Παφλαγώνας κτλ.
-ωνας	(ἀρχαία κύρια ὀνόματα καί ἔθνικά προπαροξύτονα). 'Απόλλωνας, Ζήρωνας, 'Ιέρωνας, Κίμωνας, Κρίτωνας, Πλά- τωνας, Σόλωνας, Τρόφωνας, 'Ωρίωνας κτλ. Καί τό Πάργωνας — 'Ιάπωνας, 'Ιωνας, Λάκωνας, Λάπωνας, Τσάκωνας κτλ. 'Αλλά: 'Αγαμέμνονας, 'Αριστογείτονας, 'Ιάσωνας, Φιλίμμονας κτλ. 'Αλιάκμονας.
β. Θηλυκά	
-αία	αἰδαία, ἡλιαία (δικαστήριο στήν ἀρχαία 'Αθήνα), κεραία, μαία, περικεφαλαία κτλ. καί τά προπαροξύτονα Νίκαια, Ποτίδαια, Φώκαια. 'Εξαιροῦνται: θεά, ἰδέα, νέα, παρέα. Ζέα, Κέα, Νεμέα, Ρέα, Τεγέα.
-αινα	(προπαροξύτονα): δράκαινα, λύκαινα κτλ. Γιώργαινα, Μανρομιχάλαινα κτλ.

Καταλήξεις	Παραδείγματα
-ιά	<p>βαριά, βραδιά, βελονιά, ελιά, γειτονιά, κερασιά, ξενιτιά, όργιά, προβιά κτλ.</p> <p>Ἐξαιροῦνται (ἀπό ρήματα σέ -εύω): <i>γιατρεία, δουλεια, σοδειά, παντρεία.</i></p>
-ία	<p>(παροξύτονα θηλυκά)</p> <p><i>ἀηδία, Ἀκαδημία, ἀμνηστία, ἀπληστία, ἀσωτία, διατία, εὐφορία, ἡγεμονία, προεδρία, τυραννία, ὑπουργία, φιλοκαλία κτλ.</i></p> <p><i>Ἀρκαδία, Ἀσία κτλ.</i></p> <p>Ἄλλά (οὐσιαστικά παράγωγα ἀπό ρήματα σέ -εύω, ἀπό ἐπίθετα σέ -ύς καί ἄλλα):</p> <p><i>ἀγγραφεία, ἀγρτεία, ἀλαζονεία, βασιλεία, ἐρμηνεία, εταιρεία, ἐφεδρεία, ἐφορεία, θητεία κτλ.</i></p> <p><i>βαρεία, δασεία, ὄξεια, πλατεία κτλ.</i></p> <p><i>θεία, λεία, μνεία, χρεία</i> καί τό οὖσ. <i>Τροία.</i></p>
-ια	<p>(λήγουσα μέ καταχρηστικό δίφθογγο)</p> <p><i>ἀρρώστια, γύμνια, ζήλια, κάμπια, ὀρφάνια, περηφάνια, πούλια, συμπόνια, φτήνια.</i></p> <p>Ἄλλά (τά προπαροξύτονα): <i>ἄδεια, ἀλήθεια, ἀμέλεια, βοήθεια, εὐλάβεια, συγγένεια, συνήθεια κτλ.</i></p> <p><i>Ἀντιόχεια, Λαύλεια, Δεκέλεια, Μαντίνεια, Φιλαδέλφεια κτλ.</i> (ἐνῶ <i>Ἐρέτρια</i>) — <i>Θάλεια, Ἰφιγένεια κτλ.</i></p> <p><i>ἄγνοια, ἀγχνία, διχόνοια, ἔνοια, εὔνοια, ὁμόνοια, πρόνοια, παλιόροια, ἄπνοια, ἄπλοια καί Ἐῶβια.</i></p>
-ίδα	<p><i>ἐπικεφαλίδα, ἐφημερίδα, μερίδα κτλ.</i></p> <p>Ἐξαιροῦνται: <i>χλαμύδα, σημύδα.</i></p>
-ίλα	<p>(ἀφρημένα οὐσιαστικά)</p> <p><i>ἀνατριχίλα, καίλα, σαπίλα κτλ.</i></p>
-ισσα	<p><i>ἀρχόντισσα, γειτόνισσα, Σαμιώτισσα κτλ.</i></p> <p>Ἐξαιροῦνται: <i>Λάρισα, σάρισα (= μακεδονικό δόρυ).</i></p>

Κατα- λήξεις	Πα ρ α δ ε ί γ μ α τ α
-ίτσα	(ὕποκοριστικά) ἀλυσιδίτσα, μπαλίτσα, ποδίτσα κτλ. Ἐξαιρείται: θείτσα.
-όνα	(παροξύτονα) ἀλκνόνα, ἀμαζόνα, εικόνα, σταγόνα κτλ. Γκίόνα, Ἐλασσόνα, Καρχηδόνα, Χαλκηδόνα. Ὅμοια καί ἡ Λακεδαίμονα. Ἐξαιροῦνται: ἀρραβόνα, ἀχυρόνα, κρηψόνα, λεγεόνα, χελώνα κτλ. Αὐλώνα, Βαβυλώνα, Βραυρόνα, Καλυδόνα, Σιδώνα, Σικνώνα.
-οσύνη	ἀγραμματοσύνη, γρηγοροσύνη, δικαιοσύνη, καλοσύνη, μεγαλοσύνη, χριστιανοσύνη κτλ.
-ότητα	ἀπλότητα, θερμότητα, ιδιότητα, ποιότητα κτλ.
-ύτητα	βαρύτητα, ὀξύτητα, ταχύτητα κτλ. (ἀπό ἐπίθετα σέ -ύς).
-ωνία	Βαβυλωνία, Ἰαπωνία, Ἰωνία, Κολωνία, Λακωνία, Λαπωνία, Πολωνία. Ἄκόμη σέ -ωνιά: γωνιά, θημωνιά, κλειδωνιά, παγωνιά, χειμωνιά κτλ. Ἄλλά: Μακεδονία, Παφλαγονία κτλ. καί τό πετονιά.
-ωτή	καλαμωτή, πινακωτή, φτερωτή.
γ. Οὐδέτερα	
-εῖο	(προπερισπώμενα πού φανερώνουν τόπο) γραφεῖο, ἱατρεῖο, σχολεῖο, σωματεῖο, ὠδεῖο κτλ. Ἐξαιροῦνται: ἐστιατόριο, φυλάκιο (προπαροξύτονα).
-ημα	μηχάνημα, ἐπιφώνημα, τηλεγράφημα κτλ.
-ητό	ἀγκομαχητό, ἀναφιλητό, βογκητό, κνηγητό, παραμιλητό, ξεφωνητό, ποδοβολητό.

Κατα- λήξεις	Παράδειγματα
-ί	αυτί, κλειδί, μαλλί, νησί, σπαθί. Ἐξαιρείται: ὄξύ.
-ι	άλατι, θυμάρι, καλοκαίρι, τραγούδι κτλ. Ἐξαιροῦνται: βράδυ, δάκρυ, δίχτυ, στάχυ καί τό δόρυ.
-ίδι	βαρίδι, ταξίδι, τουφεκίδι, φίδι κτλ. Ἐξαιροῦνται: ἀντικλείδι, στρείδι — καρύδι, κρεμμύδι, μύδι, φρύδι — Παλαμίδι.
-ιο	γέλιο, συχώριο, τετράδιο. Ἐξαιροῦνται: ἀπόγειο, ἰσόγειο, ὑπόγειο, λύκειο.
-όνι	ἀηδόνι, λεμόνι, πριόνι, τιμόνι, τρυγόνι κτλ. Ἐξαιροῦνται: ἄλωνι, κωδώνι, κωθώνι, παραγώνι.
-ριό	καμπαναριό, νοικοκυριό, συμπεθεριό κτλ. Ἐξαιρείται: μαγειρειό.
-τήρι	κλαδεντήριο, ξυπνητήριο, πατητήριο, ποτήριο, ποτιστήριο, τρω- πητήριο κτλ. Ἐξαιροῦνται: κεφαλοτόρι κτλ. (μέ δεύτερο συνθετικό τό τρι).
-τήριο	γυμναστήριο, δικαστήριο, πιεστήριο, σιδερωτήριο κτλ. Ἐξαιροῦνται: κτίριο, μαρτύριο.

Σημείωση: Ὅσα οὐδέτερα ἔχουν φωνῆν πρὶν ἀπὸ τό ι τῆς κατάληξης παίρνουν πρὶν ἀπὸ τό ι αὐτό, ὅταν παύσει νά εἶναι τελικό, ἕνα γ: τσάι ἀλλά τσαγιῶ, τσάγια, ρολόι — ρολογιῶ, ρολόγια κτλ.

ΣΤ. Καταλήξεις επιθέτων

Καταλήξεις	Παράδειγματα
-αῖος	ἀκμαῖος, ἐδκταῖος, κεφαλαῖος, μοιραῖος, τελευταῖος κτλ. Ἐξαιρεῖται: νέος. (Βλ. καί στή σ. 229: -λέος, -τέος.)
-εῖος	ἀστεῖος, θεῖος, λεῖος, πληβεῖος. Ἐξαιροῦνται: γελοῖος, κρύος.
-ηρός	ἀνθηρός, δαπανηρός, ζωηρός, πιγνηρός, πογηρός, τολμηρός κτλ. Ἄλλά: ἀλμυρός, ἀργυρός, βδελυρός, βλοσυρός, γλαφυρός, ἰσχυρός, ὀχυρός, πορφυρός.
-ιδερός	ἀσπριδερός, μαυριδερός.
-ικός	ἀθλητικός, ἀστικός, γνωστικός, εὐγενικός, ναυτικός κτλ. Ἄλλά: θηλυκός, λιβυκός — δανεικός, δεκελεικός. Καί τά οὖσ. δαρεικός, Κεραμεικός.
-ιμος	δόκιμος, νόμιμος, νόστιμος, φρόνιμος, χρήσιμος. Ἄλλά (τά σύνθετα ἀπό τό θυμός, ὄνομα, σῆμα, σχῆμα, δῆμος, φήμη): εὐθυμος, πρόθυμος, ὁμώνυμος, συνώνυμος, διάσημος, ἐπίσημος, ἄσχημος, ἀπόδημος, περίφημος. Καί τά ἔρημος, ἔτοιμος.
-ινός	ἀντικρινός, βορινός, βραδινός, μακρινός, παντοτινός, φετινός κτλ. Ἐξαιροῦνται: ἐλεινός, κλεινός, ὄρεινός, σκοτεινός, ταπεινός, ὑγιεινός, φωτεινός.
-ινος	μάλλινος, μαρμάρινος, ξύλινος, πέτρινος, χάρτινος κτλ.
-ιος	ἄγιος, ἄγριος, αἰώνιος, ἄξιος, οὐράνιος, σάπιος, σεβάσμιος, τίμιος κτλ. Ἄλλά (ὄσα παράγονται ἀπό κύρια ὀνόματα προσώπων): ἀβερῶφειος, κνκλώπειος, πυθαγόρειος κτλ. καί τά: ἀδειος, ἀντρίκειος, βόρειος, γυναικίος, ἐπίγειος, (ἰσόγειος, ὑπόγειος), πρόβειος, τέλειος — ὅμοιος — ἀλληλέγγυος.

Κατα- λήξεις	Παράδειγματα
-ίσιμος	νησισίμος, ύπολογίσιμος κτλ. 'Αλλά: ἀρτύσιμος — (ἀπό ρήματα β' συζυγίας) κατοική- σιμος, συζητήσιμος κτλ.
-ίσιος	ἀρνίσιος, βοννίσιος, παιδιακίσιος, παλικαρίσιος. 'Αλλά: ἐτήσιος, ἡμερήσιος, γνήσιος, 'Ιθακήσιος, Μιλήσιος (ἔθνικά) κτλ.
-λέος	πειναλέος, διψαλέος, ρωμαλέος κτλ.
-τέος	διαιρετέος, μειωτέος, πολλαπλασιαστέος, προακτέος κτλ.
-ωπός	ἀγριωπός, κιτρινωπός, πρασινωπός, χαρωπός κτλ.
-ωτός	ἀγκαθωτός, θολωτός, μεταξωτός, σπαθωτός, φουντωτός, φτε- ρωτός κτλ.

Ζ. Καταλήξεις ρημάτων

α) Οί ένεστωτικές καταλήξεις τών ρημάτων τής α΄ συζυγίας

Τά ρήματα τελειώνουν σέ	Παραδείγματα	Έξαιρέσεις
1. -άβω	ανάβω, ράβω, σκάβω κ.ά.	άπολαύω, παύω, άναπαύω
2. -εύω	κλαδεύω κ.ά. όνειρευόμαι κ.ά.	κλέβω, σέβομαι
3. -αίνω	ζεσταίνω κ.ά. φαίνομαι κ.ά.	δένω, μένω, πλένω
4. -έρνω	γέρνω, φέρνω κ.ά.	παίρνω
5. -ιάζω	άγκαλιάζω κ.ά. βιάζομαι κ.ά.	άδειάζω, χρειάζομαι μοιάζω, μονοιάζω, νοιά- ζομαι
6. -ίζω	άντικρίζω κ.ά., συλλογί- ζομαι κ.ά.	(μπήζω - μπήγω), πήζω, πρήζω — άναβλύζω, άνα- βρύζω, γογγύζω, δακρύζω, κατακλύζω, κελαρύζω, ό- λολύζω, συγχύζω, σφύζω — δανείζω — άθροίζω
7. -λλω	άναβάλλω, άναγγέλλω, μέλλω, ποικίλλω	θέλω, μέλει, όφείλω
8. -ώνω	κλειδώνω (κλειδώνα, -ωσα, -ώθηκα, -ωμένος) κ.ά.	
9. -σσω	άναπτύσσω, άπαλλάσσω, έξιελίσσω	άρέσω
10. -ττω	πλήττω, εισπράττω	θέτω, κείτομαι

Τά ρήματα τελειώνουν σέ		Παραδείγματα	Έξαιρέσεις
11.	-ίνω	δίνω, κλίνω, κρίνω, πίνω, αποκρίνομαι, γίνομαι	—
	-ήνω	ἀφήνω, σβήνω, στήνω, ψήνω	—
	-ύνω	γδύνω, λύνω, ντύνω, ξύνω, φτύνω, χύνω, διευθύνω, ευκολύνω, μολύνω, ξεδιαλύνω, δξύνω, ταχύνω, ἀμύνομαι	—
	-είνω	κλείνω, τείνω	—

β) Οί άοριστικοί τύποι

A. Ρήματα πού δέν αλλάζουν τό θεματικό φωνήεν τοῦ ένεστώτα στόν άόριστο

Θεμ. φωνήεν	Παραδείγματα Ένεστώτα	Παραδείγματα Άορίστου	Έξαιρέσεις
-η-	ἀφήνω, σβήνω, πρήζω, μπήζω	ἄφησα, ἔσβησα, ἔπρηξα, ἔμπηξα	—
-ι-	δρίζω κτλ., νίβω, πνίγω, γίνομαι	δρῖσα (διόρῖσα), ἔνιπα, ἔπνιξα, ἔγνιπα	δίνω: ἔδωσα, παθ. δόθηκα
-υ-	μολύνω κτλ., δακρύνω, χύνω, συγχύνω	μόλυνα, δάκρυσσα, ἔχυσσα, σύγχυσσα	—
-ει-	ἀλείβω, κλείνω, σείω, τείνω	ἄλειψα, ἔκλεισα, ἔσεισα, ἔτεινα	—
-οι-	ἄθροίζω, ἀνοίγω	ἄθροισα, ἀνοιξα	—
-ω-	ἀπλώνω κτλ., νιώθω, σώζω	ἄπλωσα, ἔνωσα, ἔσωσα	—
-ο-	ἄρμόζω (ἐφαρμόζω κτλ.), δεσπόζω	ἄρμωσα (ἐφάρμωσα κτλ.), δέσπωσα	—

Β. Ρήματα που αλλάζουν τό θεματικό φωνήεν του ένεστώτα στον άοριστο

Θεμ. φωνήεν	Παραδείγματα Ένεστώτα	Θεμ. φωνήεν	Παραδείγματα Άοριστου	Έξαιρέσεις
-ε-	μένω, άπονέμω, γέρνω κτλ. πλένω (πλύνω)	-ει-	έμεινα, άπόνειμα, έγειρα	—
-αι-	βαραίνω, κονταίνω κτλ. άνεβαίνω, κατασταίνω, βλασταίνω κτλ.	-υ-	έπλυνα	—
-α-	άμαρτάνω, ατζάνω	-υ-	βάρυνα; κόντυνα	—
		-η-	άνέβηκα, κατάσταση βλάστησα	—
		-η-	άμάρτησα, ατζήσα	—

Γ. Τά ρήματα τής β' συζυγίας σχηματίζουν τον άοριστο μέ τήν κατάληξη - η σ α

Παραδείγματα Ένεστώτα	Θεμ. φωνήεν	Παραδείγματα Άοριστου	Έξαιρέσεις
άγαπῶ, λαλῶ κτλ. τραβῶ κτλ.	-η-	άγάπησα, λάλησα	μεθῶ, μέθυσα
	-η-	τραβήξα	μηρῶ, μήθυσα

Δ. Όσα ρήματα έχουν διπλό ένεστώτα σέ -ω και -ίζω στον άοριστο παίρνουν τήν κατάληξη - ι σ α

Ένεστώτας	Άοριστος
σκορπῶ και σκορπίζω άνθῶ και άνθίζω γυρνῶ και γυρίζω κτλ.	σκόρπισα άνθισα γύρισα κτλ.

γ) Η μετοχή

1. Οί ένεργητικές μετοχές τελειώνουν σέ:

-οντας, όταν είναι προπαροξύτονες:

λέγοντας, γράφοντας, τρέχοντας κτλ.

-ώντας, όταν είναι παροξύτονες:
γελώντας, πηδώντας, τραγουδώντας.

2. Οί παθητικές μετοχές τελειώνουν σέ:

-μένος μέ ένα μ δένω - δεμένος, στήνω - στημένος, λύνω - λυμένος.

-μμένος μέ δύο μ στά ρήματα πού ἔχουν χαρακτήρα χειλικό: γράφω - γραμμένος, ράβω - ραμμένος, εγκαταλείπω - εγκαταλειμμένος, απορρίπτω - απορριμμένος.

-μένος μέ ε πάντοτε στήν προπαραλήγουσα: βασιλεύω - βασιλεμένος, μαγεύω - μαγεμένος.

-ημένος μέ η στά ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας: ἀγαπῶ - ἀγαπημένος, καί στίς μετοχές ἀποθαρρημένος καί ἐπιβαρημένος τῶν ρημάτων ἀποθαρρύνω καί ἐπιβαρύνω.

-ισμένος μέ ι σέ μερικά ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας: ξαγρυνῶ - ξαγρυνισμένος, φοβοῦμαι - φοβισμένος. Ἐξαιρεῖται ἡ μετοχή μεθυσμένος.

-σμένος σέ ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας: τό **ι, η, υ, ει, οι** πού ἔχουν στήν παραλήγουσα τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα διατηρεῖται:

χτίζω - χτισμένος, σβήνω - σβησμένος, συγχύζω - συγχυσμένος, κλείνω - κλεισμένος, ἀθροίζω - ἀθροισμένος.

-ωμένος μέ ω α) στά ρήματα πού τελειώνουν σέ -ώνω:

ἀπλώνω - ἀπλωμένος καί

β) στά ἀκόλουθα ἀνώμαλα ρήματα:

βλέπω	ἰδωμένος
λέγω	εἰπωμένος
γίνομαι	γινομένος
κάνω	καμωμένος
πίνω	πιωμένος
τρῶγω	φαγωμένος

Τά ἔξι αὐτά ρήματα τελειώνουν στήν παθητική μετοχή σέ -ωμένος, καθώς καί στόν παθητικό ἄοριστο σέ -ώθηκα, ἐνῶ δέν ἔχουν ἐνεργητικό ἄοριστο σέ -ωσα. Βλ. Κατάλογο Ἀνώμαλων Ρημάτων.

Η. Καταλήξεις έπιρρημάτων

Καταλήξεις	Παράδειγματα
-ει	έκει, παμψηφεί.
-η	άκόμη, είδεμή, μή.
-ι	έτσι, μονορούφι, πάλι, πέρ(υ)σι, όχι, σταυροπόδι, μαζί.
-ια	άγάλια, άνάγια, μακριά, πλατιά, φαρδιά κτλ.
-ις	μόλις, άποβραδής, κοντολογίς, όλονυχίς κτλ. Έξαιρούνται και γράφονται με η μερικά σύνθετα με γενική: άπαοχής, έξαοχής, έπικεφαλής, έπίσης, καταγής, καταμεσής.
-υ	άντίκρυ, μεταξύ, πολύ.
-ω	γύρω, επάνω, κάτω, έδω, έξω.
-ως	άμέσως, βεβαίως, κακώς, πώς κτλ. Έξαιρούνται τά: έμπρός, έντός, εκτός, (έ)φέτος, τέλος.

Τονισμός τών έπιρρημάτων

1. Η μακρόχρονη λήγουσα τών έπιρρημάτων όταν τονίζεται παίρνει περισπωμένη:
ποῶ, άλλοῦ, αὐτοῦ, έδῶ, έκει, πεζῆ, πῶς, άλλιῶς, καταγής.
Έξαιρούνται τά άναφορικά πού, καθώς και τά μή, είδεμή, παμψηφεί.
2. Τό α στό τέλος τών παροξύτωνων έπιρρημάτων είναι βραχύχρονο:
πρῶτα, ὠραία, σπονδαία.
3. Η λήγουσα τών έπιρρημάτων σε -ας είναι μακρόχρονη:
διαμιάς, μεμιάς, μονομιάς.

II. ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

A. Κατηγορίες ανώμαλων ρημάτων

Οι κατηγορίες που ακολουθούν είναι μικρές ή μεγάλες ομάδες από ρήματα που παρουσιάζουν την ίδια ανωμαλία: τα ρήματα π.χ. *βάζω*, *βγάζω* και *κάνω* ανήκουν στην ίδια κατηγορία, γιατί αλλάζουν στον άοριστο το χαρακτήρα του ένεστώτα. Έτσι και με τα άλλα ρήματα: το καθένα, ανάλογα με την ανωμαλία που παρουσιάζει, ανήκει και σε μία κατηγορία. Τα ίδια όμως ρήματα μπορείς να τα βρίσκεις καταταγμένα αλφαβητικά στον Κατάλογο των 'Ανώμαλων Ρημάτων που ακολουθεί.

1η Κατηγορία

Μερικά ρήματα σχηματίζουν **τό άοριστικό τους θέμα** από άλλη ρίζα: *λέγω* - *είπα*. Τα ρήματα αυτά έχουν άσισμο άοριστο και είναι τά ακόλουθα:

βλέπω, *έρχομαι*, *λέγω*, *τρών(γ)ω*.

2η Κατηγορία

Μερικά ρήματα αλλάζουν **στό άοριστικό τους θέμα** τό **χαρακτήρα** του ένεστώτα: *βγάζω* - *έβγαλα*. Τα ρήματα αυτά είναι τά ακόλουθα:

βάζω, *βγάζω*, *κάνω*.

3η Κατηγορία

Ρινικόληκτα και μερικά άλλα ρήματα σχηματίζουν **τό άοριστικό τους θέμα** αλλάζοντας τό **θεματικό φωνήεν** του ένεστώτα: *μένω* - *έμεινα*, *φεύγω* - *έφυγα*. Από τα ρήματα αυτής της κατηγορίας άλλα σχηματίζουν άσισμο άοριστο και άλλα σιγματικό: είναι τά ακόλουθα:

άπονέμω, *βαραίνω*, *βρέχω*, *δίνω*, *λεπταίνω*, *μακραίνω*, *μένω*, *ντρέπομαι*, *πλένω*, *στέκομαι*, *στρέφω*, *τείνω*, *τρέπω*, *τρέφω*, *φαίνομαι*, *φεύγω*, *φθείρω*, *χαίρομαι*.

4η Κατηγορία

Πολλά ρινικόληκτα ρήματα που τελειώνουν σε **-αίνω**, **-άνω**

σχηματίζουν **τό άοριστικό τους θέμα** αποβάλλοντας τό ν καί αλλάζοντας τό **θεματικό φωνήεν** τοῦ ένεστώτα:

άνασταίνω - άνάστησα, άμαρτάνω - άμάρτησα.

Τά ρήματα τής κατηγορίας αὐτῆς σχηματίζουν σιγματικό άόριστο καί εἶναι τά άκόλουθα:

άμαρτάνω, άνασταίνω, άποσταίνω, άρταίνω, αυξάνω, βλασταίνω, βυζαίνω, έγκατασταίνω, παρασταίνω, σωπαίνω, χορταίνω.

5η Κατηγορία

Τά ύγρόληκτα ρήματα πού τελειώνουν σέ -λλω σχηματίζουν **τό άοριστικό τους θέμα** αποβάλλοντας τό ένα λ καί αλλάζοντας, κάποτε, τό θεματικό φωνήεν:

σφάλλω - έσφαλα, ανατέλλω - άνάτειλα.

Τά ρήματα αὐτῆς τής κατηγορίας έχουν άσιγμο άόριστο καί εἶναι τά άκόλουθα:

(άν)αγγέλλω, ανατέλλω, (άπο)βάλλω, (κατ)αγγέλλω, (παρ)αγγέλλω, σφάλλω, ψάλλω.

6η Κατηγορία

Τά ύγρόληκτα ρήματα πού τελειώνουν σέ -λνω, -ρνω σχηματίζουν **τό άοριστικό τους θέμα** αποβάλλοντας τό ν πού έχει ό ένεστώτας καί αλλάζοντας, συχνά, τό **θεματικό φωνήεν**:

φέρνω - έφερα, σπέρνω - έσπειρα - σπάθηκα - σπαρμένος.

Τά ρήματα αὐτῆς τής κατηγορίας σχηματίζουν άσιγμο άόριστο καί εἶναι τά άκόλουθα:

γδέρνω, γέρνω, δέρνω, παίρνω, σέρνω, σπέρνω, στέλνω, φέρνω, ψέλνω.

7η Κατηγορία

Μερικά ρινικόληκτα ρήματα πού τελειώνουν σέ -αίνω σχηματίζουν **τό άοριστικό τους θέμα** αποβάλλοντας τή συλλαβή -αιν- τοῦ ένεστώτα:

καταλαβαίνω - κατάλαβα.

Τά ρήματα αὐτά σχηματίζουν άσιγμο άόριστο καί εἶναι τά άκόλουθα:

<i>καταλαβαίνω</i>	<i>λαβαίνω</i>	<i>λαχαίνω</i>	<i>μαθαίνω</i>
<i>παθαίνω</i>	<i>πετυχαίνω</i>	<i>πηγαίνω</i>	<i>τυχαίνω.</i>

8η Κατηγορία

Ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας σχηματίζουν χρόνους καί τύπους κατά τή δεύτερη συζυγία:

θέλω - θέλησα, τρέχω - τρέχα.

Τά ρήματα αὐτά εἶναι τά ἀκόλουθα:

βόσκω, δέομαι, διαμαρτύρομαι, εὐχομαι, θέλω, στέκομαι, τρέχω.

9η Κατηγορία

Ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας σχηματίζουν τόν ἀόριστο σέ:

- ασα:** γελῶ - γέλασα· τέτοια εἶναι τά ρήματα:
ἀνακλῶ, γελῶ, γερνῶ, διαθλῶ, διψῶ, δρῶ, ἐπιδρῶ, κερνῶ,
κρεμνῶ, ξεχνῶ, πεινῶ, περνῶ, σπῶ, σχολνῶ.
- εσα:** καλῶ - κάλεσα· τέτοια εἶναι τά ρήματα:
ἀναιρῶ, ἀρκῶ, ἀφαιρῶ, βαρῶ, διαιρῶ, ἐξαιρῶ, ἐπαινῶ,
καθαιρῶ, καλῶ, καταφρονῶ, μπορῶ, πλανῶ, πονῶ, στε-
νοχωρῶ, συ(γ)χωρῶ, συναιρῶ, τελῶ, φορῶ.
- υσα:** μεθῶ - μέθυσα, μηνῶ - μήθυσα.
- αξα:** βαστῶ - βάσταξα (βάστηξα), πετῶ - πέταξα.
- ηξα:** ρουφῶ - ρούφηξα, τραβῶ - τράβηξα.
- εψα:** θαρρῶ - θάρρεψα.

10η Κατηγορία

Μερικές μετοχές σχηματίζονται ἀνώμαλα χωρίς νά παίρνουν τίς καταλήξεις τίς κανονικές, τίς καταλήξεις δηλαδή πού παίρνουν οἱ μετοχές τῆς κατηγορίας στήν ὁποία ἀνήκουν. Ἔτσι π.χ. τά ρήματα πηγαίνω καί ἀγανακτῶ ἔχουν μετοχές: πηγαιμένος καί ἀγανακτισμένος.

Τέτοια ρήματα εἶναι τά ἀκόλουθα:

ἀγανακτῶ	ξεψυχῶ	φοβοῦμαι	βαραίνω
ἀγρουπνῶ	ἀκουμπῶ	ἀποθαρρύνω	κοιμοῦμαι
δυστυχῶ	ἐπιβαρύνω	εὐτυχῶ	μολύνω.
λεπταίνω	μαθαίνω	μακραίνω	

Β. Κατάλογος ανώμαλων ρημάτων*

Ένεστώτας	Άοριστος		Μετοχή Παθητική
	Ένεργητικός	Παθητικός	
ἀγανακτῶ (Κ10)	ἀγανάκτησα	—	ἀγανακτισμένος
-αγγέλλω (Κ5) (τό βρίσκουμε σύνθετο)	-ἀγγεῖλα	-αγγέλθηκα	-αγγελημένος
ἀγροπνῶ (Κ10)	ἀγρόπνησα	—	ἀγροπνισμένος
-αιρῶ (Κ9) (σύνθετο πάντα)	-αίρεσα	-αιρέθηκα	-αιρεμένος
ἀκουμπῶ (Κ10)	ἀκούμπησα	—	ἀκουμπισμένος
ἀμαρτάνω (Κ4)	ἀμάρτησα	—	—
ἀναγγέλλω βλ. -αγγέλλω			
ἀναιρῶ βλ. -αιρῶ			
ἀνακλῶ (Κ9)	ἀνάκλασα	ἀνακλάστηκα	ἀνακλασμένος
ἀνασταίνω (Κ4)	ἀνάστησα	ἀναστήθηκα	ἀναστημένος
ἀνατέλλω (Κ5)	ἀνάτειλα	—	—
ἀνεβαίνω	ἀνέβηκα § 263	—	ἀνεβασμένος

* Κανονικά αναγράφονται στον κατάλογο αυτόν ο ένεργητικός ένεστώτας και ο άοριστος, ο παθητικός άοριστος και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου. Από αυτά σχηματίζονται εύκολα οι ύπόλοιποι ρηματικοί τύποι και χρόνοι.

Ή ένδειξη Κ μέ αριθμό (Κ1, Κ2 κτλ.) δηλώνει τήν κατηγορία στήν όποία ανήκει τό ρήμα (Κ1=1η Κατηγορία κτλ.).

Ένεστώτας	΄Αόριστος		Μετοχή Παθητική
	΄Ενεργητικός	Παθητικός	
ἀποθαρρύνω (Κ10)	ἀποθάρονα	ἀποθαρούνθηκα	ἀποθαρορημένος
ἀπονέμω (Κ3)	ἀπόνειμα	ἀπονεμήθηκα	—
ἀποσταίνω (Κ4)	ἀπόστασα	—	ἀποσταμένος
ἄρεσω Παρατατικός ἄρεσα καὶ ἄρεζα	ἄρεσα	—	—
ἄρκω (Κ9)	ἄρκεσα	ἄρκέστηκα	—
ἄρταίνω (Κ4)	ἄρτυσα	ἄρτύθηκα	ἄρτυμένος
αὐξάνω (Κ4)	αὐξῆσα	αὐξήθηκα	αὐξημένος
ἄφαιρῶ βλ. -αιρῶ			
ἄφήνω	ἄφησα (ἄφηκα)	ἄφέθηκα	ἄφημένος
βάζω (Κ2) -βάλλω (Κ5) προ-, προσ-, ἀνα- κ.ἄ.	ἔβαλα -έβαλα	βάλθηκα -βλήθηκα	βαλμένος -βλημένος
βαραίνω (Κ3)	βάρονα	—	βαρεμένος (Κ10)
βαρῶ (Κ9)	βάρεσα	βαρέθηκα	βαρεμένος
βαστῶ (Κ9)	βάσταξα βάστηξα	βαστάχθηκα βαστήχθηκα	βασταγμένος βαστηγμένος

Ἐνεστώτας	Ἄοριστος		Μετοχή Παθητική
	Ἐνεργητικός	Παθητικός	
βγάζω (Κ2)	ἔβγαλα	βγάλθηκα	βγαλμένος
βγαίνω	βγήκα § 263	—	βγαλμένος
βλασταίνω (Κ4)	βλάστησα	—	βλαστημένος
βλέπω (Κ1)	εἶδα § 263 ἀλλά καί ἀνάβλεψα πρόβλεψα	εἰδῶθηκα Ὑποτακτική ιδωθῶ	ιδωμένος
βόσκω (Κ8)	βόσκησα	βοσκήθηκα	βοσκημένος
βρέχω (Κ3)	ἔβρεξα	βροάχηκα (κατα)βρέ- χτηκα § 267	βρε(γ)μένος
βοίσκω	βοῆκα § 263 ἤβρα	βροῆθηκα	—
βυζαίνω (Κ4)	βύζαξα	βυζάχτηκα	βυζαγμένος
γδέρνω (Κ6)	ἔγδαρα	γδάρθηκα	γδαομένος
γελῶ (Κ9)	γέλασα	γελάστηκα	γελασμένος
γέρνω (Κ6)	ἔγειρα	—	γεομένος
γερωῶ (Κ9)	γέρασα	—	γερασμένος
γίνομαι	ἔγινα	γίνθηκα Ὑποτακτική γενῶ	γινομένος
δέομαι (Κ8)	—	δεήθηκα	—
δέομαι (Κ6)	ἔδειρα	δάοθηκα	δαομένος

Ένεστώτας	ΎΑοριστος		Μετοχή Παθητική
	Ένεργητικός	Παθητικός	
διαθλῶ (Κ9)	διάθλασα	διαθλάστηκα	διαθλασμένος
διαβαίνω	διάβηκα § 263	—	—
διαιρῶ βλ. -αιρῶ			
διαμαρτύρομαι (Κ8)	—	διαμαρτυρήθηκα	διαμαρτυρημένος
διαρρέω	διέρρευσα	—	—
διδάσκω	δίδαξα	διδάχτηκα	διδαγμένος
δίνω (Κ3)	ἔδωσα ἔδωκα Προστακτική δῶσε	δόθηκα	δο(σ)μένος
διψῶ (Κ9)	δίψασα	—	διψασμένος
δοῶ (Κ9)	ἔδρασα	—	—
δυστυχῶ (Κ10)	δυστύχησα	—	δυστυχισμένος
ἐγκατασταίνω (Κ4) - ἐγκαθιστῶ	ἐγκατάστησα	ἐγκαταστάθηκα	ἐγκαταστημένος
ἐξαιρῶ βλ. -αιρῶ			
(ἐ)παινῶ (Κ9) (παινεύω)	(ἐ)παίνεσα παίνεψα	(ἐ)παινήθηκα παινεύτηκα	παινεμένος παινεμένος
ἐπιβαρύνω (Κ10)	ἐπιβάρυνα	ἐπιβαρύνθηκα	ἐπιβαρημένος

Ένεστώτας	΄Αόριστος		Μετοχή Παθητική
	΄Ενεργητικός	Παθητικός	
ἐπιδρω̄ βλ. δω̄			
ἔρχομαι	ἦρθα § 263	—	—
εὐτυχω̄ (Κ10)	εὐτύχησα	—	εὐτυχησμένος
εὖχομαι (Κ8)	—	εὐχήθηκα	—
θαρω̄ (Κ9)	θάροεψα θάρορησα	—	—
θέλω (Κ8)	θέλησα	—	θελημένος
θέτω	ἔθεσα	(τέθηκα)	-θεμένος, (ἀπο-, κατα-, ἀποσον- κ.ἄ.)
καθαιρω̄ βλ. -αιρω̄			
κάθομαι (καθίζω)	κάθισα κάθισα	—	καθισμένος καθισμένος
καίω § 260,1	ἔκαψα	κάηκα § 267	καμένος
καλω̄ (Κ9)	κάλεσα	καλέστηκα	καλεσμένος
κάνω (Κ2) Παρατατικός ἔκανα	ἔκανα (ἔκανα)	—	καμωμένος
καταγγέλλω βλ. -αγγέλλω			
καταλαβαίνω (Κ7)	κατάλαβα	—	—

Ένεστώτας	Άόριστος		Μετοχή Παθητική
	Ένεργητικός	Παθητικός	
καταφρονῶ (Κ9)	καταφρόνησα καταφρόνεσα	καταφρονήθηκα καταφρονέθηκα	καταφρονημένος καταφρονημένος
κατεβαίνω	κατέβηκα § 263	—	κατεβασμένος
κερνῶ (Κ9)	κέρασα	κεράστηκα	κερασμένος
κλαίω § 260,1	έκλαψα	κλαύτηκα	κλαμένος
κοιμοῦμαι (Κ10)	—	κοιμήθηκα	κοιμισμένος
κρεμ(ν)ῶ (Κ9)	κρέμασα	κρεμάστηκα	κρεμασμένος
λαβαίνω (Κ7)	έλαβα	—	—
λαχαίνω (Κ7)	έλαχα	—	—
λέ(γ)ω (Κ1)	είπα § 263	ειπώθηκα	ειπωμένος
λεπταίνω (Κ3) (λεπτύνω)	λέπτυνα	λεπτύνθηκα	(έκ)λεπτυσμένος (Κ10)
μαθαίνω (Κ7)	έμαθα	μαθεύτηκα	μαθημένος (Κ10)
μακραίνω (Κ3)	μάκρυνα	— άπομακρύνθηκα	μακρομένος(Κ10) άπομακρυσμένος
μεθῶ (Κ9)	μέθυσα	—	μεθυσμένος
μένω (Κ3)	έμεινα	—	—
μηνῶ (Κ9)	μήνυσα	μηνύθηκα	μηνυμένος
μολύνω (Κ10)	μόλυνα	μολύνθηκα	μολυσμένος
μπαίνω	μπήκα § 263	—	μπασμένος

Ένεστώτας	Άόριστος		Μετοχή Παθητική
	Ένεργητικός	Παθητικός	
μπορῶ (Κ9)	μπόρεσα	—	—
ντρέπομαι (Κ3)	—	ντράπηκα § 267	—
ξεδιαλώνω	ξεδιάλυνα	ξεδιαλύθηκα § 265,3	ξεδιαλυμένος
ξεχνῶ (Κ9)	ξέχασα	ξεχάστηκα	ξεχασμένος
ξεψυχῶ (Κ10)	ξεψύχησα	—	ξεψυχισμένος
παθαίνω (Κ7)	έπαθα	—	(κακο)παθημένος
παίρνω (Κ6)	πῆρα § 263	πάρθηκα	παρμένος
παραγγέλλω παραγγέλνω βλ. -αγγέλλω			
παρασταίνω (Κ4)	παράστησα	παραστάθηκα	παραστημένος
πάω βλ. πηγαίνω			
πεινῶ (Κ9)	πείνασα	—	πεινασμένος
περνῶ (Κ9)	πέρασα	περάστηκα	περασμένος
πετυχαίνω (Κ7)	πέτυχα	—	πετυχημένος
πετῶ (Κ9)	πέταξα	πετάχτηκα	πετα(γ)μένος
πέφτω	έπεσα	—	πεσμένος
πηγαίνω (Κ7) πάω	πῆγα § 263	—	πηγεμένος (Κ10)
πίνω	ῆπια § 263	πιώθηκα	πιωμένος

Ένεστώτας	΄Αόριστος		Μετοχή Παθητική
	Ένεργητικός	Παθητικός	
πλανῶ (Κ9) (πλανεύω)	πλάνεσα πλάνεψα	πλανήθηκα πλανεύτηκα	πλανημένος πλανεμένος
πλένω (Κ3)	ἔπλυνα	πλύθηκα	πλυμένος
πλέω	ἔπλευσα	—	—
πνέω	ἔπνευσα	-πνεύστηκα (ἔμ-)	-πνευσμένος (ἔμ-)
πονῶ (Κ9)	πόνεσα	-πονέθηκα (παρᾶ- κ.ᾠ.)	πονεμένος
ρουφῶ (Κ9)	ρούφηξα	ρουφήχτηκα	ρουφηγμένος
σέβομαι	—	σεβάστηκα	—
σέρνω (Κ6)	ἔσυρα	σύρθηκα	συρμένος
σπῶ (Κ9) σπάζω, σπάνω, σπάω	ἔσπασα	-σπάστηκα (ἀπο- κ.ᾠ.)	σπασμένος
σπέρνω (Κ6)	ἔσπειρα	σπάοθηκα	σπαρμένος
στέκομαι (Κ3) στέκω		στάθηκα Προστακτική στάσου σταθεῖτε	—
στέλνω (Κ6) -στέλλω	ἔστειλα	στάλθηκα	σταλμένος
στενοχωρῶ (Κ9)	στενοχώρησα στενοχώρεσα	στενοχωρήθηκα στενοχωροῦθηκα	στενοχωρημένος στενοχωρεμένος

Ένεστώτας	Άόριστος		Μετοχή Παθητική
	Ένεργητικός	Παθητικός	
στρέφω (Κ3)	ἔστρεψα	στράφηκα § 267	στραμμένος -στρεμμένος (κατα-)
συ(γ)χωρῶ (Κ9)	συ(γ)χώρησα συ(γ)χώρεσα	συ(γ)χωρήθηκα συ(γ)χωρέθηκα	συ(γ)χωρημένος συ(γ)χωρεμένος
συναιρῶ βλ. -αιρῶ			
συνωμοτῶ	συνωμότησα συνώμοσα	—	—
σφάλλω (Κ5)	ἔσφαλα	—	ἐσφαλμένος
σχολνῶ (Κ9)	σχόλασα	—	σχολασμένος
σωπαίνω (Κ4)	σώπασα	—	σωπασμένος
σιωπῶ	σιώπησα	-σιωπήθηκα (ἀπο- κ.ᾠ.)	-σιωπημένος
τείνω (Κ3)	ἔτεινα	-τάθηκα (ἀπο- κ.ᾠ.)	—
τελῶ (Κ9) (σύν- θετο συνήθως)	τέλεσα	τελέστηκα	-τελεσμένος (συν- κ.ᾠ.)
τραβῶ (Κ9)	τραβήξα	τραβήχθηκα	τραβηγμένος
τρέπω (Κ3)	ἔτρεψα	τράπηκα § 267	-τραμμένος
τρέφω (Κ3) (θρέφω)	ἔθρεψα	τράφηκα θράφηκα § 267	*θρεμμένος

Ένεστώτας	Άόριστος		Μετοχή Παθητική
	Ένεργητικός	Παθητικός	
τρέχω (Κ8) Προστακτική τρέχα τρεχάτε	έτρεξα	—	—
τρώ(γ)ω (Κ1)	έφαγα § 263	φαγώθηκα	φαγωμένος
τυχαίνω (Κ7)	έτυχα	—	(άποτυχημένος)
ύποσχομαι	ύποσχέθηκα	—	ύποσχεμένος
φαίνομαι (Κ3)		φάνηκα § 267	(κακοφανισμένος)
φεύγω (Κ3) Προστακτική φεύγε φεύγα	έφυγα	—	—
φθείρω (Κ3)	έφθειρα	φθάρηκα § 267	φθαρομένος
φοβοῦμαι (Κ10)	—	φοβήθηκα	φοβισμένος
φορῶ (Κ9)	φόρεσα	φορέθηκα	φορεμένος
φταίω § 260,1	έφταιξα	—	—
χαίρομαι (Κ3) Μετοχή χαρούμενος	—	χάρηκα § 267	—
χορταίνω (Κ4)	χόρτασα	—	χορτασμένος
φέλνω (Κ6) (ψάλλω) (Κ5)	έψαλα	(ψάλλθηκα)	ψαλμένος

Γ. Ρήματα σέ -αίνω

Ένεστώτας	Ένεργητικός Άόριστος	Παθητικός Άόριστος	Παθητική Μετοχή
α'. Μέ άόριστο σέ -ανα (-αίνω, -ανα, -νθηκα, -σμένος)			
άνασαιίνω άπολυμαίνω θερμαίνω λευκαίνω λιπαίνω μιαίνω ξεθυμαίνω ραίνω ρυπαίνω σημαίνω συμπεραίνω ύγραίνω ύφαιίνω	άνάσανα άπολύμανα θέρμανα λεύκανα λίπανα μιάνα ξεθύμανα έρανα ρύπανα σήμανα συμπέρανα (ύγρανα) ύφανα	— άπολυμάνθηκα θερμάνθηκα λευκάνθηκα λιπάνθηκα μιάνθηκα — — ρυπάνθηκα σημάνθηκα — ύγρά(ν)θηκα ύφάνθηκα	— άπολυμασμένος θερμασμένος λευκασμένος λιπασμένος μιασμένος ξεθυμασμένος — — (σε)σημασμένος — — ύφασμένος
β'. Μέ άόριστο σέ -ανα (-αίνω, -ανα, -θηκα, -μένος)			
βασκαίνω βουβαίνω γλυκαίνω ζεσταίνω κουφαίνω μαραίνω μοιραίνω -μωραίνω ξεραίνω	βάσκανα βούβανα γλόκανα ζέστανα κούφανα μάρανα μοίρανα -μώρανα ξέρανα	βασκάθηκα βουβάθηκα γλυκάθηκα ζεστάθηκα κουφάθηκα μαράθηκα μοιράθηκα (ξε)μωράθηκα ξεράθηκα	βασκαμένος βουβαμένος γλυκαμένος ζεσταμένος κουφαμένος μαραμένος μοιραμένος (ξε)μωραμένος ξεραμένος

Ἐνεστώτας	Ἐνεργητικός Ἄοριστος	Παθητικός Ἄοριστος	Παθητική Μετοχή
πεθαίνω πικραίνω τρελαίνω φυραίνω ψυχραίνω	πέθανα πίκρανα τρέλανα φύρανα ψύχρανα	— πικράθηκα τρελάθηκα — ψυχράθηκα	πεθαμένος πικραμένος (ξε)τρελαμένος (φυραμένος) ψυχραμένος

γ'. Μέ ἄοριστο σέ -υνα

ἀκριβαίνω	ἀκρίβυνα	—	—
ἀπαλαίνω	ἀπάλυνα	—	—
βαραίνω	βάρυνα	—	βαρεμένος
βαθαίνω	βάθυνα	—	—
κονταίνω	κόντυνα	—	—
λεπταίνω	λέπτυνα	λεπτύνθηκα	(ἐκ)λεπτυσμένος
μακραίνω	μάκρυνα	ἀπομακρύνθηκα	ἀπομακρυσμένος μακρεμένος
μικραίνω	μίκρυνα	—	—
ξανθαίνω	ξάνθυνα	—	—
ὄμορφαίνω	ὄμόρφυνα	—	—
παχαίνω	πάχυνα	—	—
πλαταίνω	πλάτυνα	—	—
πληθαίνω	πλήθυνα	—	—
σγουραίνω	σγούρυνα	—	—
σκληραίνω	σκλήρυνα	—	—
σκουραίνω	σκούρυνα	—	—
φαρδαίνω	φάρδυνα	—	—
φτωχαίνω	φτώχυνα	—	—
χοντραίνω	χόντρυνα	—	—

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ἡ ἱστορία τῆς γλώσσας πού μιᾶς εἶναι χαραγμένη πάνω στὶς ἴδιες τὶς λέξεις τῆς πού, μιλημένες καὶ τραγουδισμένες χιλιάδες χρόνια τώρα ἀπὸ ἑκατομύρια χεῖλη, φέρνουν ὡς ἐμᾶς τὴν ἴδια τὴν ἱστορία τοῦ ἔθνους.

Ἡ ἀρχαία
ἑλληνικὴ
γλώσσα

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μιλοῦσαν ἀπὸ τόπο σὲ τόπο διαφορετικά. Ἀπὸ τόπο σὲ τόπο δηλαδή ἡ γλώσσα ἔπαιρνε καὶ ἄλλη μορφή, ἀποκτοῦσε ἓναν ἰδιαιτέρο τύπο, πού λεγόταν **διάλεκτος**. Στὴ Σπάρτη εἶχαν τὴ **δωρικὴ διάλεκτο**, στὴν Ἀθήνα τὴν **ἀττικὴ** καὶ ἀλλοῦ ἄλλη. Αὐτό ὅμως δέν τοὺς ἐμπόδιζε καθόλου νὰ ἐπικοινωνοῦν καὶ νὰ συνεννοοῦνται ἄνετα, γιατί οἱ διαφορὲς ἀνάμεσα στὶς διαλέκτους δέν ἦταν μεγάλες. Ἡ γλώσσα τοὺς δέν ἀλλάζε. Ἡ *μητέρα* λ.χ. ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους λεγόταν *μήτηρ*, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες λεγόταν *μάτηρ*. Τὴ σπαρτιατικὴ λέξη *τάν* οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἔλεγαν *τήν*. Τὸν ξέρεις τὸ λόγο τῆς ἀρχαίας Σπαρτιατίσσης «*ἦ τάν ἢ ἐπὶ τᾶς*» ἢ Ἀθηναία θὰ ἔλεγε στὴ δικὴ τῆς διάλεκτο: «*ἦ τήν ἢ ἐπὶ τῆς*» (ἢ νὰ φέρεις πίσω τὴν ἀσπίδα ἢ νὰ σέ φέρουν πάνω σ' αὐτὴ νεκρό). Ὅπως διαπιστώνεις, οἱ διαφορὲς τοὺς δέν ἦταν τόσο μεγάλες, ὥστε νὰ δημιουργοῦν ἄλλη γλώσσα. Δημιουργοῦσαν ἀπλῶς ἄλλη διάλεκτο.

ἑλληνιστικὴ
ἄλεξανδρινὴ
κοινὴ

Ὡστόσο **κοινὴ γλώσσα** διαμορφώθηκε ἀργότερα, μετὰ τὴν κλασικὴ ἐποχὴ, μέσα στοὺς αἰῶνες πού ἀρχίζουν τὸ 300 π.Χ. καὶ τελειώνουν τὸ 300 μ.Χ. περίπου. Ἡ γλώσσα αὐτὴ, πού γίνεται σιγὰ σιγὰ κοινὴ ὄλων τῶν Ἑλλήνων, προῆλθε ἀπὸ τὴν ἀττικὴ διάλεκτο καὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτὴν πού μιλοῦσαν στὴν Ἀθήνα γύρω στὰ 500 - 400 π.Χ., τὸν καιρὸ δηλαδή πού οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν φτάσει στὴν πιὸ μεγάλη τους ἀκμὴ. Γιὰ νὰ

γίνει όμως ή άττική διάλεκτος κοινή, χρείαστηκε νά πάρει λέξεις καί άπό άλλες διαλέκτους, τότε πού ό Μέγας Άλέξανδρος κατακτούσε τήν Άνατολή. Έτσι ή κοινή αύτή γλώσσα έγινε μέ τόν καιρό καί γλώσσα τών κατοίκων τής Άνατολής. Τή μιλούσαν καί τήν έγγραφαν παντού: στή Συρία, στή Μικρασία, στήν Περσία, στήν Αίγυπτο καί άλλου. Έγινε δηλαδή, όπως θά λέγαμε σήμερα, ή διεθνής γλώσσα τής εποχής.

Η γλώσσα αύτή μέ τόν καιρό καί μέ τό άπλωμα έχασε τήν παλιά της μορφή καί παρουσίασε νεωτερισμούς πού προμηνοῦσαν τή γλώσσα πού μιλούμε σήμερα. Η γλώσσα του 3ου μ.Χ. αιώνα έχει πολλά στοιχεία τής σημερινής μας γλώσσας. Δέ λένε τώρα *ὕει, ἐρυθρός, ἰχθύς*, λένε *βρέχει, κόκκινος, (ὁ)ψάρι(ον)*, όπως περίπου λέμε καί σήμερα. Τέτοια δείγματα βρίσκουμε πολλά στά Εὐαγγέλια: *Βρέχει ἐπί δικαίους καί ἀδίκους*, οἱ Ἰουδαῖοι ἐντυσαν τό Χριστό μέ *χλαμύδα κοκκίνην* γιά νά φᾶνε τά πλήθη στά όποία δίδασκε ό Χριστός, δέν ὑπῆρχαν παρά *πέντε ἄρτοι κριθῖνοι καί δύο ὄψαρια*.

Σίγουρα στά παραδείγματα αύτά αναγνωρίζεις λέξεις πού χρησιμοποιεῖς καί σύ στόν καθημερινό σου λόγο. Δίκαια λοιπόν εἶπαν ότι ή κοινή τής εποχής του Χριστου άποτελεῖ μεγάλο σταθμό τής γλωσσικής μας ιστορίας καί άρχή καί πρώτη έμφάνιση τής νεοελληνικής μας γλώσσας.

Οἱ άλλαγές συνεχίστηκαν καί στά χρόνια **τά βυζαντινά**. Τότε μάλιστα γενικεύτηκαν περισσότερο. Έτσι βρίσκουμε πάρα πολλές λέξεις στή σημερινή τους μορφή: *παιδί(ν), ἄλωνα(ν), πατέρας, πόλη, ἄς, νά* καί πολλές άλλες. Άργότερα, όταν σβήνει τό Βυζάντιο, ή γλώσσα ή ζωντανή δέ διαφέρει σχεδόν καθόλου άπό τή σημερινή, τή **νεοελληνική γλώσσα**, όπως τήν ξέρουμε άπό τά δημοτικά μας τραγούδια.

Η σημερινή μας γλώσσα έχει μοναδικές άρετές: έκφραστικότητα, εύλυγισία, δύναμη συνθετική, ικανότητα παραγωγική, πού σημαίνει ότι άνάλογα μέ τίς άνάγκες συνθέτει καί παράγει λέξεις, πού έκφράζουν τό καθετί.

Η σχέση τ
κοινής μέ τ
άρχαιά καί
νέα έλληνικ

Η γλώσσα
κατά τά
βυζαντινά
χρόνια

Η νεοελλι
γλώσσα

Ἡ ἑλληνική γλῶσσα ἔχει, ὅπως εἶδες, μεγάλη ἱστορία. Ἔχει τή μεγαλύτερη ἱστορία ἀπό ὅλες τίς εὐρωπαϊκές γλῶσσες. Γραπτά της μνημεῖα μαρτυροῦνται ἀπό τή 2η χιλιετία π.Χ., λογοτεχνικά πρὶν ἀπό 2500 χρόνια. Σ' αὐτή γράφτηκαν ἔργα πού δέ θά γεράσουν ποτέ: ἡ ἀρχαία λογοτεχνία, τὰ Εὐαγγέλια, ἡ βυζαντινὴ καὶ ἡ νέα μας λογοτεχνία. Μ' αὐτὴν ἐκφράστηκε ὁ λαός μας καὶ ἔστησε τὰ δικά του μνημεῖα: τὰ παραμύθια, τίς παροιμίες, τίς παραδόσεις του, τὰ δημοτικά μας τραγούδια.

Εἶναι θησαυρός. Ὅμως τό γλωσσικό μας αὐτό θησαυρό ἔχουμε χρέος νά τόν κατακτήσουμε. Καί γιά νά ἐπιτύχουμε, χρειαζόμαστε μερικά βοηθήματα. Ἐνα ἀπό αὐτά εἶναι καὶ ἡ Γραμματική, τό βιβλίό αὐτό πού μέ ἀγάπη προσφέρεται στόν Ἑλληνα μαθητὴ καὶ στό Ἔθνος γενικότερα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΣΤΟ ΜΑΘΗΤΗ	7

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΟΙ ΦΘΟΓΓΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πρῶτο κεφάλαιο — Φθόγγοι καί γράμματα	11
Δεύτερο κεφάλαιο — Λέξεις καί συλλαβές	18
Τρίτο κεφάλαιο — Τόνοι καί πνεύματα	22
Τέταρτο κεφάλαιο — Ἄλλα ὀρθογραφικά σημάδια — Στίξη — Συνομογραφίες	29
Πέμπτο κεφάλαιο — Πάθη φθόγγων	34

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ

I. Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Πρῶτο κεφάλαιο — Λέξεις λαϊκές καί λέξεις λόγιες — Τό λεξιλόγιο τῆς Νεοελληνικῆς	42
--	----

II. Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ

Δεύτερο κεφάλαιο — Γενικά	43
Τρίτο κεφάλαιο — Παραγωγή	46
Τέταρτο κεφάλαιο — Σύνθεση	57

III. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Πέμπτο κεφάλαιο — Κυριολεξία καί μεταφορά	67
'Ομώνυμα	68
Παρώνυμα	68
Συνώνυμα	69
Ταυτόσημα	69

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΟΙ ΤΥΠΟΙ

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Γενικά	70
--------------	----

I. ΤΑ ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Πρῶτο κεφάλαιο — Τό ἄρθρο	74
---------------------------------	----

ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Δεύτερο κεφάλαιο — Οί σημασίες καί τά εἶδη τῶν οὐσιαστικῶν .	76
Τρίτο κεφάλαιο — Τό γένος τῶν οὐσιαστικῶν	78
Τέταρτο κεφάλαιο — Ὁ ἀριθμός τῶν οὐσιαστικῶν	80
Πέμπτο κεφάλαιο — Κλίση τῶν οὐσιαστικῶν	81
(Κλίση ἀρσενικῶν	83
Κλίση θηλυκῶν	91
Κλίση οὐδετέρων)	98
Ἑκτο κεφάλαιο — Ἀνώμαλα οὐσιαστικά	103

ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Ἑβδομο κεφάλαιο — Ἡ κλίση τῶν ἐπιθέτων	108
Ὀγδοο κεφάλαιο — Παραθετικά	117
Ἐνατο κεφάλαιο — Τά ἀριθμητικά	125
Δέκατο κεφάλαιο — Οἱ ἀντωνυμίες	130

ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Γενικά	141
Ἐνδέκατο κεφάλαιο — Διαθέσεις καί φωνές	142
Δωδέκατο κεφάλαιο — Ἐγκλίσεις καί χρόνοι — Ἀριθμοί καί πρόσωπα	146

Δέκατο τρίτο κεφάλαιο — Τά στοιχεῖα τοῦ σχηματισμοῦ	153
Δέκατο τέταρτο κεφάλαιο — Οἱ συζυγίαι	159
Δέκατο πέμπτο κεφάλαιο — Τά θέματα	176
Α. — Τό ἐνεστωτικό θέμα	176
Β. — Τό θέμα τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου	178
Γ. — Τό θέμα τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου καί τῆς παθητικῆς μετοχῆς .	184
Δέκατο ἕκτο κεφάλαιο — Ρήματα ἑλλειπτικά, ἀπρόσωπα, ἀνώ- μαλα	190
Δέκατο ἕβδομο κεφάλαιο — Οἱ μετοχές	191

II. ΤΑ ΑΚΑΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Πρῶτο κεφάλαιο — Ἐπιρρήματα	193
Δεύτερο κεφάλαιο — Προθέσεις	199
Τρίτο κεφάλαιο — Σύνδεσμοι	201
Τέταρτο κεφάλαιο — Ἐπιφωνήματα	205

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

I. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Α. — Δίψηφα σύμφωνα <i>μπ, ντ, γκ</i> σέ ξένες λέξεις	211
Β. — Λέξεις πού παίρνουν δασεία	212
Γ. — Συμφωνικά συμπλέγματα	214
Δ. — Πίνακας λέξεων μέ δύο σύμφωνα ὅμοια ἢ μέ ἕνα σύμ- φωνο (καί μέ <i>ντζ</i>)	218
Ε. — Καταλήξεις οὐσιαστικῶν	223
ΣΤ. — Καταλήξεις ἐπιθέτων	228
Ζ. — Καταλήξεις ρημάτων	230
Η. — Καταλήξεις ἐπιρρημάτων	234

II. ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

Α. — Κατηγορίες ἀνώμαλων ρημάτων	235
Β. — Κατάλογος ἀνώμαλων ρημάτων	238
Γ. — Ρήματα σέ <i>-άινω</i>	248

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	250
---	-----

0020558025

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΣΤ', 1980 (X) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 220 000 - ΣΥΜΒΑΣΗ 3473/29-9-1980
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Δ. ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ & Σια Ο.Ε.

Παρασκευάστηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής